

ΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΑΝΤΙ

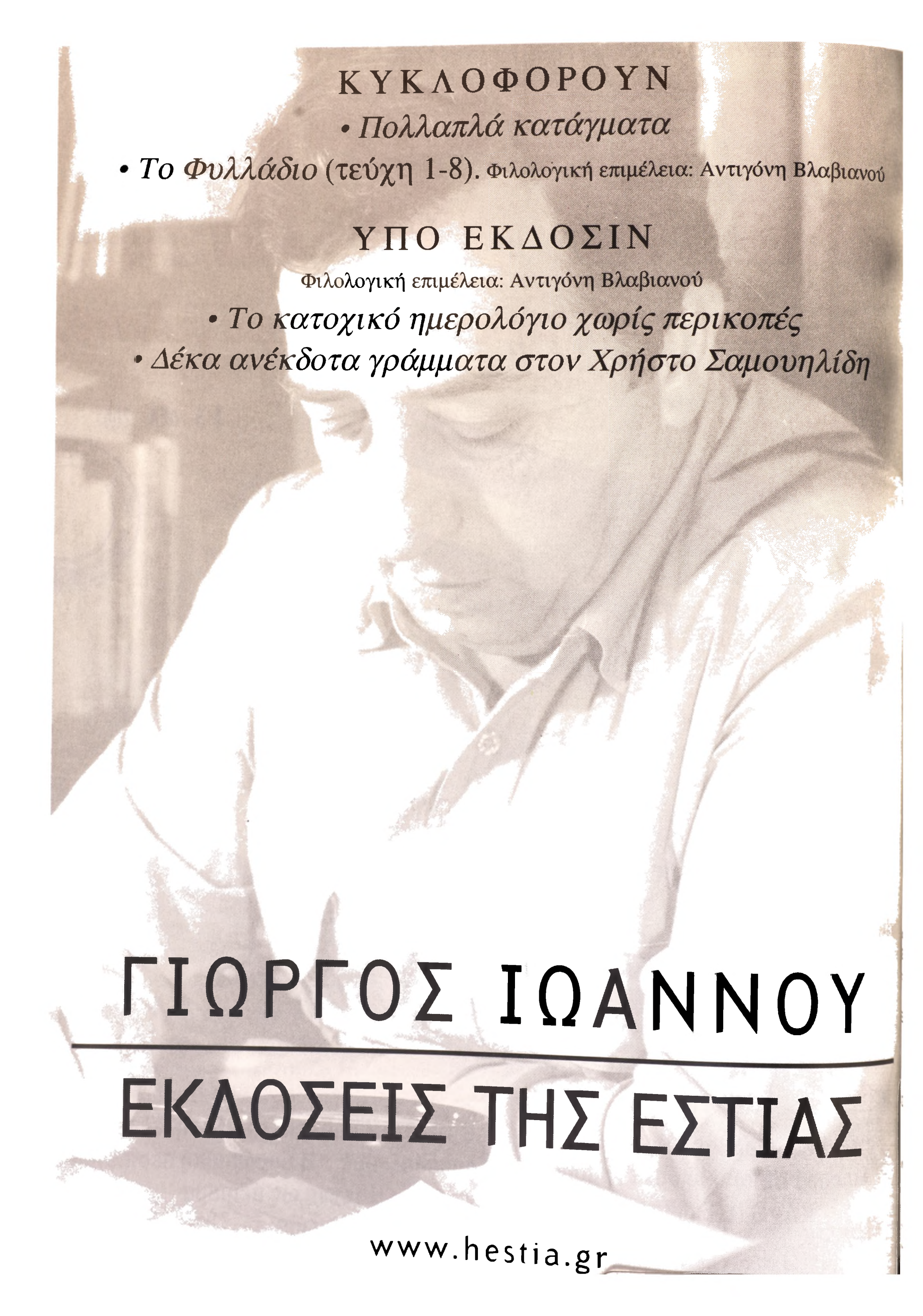
Περίοδος Β'
Τεύχος 724
Παρασκευή
3 Νοεμβρίου 2000
Δρχ. 700

ης πατρίδας μου η σημαία έχει χρώμα **γαλανό...**

13 ΔΕΚ. 2000

- Ο Θεοδωράκης στην Ουάσινγκτον του 1973
- Η υποκρισία ενός τηλελαού
- Jacques Delors: Κι όμως, μπορούμε να αισιοδοξούμε
- Η Ευρωπαϊκή περιπέτεια
- Ο Ν. Σαββάτης για τον Μπουνιουέλ
- Η τέχνη ως πείραμα
- Κορέα: Πόσο εφικτή είναι η επανένωση;

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

• Πολλαπλά κατάγματα

• Το Φυλλάδιο (τεύχη 1-8). Φιλολογική επιμέλεια: Αντιγόνη Βλαβιανού

ΥΠΟ ΕΚΔΟΣΙΝ

Φιλολογική επιμέλεια: Αντιγόνη Βλαβιανού

• Το κατοχικό ημερολόγιο χωρίς περικοπές

• Δέκα ανέκδοτα γράμματα στον Χρήστο Σαμουηλίδη

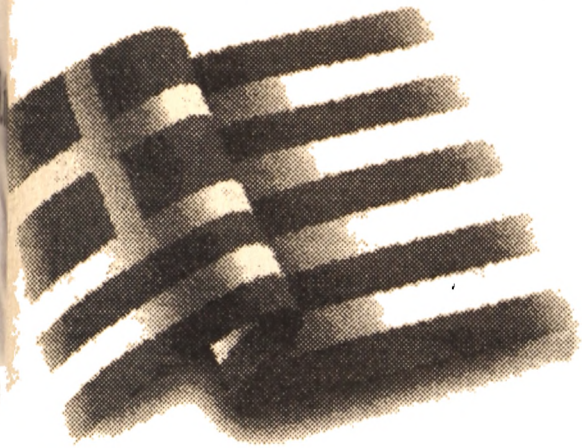
ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΣΤΙΑΣ

www.hestia.gr

της περιόδου που η αριστερά έχασε χρώμα γαλανό...

• Ο Θεοδόσης στην Ουάσινγκτον το 1973 • Η υποκρισία ενός τηλε-λαού
• James Poulos: Κρίσιμος, μπορούμε να αποδοξώμε; • Η Ευρωπαϊκή περιπέτεια
• Ο Ν. Σαββάτης για τον Μανώλη Γλέζο • Η τέχνη ως κριτική
• Κορνήλιος: Πόσο επικά είναι η επανένωση;

Περίοδος Β' • Έτος 27ο • Τεύχος 724
Παρασκευή 3 Νοεμβρίου 2000 • Δρχ. 700
**ANTI - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107
ANTI ON-LINE: <http://www.anti.gr>
e-mail: chrarou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ: Κωνσταντίνος Νούλας
ΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Μάχη Γεωργιάδου
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασιού 5, Περιστερί
Τηλ. 57.22.201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:
ήσια συνδρομή: **26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη**
ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 6.500 δρχ., Ετήσια 13.000 δρχ.,
Ετήσια Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 50.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 10.000 δρχ.

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:
Εξαμ.: 41 δολ., Ετήσια: 82 δολ.,
ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:
Εξαμ. 50 δολ., ετήσια 100 δολ.

ΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης
Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΔΡΧ. 1.500

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας: Περιοδικό ANTI,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 237.463

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ: Virtual reality	4
• VIRTUAL REALITY	5
• ANTHΝΩΡ: Το παιδί και η σημαία	6
• ANTI-ΘΕΣΕΙΣ	8
• Οι εκσυγχρονιστάι: από τον Κώστα Κουφογιώργο	11
• ΤΟ ΘΕΜΑ: Η υποκρισία ενός τηλε-λαού	12
• Αλέκος Τζιόλας: Και «ξαφνικά» προκύπτει εθνικό θέμα	14
• Φώτης Κουβέλης: Η αναγκαία διαφάνεια	16
• Ελένη Βερυκίου: Δάφνες και μελαγχολία	17
• Jim Rygos: Ο Μίκης στην Ουάσινγκτον το 1973	20
• Σκίτσο: από τον Τάσο Αναστασίου	27
• ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ: Εκλογές στις ΗΠΑ	28
• Ευάγγελος Αρεταίος: Σύνορα είναι οι λέξεις	29
• Πλάμεν Τόντσεφ: Κορέα - Πόσο εφικτή είναι η επανένωση;	30
• Σωτήρης Ντάλης: Προβληματίζει η ευρωπαϊκή περιπέτεια	32
• Ζακ Ντελόρ: Κι όμως, μπορούμε να αισιοδοξούμε	34
• ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ	38
• ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	39
• Ιλειάνα Δημάδη: Συνέντευξη με τον Νίκο Σαββάτη	42
• Δημήτρης Χαρίτος: Κριτική κινηματογράφου	45
• Ειρήνη Μουντράκη: Εξάρεις του Μπατή στο <i>Τάβλι</i> (κριτική θεάτρου)	46
• Το 2ο Διεθνές Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Καλαμάτας	47
• Δημήτρης Φιλιππίδης: Θων	48
• Μάνος Στεφανίδης: Ημερολόγια εικαστικής κριτικής	50
• Άννα Χατζηγιαννάκη: Καλησπέρα κύριε Turing!	53
• Ανδρέας Παπαδημητρίου: Ήχοι κοντά μας, απόηχοι γύρω μας	56
• Ιάνα Μπούκοβα: Με πράσινο εξαφωνομετρικό κεφάλι ποιητή	58
• Κώστας Παπαγεωργίου: Ζητήματα ελληνικής λογοτεχνίας	60
• ΚΡΙΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΥ	62

VIRTUAL REALITY

Η ΕΙΚΟΝΙΚΗ πραγματικότητα ως επικοινωνιακός τρόπος έχει βαθιά διεισδύσει στην καθημερινότητα και τείνει να εγκαθιδρυθεί για τα καλά στη ζωή μας. Τόσο που αντικαθιστά σιγά-σιγά την αληθινή ζωή. Αυτό σκεφθήκαμε καθώς πληροφορηθήκαμε τα πρώτα «στοιχεία» του νέου προϋπολογισμού. Βεβαίως και δεν είναι προσβάσιμα τα πλήρη και αναλυτικά στοιχεία του προϋπολογισμού την ώρα που γράφονται αυτές οι αράδες. Αλλά δικαιούμεθα να κάνουμε κάποιες πρώτες σκέψεις, αφού και οι κυβερνητικοί παράγοντες άρχισαν ήδη τις θριαμβευτικές διακηρύξεις γι' αυτόν τον νέο προϋπολογισμό, «τον πρώτο μετά την είσοδό μας στην ΟΝΕ, τον πρώτο της ανατέλλουσας χιλιετίας, τον πρώτο προϋπολογισμό με περίσσειμα».

ΟΙ ΑΡΧΙΚΕΣ πληροφορίες ομιλούν για μια εκτεταμένη κυβερνητική καμπάνια εντός και εκτός Βουλής, ώστε να αναδειχθεί το κοινωνικό πρόσωπο της κυβέρνησης, η ευημερία των αριθμών και η υψηλή επάρκεια των οικονομικών στελεχών που κατάφεραν επιτέλους να παρουσιάσουν έναν μη ελλειμματικό προϋπολογισμό.

ΟΜΩΣ θα πρέπει να παρατηρήσουμε εξαρχής ότι η αριθμητική τού προϋπολογισμού έχει στηριχθεί σε δύο στοιχεία τα οποία έχουν ήδη ανατραπεί: Η τιμή του δολαρίου έχει ανέβει, καθώς και η τιμή του «μαύρου χρυσού», τουτέστιν του πετρελαίου. Από δω αρχίζουν οι πρώτες λαθροχειρίες. Ακολουθούν οι «μοντέρνες τεχνικές» του καλλωπισμού που μετατρέπουν ένα έλλειμμα 1,350 τρισεκατομμυρίων σε πλεόνασμα 210 δισ. Εμείς θα το λέγαμε λογιστικό λάθος $1,350 + 210 = 1,560$ τρισεκατομμυρίων.

ΑΛΛΑ έχει ενδιαφέρον να μείνει κανείς και στις παρατηρήσεις μερικών υπουργών όπως, λ.χ., του Άκη Τσοχατζόπουλου που, ενώ τόνισε «την ανάγκη ενίσχυσης του κοινωνικού προσώπου της κυβέρνησης», λησμόνησε ότι το υπουργείο Άμυνας απορροφά και φέτος –και μάλιστα διογκωμένο– μεγάλο κομμάτι από τον νέο προϋπολογισμό. Ή μήπως μπορεί να διαφύγει η παρατήρηση της κ. Βάσως Παπανδρέου ότι πρέπει να συνεχιστεί και για εφέτος η έκπτωση στους σεισμοπλήκτους; Τέτοια η αντίληψη! Αντίληψη που προσεγγίζει «φιλανθρωπικές» νοοτροπίες. Ίσως να εμπεριέχει στοιχεία που αγνοούμε ο νέος προϋπολογισμός για την αντιμετώπιση του μεγάλου προβλήματος της φτώχειας (17% του πληθυσμού είναι κάτω από το όριο της φτώχειας), αλλά οι ρυθμίσεις επειγουσών περιπτώσεων όπως των σεισμοπλήκτων προδίδουν μάλλον την κυβερνητική ολιγωρία να λύνει με ουσιαστικό και ριζικό τρόπο τα προβλήματα και όχι να παγιώνει εμβολωματικές, «σωτήριες» λύσεις.

Ο ΝΕΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ φοβούμεθα ότι κατασκευάστηκε –αυτή είναι η σωστή διατύπωση– υπό τον πανικό των τελευταίων σφυγμομετρήσεων, μετά τα σκάνδαλα της διαπλοκής, της εμπλοκής και των ευθυνών κυβερνητικών στελεχών στην υπόθεση των Μινωϊκών Γραμμών, την κοτερολογία και όλες τις άλλες αθλιότητες στις οποίες μας έχει συνηθίσει η αληθινή πραγματικότητα της κυβερνητικής πρακτικής. Μια πραγματικότητα που προσπαθεί να ανασκευάσει η κυβέρνηση και να την αντικαταστήσει με μια άλλη πλασματική ουτοπία, μια ονειροφантаσία μαγικών αριθμών, μαγικών εικόνων, μαγικών συνταγών ευτυχίας... Την «πραγματική» πραγματικότητα όμως, απομαγευμένη και πεζή, την γνωρίζουμε καλά, την φέρουμε –καλύτερα– στο πετσί μας, όλοι όσοι δεν πειθόμαστε από τους ταχυδακτυλουργούς της εξουσίας και τους «γαμπρούς» της κυβερνητικής ευτυχίας.

VIRTUAL REALITY

Ο καλός, ο κακός και ο... φλύαρος.

- Πούν' το;
- ΝΑΤΟ!
- Και γιατί γελάμε;

- Υιέ μου, Υιέ μου.
 - Είσαι και θα είσαι ο πρόεδρος και ο πατήρ μου.
- (Από την Δυναστεία Παπανδρέου στη Δυναστεία Κόκκαλη)

Η Μαρία Αντουανέτα ανάμεσα στον άβουλο Βασιλέα Louis XVI και τον Μαρά του Κινήματος που λέει άρες-μάρες.

- Έχω και κότερο. Πάμε μια βόλτα.
- Θα έρθω μετά του φίλου μου Αλφόνσου. Φέρε κι εσύ τον σύζυγό σου.

Το παιδί και η σημαία

...Και το των Ελλήνων όνομα πεποίηκε
μηκέτι του γένους, αλλά της διανοίας
δοκείν τεκμήριον είναι, και μάλλον
Έλληνας καλείσθαι τους της παιδείσεως
της ημετέρας ή τους της κοινής
φύσεως μετασχόντες.
Ισοκράτους Πανηγυρικός Β'

ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ και αυτού του «Δεκαπενθημέρου» ήταν –και παραμένουν– πολλά: Νέος κύκλος διαλόγου για τα εργασιακά, πέμπτος γύρος συνομιλιών για το Κυπριακό, επίσκεψη Γιλμάζ στην Αθήνα, δημοτικές εκλογές στο Κοσσυφοπέδιο και, φυσικά, συζήτηση για τον νέο Προϋπολογισμό και, φυσικά, νέες διαβεβαιώσεις ότι «αυτή η κυβέρνηση» –η κυβέρνηση Σημίτη– παθαίνεται, για την καταπολέμηση της ανεργίας, για την ενδυνάμωση της κοινωνικής συνοχής, για την ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη της χώρας, κ.λπ., κ.λπ.

ΟΜΩΣ, το θέμα που πραγματικά συγκέντρωσε το ενδιαφέρον (ακόμα και τη συγκίνηση) της κοινής γνώμης, ήταν η περίπτωση του 15χρονου Οδυσσέα Τσενάι, αριστούχου μαθητή της Β' Γυμνασίου, στη Νέα Μηχανιώνα Θεσσαλονίκης, αλβανικής καταγωγής, αλβανικής υπηκοότητας... Ο Οδυσσέας, προφανώς, δεν είχε προφτάσει να μάθει τα πάντα περί των ενδόξων τρισχιλιετών

προγόνων μας. Ίσως να μην είχε καν πληροφορηθεί για το ποιους θεωρούσε Έλληνες ο Ισοκράτης... Το μόνο που ήθελε ήταν να παρελάσει στους δρόμους της μικρής του πολιτείας, κρατώντας την ελληνική σημαία ψηλά! Το «ε-δικαιούτο», άλλωστε μια και στον έλεγχό του «φάνταζαν μόνο εικοσάρια».

Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ είναι γνωστή: Κάποιοι «υπερέλληνες» (εξ επαγγέλματος πατριδοκάπηλοι) θυμήθηκαν ότι υπήρχε μια εγκύκλιος του υπουργείου Παιδείας, που απαγόρευε στους «μη Έλληνες» (αλλά και στους «μη Έλληνες υπηκόους») να γίνονται σημαιοφόροι. Κινήθηκαν, συνεπώς, «εν τω άμα», εκβάλλοντες κραυγήν μεγάλην: Αφελληνιζόμεθα! Αλβανοποιούμεθα! Η πατρίς, η φυλή, τα ιερά και τα όσια του έθνους, τελούν εν κινδύνω! Άρα, «επ' ουδενί» η γαλανόλευκη θα παραδοθεί σε έναν «αλβανόπαιδα» – δηλαδή Αλβανό!

ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ γεγονός ότι στην πατριδοκαπηλεία αυτή των «υπερελλήνων» (οι οποίοι θα συμπεριφέρονταν το ίδιο, και αν δεν υπήρχε η εγκύκλιος του Υπουργείου Παιδείας), αντέδρασαν η πολιτειακή ηγεσία, η πολιτική ηγεσία, σύσσωμος σχεδόν ο πολιτικός και πνευματικός κόσμος της χώρας. Ο υπουργός Παιδείας Πέτρος Ευθυμίου –προς τιμήν του– έσπευσε να ακυρώσει

αμέσως την εγκύκλιο του προκατόχου του, ενώ ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας Κωστής Στεφανόπουλος, με λόγια απλά, αλλά και με αναφορά στον Ισοκράτη, κατέθεσε τα αυτονόητα: Ότι η ελληνική σημαία δοξάζεται ακόμα πιο πολύ, όταν την τιμούν όχι μόνον Έλληνες, αλλά και ξένοι. Πολύ περισσότερο, όταν την ίδια πρόθεση εξεδήλωσε ένα αλβανόπουλο που ζει στην Ελλάδα, σπουδάζει και αριστεύει «εν λόγω ελληνικώ» που είναι, καταπώς θα έλεγε ο Καβάφης, «ο φορέυς της φήμης»...

ΑΜΒΡΟΣΙΟΣ: ΟΠΩΣ ΔΕΝ ΔΑΝΕΙΖΟΥΜΕ ΤΗ ΓΥΝΑΙΚΑ ΜΑΣ, ΕΤΣΙ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΙΑ ΔΕΝ.....

ΥΣΤΕΡΑ ΑΠΟ τις αντιδράσεις αυτές, οι μόνοι που εξακολούθησαν να το παίζουν υπέρμαχοι της καθαρότητας της φυλής και της σημαίας είναι κάποιοι ξενόφοβοι κύριοι – ονόματι, ας πούμε Χριστόδουλος ή Παπαθεμελής ή Γιαννόπουλος, στη γραμμή, φυσικά, ενός Λεπέν ή Χάιντερ... και, φυσικά, το παίζουν «ανίδεοι Αντιοχείς», ενώ ξέρουν ότι, στους πρόσφατους Ολυμπιακούς υπήρξαν αθλητές αλβανικής, γεωργιανής ή ρωσικής καταγωγής, που όχι μόνο αγωνίσθηκαν με τα ελληνικά χρώματα, αλλά και πλούτισαν τη συγκομιδή της Ελλάδας σε μετάλλια. Και το

ΕΤΟΙΜΑΣΤΗΚΑΝ ΑΚΟΜΗ ΔΥΟ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ ANTI (1996)

Είναι έτοιμοι και διατίθενται από τα γραφεία του περιοδικού (Δημοχάρους 60, Αθήνα) δυο ακόμα τόμοι του ANTI που συμπεριλαμβάνουν τα τεύχη

595 έως και 608 (ο 44ος)
και 609 έως και 624 (ο 45ος).

Θα βρείτε επίσης τους τόμους των προηγούμενων ετών
Στους τόμους του περιοδικού ANTI
αποτυπώνεται η σύγχρονη ιστορία μας.

Α' εξάμηνο 1996

Β' εξάμηνο 1996

πότερπτο ερώτημα: Ίσχυσε ή δεν ισχυσε, στην περίπτωση των αθλητών, η... «καθαρότητα της φυλής»; ε ή δεν είχε καθαρότητα η ελληνική αία, όταν υψώθηκε, μαζί με το ψσμα του εθνικού μας ύμνου, χάρις δική τους προσπάθεια και νίκη;

ΗΡΕΑΝ, όμως και

ποιοι «μπαλσαμω-

τοι δεσποτάδες»

ως ο σεβασμιότα-

κ. Αμβρόσιος- που

θάνθηκαν την ανά-

η να μας θυμίσουν

«όπως δεν δανεί-

με την γυναίκα μας

ο αυτοκίνητό μας σε

ους» άλλο τόσο δεν

πεί να «δανείζου-

(ή να «παραδίδου-

) τη σημαία μας

οθνείους! Υποθέ-

με ότι ο όποιος κύ-

ς Αμβρόσιος δεν

έχει πράματα ή θά-

α από τον κόσμο

γυναικών. Αλλά

μην ξέρει ούτε τι

ίφουν τα συναξά-

του - πάει, ομολο-

μένως, πολύ! Πώς

αβιβάζει την εθνικο-

οσύνη του, τον ρα-

σμό του (για να μην

υβόμαστε...) με το

κ ένι Ιουδαίος, ουδέ

λην, ουκ ένι δούλος,

δέ ελεύθερος» (ουδέ

βανός θα προσθέ-

με εμείς...) - καταπώς διδάσκει η

ος Γαλάτας Επιστολή του Παύλου;

ΑΛΟΠ: ΑΛΛΟ ΤΟ «ΠΟΘΕΝ ΕΣΧΕΣ»

ΑΙ ΑΛΛΟ

ΕΝΙΚΟΤΕΡΗ ΔΙΑΦΘΟΡΑ...

ΙΟ ΤΗ διαπλοκή (ή τη «διαπλοκολο-

α») στη διαφθορά στον δημόσιο βίο.

τό μια δημοσκόπηση της Ορίνιον,

α λογαριασμό της Ελευθεροτυπίας,

θέμα τη διαφθορά στη δημόσια ζωή,

οκύπτει ότι το 91% των ερωτηθέ-

ων πιστεύει ότι η διαφθορά στον δη-

σιο βίο τείνει να προσλάβει διαστά-

ις καθολικού φαινομένου. Αλλά το

έον οδυνηρό είναι ότι το 60,4% των

ωτηθέντων πιστεύει ότι «η διαφθορά

αι ίδια σε όλα τα κόμματα», ενώ το

22,5% δηλώνει ότι «είναι περισσότερη η διαφθορά σε ορισμένα κόμματα». Ακόμα: Από το ποσοστό αυτό (του 22,5%), το 22,8% πιστεύει ότι η διαφθορά είναι μεγαλύτερη στο ΠΑΣΟΚ.

ΔΕΝ ΧΩΡΕΙ αμφιβολία ότι μεγάλα

τμήματα της κοινής γνώμης ολοένα και περισσότερο αποστασιοποιούνται από τα πολιτικά κόμματα και τους πολιτικούς. Αλλά όταν υποβάλλεται το ερώτημα: «Είναι η διαφθορά ίδια σε όλα τα κόμματα;» είναι φυσικό ένα τμήμα των πολιτικών να απαντά: «ναι, είναι ίδια», κάτω από την παλαιά σχολή του αυριανισμού που ήθελε, όλους τους πολιτικούς, όλους τους γιατρούς, όλους τους δικηγόρους, όλους τους δημοσιογράφους «ίδιους», δηλαδή κλέφτες, απατεώνες, κ.λπ. Είναι η γνωστή σχολή του φασισμού, με την ίδια πάντα κατάληξη: Αφού «όλοι τους είναι το ίδιο», φέρνουμε ένα «σωτήρα» (λοχαγό ή συνταγματάρχη ή «κάποιον» Μπερλουσκόνι - μια και άλλαξαν οι καιροί), για να

μας βγάλει από τα αδιέξοδα και να «σώσει τον τόπο»!

ΟΤΑΝ Ο ΜΕΣΟΥΤ ΓΙΛΜΑΖ ΜΕΤΡΑ ΤΑ ΔΑΚΤΥΛΑ ΤΟΥ, ΤΟΤΕ...

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ «υψηλού επιπέδου επαφές» θα έχει ο πρώην πρωθυπουργός (και νυν αντιπρόεδρος της τουρκικής κυβέρνησης Μεσούτ Γιλμάζ, κατά την παραμονή του στην Αθήνα (αναμενόταν να φθάσει χθες Πέμπτη). Ο Γιλμάζ φρόντισε να δυσχεράνει το κλίμα των εδώ επαφών του, δηλώνοντας ότι ο ίδιος δεν ήθελε την επίσκεψη αυτή («πιέσθηκε από το δικό του ΥΠ.ΕΞ.» - είπε) και ότι «πρέπει να μετράς τα δάκτυλά σου, ύστερα από κάθε χειραψία με την Ελλάδα»!

Ο ΓΙΛΜΑΖ, για μία ακόμα φορά, εν αγαστή συμπνοία με τον πρωθυπουργό Μπουλέντ Ετζεβίτ, κατηγορεί την Ελλάδα ότι αποφεύγει τον διάλογο ουσίας με την Τουρκία και ότι επιμένει στην επωδό της: «ουδέν πρόβλημα πάρεξ υφαλοκρηπίδα».

Κατά τα άλλα, δεν είναι καθόλου βέβαιο ότι ο Μ. Γιλμάζ θα συζητήσει και το Κυπριακό, ο πέμπτος κύκλος του οποίου άνοιξε, την περασμένη Τετάρτη, στη Γενεύη, όχι υπό λαμπρούς οiwονούς. Παρά ταύτα οι Αμερικανοί «αισιοδοξούν». Ο κ. Μπίλ Κλίντον, μάλιστα, αφού μας ζήτησε συγγνώμη (διότι δεν μπόρεσε, στα οκτώ χρόνια της θητείας του, να συμβάλει στην επίλυσή του), υποσχέθηκε ότι θα συνεχίσει τις προσπάθειές του, έστω και αν δεν θα είναι πλέον Πρόεδρος. Κάθε ψήφος των ομογενών μας στις ΗΠΑ μετρά - όχι μόνο για τον Αλ Γκορ αλλά και για την υποψηφιότητα της κ. Χίλαρι!

ANTHNSΩP

ΞΥΛΑΡΜΕΝΟ

Ποιος, επιτέλους, κυβερνά αυτόν τον τόπο;

- Ο Λαμπράκης στο Νοσοκομείο.
 - Ο Κόκκαλης στη Ρουμανία και με ανοιχτή την εισαγγελική έρευνα.
 - Ο Κοσκωτάς (ακόμη) στο φρέσκο (προς δόξαν της αμερόληπτης δικαιοσύνης).
 - Η Γιάννα διακοπές στο Λονδίνο.
 - Ο Χριστόδουλος έχει θυμώσει.
- Φοβούμαι ότι η πολιτεία πλέει ακυβέρνητος και ο υποπλοίαρχος βλέπει μπάλα...

Μ.Σ.

ΠΑΠΟΥΤΣΗΔΕΣ!

Το ακούσαμε από τον Τηλέμαχο Μαράτο: «Και ο προηγούμενος υπουργός Ναυτιλίας Παπουτσής ήτο: τουτέστιν Σουμάκης, γερμανιστί Schumacher, δηλονότι υποδηματοποιός. Ε, ρε παντόφλα που τους χρειάζεται».

Σ.Π.

ΑΧ, ΒΡΕ ΡΟΚΟ!

Τιμητική διάκριση από την American Academy των Κατορθωμάτων πήρε ο γνωστός σας Ρόκο.

Μαζί με την Κριστιάν Αμανπούρ του CNN και άλλους. «Άνθρωπος με μεγάλη κοινωνική ευαισθησία που αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για τη στήριξη των δημοκρατικών μεταρρυθμίσεων στην περιοχή».

Αυτά μετέδωσαν οι ειδήσεις, αγαπητοί μας αναγνώστες. Για να μην νομίζετε ότι δεν υπάρχει ανταμοιβή για όσες καλές πράξεις κάνετε στη ζωή σας!

Χ.Ν.

ΣΗΜΑΙΑ ΜΕ ΣΗΜΑΣΙΑ

Ήθελα νά 'ξερα πότε βεβηλώνεται χειρότερα το εθνικό μας σύμβολο. Όταν κυματίζει στην «Γκουανταλαχάρα» του κ. Σωκράτη, (αλλά και του Ανδρέα ή της Μιμής) ή όταν το κρατάει με συγκίνηση ένας δεκαπεντάχρονος μετανάστης που αρίστευσε παρά πάσαν «εθνική» προσδοκία μέσα σε μια ζούγκλα υποκριτών και μικρονοϊκών. Ένας οικονομικός μετανάστης που δικαιούται ν' αγαπάει όποια πατρίδα θέλει, να αισθάνεται όπως επιθυμεί και να λατρεύει όποιον θεό ή δαίμονα γουστάρει. Κι αυτή η «υπερήφανη» κοινωνία της ντροπής και των κρυφών πορνείων με τα σκλαβοπάζαρα αλλοδαπών θυμάτων ξέχασε πολύ γρήγορα τις στρατιές των προπηλακισμένων και απαξιωμένων μεταναστών που έστελνε επί δεκαετίες στις αγορές και τα εργοστάσια της Δύσης.

Όπως έχουν ξεχάσει όλοι αυτοί οι αγέρωχοι Ελληναράδες ότι ο «Έλληνας» δεν είναι επιθετικός προσδιορισμός που τον απονέμει ένας χωροφύλακας ή ένας παπάς στους politically correct εγχώριους «αρείους», αλλά μια ιδιότητα και κατακτάται με την παιδεία, το φιλέρευνο πνεύμα, την κοσμοπολιτική ανοχή, την φιλαλληλία, την φιλοκαλία κ.λπ. Μπράβο λοιπόν στον υπουργό Παιδείας, μόνο που με τηλεοπτικά πυροτεχνήματα δεν καλύπτεται η έλλειψη αντιρατσιστικής πολιτικής στα σχολεία. Κι είναι απόλυτα ενδεικτικό του κλίματος που επικρατεί ότι δεν

βγήκε ουδείς από τους συντρόφους του για να στηρίξει την απόφασή του. Οι μόνοι που «εξετέθησαν» ήταν ο πρόεδρος της Δημοκρατίας, ο Πέτρος Κουνάλακης, ο Μ. Έμπερτ και ο Ν. Μπίστης. Κάτι πάντως υπάρχει ακόμη ζωντανό σ' αυτόν τον τόπο. Και για να τελειώνουμε. Δώστε στους μετανάστες ισονομία και υπηκοότητα, όπως έδωσαν υπηκοότητα στους συμπατριώτες μας οι Γάλλοι, οι Γερμανοί ή οι Αμερικανοί. Τους έχετε ανάγκη και το ξέρετε. Και για να μιλήσω τη δική σας ρατσιστική μεταφυσική: μπορεί αυτοί να είναι η θεόθεν λύση για το δημογραφικό πρόβλημα. (Το έκαναν και οι Βυζαντινοί αυτοκράτορες, Μακαριώτατε, με τις «σκλαβωνίες ή σλαβονίες».

Και κάτι τελευταίο: όποιος μαζεύει τις ελιές ή τις σταφίδες που σνομπάρουν οι νεόπλουτοι αγρότες μας, όποιος ποτίζει με τον ιδρώτα του αυτή τη γη –και μάλιστα χωρίς την πολυτέλεια του αποσμητικού–, όποιος καθαρίζει τους δρόμους ή τα δημόσια αποδευτήρια ενός τόπου δικαιούται να κρατάει και τη σημαία του!

ΥΓ.: Και κάτι άσχετο: καταπληκτική η νέα σύνθεση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου. Οι δύο-τρεις ίδιοι και απαράλλαχτοι άνθρωποι σε δεκάδες διαφορετικούς ρόλους. Και με την σφραγίδα του ΔΟΛ, κ. Ευθυμίου μου.

Μάνος Στεφανίδης

ΨΕΥΔΕΠΙΓΡΑΦΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ

Ο πατέρας έστεκε σαν οργισμένος γίγαντας μπροστά στις τηλεοπτικές κάμερες. Η σκηνή, ένα απόσπασμα από τα διαδραματιζόμενα στην παρέλαση της 28ης Οκτωβρίου στη Νέα Μηχανιώνα. Πώς θα μπορούσε ν' ανεχτεί ένα αλβανόπουλο να παρελάσει με την ελληνική σημαία όταν πριν από ένα χρόνο ένας άλλος Αλβανός είχε σκοτώσει το γιο του; Μέσα από τις κόγχες των ματιών ορθώνονταν μια λοιδωρία για όσους πριν από δέκα χρόνια υποστήριζαν το οριστικό τέλος του έθνους-κράτους. Η επιχειρηματολογία τους συνοψιζόταν σε τρία βασικά σημεία: Η ανάπτυξη των τηλεπικοινωνιών, η πολύμορφη πολιτισμικότητα στο εσωτερικό των κοινωνιών και το έντονο κύμα της μετανάστευσης. Αυτή η άποψη μοιάζει πλέον τόσο σαθρή που κανείς δεν την υπολογίζει σοβαρά. Οι ξενοφοβικές τάσεις σαρώνουν σχεδόν σε όλη την Ευρώπη τις

ιδεολογικές συζητήσεις για την ανάπτυξη μιας πολιτισμικής πολιτικής που συσπειρώνει τους πολίτες γύρω απ' την ανοχή και την κοινωνική αλληλεγγύη. Μοιραία η υπεράσπιση της έννοιας του έθνους δραστηριοποιεί εκείνους που είναι επιρρεπείς στην αποσπασματική χρήση των ιδεολογημάτων, που ξιφουλκούν με σπαραξικάρδια ρητορεία, θυμίζοντας ότι το έθνος τους χρωστά άλλη μια ευκαιρία για να δείξουν τις κρυμμένες αρετές τους... Όλοι προβάλλουν ως γνήσιοι εκπρόσωποι αυτού του «έθνους». Πόσοι απ' αυτούς αναρωτιούνται μέσα στη διχαστική βλακεία τους εάν αξίζει να προσφωνούνται Έλληνες; Και πολύ περισσότερο να πιστεύουν ότι ορθώνοντας τα «ανάστημά» τους στους αλλόφυλους τακτοποιούν ανώδυνα το χρέος τους απέναντι σ' αυτή τη χώρα...

Σωτήρης Λέτσιος

ΕΝΑΣ ΜΕΓΑΛΟΣ ΕΡΩΤΑΣ

Στις 20 Οκτωβρίου δημοσιεύθηκε στην *Ε* ένα κείμενο του γνώριμού μας Γιάννη Τούντα με τίτλο «Έρωτες και μίσση με το ΠΑΣΟΚ», το οποίο έλεγε μεταξύ των άλλων τα εξής:

«Η σχέση μας με το ΠΑΣΟΚ, όλων εμάς που υποστηρίξαμε κριτικά τις κυβερνήσεις Σημίτη τα τελευταία περίπου πέντε χρόνια, είναι σχέση πάθους. Με αγάπες και μίσση εκατέρωθεν. Αγάπες για την προσπάθεια που καταβάλλει η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ για τον εκσυγχρονισμό της χώρας, την ανάπτυξη της οικονομίας, την κατοχύρωση της ευρωπαϊκής της προοπτικής, και μίσση για την επιβίωση ισχυρών θυλάκων αναχρονισμού και λαϊκισμού, για τις καθυστερήσεις, τις αντιφάσεις και τις παλινωδίες στην άσκηση της κυβερνητικής πολιτικής.

Η ζυγαριά όμως έκλινε θετικά, γι' αυτό και δεν διστάσαμε, στελέχη από την ανανεωτική και δημοκρατική Αριστερά και την Οικολογία, να σταθούμε στο πλευρό του ΠΑΣΟΚ και της κυβέρνησης, ακόμη και στις δύσκολες στιγμές στα Ίμια, στον Οτσαλάν, στα ελληνοτουρκικά. Και πάνω απ' όλα δεν διστάσαμε να δώσουμε με όλες μας τις δυνάμεις τη μάχη των τελευταίων εκλογών, συμβάλλοντας στην εκλογική νίκη του ΠΑΣΟΚ».

Είναι πραγματικά συγκινητικό στην σημερινή πεζή εποχή μας να υπάρχουν ακόμη αγνά αισθήματα, έρωτες και πάθη. Κι ενώ παντού κυριαρχεί η συναλλαγή και το *do ut des* (δίδω ίνα δώσεις), κάποιοι αγνοί αριστεροί να ερωτεύονται άδολα τις ελιές του Σημίτη, το παράστημα του Άκη ή το «πόθεν έσχες» του Τσουκάτου. Ακόμη να ονειρεύονται, να ελπίζουν, να οραματίζονται. Επίσης να υπομένουν τις ταπεινώσεις των αντιζήλων ή τους προπηλακισμούς των αντιφρονούντων, να στηρίζουν την αισθησιακότητα του εκσυγχρονιστικού θαύματος και να πιστεύουν με πάθος στην αισθητική του κυβερνώντος κόμματος (έναν τέτοιο κόμματο εξάλλου ποιος δεν θα τον λιγουρευόταν;)

Είναι λοιπόν απόλυτα φυσικό, αφού υπάρχει ένας έρωτας μεγάλος να επακολουθήσουν αρραβώνες, γάμοι, γλέντια κ.λπ. αλλά, κυρίως, να ολοκληρωθούν αμοιβαίως και διά παντός οι σχέσεις (αυτό που λέμε *safe sex*) αμφοτέρων. Άντε, βρε, και καλούς απογόνους!

Μάνος Στεφανίδης

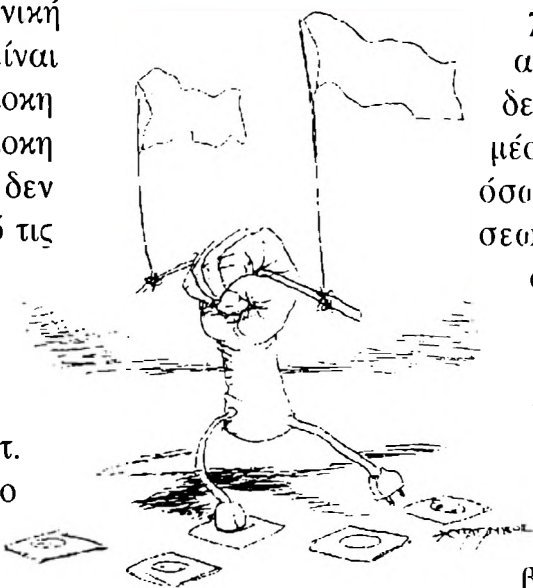

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ 9000

ΚΟΜΜΕΝΑ ΔΑΚΤΥΛΑ, ΧΑΜΕΝΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ

Οι σχέσεις με την γειτονική Τουρκία βεβαίως και είναι δύσκολη έως περίπλοκη κατάσταση. Είναι περίπλοκη γιατί κατ' αρχάς δεν αρτώνται απευθείας από τις κυβερνήσεις των δύο χωρών. Περνούν πρώτα από τους διαύλους του αμερικανικού Πενταγώνου και του Στάιτ Ντηπάρτμεντ. Δεν είναι ρητορεία αυτό. Το έχουν ομολογήσει αμερικανικά χείλη κατ' επανάληψη.

Είναι δύσκολη, γιατί οι δύο χώρες έχουν μια μακριά προ-ιστορία, όπου οι συγκρούσεις έχουν δώσει «νόημα» σε πολλά στοιχεία της «ταυτότητας» δύο χωριστών εθνικών οντοτήτων. Την ίδια ώρα, όποιος έχει στοιχειώδη πείρα της κατάστασης και στις δύο χώρες καταλαβαίνει ότι πολλά, πάρα πολλά ζητήματα θα μπορούσαν να εί-

χαν διευθετηθεί αν οι δύο χώρες δεν είχαν εμπλακεί μέσω του ΝΑΤΟ και άλλων «υποχρεώσεων» προέκυψαν από αυτήν την εξάρτηση. Παρακολουθεί κανείς με περιέργεια τις συνεχείς παλινδρομήσεις στις αμοιβαίες σχέσεις.

Δεν ξέρουμε αν θα πρέπει να διασκεδάζουμε ή να ανησυχούμε όταν ακούμε τον δικό μας Παπαθεμελή ή τον δικό τους Γιλμάζ να υψώνουν κορόνες για κομμένα δάκτυλα ή χαμένες ευκαιρίες.

Αναρωτιόμαστε: Δεν θα μπορούσε να ξεκινήσει κάποτε μια πραγματική προσέγγιση ανάμεσα στους δύο λαούς;

Π.Ν.

ΕΠΙΛΕΚΤΙΚΗ ΔΙΑΠΛΟΚΗ

Στον Π. Κουναλάκη

Υποστηρίζουν, και σωστά, μερικοί σύντροφοι ότι η καταγγελία της διαπλοκής δεν μπορεί να γίνεται από τις δυνάμεις της Αριστεράς επιλεκτικά. Τουτέστιν ότι και οι Αλαφούζος, Βαρδινογιάννης, Μπόμπολας, Κοπελούζος, Τεγόπουλος, Μπατατούδης κ.ά. διαπλέκονται εξίσου όπως και ο Λαμπράκης ή ο Κόκκαλης. Ποιος λέει όχι; Ισχυρίζονται επίσης οι ίδιοι σύντροφοι ότι η μικρομεσαιά διαπλοκή, ούσα αόρατη, είναι πιο επικίνδυνη και μακροπρόθεσμα πιο βλαπτική, από την «μεγάλη». Κι αυτό σωστό. Όμως αν ο ΣΥΝ και ο πρόεδρός του κατήγγειλαν συλλήβδην τον επιχειρηματικό και οικονομικό κόσμο –«αμαρτωλοί» εξ ορισμού και εκ μαρξισμού– απλώς θα πιστοποιούσαν το πιο ακλόνητο άλλοθι για όλους και για όλα. Όλοι διαπλέκονται –ακόμη και οι καταγγέλλοντες τη διαπλοκή–, άρα ουδείς μπορεί να παραπεμφθεί, κανείς τε-

λικά δεν πρόκειται να πληρώσει.

Κι αν η *Ελευθεροτυπία* καταγγέλλει τον Κόκκαλη, γιατί έτσι επιτάσσουν τα οικονομικά συμφέροντα του Κίτσου, αυτό σημαίνει ότι οι καταγγελίες δεν έχουν βάση; Μήπως ο περιώνυμος «Ακατανόμαστος» δεν έχει αλώσει τον ΟΤΕ, τον παραγωγικότερο κρατικό μηχανισμό, εδώ και χρόνια, εξαγοράζοντας και δωροδοκώντας τους πάντες; Υπάρχουν ανάλογες κατηγορίες για τον Τεγόπουλο; Κι αν ναι, γιατί δεν προβάλλονται; Απ' την άλλη πλευρά, είναι ή δεν είναι ο Λαμπράκης ο αναμφισβήτητος κυβερνήτης του παρασκηνίου επί μίαν τριακονταετία; Είναι ή δεν είναι αυτός που ανεβοκατεβάζει πρωθυπουργούς, διορίζει υπουργούς παρανομεί με κρατική ασυλία, νέμεται δημόσια κονδύλια, γράφει στα παλιά του τα παπούτσια το λαϊκό αίσθημα, ποδηγετεί την παιδεία και τον πολιτισμό σύμφωνα με τις προσωπικές του μανιές ή τα συμφέροντα των επιχειρήσεών του; Μα θα μου πείτε είναι μου-

σοτραφής, ενώ ο Κίτσος είναι άξεστος. Τι κρίμα πάντως που και των δύο η προσφορά κρίνεται από το αισθητικό επίπεδο, λ.χ., του ΜΕΓΑ και της «σχολής» που το κανάλι αυτό δημιούργησε στην ελληνική τηλεόραση. Εφόσον η παντοδύναμη ηλεκτρονική εικόνα ουσιαστικά δημιουργεί πολιτιστικά πρότυπα κι όχι το Μέγαρο ή τα ποικίλα ιστορικά ή καλλιτεχνικά ένθετα των καθημερινών φύλλων. Επ' αυτού ποιος φταίει περισσότερο, ας το αποφασίσει ο κάθε νουνεχής και αδιάπλεκτος πολίτης αυτής της χώρας με το χέρι στην καρδιά.

Ο αγώνας, όμως, που δίνει ο ΣΥΝ εναντίον αυτής της σαπίλας αλλά και της κρατικής ασυλίας την οποία η σαπίλα αυτή απολαμβάνει είναι ότι πιο αισιόδοξο συμβαίνει αυτή τη στιγμή στον τόπο (έστω και με κάποια λάθη στρατηγικής ή ένιες υπερβολής χειρισμών). Όχι λοιπόν μιζέριες.

Στέφανος Προτεσιάνης

ΘΕΑΤΡΟ ΣΚΙΩΝ

Οι πολλοί ζουν την πραγματικότητα
Οι λίγοι την δημιουργούν

Αν, εδώ και καιρό, με θλίβει και μ' εξοργίζει κάτι βαθύτατα, είναι η κακοποίηση που υφίστανται τόσο σημαντικά όπλα παιδείας και πολιτισμού για τον τόπο, όπως είναι η τηλεόραση και το ραδιόφωνο, από τα χέρια κάποιων ηλίθιων και κάποιων εμπόρων (καλύτερα, κάποιων πονηρότατων εμπόρων της ηλιθιότητας). Όλοι αυτοί ασύδοτοι και ανενδοίαστοι, αφού η πολιτεία τους έχει ανάγκη και τους τρέμει, προσπαθούν να μας πείσουν ότι Ελλάδα είναι εκείνος ο επαναλαμβανόμενος θίασος σκιών που κάθε βράδυ σκιαμαχεί με τα επιχειρήματα της αγκλωσσίας από παράθυρα που δεν βλέπουν πουθενά. Ότι, δηλαδή, ο Αλέξης και ο παπα-Σούζας και ο Αλέξανδρος και η Λιάνα και ο άλλος πάτερ και ο Κώστας και ο Στέλιος και ο Ευάγγελος και ο Νίκος και ο άλλος Νίκος και ο Βαγγέλης και ο Μάκης είναι

τα σύμβολα της σκέψης και του διαλόγου, τα οποία πρέπει να προβάλλονται στο Πανελλήνιο με καταιγιστικούς ρυθμούς και με την αξίωση προτύπων. Ότι, μ' άλλα λόγια, δεν υπάρχουν στον τόπο αυτό άνθρωποι και με λόγο και με άποψη και με μαχητικότητα και με ιστορία και με δράση ικανοί να ψυχαγωγήσουν με την πλατωνική σημασία και να δώσουν παραδείγματα σ' έναν λαό που κυλάει απ' την μια απογοήτευση στην άλλη. Τα κρατικά κανάλια, παρά την κομματική μέγγενη και την ευθυνοφοβία των επικεφαλής τους, ανοίγονται λυτρωτικά σε εικόνες πειραματισμού και οπτικοακουστικής χαράς. Το Τεμπό, πάλι, υπό την διεύθυνση του Κώστα Σπυρόπουλου τροχοδομεί προς τη σωστή κατεύθυνση του τι είναι είδηση και του τι όχι. Από κει όμως και πέρα το χάος. Οι πανέλληνες ξέρουν τον κ. Αλέξη ή τον κ. Αλέξανδρο, αλλά αγνοούν τον Γ. Λάππα, τον Ν. Μπάικα, τον Ν. Ναυρίδη, τον Ν. Χαραλαμπίδη, τον Θ. Βαλτινό, τον

Γιώργο Μαρκόπουλο, τον Π. Μάτεσι, την Κική Δημουλά, τη Λ. Αναγνωστάκη, τον Βλ. Κανιάρη, τη Χρ. Ρωμανού, τον Χ. Ξανθουδάκη, τον Δ. Ραφτόπουλο, τον Αγγ. Ελεφάντη, τον Γ. Ζογγολόπουλο, τον Φ. Ηλιού, τον Α. Δεληβοριά, τον Ν. Δοντά, τη Μ. Μπρούσκαρη, τον Δ. Κωνσταντίνο, τον Γ. Ρηγόπουλο, τη Ν. Πάστρα, τον Κ. Γαλάβαρη, τον Κωστή Κωβαίο, τον Δ. και τον Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλο, την Μ. Ηλιάδη, τον Αντ. Κωτίδη, τον Στ. Πετσόπουλο, τον Γ. Βαρβέρη, τον Δ. Κοροπούλη, τον Μ. Μαυρομμάτη, τον, τον... Αναφέρω, έτσι, άτακτα ονόματα που μού 'ρχονται στο μυαλό και νιώθω ν' αναπνέω καλύτερα. Όσο κι αν θλίβομαι ή θυμώνω, η διαπλοκή εξουσίας και μετριότητας τελικά δεν μας αφορά!

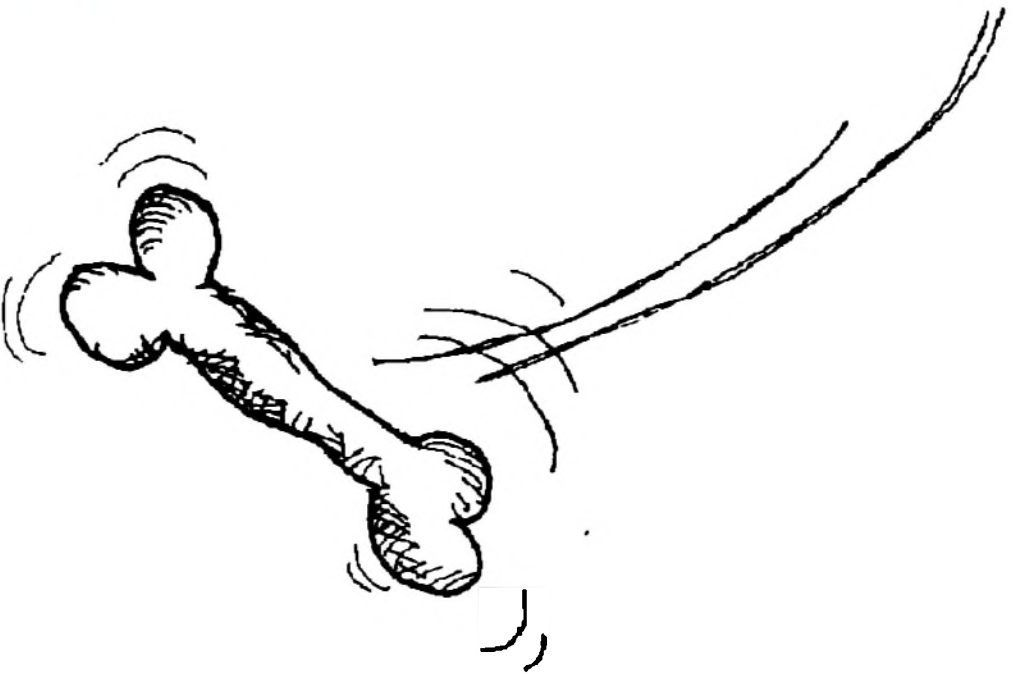
Η Ελλάδα τους, μια Ελλάδα παχυλής άγνοιας, σταθερού εκφυλισμού και ακατασίγαστης αναξιοκρατίας τούς χρεώνεται απόλυτα.

Μάνος Στεφανίδης

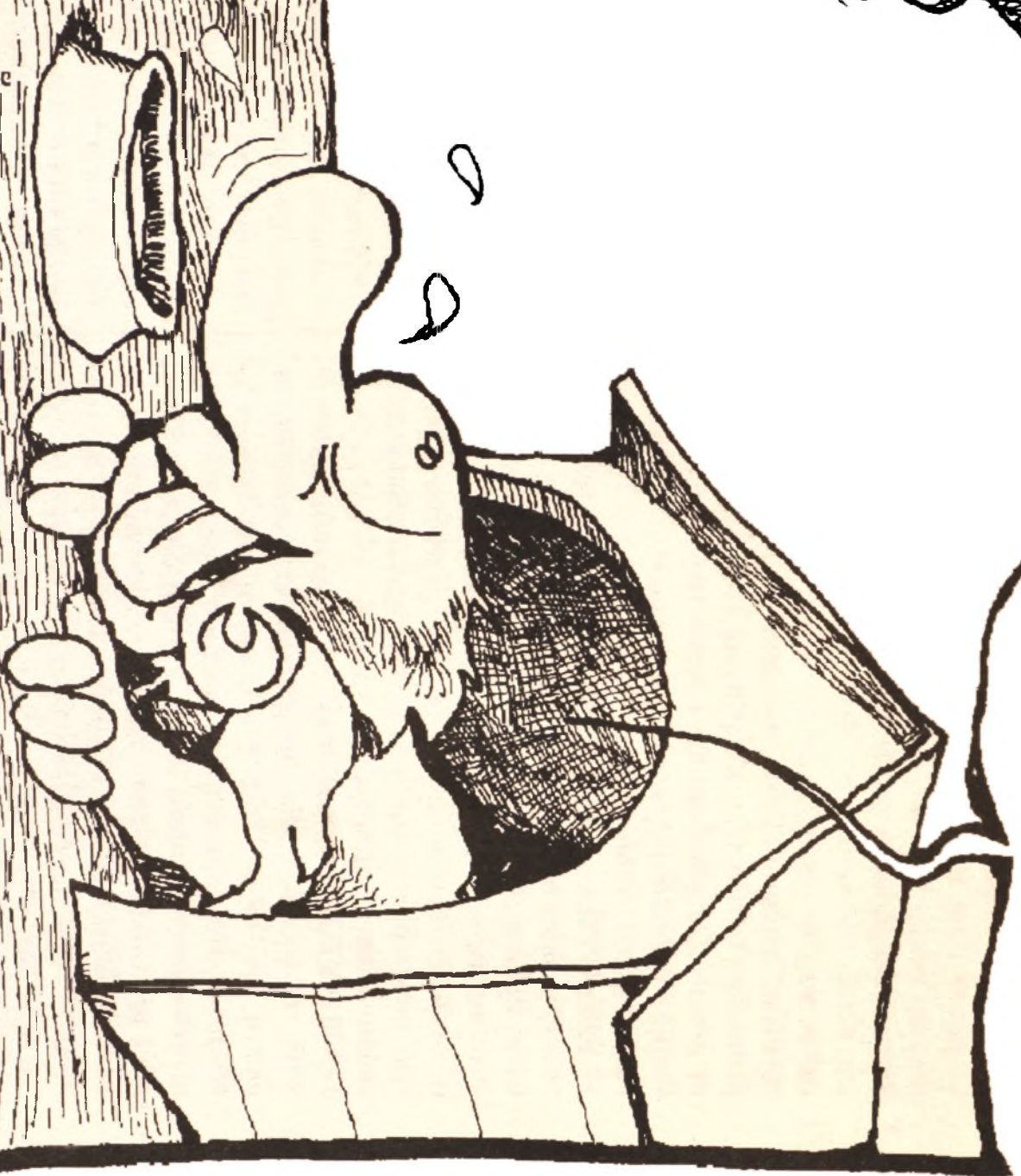
Οι Εγκυρπονιστάι

Γιοχάι!

Ο Πρίγκιπας
Είναι
Πεονασματικός!

Κ. ΚΟΥΦΟΤΡΟΣΟΟΙΟ

Η ΥΠΟΚΡΙΣΙΑ ΕΝΟΣ ΤΗΛΕ-ΛΑΟΥ

ΣΤΗΝ ΑΡΧΗ, υπήρξαν μόνο οι αντιδράσεις του συλλόγου γονέων και κηδεμόνων του Γυμνασίου Μηχανιώνας, που θεώρησαν ανεπίτρεπτο να παρελάσει στην επέτειο της 28ης Οκτωβρίου το συγκεκριμένο σχολείο έχοντας για σημαιοφόρο τον Αλβανό Οδυσσέα Τσενάι. Γρήγορα όμως, με την συνδρομή των ΜΜΕ, οι αντιδράσεις πύκνωσαν, και ο 15χρονος αριστούχος μαθητής βρέθηκε στο επίκεντρο μιας διαμάχης που πήρε απίστευτες διαστάσεις, διχάζοντας την ελληνική κοινή γνώμη. Έτσι, ένα ζήτημα που θα μπορούσε να εξελιχθεί με τον ίδιο ομαλό τρόπο που συνέβη στο Μεσολόγγι, με την επίσης Αλβανίδα μαθήτριά Μαρία Ντεχάρα, και σε τουλάχιστον άλλες έξι-επτά παρόμοιες περιπτώσεις, διογκώθηκε τεχνητά, επισκιάζοντας για ημέρες κάθε άλλη πτυχή του δημόσιου και ιδιωτικού λόγου.

• • •

«ΈΝΑΣ ΑΛΛΟΦΥΛΟΣ, ένας Αλβανός, θα κρατήσει την ελληνική σημαία, θα μολύνει το εθνικό μας σύμβολο, θα προσβάλλει την ιστορία και τους αγώνες του έθνους μας, την μνήμη των προγόνων μας» ανέκραξαν με φρίκη γνήσιοι εκπρόσωποι του έθνους, όπως ο κ. Παπαθεμελής, ο κ. Γιαννόπουλος, ο κ. Ψωμιάδης και πολλοί-πολλοί άλλοι, παρασύροντας αφενός υπουργούς, όπως ο κ. Πατσαλίδης, να προβούν σε τουλάχιστον άστοχες, αν όχι βλακώδεις δηλώσεις, και αφετέρου έναν ολόκληρο λαό σε μια αδιέξοδη διαδικασία, αποκαλυπτική της αποχαύνωσης στην οποία έχει περιέλθει και της υποκριτικής διάθεσης που τον διακρίνει.

Η ΥΠΟΚΡΙΣΙΑ ενός μεγάλου τμήματος της ελληνικής κοινής γνώμης δεν αποτελεί όμως τίποτα άλλο από την αντανάκλαση της έλλειψης μέτρου και ειλικρίνειας στο λόγο και τις πράξεις των περισσότερων πολιτικών, των οικονομικά ισχυρών και όσων μετέχουν στα δημόσια πράγματα. Δηλαδή, όσων ανήκουν στις ελίτ εξουσίας αυτού του τόπου και των κατοίκων του.

ΓΙΑΤΙ ΑΥΤΟΙ είναι που στηρίζουν την αντίθεσή τους σε κάθε «άνοιγμα» της ελληνικής κοινωνίας στην απαρχαιωμένη και εν πολλοίς ξεπερασμένη αντίληψη περί έθνους-κράτους, με γνήσιους εκπροσώπους και συγκεκριμένο γενετικό υλικό που πρέπει να διαφυλαχθεί με κάθε τρόπο απ' όσους επιθυμούν την νόθευσή του.

ΚΙΝΔΥΝΟΛΟΓΙΑ που δεν βρήκε κανέναν σοβαρό υποστηρικτή, όταν πριν από λίγο καιρό ο ελληνικός λαός πανηγύριζε την κατάκτηση μεταλλίων στην Ολυμπιάδα του Σίδνεϊ από αθλητές με «νοθευμένο ελληνικό αίμα» στις φλέβες τους. Δεν ήταν η πρώτη φορά, δεν θα είναι η τελευταία. Ο Πύρρος Δήμας, ο Κάχι Καχιασβίλι, η Μιρέλ-

λα Τζελίλη και εκατοντάδες χιλιάδες άλλοι με λιγότερο φανταχτερές ικανότητες είναι άνθρωποι που έφτασαν στην Ελλάδα από άλλες χώρες μόλις πριν από μερικά χρόνια. Στην πλειονότητά τους, νέοι, θετικοί, τίμιοι και πάνω απ' όλα δημιουργικοί. Πρόσωπα που η «ευρωπαϊκή και ισχυρή», πλην απελπιστικά γερασμένη, χώρα μας χρειάζεται περισσότερο από κάθε άλλη φορά.

• • •

ΑΥΤΟ ΕΙΝΑΙ κάτι που πρέπει να γίνει απολύτως κατανοητό. Βρισκόμαστε μπροστά σε μια νέα και διαφορετική Ελλάδα, σε μια Ελλάδα όπου ζουν και εργάζονται περισσότεροι από ένα εκατομμύριο μετανάστες, σε μια Ελλάδα με εκατόν δώδεκα χιλιάδες μη ελληνικής καταγωγής μαθητές στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση (ποσοστό που ξεπερνά το 10% στο σύνολο των μαθητών), σε μια Ελλάδα που όλο και περισσότερα μεταμορφώνεται σε σύγχρονη και πολυπολιτισμική. Κι ανείς δεν αμφισβητεί πως ανάμεσα σε όλους αυτούς τους «διαφορετικούς» που επέλεξαν να ζήσουν στη χώρα μας υπάρχουν και αρκετοί ανεπιθύμητοι ή επικίνδυνοι ταρξέξιες. Όποιος όμως ζει σ' αυτή τη χώρα γνωρίζει πως το ποσοστό αυτό είναι μάλλον πολύ μικρό και δεν δικαιολογεί καμιά γενίκευση, καμιά εξαγωγή οριστικών συμπερασμάτων, πολύ περισσότερο καταδικαστικών, για το σύνολο των οικονομικών μεταναστών. Έτσι, οποιοδήποτε φαινόμενο ξενοφοβίας, έλλειψης ανεκτικότητας, άρνησης της ισότιμης συνύπαρξης με τους «ξένους» τους φτωχούς ξένους για να ακριβολογούμε, δεν είναι μόνο αδικαιολόγητες, είναι κάτι χειρότερο: υποκριτικές.

• • •

ΕΙΝΑΙ ΥΠΟΚΡΙΤΙΚΕΣ, γιατί ολόκληρες γενιές αυτής της χώρας μεγάλωσαν και συνεχίζουν να μεγαλώνουν με πρότυπα κάποιους συμπατριώτες μας που μεγαλούργησαν ως οικονομικοί μετανάστες στο εξωτερικό.

• Είναι υποκριτικές γιατί η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας μερικές δεκαετίες πριν οφείλει πολλά σε χαρμάνια συμπατριωτών μας που κερδήθηκαν σε αντίξοκες συνθήκες στο εξωτερικό.

• Είναι υποκριτικές, γιατί πίσω από τον ασυνήθιστο για τα ευρωπαϊκά δεδομένα, υψηλό δείκτη ιδιοκατοίκησης των ελληνικών οικογενειών κρύβεται ο αγώνας εκατομμυρίων μεταναστών και τα παχυλά εμβάσματά τους των δεκαετιών του '50, '60 και '70.

• Είναι υποκριτικές, γιατί όλοι γνωρίζουν πως ζωτικά τομείς της οικονομίας μας, όπως η γεωργία και η κτηνοτροφία, θα είχαν παρακμάσει εντελώς χωρίς την συνδρομή των ξενόφερτων φτηνών εργατικών χεριών.

είναι υποκριτικές, γιατί πίσω από την συνε-
ιεύρυνση της αγοράς οικοσυσκευών, τρο-
ν και τόσων άλλων καταναλωτικών
θών κρύβονται και τα εκατοντάδες χι-
ες νέα νοικοκυριά των οικονομικών
ναστών και οι καθημερινές ανά-
τους.

είναι υποκριτικές, γιατί όλοι γνωρί-
πως τα ασφαλιστικά ταμεία του
νικού κράτους θα αποφύγουν την
νομική κατάρρευση μόνο αν αυ-
εί δραματικά ο αριθμός των εν-
γεία εργαζομένων.

• • •

ΠΕΙ να το σκεφτούμε πο-

οβαρά. Αν η ανεκτικό-

του ελληνικού λαού

μάζεται σήμερα με

ψευδοδύλημα, όπως

τάρκεια του μαθητή

σσέα Τσενάι να κρα-

ι την ελληνική ση-

, τι θα συμβεί μερικά χρόνια

ίτερα, όταν όλο και περισσότερα

ιά μεταναστών, έχοντας ενταχθεί πλήρως στο

ωνικό σώμα, διεκδικήσουν αυτά που δικαιωματικά

ους ανήκουν; Δηλαδή τις αξιοπρεπείς θέσεις στον

ίσιο και ιδιωτικό τομέα, τις ικανοποιητικές αμοιβές,

καίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι. Τι θα συμβεί

ο κάθε Οδυσσέας Τσενάι σαν Έλληνας του αύριο

πορεί όπως ο κάθε Έλληνας του σήμερα να συμμετέ-

τότιμα στις διαφανείς ή αδιαφανείς διαδικασίες που

ούν στην επαγγελματική αποκατάσταση ή την κοι-

κή και οικονομική άνοδο;

• • •

ΤΗΝ ΑΛΛΗ, πόσο βέβαιο είναι, αν ο Τσενάι ήταν,

παράδειγμα, σουηδός ή ελβετός πολίτης, η απόφαση

πυλόγου καθηγητών του σχολείου του να είναι αυ-

του θα κρατήσει την ελληνική σημαία στην εορταστι-

χρέλαση της 28ης Οκτωβρίου θα είχε προκαλέσει τό-

ρνητικές αντιδράσεις; Το πιθανότερο να αποτελού-

να πρώτης τάξεως θέμα για αρκετά τηλεοπτικά κα-

α και εφημερίδες που θα έβρισκαν την ευκαιρία να

κέψουν το κοινό τους. Ένας δυτικός, ένας ευρωπαί-

τό μια πολιτισμένη, ισχυρή αλλά κυρίως περισσότε-

λούσια από τη δική μας χώρα νιώθει Έλληνας, δια-

ει σαν Έλληνας. Είναι μια εικόνα αυτή εγκεκριμένη

τους υπεύθυνους για την δημιουργία μοντέλων συ-

μφοράς και αντιλήψεων, και άρα κατάλληλη για κα-

λωση από τους πολλούς

ΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ατυχία του Τσενάι λοιπόν είναι πως

ι Αλβανός. Σύμφωνα, δηλαδή, με τα ΜΜΕ και ένα

ντικό κομμάτι του έμμισθου και άμισθου ανθρώπι-

λικού τους, είναι κατ' αρχήν κάποιος με έμφυτη ρο-

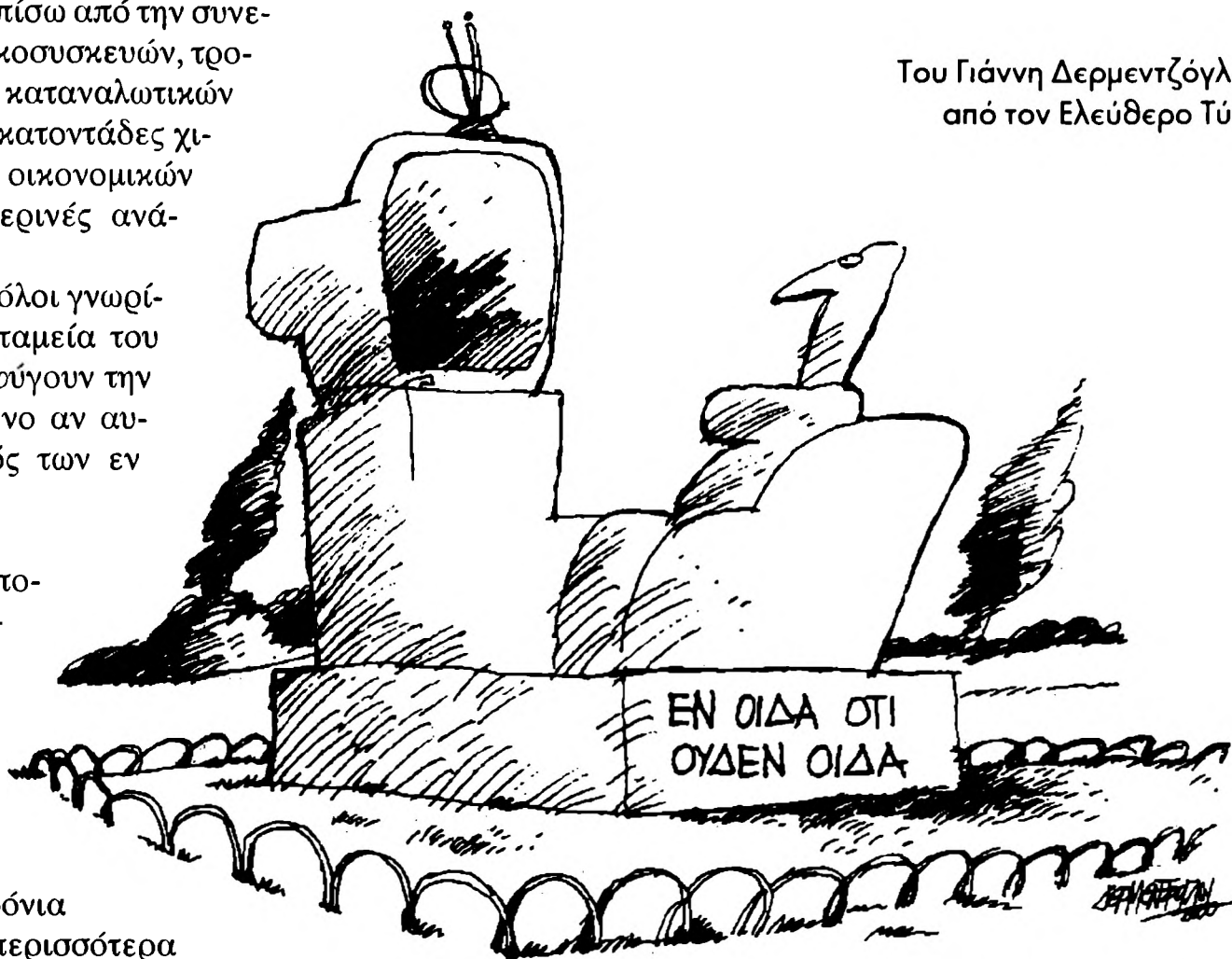
ρος την αρπαγή, τον βανδαλισμό, τον βιασμό, τον

ο. Ανήκει σύμφωνα με τους πραγματικούς μέντορες

ελληνικού λαού, τους πολυπροβαλλόμενους κήνσο-

Του Γιάννη Δερμεντζόγλου

από τον Ελεύθερο Τύπο

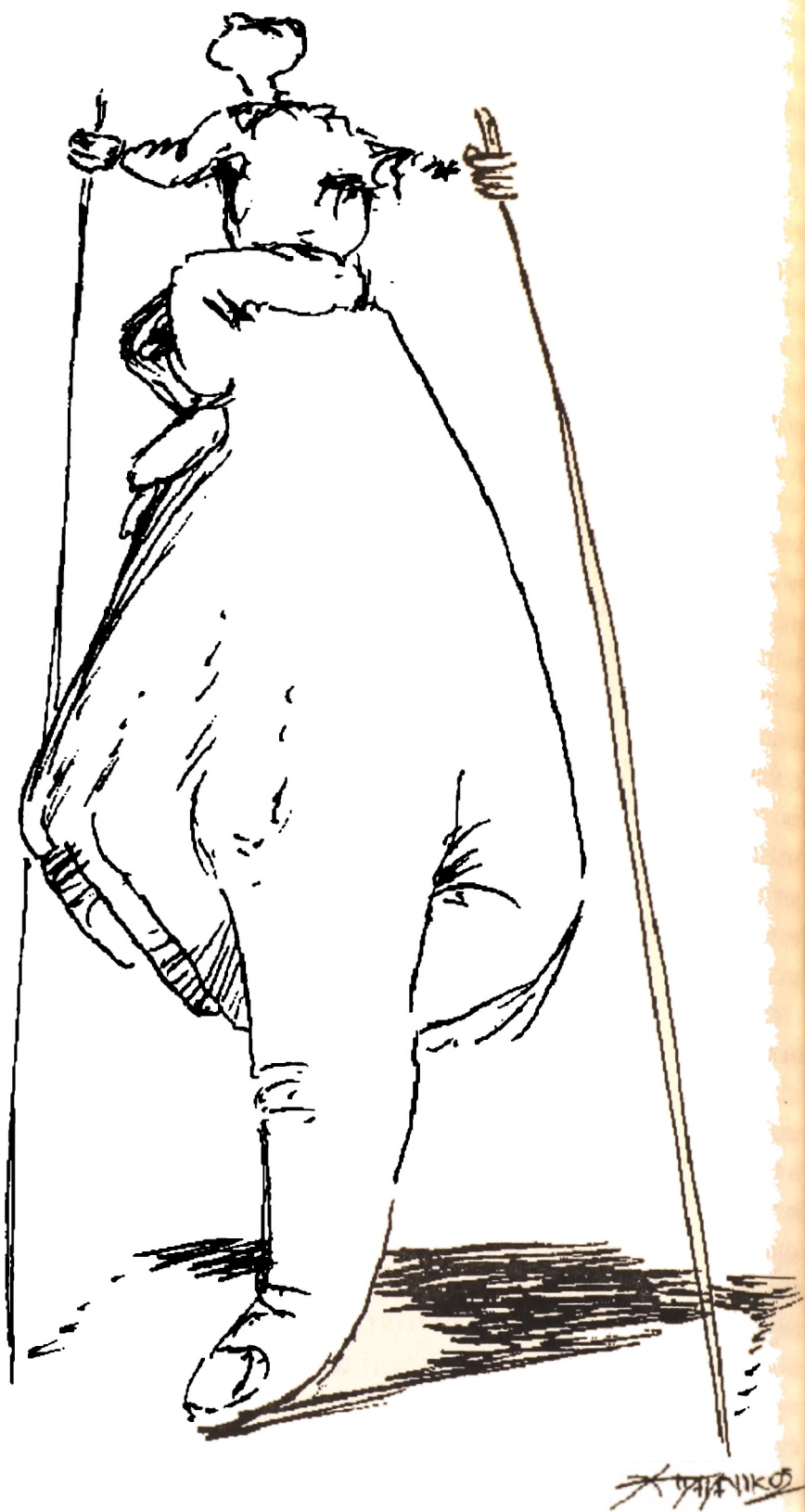
ρες και θεράποντές του δηλαδή, που στριμώχνονται κα-
θημερινά στα τηλεοπτικά παράθυρα, σε ένα είδος επι-
κίνδυνο, μάλλον κατώτερο, κατάλληλο μόνο για φρικώ-
δη άρθρα μεγάλης αναγνωσιμότητας, αιματοβαμμένα
ρεπορτάζ υψηλής τηλεθέασης, εργαλείο προσέλκυσης
αυξημένων διαφημιστικών κονδυλίων. Υπό το βάρος
αυτών των «επίσημων» διαπιστώσεων, λειτούργησαν
και οι κάτοικοι της Μηχανιώνας (και όσοι βιάστηκαν να
τους υποστηρίξουν), που δεν μπορεί και δεν είναι δυνα-
τόν θα θεωρηθούν όλοι τους ρατσιστές, έστω και αν
αποδείχτηκαν ανίκανοι να διακρίνουν στο πρόσωπο του
πρωταγωνιστή αυτής της ιστορίας το πρόσωπο ενός παι-
διού. Πέρα από το υπερβολικό της αντίδρασής τους, το
μόνο για το οποίο μπορούν να κατηγορηθούν πραγματι-
κά είναι πως έπαψαν να είναι ενεργοί πολίτες και μετα-
βλήθηκαν σε απαθείς τηλεθεατές, ακολουθώντας άλλω-
στε το παράδειγμα ολόκληρου του ελληνικού λαού. Ενός
λαού που δυστυχώς έπαψε να βλέπει με τα μάτια του,
απώλεσε την ικανότητα να διακρίνει με ρεαλισμό, ξέχα-
σε ακόμη και αυτή την πρόσφατη ιστορία του και παρα-
δόθηκε αμαχητί στη επίπεδη γοητεία της τηλεοπτικής ει-
κόνας και στις επιδιώξεις όσων την ελέγχουν. Ενός λαού
που υποκρίνεται πως παραμένει κυρίαρχος, ανεξάρτη-
τος, δίκαιος και αληθινός με τον ίδιο τρόπο που υποκρί-
νεται κάθε μέρα μπροστά από την τηλεόραση, πως ψυ-
χαγωγείται, ενημερώνεται, παράγει, ζει, εξασκώντας
αντί για το μυαλό του τα ακροδάκτυλά του στα κουμπιά
του τηλεχειριστηρίου.

ΑΥΤΗ Η ΠΡΩΤΟΦΑΝΗΣ επίδειξη μαζικής αποβλάκω-
σης των τελευταίων ημερών ίσως μας στέρησε έναν μελ-
λοντικό πολύτιμο συμπολίτη. Ας είναι αυτός ο τελευταίος.

Και «ξαφνικά» προκύπτει εθνικό θέμα

του Αλέκου Τζιόλα

Θα ήταν ευχής έργο να έχει μια κοινωνία πληγές και να μπορεί να τις αποκρύπτει. Δυστυχώς, όμως, αυτό είναι αδύνατο. Γιατί ακόμα και τα πιο καθημερινά γεγονότα έρχονται να τις αποκαλύψουν. Ένας σεισμός των 5,8 Ρίχτερ είναι συνηθισμένο φαινόμενο στον ελλαδικό χώρο, αλλά λόγω «παρατυπιών» στις κατασκευές έγινε αιτία να θρηνήσουμε δεκάδες θύματα. Τα οχτώ ή εννέα μποφόρ στο Αιγαίο είναι επίσης συνηθισμένο φυσικό φαινόμενο και, με τα σημερινά δεδομένα της ακτοπλοϊκής τεχνολογίας, ευχερώς αντιμετωπίσιμο. Κι όμως, συνέβη το ίδιο: θρηνήσαμε άλλες τόσες δεκάδες θύματα. Ανέκυψε θέμα σημαιοφορίας στη Νέα Μηχανιώνα, επειδή ο πρώτος αριστούχος ήταν Αλβανός. Ο υπουργός Παιδείας, επιφέροντας αλλαγή στο νόμο, αποφασίζει να κρατήσει αυτός, ο πρώτος αριστούχος, την ελληνική σημαία, και προκύπτει αμέσως-αμέσως εθνικό θέμα: «Εθνικό ολίσθημα» χαρακτηρίζεται από τον πρόεδρο του σχετικού Συλλόγου Γονέων και Κηδεμόνων η απόφαση του υπουργού και άλλοι μιλάνε και για εθνικό διχασμό, που προκλήθηκε μάλιστα χωρίς αιτία. Μπορεί όμως να υπάρξει εθνικός διχασμός ή απλή διχογνωμία στην ελληνική κοινωνία χωρίς αιτία; Μήπως κάτω από την επιφάνεια των γεγονότων υπάρχει κάποια πληγή που, για το συγκεκριμένο αιτιατό, έχει παίξει το ρόλο του αιτίου; Με άλλα λόγια, το ερώτημά μας μπορεί να πάρει την εξής διατύπωση: Είναι δυνατόν ο Έλληνας να είναι ρατσιστής;

Κάθε λαός είναι λίγο ως πολύ εθνικιστής και στο βαθμό που είναι εθνικιστής είναι, ας μου επιτραπεί η διατύπωση της ισοδυναμίας, και ρατσιστής, γιατί κύρια πηγή του ρατσισμού είναι ο εθνικισμός. Και αυτό διότι ο εθνικισμός εξ ορισμού, καθώς διαχωρίζει τους ανθρώπους σε φυλές και σε έθνη, διαπράττει ρατσιστικούς διαχωρισμούς, προβαίνει σε ιεραρχημένες διακρίσεις και κατατάξεις. Επειδή δεν είναι της ώρας να κάνουμε αναφορές στην ιδεολογική, δηλαδή στην εθνικιστική, χρήση της ιστορίας μας, περιοριζόμαστε σ' ένα απλό σημερινό πολιτικό πα-

ράδειγμα: Η «αθώα» πολιτική στρατηγική να γίνει η Θεσσαλονίκη μητροπολιτικό κέντρο των Βαλκανίων υποκρύπτει αλλά και υποθάλπει ρατσιστικές ιδεοληψίες.

Η θρησκεία, επίσης, παίζει ανάλογο ρόλο με πολλή, μάλιστα, κομπορημοσύνη. Καθώς χωρίζει και αυτή τους ανθρώπους σε ορθόδοξους και ανορθόδοξους, σε πιστούς και απίστους ή «αντίχριστους», μετατρέπει τον εαυτό της σε πηγή ρατσισμού. Όταν δηλώνει δε την ταύτισή της με τον εθνικισμό, τότε γίνεται διπλή πηγή. Γι' αυτό και δεν είναι τυχαία η σιωπή ως προς το θέμα που συζητάμε του Αρχιεπισκόπου

Όταν πρόκειται για τον εκθριασμό του εθνικισμού ή του ιταλιστικού συστήματος, γίνεται λαλίστατος. Όταν πρόκειται για την υπεράσπιση ανθρωπιστικών αξιών, της ισότητας, ας πούμε, τότε βουβαίνεται.

ατί λοιπόν να μην υπάρχει ρατσιστικός εθνικισμός στον ληνα; Πόσοι από τους Έλληνες, αν ρωτηθούν, δεν πιάνουν στην ανωτερότητα της ελληνικής φυλής; Φοβάμαι και η αντίδραση της κοινωνίας της Νέας Μηχανιώνας, κρατά στην εθνική παρέλαση Αλβανός την ελληνική σημα, έστω κι αν πρόκειται για τον πρώτο αριστούχο, οφείλετο πλήγωμα μιας τέτοιας πίστης.

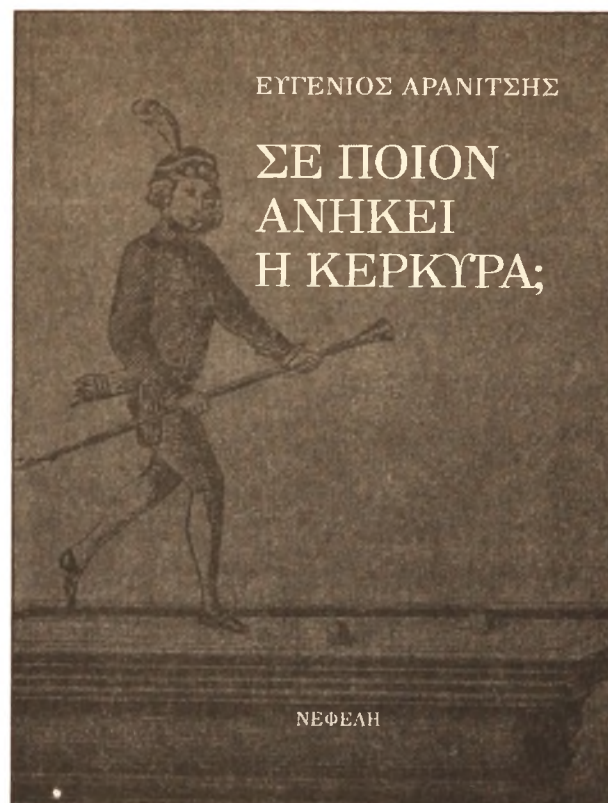
πολιτική που εφαρμόστηκε εξάλλου από τις κυβερνήσεις; στο θέμα της ένταξης των οικονομικών μεταναστών στην νωνία μας εξυπηρέτησε με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο ίδιο σκοπό. Όταν οι γονείς μας πριν από μερικές δεκαετίες πήγαν στη Γερμανία ως μετανάστες, όλα τους ήταν νόμιμη παραμονή, η εργασία, η ίση αμοιβή, η ασφάλεια, η πεαλψη και κάθε εργατικό ή κοινωνικό αγαθό που πρόσφεη γερμανική κοινωνία στους δικούς της πολίτες. Εμείς ως νωνία τι έχουμε προσφέρει σ' αυτούς τους ανθρώπους; υποχρεώθηκαν από παρόμοια ένδεια να εγκαταλείψουν πατρίδα τους και την οικογένειά τους και να 'ρθουν στη ρα μας; Παρανομία, εκμετάλλευση, διώξεις, στερήσεις, να και συνάμα τις προκλήσεις του πλούτου και του τυχάρπου πλουτισμού, για να νιώθουν όλοι αυτοί, νέοι στην ιονότητά τους, βαθιά πληγωμένα ανθρώπινα όντα και να ληματούν, έχοντας όμως το άλλοθι του Γιάννη Αγιάννη, ιησιτικού που θέλει να κορέσει την πείνα του με ενστιόδικες αντιδράσεις. Ποιος είναι εδώ ο φταίχτης, ο εγκληίας ή ο δημιουργός του και πώς μας διαφεύγει η σοφή ρήότι η κοινωνία πρώτα δημιουργεί τους εγκληματίες και ά τους τιμωρεί;

εβαίως δεν παραγνωρίζω και την υγιή πλευρά του εθνικιού, τη συμβολή του είτε στην ύπαρξη κοινωνικής συνοχής ε στην ανάπτυξη της εθνικής ομάδας. Από το σημείο όμως ιό ως το σημείο να γίνεται καλλιέργεια της πίστης σε φυικές υπεροχές και ανωτερότητες υπάρχει μεγάλη απόστακαι αυτή η μεγάλη απόσταση είναι που εκτρέφει τον εθνικτικό ρατσισμό, ο οποίος σήμερα δεν βάλλεται μόνο από ποικίλα συστήματα των ανθρωπιστικών αξιών. Η ίδια η γκοσμοποιημένη πια ζωή της ανθρωπότητας δεν επιτρέτην εφαρμογή οργανωτικών μοντέλων σε εθνικιστική ή εθνική βάση που ίσχυε σε προγενέστερες εποχές. Για τον όσθετο αυτό λόγο είναι παρωχημένα για την εποχή μας τα ανάλογα θρησκευτικά ιδεολογικά μοντέλα.

εν ξέρω αν στην τολμηρή απόφαση του υπουργού Παιδείνα υποτάξει τη μία από τις νομικές προϋποθέσεις της σηιοφορίας κατά την εθνική παρέλαση σε μια άλλη ανώτερη πτ' αυτόν— υπάρχει νομικό θέμα κι ούτε στην περίπτωση ήτη μ' ενδιαφέρει. Χαίρομαι πάντως που ο πολιτικός κόος στη συντριπτική του πλειοψηφία στήριξε την απόφαση ο υπουργού κι έπαιξε αυτή τη φορά το ρόλο που του πρέε, του ταγού της κοινωνίας. Συνεπώς, κίνδυνος εθνικού διισμού δεν υπάρχει. Απλώς ως προς αυτό το θέμα μένει η θρωπιστικά φωτισμένη σκέψη του πολιτικού μας κόσμου διαποτίσει το νου και την ψυχή του κάθε Έλληνα, πράγμα ν απαιτεί σταθερή και συστηματική απομυθοποίηση του νικισμού.

Ευγένιος Αρανίτσης

ΣΕ ΠΟΙΟΝ ΑΝΗΚΕΙ Η ΚΕΡΚΥΡΑ;

Το πρώτο απ' τα έξι κείμενα αυτής της συλλογής «αναφέρεται» στην Κέρκυρα, την πόλη του μεταίχμιου, την μεταφυσική πόλη των ορίων της παιδικότητας, των ορίων ανάμεσα στους κήπους και τους παλιούς θερινούς κινηματογράφους. Το δεύτερο «διαπραγματεύεται» το ζήτημα της νεκρώσιμης ευωδίας του έαρος, τις μεταφορές της Ταφής στις σκηνές της εσωτερικής ζωής. Το τρίτο «μιλάει» για την εποποιία της Ερωτικής Αφιέρωσης, την οποία οδηγώ σ' ένα παράδοξο τέλος, σ' ένα κύκνειο άσμα που θα βυθιστεί, όπου νά 'ναι στην παρωδία. Το τέταρτο «θίγει» την ιστορική υλικότητα της γραφής, τη «μαγική» της συνάρτηση προς την Ιστορία του ανθρώπινου σώματος. Το πέμπτο «εξετάζει» τη λειτουργία της θεραπευτικής ενθύμησης στη Φωτογραφία, αυτή τη βασίλισσα των *artes moriendi*, που μοιάζει ξαφνικά να δικαιώνεται σε σχέση με τις άλλες, τυφλές, μοντέρνες εικόνες. Ενώ το τελευταίο «φωτίζει» τον εναγκαλισμό ομορφιάς και θανάτου, αισθητικής και μακάβριου, μόδας και βαμπιρισμού. Και τα έξι κείμενα μπορούν να διαβαστούν σαν αναπτύξεις του ίδιου θέματος, που είναι ο Αnéφικτος Αποχωρισμός. Και τα έξι εκκινούν απ' το δοκίμιο και απολήγουν σε ισάριθμες φαντασίες (με την έννοια που δίνουν στη λέξη οι συνθέτες). Και τα έξι κυριολεκτούν εξοφλώντας συνάμα την οφειλή στο πνεύμα της σάτιρας.

ΚΡΑΤΙΚΟ ΒΡΑΒΕΙΟ ΔΟΚΙΜΙΟΥ 2000

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 • ΑΘΗΝΑ 10680 • ΤΗΛ. 3607.744 • FAX 3623.093

E-mail: nefeli-p@otenet.gr • www: nefeli-books.gr

Η αναγκαία διαφάνεια

του Φώτη Κουβέλη

Η διαπλοκή των πολιτικών και των κομμάτων με επιχειρηματίες και ΜΜΕ έχει φορτίσει εκρηκτικά την πολιτική σκηνή. Ο βουλευτής Φώτης Κουβέλης, εισηγητής του ΣΥΝ στην αναθεώρηση του Συντάγματος, προτείνει τις ρυθμίσεις που θα εξασφαλίσουν την διαφάνεια και θα σώσουν τη «χαμένη τιμή» της πολιτικής.

Στο πλαίσιο της Αναθεώρησης του Συντάγματος υποστηρίξαμε –και με την πολιτική άποψη ότι αυτή η αναθεώρηση έπρεπε να προωθήσει βαθιές μεταρρυθμιστικές τομές– ότι είναι αναγκαία η συνταγματική ρύθμιση με την οποία κόμματα και βουλευτές θα έχουν την υποχρέωση να εξασφαλίζουν τη δημοσιότητα και διαφάνεια των οικονομικών τους.

Υποστηρίξαμε ότι τα οικονομικά των κομμάτων πρέπει να ελέγχονται από ένα όργανο το οποίο θα αποτελείται από πολιτικά πρόσωπα και δικαστές του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Ο έλεγχος δε αυτός να έχει ως κύριο σκοπό την διακρίβωση της προέλευσης των οικονομικών των κομμάτων. Τα κόμματα οφείλουν να έχουν φανερούς πόρους. Οι πόροι δε αυτοί δεν μπορεί να είναι άλλοι από το ποσό της κρατικής οικονομικής ενίσχυσής τους για τις εκλογικές και λειτουργικές δαπάνες και οι συνδρομές των μελών και των φίλων τους.

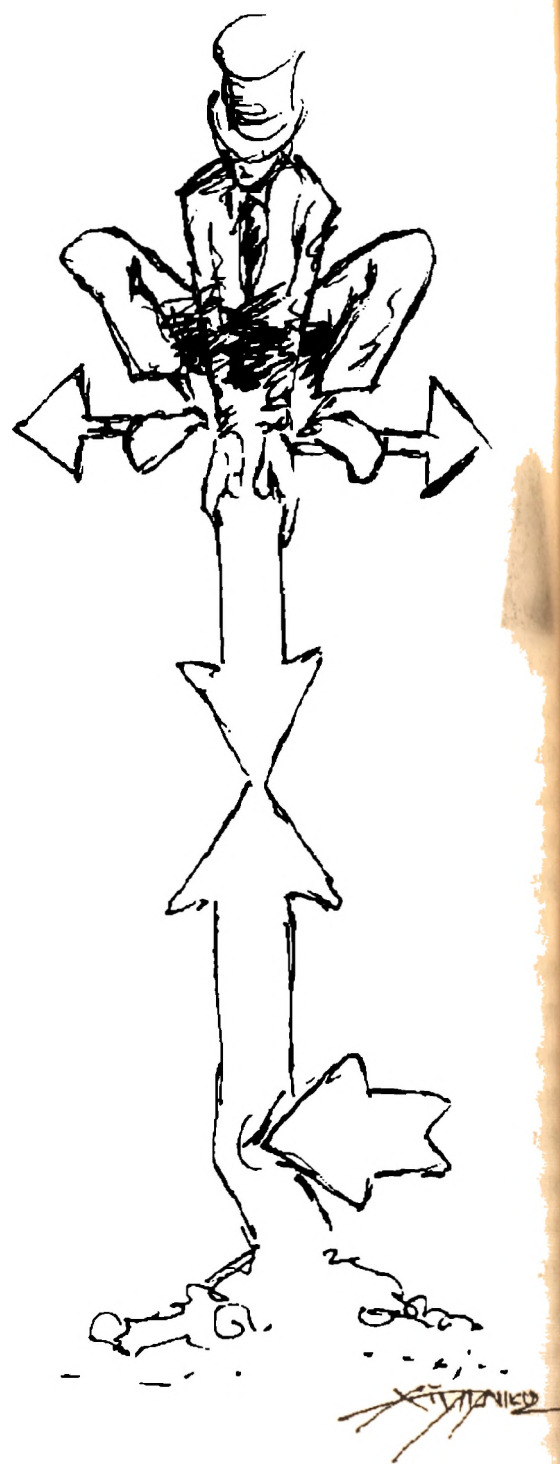
Οι τεράστιες δαπάνες των κομμάτων, ιδιαίτερα οι εκλογικές δαπάνες τους, δεν δικαιολογούνται και ούτε καλύπτο-

νται από το ποσό της κρατικής ενίσχυσης και των συνδρομών μελών και φίλων. Δικαιολογημένα έτσι εγείρεται η υποψία των πολιτών –ή και η βεβαιότητά τους– ότι τα κόμματα έχουν ως χρηματοδότες ισχυρούς οικονομικούς παράγοντες, οι οποίοι τα χρηματοδοτούν όχι βέβαια για να στηρίξουν την πολιτική τους δράση, αλλά και για να εξασφαλίζουν διευκολύνσεις και ευνοϊκές ρυθμίσεις για τα δικά τους συμφέροντα. Απαξιώνεται όμως έτσι η πολιτική και χειραγωγείται από ποικιλώνυμα οικονομικά κέντρα και καθίσταται ανίκανη ως διαδικασία αντιμετώπισης των συλλογικών προβλημάτων, με την οφειλόμενη αντικειμενικότητα και αποτελεσματικότητα.

Στην πρότασή μας αντιπαρατέθηκε ο πολιτικός ισχυρισμός ότι ένας τέτοιος έλεγχος των οικονομικών των κομμάτων αμφισβητεί την αυτονομία τους. Δεν συμμεριζόμαστε την άποψη αυτή. Η αυτονομία των κομμάτων καθορίζεται από τον πολιτικό αυτοπροσδιορισμό τους και δεν απειλείται από τη δημοσιότητα και τον έλεγχο των οικονομικών τους. Αντιθέτως μάλιστα, η δημοσιότητα και ο έλεγχος αναδεικνύει και προβάλλει τον αυτοπροσδιορισμό τους και τη μη εξάρτησή τους από οικονομικά κέντρα και ενισχύει το κύρος τους έναντι των πολιτών.

Καθίσταται άλλωστε υποκριτικός ο λόγος των κομμάτων όταν διεκδικούν τη διαφάνεια στη διαχείριση του δημοσίου χρήματος και ταυτόχρονα αρνούνται τη διαφάνεια και τον έλεγχο των δικών τους οικονομικών.

Σε συνάφεια με την προαναφερόμενη πρότασή μας, υποστηρίξαμε ότι ο έλεγχος του «πόθεν έσχες» των πολιτικών προσώπων πρέπει να καταστεί ουσιαστικός, με το δεδομένο ότι η σημερινή διαδικασία ελέγχου των οικονομικών των βουλευτών είναι τυπική και καθόλου ουσιαστική, αφού δεν ερευνά την προέλευση και τον τρόπο κτήσης των περιουσιακών και των άλλων οικονομικών τους στοιχείων.

Προτείνουμε ακόμη να ορίζεται από το Σύνταγμα η υπέρβαση του ορίου των εκλογικών δαπανών να έχει ως κύρωση και την έκπτωση από το βουλευτικό αξίωμα, με την ταυτόχρονη επισήμανση ότι και ο έλεγχος των εκλογικών δαπανών των υποψηφίων βουλευτών πρέπει να είναι ουσιαστικός.

Δυστυχώς, οι προτάσεις μας που αφορούσαν τις προαναφερόμενες ρυθμίσεις στο πλαίσιο της αναθεώρησης του Συντάγματος δεν έγιναν δεκτές από την πλειοψηφία της αρμόδιας επιτροπής της Βουλής.

Απονέμει βέβαια η Ολομέλεια της Βουλής, η οποία και εν τέλει θα αποφασίσει για το περιεχόμενο των αναθεωρητέων διατάξεων του Συντάγματος. Ας ελπίσουμε και ας διεκδικήσουμε εκεί να αποφασιστούν ρυθμίσεις που θα αποκαθιστούν, έστω και λίγο, τη «χαμένη τιμή» της πολιτικής.

Ο Φ. Κουβέλης είναι εισηγητής του ΣΥΝ στην Αναθεώρηση του Συντάγματος

Δάφνες και Μελαγχολία

της Ελένης Βερυκίου

Λεν υπάρχει χειρότερη αρχή για ένα κείμενο που έχει τον συγκεκριμένο τίτλο από αυτή που συντελείται μερικές γραμμές πιο κάτω. Να αρχίσεις –και να μην τελειώνεις– με την πιο κοινότοπη και χιλιοειπωμένη κριτική. Σ’ αυτήν που ολημερίς και οληνυχτίς σύμπα-η χρηστή δημοσιογραφική πένα επιδίδεται για να βγάλει βωμί της: την κραυγή-τηλεκριτική που ανατινάζει τα δελ-των 8.30’, και συ, ο χρηστός επίσης δημοσιογράφος της,ς τον Ευαγγελάτο και τον Χατζηνικολάου, όπως ο λίβας παρτά, στη συγκεκριμένη μόνιμη ιεραποστολή σου στις ατιές του ήθους και της αισθητικής.

λά παρ’ όλα αυτά έπραξα το συνηθισμένο ατόπημα και ολήθηκα πάλι με την Ούρσουλα. Και το έπραξα ελαφρά καρδιά και με ζήλο. Ίσως γιατί η έμπνευση για το πραγ-

ικά ωραίο και
-τότυπο προϋπο-
ει τη Μούσα που
να μ’ απαρνήθη-
οριστικά, ίσως
λί το κλισέ είναι
καλύτερος φίλος
φυγόπων αλ-
σως –και για να
ιώνουν τα αυτο-
τιγώματα– και
έναν πιο βασικό
ο: «Γιατί φθο-

Ιε ζηλεύουν»,
το τηλεοπτικό
τέρι σε συνέ-
ιξή της. «Οι
τυχημένοι, οι
ιοι. Όσοι μιλά-
κ του ασφαλούς
ποτέ δεν θα δια-
υνεύσουν τόσα

διακινδύνευσα εγώ που... εγώ... εγώ που κατάφερα...
... εγώ που...» (πανομοιότυπος ήχος του γκονγκ όταν κα-
πτο γεύμα των ανθρωποφάγων). Λοιπόν, κάθε κριτική
η ρωνα με την εκπρόσωπο της μικρής οθοόνης και της μι-
ς ψυχής εκπορεύεται από το μίσος και τη ζήλεια των πολ-
και γι’ αυτό το μόνο δίκαιο είναι το απυρόβλητο DNA

τε η πρώτη ούτε η τελευταία αναιδής συνέντευξη είναι,
ο πρώτος ούτε ο τελευταίος αφορισμός που μπορεί να
ύσει τους ζηλόφθονους ούτε, βέβαια, ο πρώτος ούτε ο τε-
αίος φθόνος. Ό,τι μπορεί να προκαλεί τη δυσφορία
ρα από τέτοια ηρωικά αναγνώσματα είναι πως η όλη
σφαίρα και το νόημά τους θυμίζει μακελειό. Τα λόγια

της ήταν πιο πολύ δόντια –βεβαίως κυνόδοντες– που έκοβαν
κάθε φτωχή βιογραφία που δεν τα κατάφερε –όπως αυτή–
να λάμψει στο στερέωμα, και σαν ένας άλλος Τσέγκις Χαν
δεν άφηνε κανένα ίχνος ελέους στην πανίδα των αποτυχό-
των: φυτά, κατοικίδια και οι λοιποί συνάνθρωποι. Η κρα-
ταιά Ούρσουλα είχε (ξανα)χτυπήσει. Αλλά εκείνο που άφη-
νε πιο πολύ την ανατριχίλα είναι η βάσιμη υποψία ότι κάτω
από αυτό το δίποδο τρόπαιο βρίσκεται ένα καρδιογράφημα
και ένα ολόκληρο σύμπαν ευθύγραμμο εις το διηνεκές.

Τίποτα πιο ανθρώπινο από το να στεφανώνεις τις επιτυχίες
σου με όσες και όποιες δάφνες εσύ διαλέξεις. Να χαίρεσαι
για ό,τι κατακτάς. Η ζωή είναι παράλογη και μικρή και η χα-
ρά ανεκτίμητη. Και αν, όπως ακριβώς συμβαίνει και με τις
επιδημίες, πρέπει να κάνεις και τις απαραίτητες γενικεύ-

σεις, μπορείς να
πεις ότι τίποτα πιο
φυσικό από το να
αντλείς την ωραία
εικόνα του εαυτού
σου από τον αναντι-
κατάστατο καθρέ-
φτη της αλαζονείας.
Εξάλλου, όποιος
βγαίνει από το χρυ-
σό μπουντουάρ του
και τολμάει να
εκτεθεί, όπως συμ-
βαίνει και στο δη-
μόσιο μετερίζι που
παλεύει η Ούρσου-
λά μας, κάποιες
αγωνίες έχει περά-
σει και σε κάποια
δράματα δωματίου
έχει πρωταγωνι-
στήσει. Συνήθως.
Και πολλές φορές

και σε κάποια που έπονται. Θυμάμαι το βλέμμα του Μελισ-
σανίδη μετά την αποτυχία του στο Σίδνεϊ και τα πικρά του
λόγια. Μου φάνηκαν τα πιο ωραία, τα πιο γοητευτικά του λό-
για, δεδομένης και εκείνης της πανελλήνιας προσπάθειας
–της εθνικής μας βαρβατίλας– να τον καταντήσουμε ένα πε-
ριώνυμο κάζο. Σαν έναν ωραίο και άξιο αλαζόνα που άλλο-
τε η νίκη του έδωσε τα παραδείσια φτερά, τώρα η ήττα τον
πριμοδοτούσε σ’ ένα απόμερο πεζούλι του Ολυμπιακού στα-
δίου με μια μελαγχολία σχεδόν ποιητική.

Είναι αυτή ακριβώς η μελαγχολία, η αίσθηση ότι υπάρχει η
άλλη πλευρά του φεγγαριού, που όλο φαίνεται να λιγοστεύει
στα γυάλινα μάτια που μοιάζουν με ένα ατέλειωτο πεδίο μα-
χών. Η επιτυχία γίνεται μια ανελέητη ιστορία από μυς και

φαρμάκι και το επίτευγμα ένα έπαθλο που πρέπει να φονεύει ηττημένους. Κυρίως γιατί τώρα ο προβολέας φωτίζει σε παγκόσμια πρώτη –εφ’ όσον πρόκειται για μια χωρίς άλλο ιστορικό προηγούμενο αναίδεια– τα έργα που εκτελεί ο μέσος όρος. Περί αυτού πρόκειται όταν, π.χ., αναφερόμαστε στα μίντια και τον κόσμο του, με ελάχιστες φωτεινές εξαιρέσεις. Μόνο που το παράδειγμα το τηλεοπτικό είναι άπλετο για να δείξει πόσο ανοικοδόμητος και άγαρμος έγινε ο «άθλος» που δεν έχει καμία μνήμη από το σκοτάδι. Πόσο παγωμένη και στυφή είναι η περηφάνια που εξαντλεί την ύπαρξη σ’ ένα στίβο που μόνο αντιπάλους και πτώματα αφήνει. Και μάλιστα όταν στο βάθρο δεν μπαίνει παρά εκείνο το κατόρθωμα που δεν το ελέησε καμία ευαισθησία, κανένα παράπονο στην άκρη των χειλιών.

Κι όμως οι εγγενώς ωραίοι και ευφυείς –γι’ αυτό και άξιοι της χαράς– φαίνεται ότι δεν μοιάζουν με τις περιφερόμενες στη μαζικού κουλτούρα Ζήνες. Ο Αριστοτέλης στην πραγματεία του με τίτλο «Μελαγχολία και ιδιοφυΐα» προσπαθεί να δείξει αυτό που σαν απαράβατος νόμος ισχύει μέχρι σήμερα, ότι οι «περιττοί», οι άνθρωποι με την περίσσεια του ταλέντου, της έμπνευσης, της φαντασίας, με τις εξαιρετικές επιδόσεις, οι εξέχοντες είναι μελαγχολικοί. Με τρόπο συναρπαστικό μιλάει για εκείνο το κράμα, το μείγμα που υπάρχει στα μελαγχολικά άτομα, ένας μαύρος χυμός –η μέλαινα χολή– που βρίσκεται σαν «περίττωμα», δηλαδή, σαν υπερβολή και θέλει να βρει την έξοδο προς τη χαρά και την ανακούφιση, όπως ακριβώς συμβαίνει με τη σπερματική έκχυση. Το σπέρμα, μια άλλη υπερβολή, αίμα κουννημένο από την πάλη των σωμάτων των εραστών στο αναντικατάστατο οντολογικό σείκερ. Γι’ αυτό και οι μελαγχολικοί άνθρωποι γίνονται βίαιοι και ορμητικοί σ’ αυτή την απεγνωσμένη ανάγκη να ξοδέψουν το περίσσειμα, την υπερβολή, για να βρουν την ηδονή και τη χαρά. Τι είναι όλος ο επαναστατικός ρομαντισμός του αιώνα που πέρασε: τα οδοφράγματα, ο Μάης, η χειραφέτηση, οι μολότοφ, το αίτημα για ελευθερία, το παραλήρημα των νέων για έκλυτη χαρά. Η επανάσταση, έλεγε ο Τσάτουιν, «είναι ένας απελευθερωτικός θεός, ο Διόνυσος της εποχής μας. Η κούρα για την μελαγχολία». Ποτάμια μελαίνης χολής βρήκαν την έξοδο κινδύνου και ξεχύθηκαν στους δρόμους με πανό και σημαίες.

Μελαγχολία – μέλαινα χολή. Μια κοινωνία που είχε βρει τις λέξεις της. Ερμήνευσε τα πράγματα τα ανθρώπινα μέσα και πέρα από τα πράγματα, στις μακρινές, μυστικές τους εκδοχές και έφτιαξε τους δικούς της γαλαξίες από σημασίες και νοήματα. Και έδωσε ονόματα στα καινούργια αστέρια. Αυτά που φωτίζουν αδιάλειπτα όλη τη γνώση και το πείραμα με τα οποία η μία γενιά μετά την άλλη, μέχρι τις μέρες μας, επιχειρεί να καταλάβει αυτή την πανάρχαια και αμετακίνητη συνθήκη της χαράς και της ευφύιας: Μελαγχολία, Melancholy, Melancolie, Melancolia di Settembre: είδος που τραγουδήθηκε με πάθος από ιταλούς αοιδούς και έκανε θραύση σε νεοελληνικές ραψωδίες-πάρτυ, τότε που μια γενιά έφτιαχνε το έπος της από λόφους φουντουκιών, ποταμούς βερμούτ και ορκισμένους πόθους.

Είναι και αυτή η απέραντη λίστα, πρώτα της αρχαιότητας – γιατί αν στο κείμενο βασιλεύει το τηλεοπτικό κλισέ γιατί όχι και το ένδοξο και κλασικό που λέει: πρόγονοι! Ο Αίας αυτοκτονία με μαχαίρι, ο Εμπεδοκλής αυτοκτονία σε ηφαίστειο,

ο Σωκράτης ιδιόρρυθμα (άτοπα) θλιμμένος, ο Πλάτων δυσθυμίες και μοναξιές, ο Βελλεροφόντης έβρισκε παρηγοριά σε δάση, ο Λύσανδρος – αβάσταχτη θλίψη μετά τις νίκες και τα τρόπαια, «πάλι στις ερημιές ολομόναχος ο Ηράκλειτος» έλεγαν με στοργικό ενδιαφέρον οι Αβδηρίτες... Μια ατέλειωτη σειρά από όλους τους γνωστούς ήρωες της μελαγχολίας και βέβαια ο Ηρακλής από τον οποίο η «Ιερά νόσος», όπως την έλεγε ο Ιπποκράτης, πήρε ένα άλλο, διάσημο τότε, όνομα – «Ηράκλεια νόσος». Στον πολιτισμό της Ούρσουλας δεν μπορούμε, μαθημένοι από τις σκληρότητες που μας επιφύλασσαν οι «επιτυγχόντες», ν’ αντέξουμε μια μικρή ρωγμή στο κοσμοείδωλο. Η μελαγχολία, όπως εξάλλου και η μοναξιά, αποτελούν μια επιπλέον ντροπή. Η κατάθλιψη-depression, λέξη βαριά όπως κι οι μηχανές της βιομηχανικής εποχής που την γέννησαν, φτιάχνει τους παρίες της αντοχής, όσους δεν μπορούν να προπονούνται με το αδιάκοπο συναισθηματικό μπόντι μπλιντινγκ.

Εκείνος ο κόσμος, όμως, είδε στο πρόσωπο του πιο εκκεντρικού του σταρ και μάλιστα όταν αυτός γευόταν τη μεγάλη χαρά των άθλων του, την έσχατη τροπή που μπορεί να πάρει η θλίψη: τη μανία (ύστερα από εκείνο το overdose μοίρας που του επιφύλαξε η Ήρα – γιατί ήταν παιδί της μάνας του και βέβαια του Δία). Σε μια έκρηξη μανίας ο Ηρακλής σκότωσε τη γυναίκα και τα παιδιά του – η αρσενική Μήδεια.

Όσο και αν με γοήτευσαν, όσο τίποτα σ’ αυτή τη ζωή, οι ήρωες του ερέβους, οι ποιητές με τα φθαρμένα βλέμματα και παντελόνια, δηλώνω κατηγορηματικά και με το νόμο ότι δεν είναι πρόθεσή μου να σας παρασύρω σε απονενοημένες πράξεις. Εξάλλου, τίποτα δεν είναι ένα άσυλο αθωότητας, ούτε η ίδια μελαγχολία και η βάσανος απέχει πολύ από το να είναι από μόνη της μια αυτονόητη αρετή. Ο Παναγιώτης Κονδύλης σ’ ένα δοκίμιό του με τίτλο *Μελαγχολία και Πολεμική* δείχνει ακριβώς ότι η απαισιοδοξία μπορεί να γίνει ένα, αν και επώδυνο, αποτελεσματικό παιχνίδι για να επιβάλουμε στους άλλους ό,τι δεν μπορούμε με λιγότερο δραματικούς τρόπους. Σαν, δηλαδή, να είναι η χαρά που δεν φτάνουμε κάτι σαν «κρεμαστάρια». Πόσες άξιες Ούρσουλες μπορεί να κρύβονται κάτω από βασιλεμένες βλεφαρίδες, πόσα μυστικά μίσση και έχθρες μπορεί να μαίνονται κάτω από τη χλομή συγκατάβαση της πίκρας. Και εδώ συμφωνώ ότι υπάρχει και ο φθόνος. Η μελαγχολία είναι η σταθερή κοίτη από την οποία πηγάζει η Ιστορία και πνίγει τον Φουκουγιάμα.

Κι αν εξαιρέσεις τις μελαψές ατάκες που απαγγέλλεις στα δείπνα του, πολλές φορές αποβλακωτικού ρομαντισμού δίπλα στους χλομούς συνδαιτυμόνες σου –όλο και κάποιες ξεθωριασμένες δαντέλες θα υπάρχουν πάντα για να τυλίγουν τη θυελλώδη μου ύπαρξη– η ρητορική της απαισιοδοξίας δεν αντέχει ούτε στον πιο ανεπαίσθητο κυματισμό της πραγματικής χαράς. Από την τελευταία παίρνουμε με συνταγές, γιατροσόφια (ρίζες μανδραγόρα συνιστούσε ο Ιπποκράτης – πρόζακ, η σύγχρονη αμερικανική εκδοχή), με θεραπείες, καναπέδες εξομολογήσεων τα σοφά υλικά της για να λυτρωθούμε: την ελπίδα, την πίστη, τη βεβαιότητα, την κίνηση. Έλεγε ο Ρόμπερτ Μπέρτον στο *Anatomy of Melancholy*: «Οι ουρανοί οι ίδιοι περιστρέφονται συνεχώς, ο ήλιος ανατέλλει και δύει, οι αστέρες και οι πλανήτες διατηρούνται σε κίνηση, ο αέρας μετακινείται από τους ανέμους, η πλημμυρίδα και η

ιπωτη κινούν τα ύδατα για να μας διδάξουν ότι θα έπρεπε
είμαστε πάντα σε κίνηση». Όμως είμαστε ήλιος και αστέ-
ρα και πλημμυρίδα και άμπωτη αλλά και πουλιά αποδημητι-
ί που κάποτε θα φύγουν και αυτό το ξέρουν εξαρχής οι
μυητές που δεν ξεχνούν ποτέ το μεγάλο ταξίδι και δύο με-
γала μάτια γεμάτα ουρανό, που αγαπούν τη ζωή και τη χαρά
: απέραντη θλίψη.

Γ' αυτό και οι νέοι, που είναι οι μόνοι ωραίοι και ιδανικοί
αζόνες της ζωής, κλέβουν απ' τη μελαγχολία κάθε βράδυ
: τρυφερά της κοσμήματα: τα μαύρα ρούχα, τις σκοτεινές
: μιάς στα μάτια, την αναπόληση που φέρνει κάτι από άβυσ-
: στα υποταγμένα βλέφαρα, τους μακρόσυρτους καφέδες.
: γν μπλαζέ ζωή, όταν όλοι οι παλμοί του σύμπαντος χτυπούν
: σα σου και λένε ζήσε. Όσπου ν' αφήσουν το παλίμψηστο
: μα της γλυκερής λυπομανίας, γιατί περνούν τα άτιμα τα
: όνια, και αρχίζει η λυπητερή.

Εχουν μια λάμψη, λοιπόν, οι μελαγχολικοί ήρωες της ζωής
: ι της Τέχνης, που δεν μπορούν ν' αποκτήσουν οι νευρώ-
: ις ισορροπιστές της TV και των άλλων τομέων της τραυλής
: ιτυχίας, όσο κι αν πειραματίζονται συνεχώς με τα πρόχει-
: ι και πιο τελευταία υλικά της δόξας – φώτα, εξέδρες, χει-
: ροφιλήματα, τούμπες... Η καπατσοσύνη που διδάσκει η τέ-
: η τους και δεν είναι ποτέ ευφυΐα, φυσικά και θα βρει την
: ηρη, θα ακούσει το χειροκρότημα που ποθεί και τα χαχανη-
: που θεωρούνται χαρά θα αντιλαλήσουν στη δημοσιά (και
: ς ηλεκτρονικής δημοσιογραφίας). Αυτά, το πολύ-πολύ μέ-
: ι τη φιέστα που διοργάνωσε η πτωχοπρόδρομη ματαιότη-
: . Μετά η αυλαία πέφτει για πάντα βαριά κι ασήκωτη, για
: ι σκεπάσει το γραφείο τελετών. Ο δήμος όμως γιατί πρέπει
: ι τιμωρείται από την περιφρόνηση των Αργείων και από το
: οδοβολητό της «χαράς» τους; Εκείνος ο μικρός άνθρωπος,
: ου είμαστε όλοι λίγο πολύ, που κουβαλάει την άβυσσο από
: ν κουζίνα στο δωμάτιο και από εκεί στο μπαλκόνι, και
: ρνάει το χάος τις πιο πολλές φορές χωρίς ούτε μια ασπιρί-
: . Στο πόδι...

Επικαλούμαι, λοιπόν, χωρίς τύψεις ότι πάσχω από αλα-
: οϊσκιωτη συνήθεια και από ένα αβάσταχτο αλλεργικό συ-
: χι, όλους τους εκλεκτούς μελαγχολικούς της απέραντης
: σχης που ξέρουν να στέργουν και να προστρέχουν. Τον
: ήρωνα, τον Τενεσσύ Ουίλιαμς, τον Ρεμπό, τον Σολωμό, την
: ίκινσον, τον Τσελάν, ολόκληρη την καταμέτρηση του κου-
: ιγιου που συνεχίζει να διαπερνά την αιωνιότητα με ακλό-
: τη βεβαιότητα. Ποιος από σας μπορεί να φαντασεί τον
: ανήτη Γη χωρίς τον κόκορα του Αρκά, που τα δειλινά του
: ι τα κοιτούν (αγκαλιασμένοι;) η κραταιά Ούρσουλα και το
: ιζ γουρούνι;

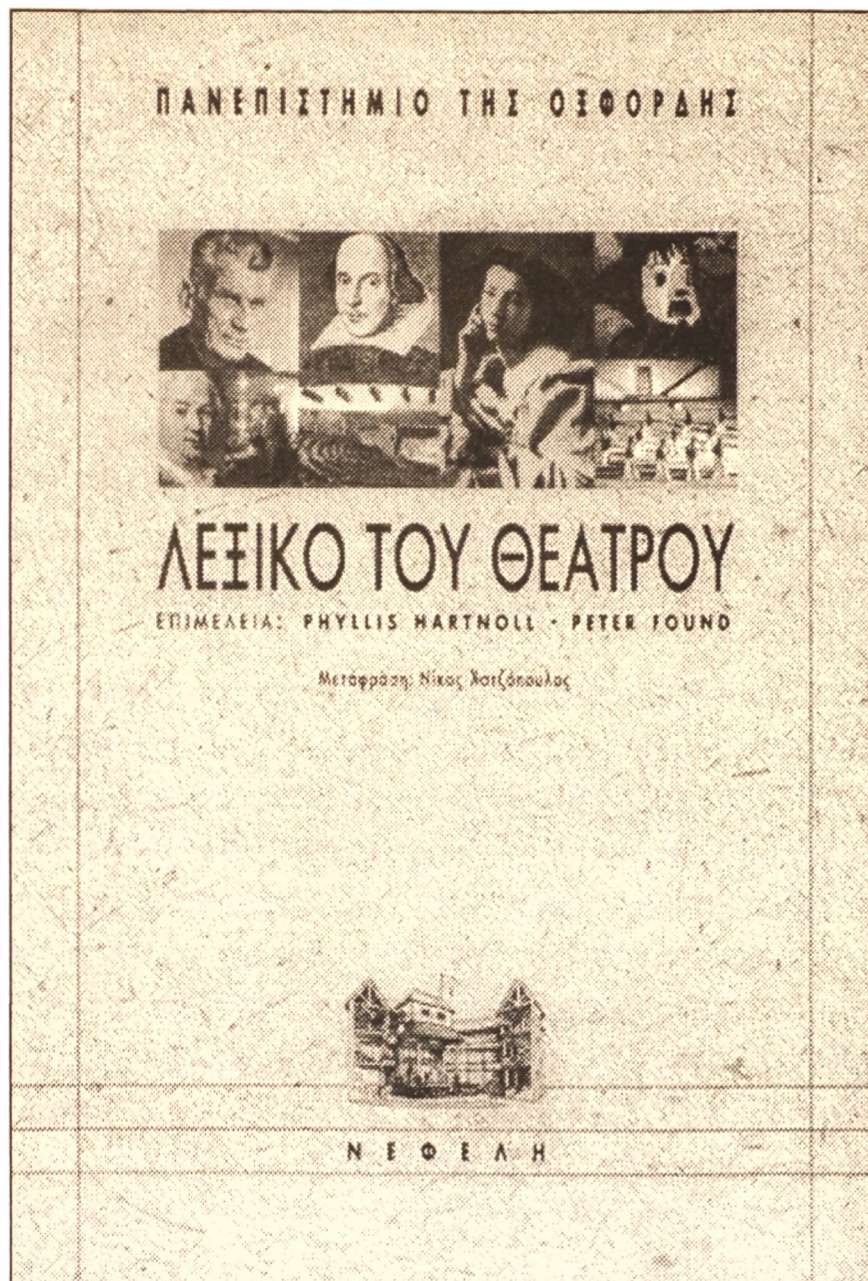
Αλλά ο Ηρακλής μαινόμενος δεν είναι η απαραίτητη σκέ-
: η για την κουζίνα μας, όταν θα πάμε στο σούπερ μάρκετ για
: όνια και φυσικά το νου σας στη γυναίκα (άντρα) και τα
: ιδιά. Εν τω μεταξύ, μην βγάλετε το σπαθί από τη θήκη, λύ-
: ε το βρόχο και αφήστε το ηφαίστειο να σιγοσβήνει. Η ζωή
: ι να μετρήσει πολλά κύματα ακόμη, οι θρυλικές μεταπτώ-
: ις θα κοπάσουν σίγουρα τη μέρα που θα δούμε τα χρυσά
: ιλλα του μελαγχολικού Σεπτέμβρη να στροβιλίζουν το κα-
: ιαίρι και το φως στα μαλλιά. Μόνο, όπως λέει ο ποιητής,
: ιαθείτε προσοχή, περνούν οι ηττημένοι».

Όσο για σένα μικρή, πικρή Ούρσουλα δεν σε φθονώ. Πα-
: ιμερίζω να περάσεις και λέω: ο Κύριος μετά σου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΤΗΣ ΟΞΦΟΡΔΗΣ

ΛΕΞΙΚΟ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Μετάφραση: Νίκος Χατζόπουλος

ΤΟ ΣΥΝΟΠΤΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ του πα-
νεπιστημίου της Οξφόρδης περιλαμβάνει λήμμα-
τα σχετικά με θεατρικούς συγγραφείς, ηθοποι-
ούς, σκηνοδότες, σκηνογράφους, κριτικούς, θε-
ατρικά είδη και κινήματα από όλο το ιστορικό
φάσμα των πολυποίκιλων εκφράσεων της θεα-
τρικής τέχνης, καθώς και λήμματα για θεατρικά
κτίρια και για την τεχνική ορολογία του θεάτρου.
Νεότεροι καλλιτέχνες συμπεριλαμβάνονται με
την προϋπόθεση να έχουν συμπληρώσει το 40ό
έτος της ηλικίας τους το 1992, χρονιά της τελευ-
ταίας έκδοσης του λεξικού.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 • ΑΘΗΝΑ 10680

ΤΗΛ.: 3607744 • FAX 3623093

E-mail: nefeli-p@otenet.gr • www: nefeli-books.gr

Το αντιχουντικό παρασκήνιο στην Αμερική

Τα ημερολόγια του Jim Pyrros

Ο Jim Pyrros, συγγραφέας του ημερολογίου από το οποίο δημοσιεύουμε αποσπάσματα, είναι μια από τις πιο εξέχουσες φυσιογνωμίες Ελληνοαμερικανών που αφοσιώθηκαν στην πολιτική.

Γεννήθηκε στο Detroit, κέντρο της αμερικανικής βιομηχανίας αυτοκινήτων, μια μεγάλη και ανθούσα ελληνική παροικία το 1928. Ο πατέρας του, μετανάστης από τα Τρόπαια της Αρκαδίας, γύρισε από την Αμερική για να πολεμήσει για την πατρίδα από το 1912, οπότε και τραυματίστηκε στο Μπιζάνι, μέχρι τη Μικρασιατική καταστροφή το 1922.

Ο Jim υπηρέτησε στον πόλεμο της Κορέας σαν σύνδεσμος με το 1ο Ελληνικό Τάγμα και μοιράστηκε με τους έλληνες στρατιώτες κινδύνους και κακουχίες που τον ξανάφεραν κοντά στην ελληνική καταγωγή του. Από τότε μιλάει καλά τα ελληνικά. Σπούδασε νομικά και σταδιοδρόμησε στο Κογκρέσο σαν στέλεχος μηχανισμού κοινοβουλευτικού ελέγχου εκτελεστικής εξουσίας υπό τη διεύθυνση του φιλελεύθερου Δημοκρατικού βουλευτή από το Detroit, Lucien Netzi.

Όταν τον Απρίλιο του 1967 η Χούντα άρπαξε την εξουσία στην Ελλάδα, ο Jim Pyrros απεδείχθη αναντικατάστατος συντονιστής της δραστηριότητας των Επιτροπών για την Αποκατάσταση της Δημοκρατίας στην Ελλάδα, στις οποίες δραστηριοποιήθηκαν οι βουλευτές Edwards, Fraser, Rosenthal και οι ελληνικής καταγωγής Brademas και Sarbanes.

Ταυτόχρονα, ο Jim Pyrros, σαν πνευματικός άνθρωπος, καλλιέργησε φιλικές σχέσεις με τους έλληνες πανεπιστημιακούς της αμερικανικής πρωτεύουσας, που έπαιξαν και αυτοί πολύτιμο ρόλο στο αντιχουντικό κίνημα.

Το πολύτιμο ημερολόγιο του Jim Pyrros, που καλύπτει ολόκληρη την επταετία της Χούντας και την κρίση του Κυπριακού που ακολούθησε, αποτελεί μοναδική πηγή για την πολύπλοκη ιστορία της εποχής. Η έντιμη, απλή και ειρωνικά τσουχτερή αντιμετώπιση προσώπων και πραγμάτων, μαζί με την στέρα πληροφόρηση του άμεσου μάρτυρα, του συμμετέχοντα παρατηρητή των γεγονότων εκείνων, δίνουν στο κείμενό του ένα ύφος και κύρος που φέρνει στο νου τού αναγνώστη τον Μακρυγιάννη.

Τα αποσπάσματα από το ημερολόγιο που δημοσιεύουμε αναφέρονται στην εκρηκτική παρουσία του Μίκη Θεοδωράκη στην Αμερική τον Οκτώβριο του 1973 και τον Απρίλιο του 1974. Αυτό που δεν αναφέρει ο συγγραφέας στα κείμενα αυτά, από σεμνότητα, είναι ότι ο ίδιος είχε ενορχηστρώσει την πίεση στο Κογκρέσο και το Στάιτ Ντηπάρτμεντ για να επιτραπεί η είσοδος στις Ηνωμένες Πολιτείες του Μίκη και του συγκροτήματός του.

Το κείμενο δημοσιεύεται χωρίς περικοπές, που θα κατέστρεφαν την ζωντανή του ροή, τόσο χαρακτηριστική για το λόγο του Jim Pyrros και το ρυθμό του, που μας θυμίζει ότι στα νιάτα του ήταν πυγμάχος.

Ο Μίκης Θεοδωράκης πάει στην Ουάσινγκτον το 1973

του Jim Pyrros

Ουάσινγκτον,
Δευτέρα, 8 Οκτωβρίου 1973

Τριήμερη αργία για τον εορτασμό της Ημέρας του Κολόμβου. Αργούν και οι δημόσιες υπηρεσίες.

Στην Μέση Ανατολή οι Ισραηλινοί επιστρατεύθηκαν και φαίνεται να συνέρχονται από την απρόσμενη ισχύ και την σχετική επιτυχία των πρώτων

αιγυπτιακών επιθέσεων. Αυτή τη φορά, η ισραηλινή μαχητική αεροπορία, η οποία είχε αποφασιστικό ρόλο το 1967, υπέστη σοβαρές απώλειες. Οι μεγάλες συγκεντρώσεις ρωσικών πυραύλων SAM-6 κοντά στη διώρυγα του Σουέζ αποδείχθηκαν καταστροφικές για τα ισραηλινά αεριωθούμενα.

Συμμερίζομαι και εγώ την γενική πεποίθηση ότι οι Ισραηλινοί θα επικρατήσουν τελικά, αν και έχουν εμφανι-

στεί δείγματα νευρικής και αβελιότητας. Οι Άραβες έχουν βελτιώσει την στρατιωτική τους ετοιμότητα και αν κανείς λάβει υπόψη του τις μεγάλες πληθυσμιακές διαφορές, οι νίκες των Ισραηλινών φαίνονται σήμερα, περισσότερο από ποτέ, πύρρειες. Απόψε, στις 7 μ.μ., καθώς ετοιμαζό-

Η μετάφραση του κειμένου από το αγγλικό πρωτότυπο έγινε από την κ. Γιούλα Γουλμ

Ήταν να φύγουμε για την συναυλία Θεοδωράκη, χτύπησε το τηλέφωνο. Ήταν ο **Γιάννης Νικολόπουλος**, ο οποίος μου είπε ότι είχε συναντήσει τον «Μίκη», όπως τον έλεγε. Είχαν ωριστεί στο Παρίσι, μέσω του **Μητσάκη**, και ο Γιάννης μίλησε μαζί του σήμερα το απόγευμα.

Ήπρχε κάποια δυνατότητα να συναυλούμε όλοι μετά την συναυλία και ο Γιάννης με ρώτησε αν μπορούσε να γίνει αυτό στο διαμέρισμά μας αντί του ξενοδοχείου Holiday Inn, όπου μένει το συγκρότημα Θεοδωράκη.

«Σίγουρα» είπα.

«Δεν έχει όρεξη να χάνει τον καιρό με δεξιώσεις» είπε ο Γιάννης.

«Θέλει να μιλήσει για τα πολιτικά».

«Ζητήσαμε ποιους να καλέσουμε...»: βλ. βιογραφικά σημειώματα των

οσοκεκλημένων στο τέλος του κειμένου την τελευταία στιγμή. Τον Τεντ, τον Νικ, τον Γιάννη, ίσως τον **Λαγουδάκη**. Τον **Σίλβα** (αρνήθηκε λέγοντας ότι ρεπε να σηκωθεί αύριο από τα ξημερώματα). Τον **Φιλ Στόνταρντ** ο οποίος, παρά την επιθυμία του να έρθει, δεν μπορούσε γιατί βρισκόταν καρφωμένος στον «θάλαμο επιχειρήσεων» του αίτη Ντηπάρτμεντ λόγω του πολέμου στην Μ. Αγατολή. Και τον **Τζων Νταϊν**, οποίος αρνήθηκε... Η αλήθεια είναι ότι οι διπλωματικοί και γραφιάδες του αίτη Ντηπάρτμεντ αντιμετωπίζουν την ελληνική Αριστερά σαν πανούκλα, βόμβοι ίσως μια δυσμενή αναφορά στο μητρώο τους. Έτσι, αιωνίως χάνουν την ευκαιρία να έχουν προσωπική επαφή και, συγχρόνως, να μάθουν τι λείπει αυτούς τους ανθρώπους.

Η συναυλία του Μίκη Θεοδωράκη ο Κέννεντυ Σέντερ υπήρξε θρίαμβος, ένα έπος.

Ο Θεοδωράκης διευθύνει Θεοδωράκη: τρεις μικρές διαφημίσεις σε νεχειές Κυριακές στα τοπικά φύλλα αν αρκετές. Παρά την ελάχιστη διαφήμιση, δεν έμεινε εισιτήριο για εισιτήριο.

Ισχύ ευχαριστηθήκαμε αλλά και ο σχεδόν ο υπόλοιπος κόσμος. Δεν εφτε καρφίτσα στην αίθουσα και το κοινό ήταν ενθουσιασμένο. Η συναυλία ήταν εκρηκτική. Άρχισε ακριβώς στις 8.30 και τελείωσε στις 11.10 μ.μ. Ήταν ένα συνταρακτικό «Χορό του Ζορμπά» και το κοινό να ωρύεται κουνώντας τις γροθιές του.

Ο ίδιος ο Θεοδωράκης, γιγαντόσωμος για Έλληνας, ίσως και 1,95 μ., παρέμεινε στη σκηνή σε όλο το διάστημα διευθύνοντας την ορχήστρα και, μετά, απρόσμενα, τραγουδώντας.

Η ορχήστρα αποτελείτο από τρεις παίκτες μπουζουκιού, κιθάρας, τυμπάνων και δύο μπάσων. Συμμετείχαν και οι απαράμιλλες φωνές της **Μαρίας Φαραντούρη** και της νεαρής **Αφροδίτης Μάνου**. Ο άλλος άνδρας τραγουδιστής ήταν ο **Πέτρος Πανδής** ο οποίος έκανε και χρέη «μεταφραστή» στα αγγλικά, εισάγοντας και εξηγώντας τα τραγούδια και το πρόγραμμα. Τα αγγλικά του δεν ήταν περίφημα.

Ο Θεοδωράκης παρουσιάστηκε στα μαύρα, ανεπίσημος και χωρίς γραβάτα χωρίς αυτό να αποτελεί ένδυμα Μάο, όπως μερικοί κακώς πίστευαν. Φορούσε μαύρα ως «ένδειξη σεβασμού» προς τον πόνο του ελληνικού λαού και αυτών που βρίσκονταν ακόμη στην φυλακή λόγω των πολιτικών τους πεποιθήσεων.

Οδήγησε την ορχήστρα με σιγουριά και, αργότερα, με πραγματικό πάθος. Στην αρχή, με τα μπράτσα και το σώμα να κινούνται σαν πουλιά, μετά με αυξανόμενη δύναμη σε ένα ανερχόμενο κρεσέντο συγκινητικών και καθαρά ελληνικών ήχων. Ορχήστρα και κοινό έφθαναν σε παραλήρημα.

Δεν υπήρχε «σαφής» διαχωρισμός μεταξύ λαϊκών τραγουδιών του Θεοδωράκη και των πιο φιλόδοξων, λιγότερο γνωστών «κύκλων τραγουδιών». Τα τελευταία επικράτησαν... Οι φωνές της Φαραντούρη και της Μάνου ήταν υπέροχες, παρ' όλο που τα μεγάφωνα έκαναν τα λόγια δυσδιάκριτα.

Στην αρχή, ο Πανδής ανακοίνωσε ένα καινούργιο ημιτελές «λαϊκό ορατόριο» που χρησιμοποιεί κείμενα του θανόντος **Πάμπλο Νερούντα**, του νομπελίστα χιλιανού κομμουνιστή ποιητή. Είπε ότι σκοπός του Θεοδωράκη ήταν να αποτίσει φόρο τιμής «στον **Σαλβαντόρ Αλλιέντε** και σ' όλους τους πατριώτες της Χιλής που έπεσαν θύματα αυτής της νεοφασιστικής τυραννίας». Μόνο ένα μικρό μέρος του κοινού χειροκρότησε. Οι περισσότεροι φαίνονταν πολιτικά ουδέτεροι. Τρία ή τέσσερα άτομα αποχώρησαν σε μία «αντικομμουνιστική διαμαρτυρία». Απ' ό,τι καταλάβαμε, τα δύο τρίτα του κοινού ήταν ελληνικής καταγωγής.

Όταν έφθασε το διάλειμμα, ο κόσμος βούιζε. Το διάλειμμα κράτησε 20 λεπτά, αλλά τα φώτα άρχισαν να αναβοσβήνουν μετά τα πρώτα πέντε λεπτά. Ένα ελληνικό πλήθος στο φουαγιέ του Θεάτρου κατά την ώρα του διαλείμματος μοιάζει με το πλήθος μετά την ακολουθία της Κυριακής σε μία ελληνική εκκλησία. Και ακόμη περισσότερο.

Το δεύτερο μέρος της συναυλίας δυνάμωσε σε ένταση και εκτέλεση. Η μουσική ήταν το αποκλειστικό μήνυμα.

Η Φαραντούρη τραγούδησε άλλο ένα κύκλο. Όπως μας είπε αργότερα ο Μίκης, «είναι 25 χρόνων και βρίσκεται πολλά χρόνια μαζί μου». Η Μάνου είναι μόλις 19. «Άρχισε να τραγουδά από τα πέντε της και έχει τραγουδήσει μόνο για μένα».

Προς το τέλος της βραδιάς, ο Μίκης πήρε ο ίδιος το μικρόφωνο στο χέρι και δεν περιορίστηκε σ' ένα-δύο τραγούδια, αλλά τραγούδησε μπόλικά.

Άρχισε με φωνή ανεπιτήδευτη, σχεδόν βραχνή, με περισσότερο ενθουσιασμό παρά τέχνη και γρήγορα έφθασε στο απόγειό του. Η φωνή έγινε επίμονη, τα μπράτσα του άρχισαν να ανεβοκατεβαίνουν με στρατιωτικό ρυθμό. Το κοινό άρχισε να χτυπά ρυθμικά τα πόδια του και ορισμένοι, όπως ο **Παναγιής Μπενετάτος**, που είναι συνήθως συγκρατημένος και ο οποίος καθόταν εμπρός μας, να κουνούν τις γροθιές τους και να βρυχώνται ρυθμικά. Κύματα χειροκροτημάτων και επευφημιών, κόκκινα γαρίφαλα να εκσφενδονίζονται στην σκηνή και κραυγές «κι άλλο κι άλλο». Μία επανάληψη. Δύο επαναλήψεις. Και μετά.....

«Τα - Ρουμ! Τα - Ρα - Ρα - Ρούμ!...» Οι πρώτες, μαγικές, τόσο γνωστές νότες του διάσημου μοτίβου του Ζορμπά! Και μετά ακούσαμε τον τόσο καταπληκτικό «Χορό του Ζορμπά» της ζωής μας. Στην αρχή, ωραίο μπουζούκι, μετά η μουσική να πετά, η ομάδα εκτελεστών να γίνεται ένα, φθάνοντας σε μεγαλειώδη ύψη. Κι άλλο, κι άλλο, να πετά όλο και ψηλότερα και το κοινό όρθιο σε παραλήρημα. Μια καταπληκτική επιτυχία. Ένας θρίαμβος!

(Ο κριτικός της *Ουάσιγκτον Ποστ* έγραψε την επόμενη: «Ο Μίκης Θεοδωράκης είναι πολύ επικίνδυνος άνθρωπος... Γι' αυτούς που επιθυμούν να επιστρέψει η ελευθερία στην Ελλάδα,

η μουσική του συμβολίζει την απελευθέρωση, όπως έκανε κάποτε ο Σιμπέλιους για την Φινλανδία, ο Παντερέφσκι για την Πολωνία... Ο Μίκης έδειξε τις ρίζες της ανυπέρβλητης δύναμης της μουσικής του: τεχνική υψηλοτάτου βαθμού, στενή σχέση με την λαϊκή έκφραση και ένα απλό, θετικό μήνυμα που εκφράζεται με βαθιά πίστη... Το μπουζούκι είναι η ψυχή της μουσικής του Μίκη, και σ' αυτό ο συνθέτης βασίζεται για να φτιάξει τα θεμέλια μιας καθαρά ελληνικής μουσικής που θα είναι συνάμα κλασική από άποψη σοβαρότητας και βάθους».)

Αλλά και ο κριτικός της *Washington Star* έγραψε: «Αν κάποιος αποτελεί μύθο, αυτός είναι ο Μ. Θεοδωράκης. Με τον όγκο του δεν έχει πολλή χάρη, αλλά καθώς άρχισε να διευθύνει κουνούσε τα μπράτσα του και έμοιαζε με έναν γιγαντιαίο κύκνο που υπερίπτατο του κοινού παίζοντας τη μουσική του. Και τι μουσική! Πλούσια, βαθιά, χρωματισμένη, με άπειρο βάθος, παθιασμένη στην έντασή της, πετώντας στα ύψη, ρυθμική και εξίσου δεμένη με τον τόπο όπου γεννήθηκε όσο είναι η μουσική του Ρεσπίγκι με την Ιταλία ή τον Μπουσόρσκι με την Ρωσία ή του Γκέρσγουιν με την Αμερική».

Πριν από τα 50 του, ο Μίκης αποτελεί έναν γίγαντα της μουσικής. Πιθανόν να είναι ο μεγαλύτερος μουσικοσυνθέτης που παρουσίασε ποτέ η Ελλάδα. Το ακροατήριο ήταν γεμάτο φίλους και γνωστά πρόσωπα... Ο Νικ Σταύρου είχε εξασφαλίσει 14 εισιτήρια για την παρέα μας... Έβλεπες κάθε καρδιάς καρύδι. Το κοινό περιελάμβανε από ορθόδοξους παπάδες μέχρι τους παλιούς «εξωτικούς χορευτές» Αντριάνα και Εμάρ των τοπικών λεσχών μπουζουκιού.

Στο διάλειμμα είδαμε και τον **Ηλία Δημητρακόπουλο**. Τον συνόδευε η γνωστή μας Πέρσα. Ο Ηλίας με πληροφόρησε ότι μεταξύ των καλεσμένων ήταν ο γερουσιαστής **Vance Hartke** (του Δημοκρατικού κόμματος της Ιντιάνα) και η διάσημη **Louise Gore**, ιδιοκτήτρια του Jockey Club, του πιο κοσμικού εστιατορίου της Ουάσινγκτον.

Ακολούθησε δεξίωση στο Κέντρο προς 8 δολάρια το εισιτήριο, η οποία άρχιζε στις 11.30 μ.μ. Απ' ό,τι μάθαμε αργότερα, ήταν τόσος ο κόσμος και ο

θόρυβος που σίγουρα δεν άφηναν περιθώρια για κατ' ιδίαν συζήτηση.

Γυρίζοντας σπίτι, σταματήσαμε για να αγοράσουμε αναψυκτικά. Η **Ρένα** και ο **Νικ Σταύρου** έφθασαν σπίτι λίγο αργότερα από εμάς.

Στις 12.25 τηλεφώνησα στη ρεσεψιόν του «Ειρήνη», της πολυκατοικίας μας, με τα 510 διαμερίσματα και τους 17 ορόφους.

«Περιμένουμε καλεσμένους. Στείλτε τους πάνω».

«Εδώ είναι», απάντησε ο νυχτοφύλακας, ένας Ασιάτης.

«Δύο άνδρες;»

«Ναι».

«Είναι ψηλός ο ένας;»

«Ναι, πολύ-πολύ ψηλός».

Σ' ένα λεπτό η **Μπέττυ** άνοιξε την πόρτα του διαμερίσματος μας στον 17ο όροφο για να υποδεχθεί τον Γιάννη Νικολόπουλο και τον Μίκη. Όπως αποδείχθηκε εκ των υστέρων, ήταν μια καταπληκτική εμπειρία, ένα αξέχαστο πρωινό συζήτησης για τα πολιτικά.

Ο Μίκης, ψηλός, με ακατάστατα μαλλιά, ευπροσήγορος, φορούσε μαύρο παντελόνι, μπλε πουκάμισο με τα μανίκια σηκωμένα ως τους αγκώνες και μαύρα μποτίνια («θα πρέπει να φορά 48 νούμερο» όπως είπε κάποιος). Έβγαλε το ανοράκ του και κάθησε,

χαλαρωμένος, σχεδόν φαρδύς πλατώς στην μεγάλη «βασιλική» πολυθρόνα. Στην αρχή ήταν λίγο διστακτικός, χαμογελώντας ντροπαλά.

Ο **Τεντ** και η **Ζωή Κουλουμπή** ήρθαν γρήγορα. Και όταν ο Μίκης ζήτησε πούρα και κανείς δεν είχε να του προσφέρει, ο Νικ Σταύρου, που δεν κάνει εύκολα θελήματα, έφυγε διακριτικά και πήγε σε ένα μαγαζί που διανυκτέρευε στην Βηθεσδά και έφερε μια αρμαθιά.

Πρέπει να σημειωθεί ότι ο Γιάννης Νικολόπουλος είναι άξιος συγχαρητηρίων για την πρωτοβουλία που πήρε και την δεξιοσύνη του στην οργάνωση της συγκέντρωσης. Η Μπέττυ και εγώ προσφέραμε μια ευκαιρία για συζήτηση, αλλά ο Γιάννης γνώριζε ότι θα ήταν ευχάριστη και ίσως γεμάτη νόημα.

Μετά το σερβίρισμα και τις αρχικές κουβεντούλες, ο Γιάννης μού έκανε σινιάλο να ξεκινήσουμε με τα πολιτικά ώστε να μην χαθεί η ευκαιρία.

Διευκόλυνε όλους λέγοντας στα ελληνικά «Αν σας αρέσει η πολιτική όσο σε μένα μπορείτε να ξενυχτήσετε συζητώντας πολιτικά». Ο Μίκης, βλέποντας μια αδελφή ψυχή, το αντελήφθη ως ξεκίνημα. Κάθησε φαρδιά πλατώς και μιλούσαμε ως τις 4.45 π.μ.

Η συζήτηση ήταν συναρπαστική, κυλούσε με ζωντάνια, καμιά φορά σε υμμένους τόνους αλλά και πολύ γέλιο.

Κήρχε τόσο «υλικό» ώστε θα μπορούσε να γραφτεί βιβλίο. Θα την καλογράψω όχι αναγκαστικά κατά σειρά, αλλά όπως μου έρχεται στο νου.

Έκανε εντύπωση στον Μίκη και ευχριστήθηκε που μιλούσα ελληνικά. Αντυπωσιάστηκε ακόμα περισσότερο αν έμαθε λίγο αργότερα ότι η Μπέττι ήταν ελληνικής καταγωγής και μιλούσε επίσης ελληνικά. Στην αρχή, κάνοντας αυτό που έρχεται πιο εύκολα και φυσικά, η Μπέττι και εγώ μιλούσαμε αγγλικά.

Ενθουσιάστηκε όταν άκουσε ότι η Λαγκάδια, όντας η πατρίδα των γονιών του, είχε κάποια αισθηματική αξία για ένα. Ο ίδιος όταν ήταν δέκα ή δώδεκα είχε πάει σχολείο στην Τρίπολη. Ο πατέρας του, όντας δημόσιος υπάλληλος, είχε τοποθετηθεί εκεί τότε.

Ξέρει τα Τρόπαια, το χωριό όπου γεννήθηκε ο πατέρας μου, και είπε ότι γεννήθηκε να κάνει εκεί διακοπές. Ξέρει επίσης καλά το Βιζίκιον, την πατρίδα της μητέρας μου. Και όπως είπε, «Μένουμε στα Λαγκάδια».

Αργότερα, όταν η Μπέττι αστειευόταν για τον ορεινό τρόπο ζωής στα Τρόπαια, ο Μίκης χαμογέλασε λέγοντας, «τα Τρόπαια είναι Ν. Υόρκη τροστά στα Ζάτουνα» (ακολούθησε γέλιο).

Ο Μίκης σκοπεύει να γυρίσει Αθήνα τον Δεκέμβριο.

«Σου είπαν ότι θα σου επιτραπεί να επιστρέψεις;»

«Όχι, αλλά μην ξεχνάτε ότι δεν μου αφαιρέσει την υπηκοότητα».

Αντιληφθήκαμε ότι προφανώς «ανεσημα» έστειλε «κάποιο σήμα» εδώ κι κάμποσο καιρό πως θα ήθελε να γυρίσει πίσω και πήρε μια ορισμένη ιδέα ότι αρκετά γρήγορα θα του επιτραπεί.)

«Η γυναίκα μου χρωστά ακόμη δέκα μήνες φυλακή, το υπόλοιπο μιας ασυλήρωτης ποινής», εξακολούθησε, «ή να πληρώσει την εξαγορά της. Λέει και θα αρνηθεί να την εξαγοράσει και να προτιμά τη φυλακή». Σταμάτησε, κοίταξε τις γυναίκες της παρέας και έλασε. «Για δέκα μήνες θα είμαιλεύθερος».

Η κουμπάρα της Ρένας στο γάμο της

με τον Νικ στο Βελιγράδι ήταν η **Μίλνα Ντράβιτς**, γεγονός που την έφερε κοντά με τον Μίκη. Η δεσποινίς Ντράβιτς ήταν η υπ' αριθμόν 2 γυναίκα σταρ στην ταινία **Τίτο** με τον **Ρίτσαρντ Μπάρτον** και την **Ειρήνη Παπά**. Συνθέτης της μουσικής της ταινίας ήταν ο Μίκης και γνώρισε την κουμπάρα.

(Αργότερα μας είπε ότι το μουσικό του συγκρότημα είχε βαρεθεί και δεν ήξερε τι να κάνει στην Γιουγκοσλαβία. «Δεν εννοούν να γυρίσουν πίσω. Ποτέ. Δεν τους άρεσε».)

Με το να είναι μια μουσική ιδιοφυΐα και να ανήκει στην Αριστερά, ο Μίκης βρήκε όλες τις πόρτες ανοιχτές. Έτσι είχε την ευκαιρία να γνωρίσει έναν απίθανο αριθμό από ενδιαφέροντες και σημαντικούς ανθρώπους σε παγκόσμιο επίπεδο. Ο ίδιος εκπέμπει και ξεχειλίζει από αστείρευτη ενεργητικότητα, τεράστιο ενθουσιασμό και ταλέντο καθώς διαβαίνει αυτόν τον διπλό δρόμο.

«Πόσον καιρό ανακατεύεσαι με την πολιτική;» με ρώτησε.

«Είκοσι τέσσερα χρόνια, από το 1949», του απάντησα.

«Εγώ άρχισα με την πολιτική το 1940. Τριάντα τρία χρόνια» είπε γελώντας, προφανώς διασκεδάζοντας και ικανοποιημένος με το ότι είναι παλιότερο νούμερο».

Κάποια στιγμή τον ρώτησα «Δεν είσαι πενήντα, είσαι;»

«Είμαι 47» απάντησε.

«Έχεις μπροστά σου τριάντα χρόνια» του είπα. «Έχεις καιρό».

Ο Μίκης είπε ότι του αρέσει η «λύση Μαρκεζίνη». Βέβαια, αυτό συμπίπτει με την επιθυμία του να επιστρέψει στην Ελλάδα. (Κατά τη γνώμη μου ο **Μαρκεζίνης** είναι ένα φύλλο συκής, και δεν προχωρά σε βασικές αλλαγές.)

«Ο Μαρκεζίνης», είπε, «είναι πολύ διαφορετικός από τους γελοίους τύπους όπως ο **Λαδάς**, ο **Παττακός** και ο **Ιωαννίδης**. Είναι καλλιεργημένος, πεπειραμένος και αποτελεί μια εξέχουσα πολιτική προσωπικότητα».

Παρεμπιπτόντως, όλη η συζήτηση, ή σχεδόν όλη, γινόταν στα ελληνικά. Τα αγγλικά του Μίκη είναι πολύ περιορισμένα.

«Θα τα πάει τα πράγματα μαλακά, μαλακά», είπε για τον Μαρκεζίνη.

Χρησιμοποίησε την ίδια έκφραση πε-

ριγράφοντας και τα δικά του σχέδια όταν θα γύριζε πίσω. Είπε ότι είχε σκοπό να πάει στην βίλα του, κοντά στην Κόρινθο. (Ευχαριστήθηκε όταν η Ζωή που είχε πάει διακοπές στη Νεράντζα είπε πόσο της άρεσε.) Θα επιστρέψει, θα καθήσει φρόνιμα για ένα διάστημα και θα το παίξει μαλακά-μαλακά.

Έδειξε όμως και ένα αίσθημα ευθύνης γι' αυτούς που τον ακολουθούν. Διαπίστωσε ο ίδιος την ικανότητά του να παρασύρει και να ηγείται νέων κυρίως ανθρώπων. Είμαι αποφασισμένος «να μην τους παρασύρω... να μην τους πάρω στο λαιμό μου». «Το να βγάλεις στους δρόμους σήμερα την ελληνική νεολαία», συνέχισε, «μ' αυτήν την κυβέρνηση, όχι μόνο δε ήταν μάταιο, αλλά θα την καταδικάζεις σε ξύλο και φυλακή. «Κοίταξτε την Χιλή», είπε. «Ο Αλλιέντε είχε την κυβέρνηση στα χέρια του επί τρία χρόνια και όμως δεν κατάφερε να σταματήσει ένα στρατιωτικό πραξικόπημα».

Ο Μίκης άρχισε να μιλά για τον **Σαλβαντόρ Αλλιέντε** και τότε καταλάβαμε πολύ καλύτερα γιατί απόψε του είχε αποτίσει αυτόν τον φόρο τιμής.

«Ο Αλλιέντε ήταν φίλος μου. Με είχε φιλοξενήσει ένα δεκαήμερο το 1970. Είχαμε κουβεντιάσει πολύ. Δεν ήταν ο ίδιος κομμουνιστής. Τους είχε ανάγκη, αλλά απομακρυνόταν απ' αυτούς. Δεν του είχαν εμπιστοσύνη. Τι βοήθεια του πρόσφεραν οι Ρώσοι;»

«Σχεδόν τίποτα», είπε αναφερόμενος σε οικονομική βοήθεια.

«Πολύ σωστά», είπε. «Δεν τον συμπαθούσαν».

«Δεν είμαι πια υπέρ της ιδεολογίας», μας είπε. «Δεν υποστηρίζω τους Μαοϊκούς. Δεν υποστηρίζω τον **Κολιγιάννη** (σ.σ.: τον σταλινιστή, διορισμένο από τους Ρώσους επικεφαλής του Κ.Κ.Εξωτερικού). Δεν υποστηρίζω «το Κ.Κ.Εσωτερικού»... Θα τον κρεμούσαν τον **Μπριλλάκη** αν έρχονταν οι Ρώσοι. Στην πραγματικότητα, το 90% των ελλήνων κομμουνιστών θα πήγαινε στην κρεμάλα αν η Ρώσοι καταλάμβαναν την Ελλάδα. Και το γνωρίζουν... Δεν θέλομε ρωσικά τανκς, το ίδιο και αμερικανικά. Κοίτα, το 90% των ελλήνων κομμουνιστών θα προτιμούσαν τους Αμερικανούς παρά τους Ρώσους. Ξέρουν ότι οι Ρώσοι θα τους κρεμούσαν. Η ελληνική αριστερά εί-

ναι φιλοαμερικανική... Τι θα θέλαμε να είμαι, ο αρχηγός της Δεξιάς; Μπορώ να ηγούμαι μόνο της Αριστεράς. Και όσο και αν ναι φαίνεται παράξενο», γέλασε, «είμαι φιλοαμερικανός».

«**Η Αμαλία Φλέμινγκ** πνέει μένεα εναντίον μου», είπε. «Έχει αφοσιωθεί στον Ανδρέα. Και να σκεφθείτε ότι εγώ είμαι εκείνος που την ώθησε να ενδιαφερθεί για την πολιτική. (Παύση). Μην την βλέπετε τώρα. Έχει προβλήματα υγείας. Κάποτε ήταν μια πολύ γοητευτική γυναίκα. Μια καλλονή! Πριν από δέκα χρόνια ήταν πολύ γοητευτική».

Στο σημείο αυτό υπήρξε κάποια νύξη που ξεπερνούσε μια γνώμη περί κάλλους, μια νύξη ότι κάποτε κάτι υπήρξε μεταξύ τους.

Λίγο αργότερα είπε «η λαίδη Φλέμινγκ και η **Ελένη Βλάχου** μου επιτίθενται από τα αριστερά!» Τον διασκέδαζε η ειρωνεία της όλης υποθέσεως. «Δέχομαι επιθέσεις από αριστερά και δεξιά. Παλαιοί φίλοι μου έκοψαν την καλημέρα, αν και υποφέραμε μαζί...»

«**Συμπαθώ τον Παπαδόπουλο**», είπε. Στο σημείο αυτό εκφράσαμε όλοι τη διαφωνία μας. Οπότε ο Μίκης παραδέχθηκε ότι το δημοψήφισμα ήταν απάτη. Ναι. Υπήρξαν βασανιστήρια. Ναι, οι άνθρωποι του Παπαδόπουλου είναι κακοί. Αλλά ο Παπαδόπουλος –υποστήριξε– «είχε κάσει στο γραφείο του και δούλεψε. Όχι σαν τον **Γεώργιο Παπανδρέου** που το μόνο που ήξερε ήταν να βγάζει λόγους... Α, ναι, ο Γεώργιος Παπανδρέου ήταν μέγας φίλος των Ηνωμένων Πολιτειών. Ήταν φανατικός αντικομμουνιστής. Δεν ήθελε ούτε να μου απευθύνει τον λόγο!... Ο Παπαδόπουλος δεν υπήρξε δολοφόνος. Αν περνούσε από το χέρι του Αντρέα, αυτή την στιγμή θα είχαμε τουλάχιστον 20.000 σκοτωμένους. Είμαι πεπεισμένος».

Με την φαντασία του να καλπάζει, ο Μίκης πρότεινε μερικά μέτρα του Παπαδόπουλου που θα ήταν δημοφιλή.

«Αμνηστία σε όλους τους πολιτικούς κρατούμενους, είναι η πρώτη δημοφιλής κίνηση. Μετά η άρση του στρατιωτικού νόμου, η μείωση της ισχύος του Ιωαννίδη και της Ε.Σ.Α. Το αποφασιστικό πλέγμα θα ήταν η σύλληψη των κύριων βασανιστών –του **Θεοφιλογιαννάκου** και του Ιωαννίδη– και η τιμωρία τους με φυλάκιση πέντε ετών».

Το χιλιανό προεδρικό μέγαρο βομβαρδίζεται από τους πραξικοπηματίες του Αουγκούστο Πινοσέτ τον Σεπτέμβριο του 1973.

Συμφωνήσαμε ότι, αν ήταν εφικτό, θα είχε ευμενή ανταπόκριση. Επισημάναμε όμως ότι το έργο του Παπαδόπουλου είχε αλληλοσυνδεθεί με το δικό τους στους βασανισμούς των τελευταίων 6,5 ετών. Εμφανώς, πιστεύει ότι ο Παπαδόπουλος μπορούσε να απαγκιστρωθεί απ' αυτό.

Ειρωνεύθηκε τις προσπάθειες του **Αλέξανδρου Παναγούλη** να παίξει κάποιο πολιτικό ρόλο πέραν εκείνου του παρά λίγο δολοφόνου του Παπαδόπουλου που αμνηστεύθηκε. «Ο Παναγούλης υπέφερε –παραδέχθηκε– αλλά δεν πρόκειται περί σοβαρού προσώπου». Και πρόσθεσε σαρκαστικά, «Ο Παναγούλης διατείνεται πως η Ελλάδα είναι μια μεγάλη φυλακή. Μια μεγάλη φυλακή. Τι λέει; Οι Έλληνες κάθονται, πίνουν το ουίσκι τους, πηγαίνουν στα κέντρα, γλεντάνε...»

«Ο Παναγούλης αποκαλεί την Ελλάδα μια μεγάλη φυλακή ενώ περνά τις νύχτες του σ' ένα μοτέλ με την **Οριάνα Φαλάτσι!** Οποία φυλακή!» (γέλια).

«Ο Βασιλιάς είναι τελειωμένος», είπε με έμφαση ο Μίκης. «Το θέμα έχει λήξει. Κανείς δεν τον θέλει».

Σε μια στιγμή που η κουβέντα είχε περιορισθεί σε ένα διάλογο μεταξύ μας είπε: «Θα πρέπει να έχουμε μια Ελλάδα όπου οι εκδότες εφημερίδων θα είναι εκτός πολιτικής εξουσίας». Αναφερόταν στην Ελένη Βλάχου και τον **Χρήστο Λαμπράκη**. «Η Βλάχου όμως είναι καλύτερος άντρας από τον

Λαμπράκη», πρόσθεσε με κάποια δικτικότητα. «Κατά την διάρκεια της χούντας έδειξε μεγαλύτερη προσήλωση στις ηθικές αξίες. Ο Λαμπράκης ούτε σε ηθικές αξίες πιστεύει ούτε έχει και καμιά φιλοσοφία. Το μόνο που τον ενδιαφέρει είναι να έχει επιρροή για χάρη της επιρροής». Παραδέχθηκε όμως ότι και η Βλάχου και ο Λαμπράκης θα εξακολουθούν να επηρεάζουν τα πολιτικά πράγματα μετά την πτώση της χούντας.

Όταν είπα πως ο Ηλίας Δημητράκης είχε κάνει καλή δουλειά στις επαφές του με αμερικανούς γεροιστάτες, ο Μίκης τον απέρριψε με μια κίνηση του χεριού του. «Θέλει να πολιτευθεί. Κάποιο σκοπό έχει».

Ο Γιάννης Νικολόπουλος μίλησε για τον ρόλο του στην «επιστολή των 51 μελών του Κογκρέσσου» και την «επιστολή των 82 μελών» και για τις προσπάθειες που κατέβαλε για την απόλυσή του από την φυλακή και την άδεια για να έρθει εδώ. Ίσως να υπερέβαλε την επιρροή μου. Προτιμώ να υποβαθμίζω τις πράξεις μου, να βάζω το δαχτυλάκι μου παντού χωρίς ν' αφήνω δακτυλικά αποτυπώματα, όπως λένε.

Ούτως ή άλλως, ο Μίκης οπισθοχώρησε από την «λύση Μαρκεζίνη» όταν εξέφρασα τις επιφυλάξεις και τις αντιρρήσεις μου. Ήταν αρκετά πονηρός για να μετατοπίσει το κέντρο βάρους στη «λύση Καραμανλή - Μητσο-

κη», πιστεύοντας ότι θα μας άρεσε ίτι τέτοιο. Ο Νικ, ο Τεντ κι εγώ είχα- δώσει κάτι τέτοιες ενδείξεις, και ο ίκης τις αντελήφθη.

Ο Μίκης μας είπε ότι δεν βλέπει ποτέ ν **Καραμανλή** στο Παρίσι, όπου δια- νουν και οι δύο... Ο **Γιώργος Μυλω-** ς, στην Γενεύη «είναι άνευ σημα- ς»... «Τον μόνο που βλέπω είναι ν **Μητσοτάκη**. Είναι ο πιο έξυπνος, πιο λογικός. Κανείς από τους δύο ς δεν απηύθυνε τον λόγο στον άλλο αν ήμασταν μαζί στην Βουλή. Ο Μη- οτάκης δεν μπορεί ν' αναλάβει αρ- γός. Λόγω του 1965. Αλλά βρίσκεται α παρασκήνια»

Ο Μίκης τα χάλασε με τον **Ανδρέα** **Παπανδρέου**. «Ο Ανδρέας δεν ξέρει λιτικά» είπε. Και μετά ένα χαμόγε- , πρόσθεσε, «Ούτε οικονομικά ξέ- ι». (Έφυγε από τον Ανδρέα όχι μό- γιατί δεν είχε ιδέα πολιτικής αλλά, ι ακόμη χειρότερα, καθώς ήταν η ει- ιότητά του, και οικονομικών.)

Δεν ξέρει ιστορία» συνέχισε. «Δεν ει λύση για την Ελλάδα. Δεν έχει οφέρει. Και στη φυλακή που ήτανε, ινε το ούισκι του... Εβγήκε γιατί έχει όνομα του πατέρα του». Ο Αντρέας ν είχε δικούς του πολιτικούς οπα-

δούς –είπε– αλλά ξεφύτρωσαν γιατί έφερε το όνομα του πατέρα του.

Καθώς η ώρα προχωρούσε κυριάρ- χησε η ανεπισημότητα στην ατμόσφαι- ρα. Απευθυνόμασταν ο ένας στον άλλο με τα μικρά μας ονόματα.

Παίρνοντας θάρρος, ο Μίκης άρχισε να ψέγει την **Μαργαρίτα Παπανδρέου** μαζί με τον Ανδρέα, μιμούμενος και τους δύο.

«Αγαπώ την Ελλάδα, αγαπώ την Ελλάδα» είπε στα αγγλικά, κοροϊδευ- τικά, αποδίδοντας σ' αυτούς την φρά- ση και με κάποιο υπονοούμενο για πιεστικό ενδιαφέρον ειδικά εκ μέρους της Μαργαρίτας.

«Είναι Φιλέλληνες», είπε και γέλασε ο ίδιος για το έξυπνο καρφί του. Και μεις γελάσαμε, δεδομένου ότι ο όρος χαρακτηρίζει ξένους. Μας υπενθύμισε ότι ο Αντρέας έλειπε από την Ελλάδα σε όλους τους αγώνες της δεκαετίας του 1940 αλλά και του 1950. «Το 1964 ο Αντρέας μού είπε: “Θα 'θελα να μπο- ρούσα ν' ανέβω στο βουνό να πολεμή- σω”. Του λέω: “Τρελός είσαι; τι λες;». Δεν συμμετείχε στον πόλεμο και έτρε- φε ρομαντικές απόψεις γι' αυτόν. Δεν αντιλαμβανόταν τον πόνο και την ασχήμια αυτών των αγώνων.

«Ήμασταν σύντροφοι –είπε για τον Αντρέα ειρωνικά– αγαπάγαμε έναν καιρό την ίδια γυναίκα... Της έσκισε τα ρούχα της. Μου το είπε» (σ.σ.: εννο- εί ότι το είπε η ίδια που ήταν το αντι- κείμενο του ενδιαφέροντος και των δύο.). «Ακούς εκεί! Θέλει να γίνει αρ- χηγός του κράτους και σχίζει τα ρούχα της γυναίκας».

Φαντάζομαι ότι η αμαρτία του Αντρέα έγκειτο στο ότι έσκισε τα ρού- χα της γυναίκας αντί να την κάνει να τα βγάλει με την γοητεία του. Ίσως με μουσική και τραγούδια;

Ξαναμίλησε για τον Ανδρέα δυο- τρεις φορές κατά την μεταμεσονύκτια κουβέντα μας.

«Μπορεί να μην ξαναγυρίσει ποτέ», είπε ο Μίκης. Σειόταν ολόκληρος από το γέλιο για την ιδέα, ειδικά λόγω της συνήθειας του Αντρέα να προσκαλεί στα όπλα και τις κουβέντες του για ένοπλη αντίσταση.

Μιαν άλλη στιγμή, ο Μίκης είπε: «Ο Αντρέας έχει καλό παρουσιαστικό. Έχει την ικανότητα να μιλά λογικά και πειστικά. Βέβαια, μια ώρα αργότε- ρα θα σου πει τα εντελώς αντίθετα».

(Συνεχίζεται στο επόμενο τεύχος)

Τα πρόσωπα της αφήγησης*

Θοδωρής Κουλουμπής, 38 ετών τό- ε. Γεννήθηκε στην Ελλάδα, κάτοχος πλωμάτων B.A., M.A, και PhD αμερι- ανικών πανεπιστημίων. Ένας δημο- ιλής καθηγητής διεθνών σχέσεων το Αμερικανικό Πανεπιστήμιο της Ουάσινγκτον. Επέστρεψε στην Ελλά- α το 1983. Τώρα είναι καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, σχολιαστής την τηλεόραση και από κοινού με τον θάνο Βερέμη πρόεδρος του ΕΛΙΑΜΕΠ.

Δρ Ζωή Κουλουμπή, παιδίατρος. Γεν- ήθηκε στη Θεσσαλονίκη, σπούδασε το Ουέλσλεϊ, αποφοίτησε από την ια- ρική σχολή της Πενσυλβανίας, προ- ελήφθη ως καθηγήτρια στην Ιατρική χολή του Τζωρτζάουν της Ουάσιν- κτον, ήταν μέλος της πρώτης ομά- ς που διεξήγαγε μεταμοσχεύσεις εφρών σε παιδιά. Γνωστή διεθνώς την παιδιατρική νεφρολογία. Επέ- τρεψε στην Ελλάδα το 1983. Υπήρξε

η πρώτη γυναίκα που απέκτησε τον τίτλο τακτικής καθηγήτριας στο Πανε- πιστήμιο Ιωαννίνων.

3. **Νικόλαος (Νικ) Σταύρου**, καθηγητής Πολιτικής θεωρίας στο Πανεπιστήμιο Χάουαρντ της Ουάσινγκτον. Γεννήθη- κε στην Αλβανία (Βόρειο Ηπειρο). Δραπέτευσε με την οικογένειά του την παραμονή της Πρωτοχρονιάς του 1950, από τα βουνά, διασχίζοντας ναρκοπέδιο. Τελικά έφθασε στην Αμε- ρική, αποφοίτησε από το Πανεπιστή- μιο Τζωρτζ Ουάσινγκτον και διορίστη- κε καθηγητής. Ειδικεύεται σε ελληνι- κά, αλβανικά και γιουγκοσλαβικά θέ- ματα. Το 1974 ήταν περίπου 38 ετών. Εκδότης του περιοδικού *Mediterranean Quarterly* (Μεσογειακό Τριμηνιαίο) που ίδρυσε ο Μίνως Κυ- ριακού.

4. **Ρένα Σταύρου**. Γεννήθηκε στο Μαυ- ροβούνιο. Συνάντησε τον Νικ όταν αυ- τός έψαχνε τις χαμένες αποσκευές

του και πήγε να τις ζητήσει από το γραφείο της Alitalia στο Βελιγράδι. Μια μέρα, δύο μέρες, την τρίτη δεν τον απασχολούσαν πια οι αποσκευές του. Είναι εγγονή του Μπόσκο Μπό- σκοβιτς, ενός αγωνιστή που οδήγησε το Μαυροβούνιο στην Γιουγκοσλαβι- κή Ομοσπονδία γύρω στο 1919. Βλ. το βιβλίο του Ντζίλας, *Γη χωρίς δικαιοσύ- νη* (Land without Justice).

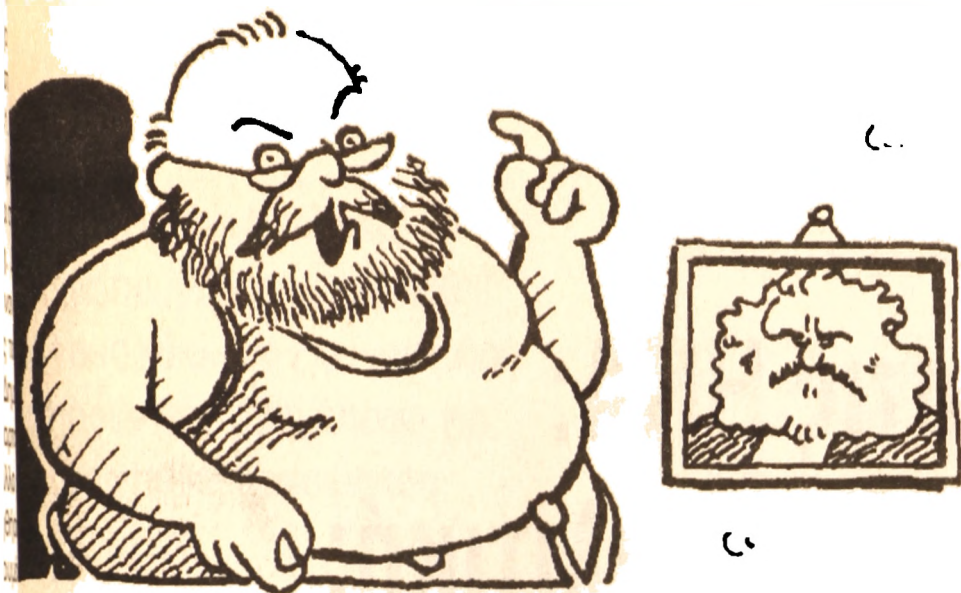
5. **Γιάννης (Τζων) Νικολόπουλος**. Γεν- νήθηκε στην Ελλάδα. Περίπου 38 ετών τότε. Σπούδασε στη Σορβόνη και στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρ- νιας. Γλωσσομαθής. Ειδικός στις Σλα- βικές Μελέτες. Ήταν εξόριστος το διάστημα 1967-1974. Σύμβουλος Τύ- που της ελληνικής Πρεσβείας στην Ουάσινγκτον, 1975-77, στην αντιπρο- σωπεία του ΟΗΕ, 1977-1980, στη Σο- βιετική Ένωση, 1980-81, ανταποκρι- τής ραδιοτηλεοράσεως, Μόσχα 1982 μέχρι σήμερα.

6. **Δημήτριος Γ. «Τζιμ» Πύρρος.** Την εποχή εκείνη (1974) ήταν 46 ετών. Επικεφαλής του επιτελείου του μέλους του Κογκρέσου Λούσιεν Νέτζι (Δημοκρατικός, Μίσιγκαν), 1961-1980. Εργάστηκε στην εκκαθάριση εξαθλιωμένων συνοικισμών και στην απ' αρχής αστική ανάπτυξη στο Ντητρόιτ, 1950-53. Βρέθηκε με τον αμερικανικό στρατό στην Κορέα, συμπεριλαμβανομένων αρκετών μηνών που υπηρέτησε ως σύνδεσμος με το ελληνικό εκστρατευτικό σώμα. Βοηθός Εισαγγελέας, 1955-61. Δικηγόρος εταιρείας παραγωγής ηλεκτρισμού, Μίσιγκαν, 1981-1992. Γεννήθηκε στο Ντητρόιτ από γονείς που κατάγονταν από την Αρκαδία.
7. **Μπέττυ (Μπλουγούρα) Πύρρου.** Γεννήθηκε στο Νιου Χαμσάιρ από γονείς που κατάγονταν από την Μεσσηνία. Το 1974 ήταν στέλεχος του επιτελείου του μέλους του Κογκρέσου Ρίτσαρντ Βάντερ Βέεν (Δημοκρατικός, Μίσιγκαν). Εργάστηκε για πολλά χρόνια στο Καπιτώλιο. Τα τελευταία χρόνια προσφέρει εθελοντική εργασία, ιδιαίτερα για τη βελτίωση της γειτονιάς και του τοπίου.
8. **Αριστοτέλης (Τέλης) Σισμανίδης.** Γεννήθηκε στη Μακεδονία κοντά στο Κιλκίς. Το 1974 ήταν 65 ετών. Εξόριστος το διάστημα 1967-1974. Υπήρξε Εμπορικός Ακόλουθος στην ελληνική πρεσβεία επί 18 χρόνια. Αργότερα υπηρέτησε ως Διευθυντής της Αγροτικής Τραπέζης. Κατέχει δίπλωμα PhD Αγροτικής Οικονομίας του Πανεπιστημίου του Μπίρμινγχαμ, Αγγλίας. Φίλος του Κωνσταντίνου Καραμανλή. Σήμερα ζει στην Ουάσινγκτον.
9. **Μάρθα (Τσόγκα) Σισμανίδη,** διαιτολόγος. Γεννήθηκε στο Λόουελ της Μασαχουσέτης και υπήρξε η πρώτη Ελληνοαμερικανίδα που έλαβε το δίπλωμα Μάστερ από το Χάρβαρντ. Εργάστηκε για την ΟΥΝΡΑ στην Ελλάδα και την Τουρκία μεταξύ 1945-1947. Θεία του Πωλ Τσόγκας, που εξελέγη μέλος της Βουλής των Αντιπροσώπων το 1974. Πέθανε το 1978.
10. **Φιλ Στόνταρντ.** Τότε ήταν περίπου 50 ετών. Εργάστηκε στην διεύθυνση Έρευνας και Πληροφοριών του Σταίτ Ντηπάρτμεντ, στο τμήμα της νοτιοανατολικής Ευρώπης και Μέσης Ανατολής.
11. **Ουώλτερ Σίλβα,** περίπου 48 ετών το 1974. Άριστος γνώστης ελληνικών, ιταλικών και γαλλικών. Υπηρέτησε στη Θεσσαλονίκη. Παρασημοφορηθείς, παλαίμαχος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Υπηρέτησε στο ελληνικό τμήμα και αργότερα στην Ιταλία. Μόνιμο στέλεχος του Σταίτ Ντηπάρτμεντ. Συνταξιοδοτήθηκε και ζει στην Βιρτζίνια.
12. **Τζων Νταϊή.** Περίπου 47 ετών το 1974. Επικεφαλής του ελληνικού γραφείου το καλοκαίρι του 1974 και συντάκτης την επονομασθείσας «προειδοποιητικής επιστολής», την οποία ο πρεσβευτής Τάσκα υποτίθεται ότι θα επέδιδε στον Ιωαννίδη. Χειρίζεται άριστα την ελληνική γλώσσα, έχοντας υπηρετήσει στην Ελλάδα. Αργότερα υπηρέτησε στον Καναδά. Συνταξιούχος, ζει τώρα στο Νιου Χαμσάιρ.
13. **Χαρίλαος (Τσάρλυ) Λαγουδάκης.** Περίπου 74 ετών το 1974. Συνταξιούχος παλαίμαχος του Σταίτ Ντηπάρτμεντ. Άριστα ελληνικά και τούρκικα. Γνώριζε περισσότερα για την ελληνική ιστορία από οποιονδήποτε άλλον του Σταίτ Ντηπάρτμεντ. Γεννήθηκε στην Ελλάδα και πέθανε το 1976.
14. **Πέτρος (Peter) Μαρούδας.** Το 1974 ήταν 35 ετών. Γεννήθηκε στο Ντητρόιτ, Μίσιγκαν. Οι παππούδες του κατάγονταν από την Σπάρτη και την Ζάτουνα. Δημοσιογράφος, απόφοιτος του Πανεπιστημίου Μίσιγκαν. Υπηρέτησε ως επικεφαλής του επιτελείου τριών δημάρχων της Βαλτιμόρης. Αργότερα χρημάτισε επικεφαλής του επιτελείου του μέλους του Κογκρέσου και αργότερα γερουσιαστή Πωλ Σαρμπάνη. Γνωριστήκαμε σε έναν αγώνα πυγμαχίας στο Ντητρόιτ το 1957. (Οι θείοι του οργάνωναν και προωθούσαν αγώνες πυγμαχίας.) Ο καλύτερος Έλληνας χορευτής από όλους μας.
15. **Ειρήνη (Σεμερλή) Μαρούδα.** Γεννήθηκε στο Γκραντ Ράπιντς, Μίσιγκαν. Οι γονείς της κατάγονταν από την Τραπεζούντα και μάλιστα η μητέρα της ως πρόσφυγας είχε μείνει στην Οδησό το 1921-22. Είναι διδασκάλισσα και μόλις πήρε τη σύνταξή της.
16. **Γιώργος Σεμερλής.** Μόλις 33 ετών το 1974, πέθανε ξαφνικά δύο χρόνια αργότερα αφήνοντας τη γυναίκα του και τρία μικρά παιδιά. Ήταν δικηγόρος στο Λάνσιγκ, Μίσιγκαν.
17. **Στέλλα Σεμερλή.** Σύζυγος του Γιώργου. Γεννήθηκε στο Κιλκίς και ήρθε στην Αμερική σε ηλικία επτά ετών. Έγινε διδασκάλισσα. Δεν ξαναπαντρεύτηκε ποτέ.
18. **Σύνθια Ζάντ.** Πρώην διδασκάλισσα, ανήκει στο επιτελείο του μέλους του Κογκρέσου Λούσιεν Νέτζι.
19. **Αγγέλα Κουλουμπή.** Μητέρα του Τεντ. Ο άντρας της ήταν λοχαγός του ελληνικού στρατού και σκοτώθηκε στη μάχη της Κρήτης το 1941. Ήταν τότε 28 ετών και μεγάλωσε μόνη της τα δύο αγόρια της. Τώρα ζει στην Αθήνα.
20. **Λουβέρν Κόνγουαϊ.** Δικηγόρος. Γεννήθηκε στο Ουισκόνσιν. Νομικός σύμβουλος του μέλους του Κογκρέσου Ντον Έντουαρτς (Δημοκρατικός, Καλιφόρνια). (Ο Έντουαρτς έκανε περισσότερα από κάθε άλλο μέλος του Κογκρέσου για να βοηθήσει τους Έλληνες πολιτικούς κρατούμενους, κατά κύριο λόγο ανταποκρινόμενος στην Λουβέρν και μόνο.) Τώρα η Λουβέρν έχει αποσυρθεί στη Φλόριντα. Επί πολλά χρόνια είχε ανάμειξη στο εργατικό κίνημα. Κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1970 υπήρξε η κυριότερη αμερικανίδα ανάδοχος των Μαϊνριτ Κόρριγκαν και Μπέττυ Ουίλλιαμς, των Ιρλανδών ακτιβιστριών που κέρδισαν το βραβείο Νόμπελ Ειρήνης.
21. **Τζακ Κόνουαϊ.** Περίπου 63 ετών το 1974. Γεννημένος στο Ντητρόιτ. Ιρλανδός, σκληρό καρύδι, απόφοιτος του Πανεπιστημίου του Σικάγου, όπου γνώρισε και την Λουβέρν. Εργατοπατέρας, κύριος βοηθός του Ουώλτερ Ρούθερ, προέδρου του σωματείου των Ηνωμένων Εργατών Αυτοκινητοβιομηχανίας, επί 15 χρόνια. Κατείχε τη δεύτερη θέση στο Υπουργείο Δημόσιας Στέγασης υπό τον Κένεντυ και ήταν ανώτατο στέλεχος του «Πολέμου κατά της Φτώχειας» υπό τον Τζόνσον. Στενός φίλος του Τζων Φ. Κένεντυ και του Μπόμπυ Κέννεντυ. Αργότερα, κατά το διάστημα 1974-78, διετέλεσε πρόεδρος του Common Cause, του σημαντικότερου οργάνου ελέγχου του ήθους των κυβερνώντων. (Βοήθησε στην πτώση του Νίξον.) Έχει μακρά και αξιοσημείωτη καριέρα. Στα 79 του εξακολουθεί να εργάζεται στη Φλόριντα χτίζοντας σπίτια για ανθρώπους με χαμηλά εισοδήματα.

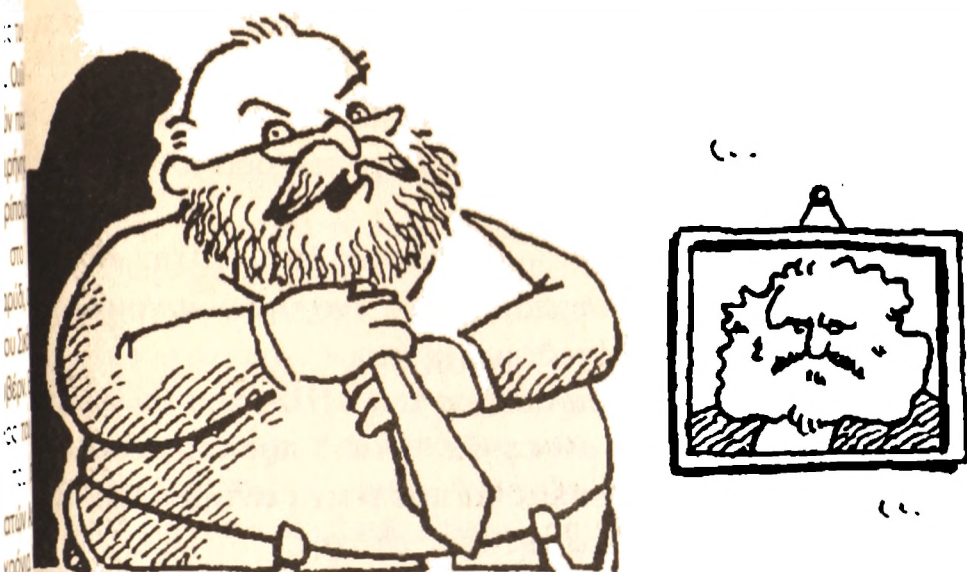
*Οι δραστηριότητες των προσώπων αυτών αφορούν το διάστημα μέχρι τον Ιανουάριο του 1996.

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΟΒΙΔΙΟΣ...

Η ΑΡΙΣΤΕΡΑ ΔΕΝ ΕΠΙΤΡΕΠΕΤΑΙ ΝΑ ΕΧΕΙ
ΚΑΜΙΑ ΕΜΠΛΟΚΗ ΣΤΑ ΔΙΑΠΛΕΚΟΜΕΝΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ!...

...ΩΣ ΑΡΙΣΤΕΡΟΙ, ΛΟΙΠΟΝ, ΕΧΟΥΜΕ ΚΥΡΙΟ ΚΑΘΗΚΟΝ
ΝΑ ΔΙΑΣΩΣΟΥΜΕ ΤΟ ΚΥΡΟΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΖΩΗΣ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ,
ΟΠΟΥ - ΑΛΛΩΣΤΕ - ΜΕΤΕΧΟΥΜΕ...

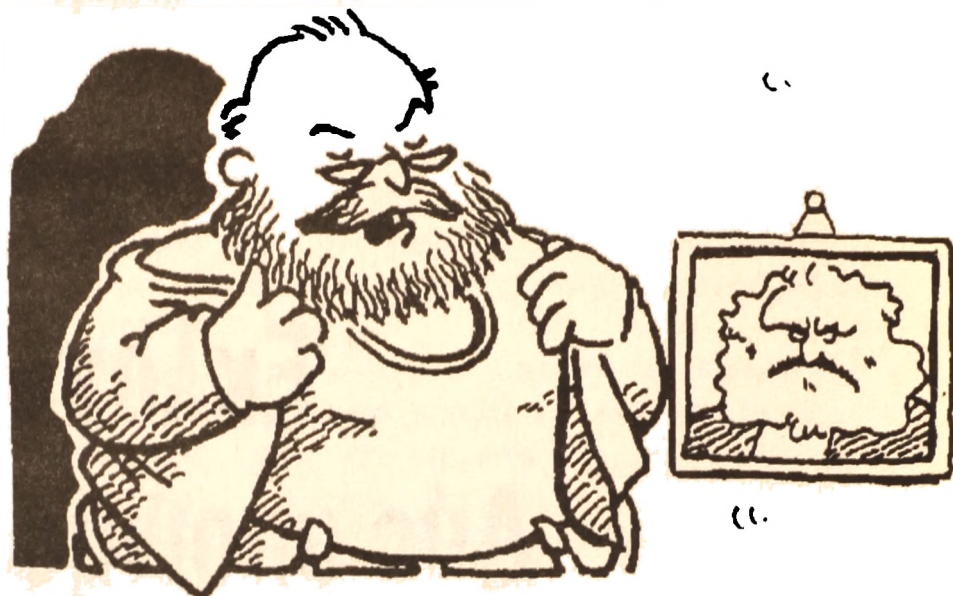

...ΚΑΙ - ΚΥΡΙΩΣ - ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΜΕ ΤΗ ΜΑΥΡΗ ΔΕΞΙΑ
ΠΟΥ ΕΚΑΝΕ ΤΗ ΝΟΘΕΙΑ ΤΟΥ '61 ΚΑΙ ΣΚΟΤΩΣΕ
ΤΟΝ ΛΑΜΠΡΑΚΗ ΚΙ ΕΦΕΡΕ ΤΗΝ ΑΠΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ '65
ΚΑΙ ΤΗ ΧΟΥΝΤΑ!...

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ 2000

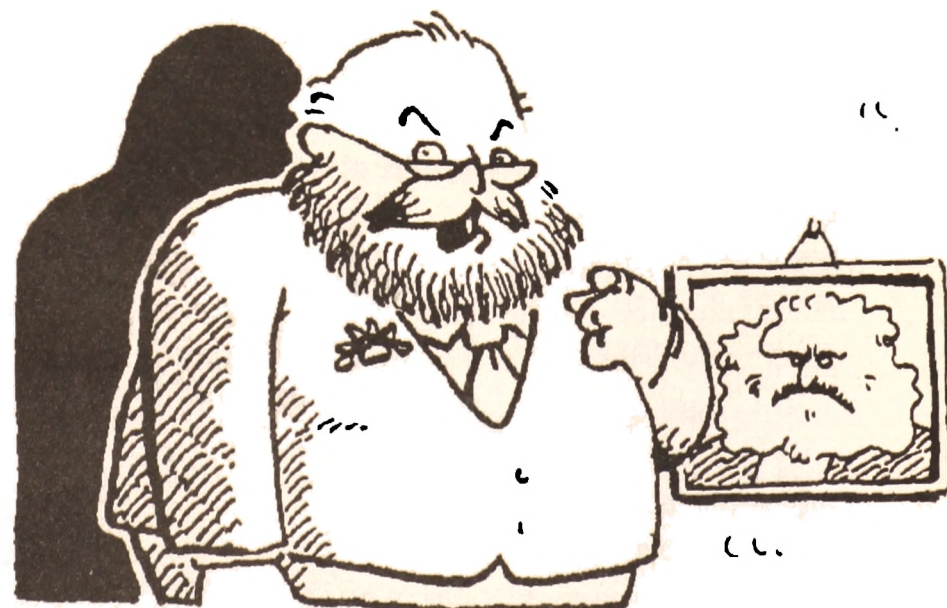
...ΙΔΙΩΣ ΟΤΑΝ ΑΥΤΑ ΤΑ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ ΥΠΟΝΟΜΕΥΟΥΝ
ΠΕΡΑΝ ΤΟΥ ΔΕΟΝΤΟΣ ΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΖΩΗ
ΚΑΙ ΑΠΑΞΙΩΝΟΥΝ ΤΗΝ ΚΑΘΙΕΡΩΜΕΝΗ
ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ!...

...ΣΤΟ ΚΑΤΩ-ΚΑΤΩ Ο ΚΟΚΚΑΛΗΣ ΚΙ Ο ΛΑΜΠΡΑΚΗΣ
- ΟΤΙ ΚΙ ΑΝ ΕΙΝΑΙ - ΠΡΟΣΦΕΡΟΥΝ ΚΑΙ ΚΑΠΟΙΟ
ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΕΡΓΟ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ
ΚΑΙ ΒΟΗΘΟΥΝ ΚΑΠΩΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΑΠΟ ΕΜΑΣ!...

...ΝΑ ΤΟΥΣ ΔΙΩΞΟΥΜΕ, ΔΗΛΑΔΗ,
ΚΑΙ ΝΑ ΓΥΡΙΣΟΥΜΕ ΣΤΑ ΞΕΡΟΝΗΣΙΑ;

ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ

Επιμέλεια: Σωτήρης Ντάλης

Εκλογές στις ΗΠΑ: Δύο υποψήφιοι, μία πολιτική;

Υπάρχει ένα παλιό γνωμικό που λέει ότι «η εξωτερική πολιτική ποτέ δεν κερδίζει τις εκλογές. Μόνο τις χάνει». Τους δύο τελευταίους μήνες φαίνεται ότι τα επιτελεία των δύο υποψηφίων πλανηταρχών είχαν υιοθετήσει απολύτως την παραπάνω άποψη.

Μόνο στο στρατόπεδο των Δημοκρατικών τα επιτελεία που ασχολούνται με την εξωτερική πολιτική ανησυχούσαν για το ενδεχόμενο κάποιας «έκπληξης» που ήταν δυσάρεστη και τελικός ζημιογόνος όσον αφορά την εκλογή του Αλ Γκορ. Προβλήματα, όπως ο Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς, ο Σαντάμ, η συμφωνία ειρήνης στη Μέση Ανατολή αλλά και ο πόλεμος στην Τσετσενία, ήταν μέσα στον κατάλογο των «εκπλήξεων» που φοβούνταν στο στρατόπεδο του Αλ Γκορ.

Οι σκληρές τηλεοπτικές μάχες που έδωσαν οι δύο υποψήφιοι για να κερδίσουν τις εντυπώσεις αποτυπώνονταν και στις τάσεις της κοινής γνώμης που άλλαζαν ύστερα από κάθε τηλεοπτική αντιπαράθεση. Ο συντηρητισμός του Μπους και οι κεντρώες τοποθετήσεις του Γκορ μάλλον εδραίωσαν τις εντυπώσεις περί σύγκλισης των βασικών επιλογών Ρεπουμπλικανών και Δημοκρατικών. Αντίθετα, δεν συμβαίνει το ίδιο με τις βασικές επιλογές σε θέματα εξωτερικής πολιτικής.

Για παράδειγμα, ενώ ο αμερικανός αντιπρόεδρος εξήρε τον ρόλο που έχουν παίξει οι ΗΠΑ

Ο νέος πρόεδρος των ΗΠΑ πρέπει να κατανοήσει ότι η διάρκεια της ισχύος της χώρας του προϋποθέτει την ικανότητα των ΗΠΑ να μοιράζονται την εξουσία, να αναπτύσσουν βιώσιμες συμμαχίες και να υποστηρίζουν πρωτοβουλίες από τον συμμαχικό τους χώρο.

στον κόσμο μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και προειδοποίησε ότι θα ήταν επικίνδυνο να επαναληφθεί η απουσία της Αμερικής από τα διεθνή θέματα κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου.

Η αντίδραση του Μπους ήταν άμεση: «Θα συγκροτήσουμε, δηλαδή, ένα αμερικανικό σώμα που θα οικοδομεί κράτη;»

Ο νέος πρόεδρος των ΗΠΑ που θα εκλεγεί σε λίγες μέρες θα είναι ο πρώτος μέσα στον 21ο αιώνα και θα πρέπει να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις της νέας εποχής.

Από τη μία πλευρά, ο Αλ Γκορ με μια πιο ευαίσθητη προς την κοινωνία και το περιβάλλον απόκλιση, και από την άλλη ο Μπους, με μια καουμπόικη αφέλεια και τις συνηθισμένες συνταγές των Ρεπουμπλικανών (Βλ. το εύστοχο σχέδιο του Θάνου Βερέμη στα Πρόσωπα-21ος αιώνας).

Όποιος και να εκλεγεί από τους δύο υποψηφίους, θα πρέπει να έχει τη διορατικότητα να κατανοήσει ότι η διάρκεια της αμερικανικής ισχύος προϋποθέτει την ικανότητα των ΗΠΑ να μοιράζονται την εξουσία, να αναπτύσσουν βιώσιμες συμμαχίες και να υποστηρίζουν πρωτοβουλίες που προέρχονται από τον συμμαχικό τους χώρο, τόνισε εύστοχα σε πρόσφατο σχόλιό του ο Χρήστος Ροζάκης (τα Πρόσωπα-21ος αιώνας), περιγράφοντας μερικά βασικά κριτήρια για τον νέο πρόεδρο.

Σύνορα είναι οι λέξεις

του Ευάγγελου Αρεταίου

ο Αιγαίο και το Κυπριακό θα χρησιμοποιηθούν ως «άλλοθι» τό τους κύκλους εκείνους που απηρούν αρνητική άποψη για την ευρωπαϊκή προσέγγιση της Τουρκίας.

Η νατοϊκή άσκηση Destined Glory 2000 και τα προβλήματα που δημιούργησε ανάμεσα στην Αθήνα και την Άγκυρα δεν φαίνεται να προκάλεσαν ιδιαίτερη έκπληξη στους ψύχραιμους αναλυτές των πολιτικών πραγμάτων στην Τουρκία.

Η σημαντική προσέγγιση που σημειώθηκε στις ελληνοτουρκικές σχέσεις να προχώρησε ακόμα στην συζήτηση των ζητημάτων του Αιγαίου, με αποτέλεσμα οι δύο πλευρές να συνεχίζουν να υποστηρίζουν τις αντίστοιχες πάγιες θέσεις τους», λένε στην Άγκυρα.

Ο σχεδιασμός της άσκησης –ηθελημένη ή όχι– φαίνεται ότι άφησε πολλά πεδία «ερμηνείας» διαφόρων σημείων, τα οποία εκμεταλλεύτηκε η Τουρκία δίνοντας τις δικές της, πάγιες ερμηνείες. Κανείς βέβαια δεν μπορεί ακόμα να γνωρίζει το πώς και το ποιος έκανε

Οι ορισμένες πηγές που γνωρίζουν τα στρατιωτικά πράγματα στην Τουρκία υπορούν ότι τα προβλήματα δημιουργήθηκαν από τον «υπερβολικό ζήλο» τουρκικών στρατιωτικών παραγόντων που συμμετείχαν στην εκτέλεση της άσκησης, δίχως αυτό να συνεπάγεται απαραίτητα την ύπαρξη προμελετημένου σχεδίου της τουρκικής στρατιωτικής ηγεσίας, χωρίς όμως και να το αποκλείει.

Τα σύνορα του κόσμου μας είναι οι λέξεις», είχε γράψει ο Λούντβιχ Βίτγκενστάιν, και η φράση αυτή συνοψίζει

με ιδιαίτερη ακρίβεια ορισμένες διαστάσεις των ελληνοτουρκικών πραγμάτων.

Η βελτίωση των σχέσεων μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας αναμφισβήτητα δημιούργησε ένα νέο θετικό κλίμα ανάμεσα στις δύο χώρες, αλλά δεν έφθασε ακόμα στο σημείο να παράγει καινούργιες σημειολογικές έννοιες, στις οποίες να συμφωνούν και οι δύο πλευρές.

Έτσι, η έλλειψη νέων «εργαλείων» –λέξεων– οδήγησε αναπόφευκτα στην κρίση της Destined Glory και οι επίσημες δηλώσεις και ανακοινώσεις του τουρκικού πολιτικού κόσμου και του κρατικού μηχανισμού δεν έκαναν τίποτε άλλο από το να αναπαράγουν τις πάγιες θέσεις της Άγκυρας, χωρίς όμως να προσφέρουν κάποια ένδειξη καινούργιων απειλών ή διεκδικήσεων.

Άλλωστε, οι τίτλοι των τουρκικών εφημερίδων και οι αρθρογραφικές απόπειρες ανάλυσης των περιπετειών της άσκησης υιοθέτησαν τις δύο επιλογές που επιβάλλουν τέτοιες καταστάσεις: ορισμένες εφημερίδες έδωσαν ιδιαίτερη και τραγική διάσταση στο θέμα, αναπαράγοντας τίτλους και αναλύσεις της προηγούμενης –ψυχροπολεμικής– περιόδου και άλλες, πιο διαλλακτικές, είδαν την κατάσταση γκριζα, αποφεύγοντας την κουραστική μονοτονία του μαύρου και του άσπρου.

Αν όμως, για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, η άσκηση του ΝΑΤΟ δεν οδήγησε παρά στη συνειδητοποίηση των σημειολογικών κενών και την επιβεβαίωση ότι οι πάγιες θέσεις εξακολουθούν να υφίστανται, για την ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας, οι συνέπειες της άσκησης φαίνεται ότι είναι πιο πολύπλοκες.

Οι κ. Σημίτης και Παπανδρέου δεν φαίνεται ότι θα συναντήσουν ιδιαίτερες δυσκολίες να πείσουν τους ευρωπαίους ομολόγους τους για την ανάγκη να περιληφθούν αναφορές στο Αιγαίο και την Κύπρο στο έγγραφο της εταιρι-

κής σχέσης της Τουρκίας με την Ε.Ε. και οι τουρκικές εφημερίδες δεν αμελούν να το επισημαίνουν με την πρώτη ευκαιρία.

Αυτό όμως που απασχολεί σοβαρά τα τουρκικά κέντρα εξουσίας και κυρίως τους «ευρωσκεπτικιστικούς» κύκλους της Άγκυρας είναι οι αναφορές σε θέματα που αγγίζουν την δομή και την φιλοσοφία του τουρκικού καθεστώτος, όπως τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι μειονότητες και η θέση των στρατιωτικών στην δομή του κράτους.

Οι κύκλοι αυτοί θα αντιμετώπιζαν ιδιαίτερες δυσκολίες να παρουσιάσουν στην τουρκική κοινή γνώμη μια αρνητική στάση της Άγκυρας στις ευρωπαϊκές νοθεσίες, βασιζόμενοι στους φόβους τους για μια πιθανή αλλοίωση του υπάρχοντος καθεστώτος.

Οι αναφορές όμως στο Αιγαίο και το Κυπριακό παρουσιάζουν ένα «άλλοθι», το οποίο θα μπορούσε εύκολα να δικαιολογήσει μια έντονη κριτική κατά των Βρυξελλών και μια άρνηση της Άγκυρας να ακολουθήσει τα βήματα που είναι αναγκαία για την ολοκλήρωση της ευρωπαϊκής προοπτικής της Τουρκίας. «Το Αιγαίο και το Κυπριακό είναι τα προχωρημένα χαρακώματα των ευρωσκεπτικισμών στην Τουρκία», λένε χαρακτηριστικά όσοι γνωρίζουν τα πολιτικά πράγματα στην χώρα και επισημαίνουν ότι το έγγραφο της εταιρικής σχέσης θα είναι μια ύπουλη νίκη όσων εξακολουθούν να φοβούνται για τις επιδράσεις της Ε.Ε. στο τουρκικό πολιτειακό και κρατικό σύστημα.

Ο ερχόμενος μήνας αναμένεται ιδιαίτερα κρίσιμος για τις σχέσεις της Τουρκίας τόσο με την Ελλάδα όσο και με την Ε.Ε. και, με την ενδεχόμενη ισχυρή εκδήλωση των –υπό σκιά προς το παρόν– ευρωσκεπτικιστών, ίσως ξεκαθαρίσει κάπως το τοπίο της τουρκικής πολιτικής ζωής.

Κωνσταντινούπολη, 30.10.2000

Πόσο εφικτή είναι η επανένωση;

του Πλάμεν Τόντσεφ

Οι πρόσφατες επαφές μεταξύ των δύο κορεατικών κρατών σε επίπεδο κορυφής, αλλά και στο ανθρωπιστικό πεδίο –με τη συγκινητική επανένωση χωρισμένων οικογενειών– έρχονται να προστεθούν στη μακρά διαδικασία άρσης των ψυχροπολεμικών εκκρεμοτήτων σε παγκόσμια κλίμακα. Με το προ δεκαετίας παράδειγμα της Γερμανίας, που κατάφερε να εκπληρώσει το εθνικό όραμα της επανένωσης, ίσως φαντάζει ορατή πλέον η αντίστοιχη εξέλιξη και στη χερσόνησο της Κορέας. Πόσο μάλλον μετά τη βράβευση του νοτιοκορεάτη προέδρου Kim Dae Jung με το Νόμπελ Ειρήνης για τη συμφιλιοτική πρωτοβουλία του, αλλά και μετά την ιστορική επίσκεψη της M. Albright στη Βόρεια Κορέα. Μια δεύτερη ματιά, ωστόσο, αποδεικνύει ότι ο παραλληλισμός μεταξύ των δύο περιπτώσεων δεν είναι αυτονόητος.

Οι προφανείς δυσκολίες είναι πρωτίστως οικονομικής φύσεως. Εάν οι πληθυσμοί της δυτικής και ανατολικής Γερμανίας το 1990 ήταν σε αναλογία 4:1, στην περίπτωση της Κορέας ο λόγος αυτός είναι μικρότερος από 2:1. Επιπλέον, οι δύο Γερμανίες δεν ήταν τελείως ασύμβατες οικονομικά, ενώ η διαφορά ανάπτυξης μεταξύ των δύο κορεατικών κρατών είναι πραγματικά αβυσσαλέα. Στην εξίσωση πρέπει να συνυπολογισθεί και η άγνωστη παράμετρος της πολιτικής εξουσίας στη Βόρεια Κορέα, όπου –στην παρούσα φάση τουλάχιστον– δεν διαφαίνεται κάποια αμφισβήτησή της, ενώ το καθεστώς της Αν. Γερμανίας κατέρρευσε

υπό την πίεση μαζικών αντιδράσεων.

Ως εκ τούτου, θα ήταν βεβιασμένο οποιοδήποτε συμπέρασμα πως προδιαγράφεται η επανένωση του κορεατικού έθνους στο ορατό μέλλον. Η προοπτική αυτή καθίσταται ακόμη πιο δυσχερής, εάν ληφθεί υπόψη και ο διεθνής παράγοντας. Τόσο η Κίνα όσο και η γείτων Ιαπωνία βλέπουν με καχυποψία το ενδεχόμενο μιας ενιαίας Κορέας, αν και η στάση τους δεν καθορίζεται απαραίτητα από τους ίδιους λόγους. Για τη μεν Ιαπωνία, η «απρόβλεπτη» Βόρεια Κορέα έχει αποτελέσει για πολλά χρόνια το άλλοθι του Τόκιο, προκειμένου να ενισχύσει τη στρατιωτική συνεργασία του με τις ΗΠΑ, αλλά και να αυξήσει την αποτρεπτική ικανότητα των περιορισμένων –βάσει του Συντάγματος του 1945– ιαπωνικών στρατιωτικών δυνάμεων. Επιπλέον, η Ιαπωνία γνωρίζει πολύ καλά ότι σε περίπτωση επανένωσης των δύο κορεατικών κρατών θα

κληθεί να συνεισφέρει στο τεράστιο οικονομικό κόστος αυτού του εγχειρήματος. Για το δε Πεκίνο, η προοπτική μιας ενιαίας Κορέας αποτελεί σοβαρό πονοκέφαλο, καθώς το νέο κράτος θα αποτελούσε πολύ μεγαλύτερο κίνδυνο για την ασφάλεια της Κίνας και, δεδομένου του ηγετικού ρόλου της Σεούλ (όταν κι αν ενωθεί η Κορέα), πιθανότατα θα λειτουργεί ως φορέας αμερικανικής επιρροής.

Από το διπλωματικό παίγνιο δεν μπορούσε να απουσιάσει και η Ρωσία, ο νέος πρόεδρος της οποίας εμφανίζεται υπερδραστήριος στην Άπω Ανατολή κατά τους πρώτους μήνες της θητείας του. Αμφισβητώντας έμμεσα την επιρροή της Κίνας στο βόρειο κορεατικό κράτος, ο Πούτιν επιδιώκει να εμφανιστεί ως προνομιακός συνομιλητής του Πιογκιάνγκ και πρόσφατα μετέφερε προς τους ηγέτες της G-8 την προσφορά για οικονομική συνεργασία με τη Βό-

Ο Πλάμεν Τόντσεφ είναι συντονιστής του Προγράμματος «Ασία-2000» του Ινστιτούτου Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων

εια Κορέα, με αντάλλαγμα την εγκα-
 άλειψη του πυραυλικού προγράμμα-
 ός της.

Ωστόσο, την πιο δύσκολη επιλογή υπό
 ις νέες συνθήκες καλούνται να κάνουν
 ΗΠΑ, οι οποίες αντιμετωπίζουν πλέ-
 ν την προοπτική η χερσόνησος της Κο-
 έας σε σύντομο χρονικό διάστημα να
 ναδειχθεί εκ νέου σε μείζονα πηγή
 ανταγωνισμών στην περιοχή. Η διατή-
 ηση των 37.000 στρατευμάτων στον
 8ο παράλληλο προσφέρει πάντα ση-
 αντικά πλεονεκτήματα στην Ουάσιν-
 κτον, η οποία όμως οφείλει να τροπο-
 ποιήσει τα νομιμοποιητικά επιχειρήμα-
 α της στρατιωτικής παρουσίας της. Η
 ύρια δυσκολία απορρέει από την...
 αναπαξία ορατού εχθρού –που συμ-
 ολικά τουλάχιστον υπογραμμίζεται με
 ην ανάπτυξη επίσημων πλέον επαφών
 ου Λευκού Οίκου με το Πιογκιάνγκ-
 αι συγχρόνως από την ύπαρξη πολλών
 νητικών κινδύνων στην περιοχή.

Ελλείψει ενός συλλογικού συστήμα-
 ος ασφαλείας στην ανατολική Ασία, η
 παρουσία των αμερικανικών στρατευ-
 άτων στο Panmunjom, αλλά και στην
 Οκινάβα της Ιαπωνίας, αποτελεί παρά-
 οντα υψίστης σημασίας. Η μείωση αυ-
 ής της παρουσίας αναμφισβήτητα θα
 ενέτρεπε το status quo της μεταπολεμι-
 ής περιόδου, γεγονός που κανένα από
 α εμπλεκόμενα μέρη δεν φαίνεται να
 πιθυμεί προς το παρόν. Αντίθετα με τη
 ντική Ευρώπη, όπου οι παραδοσιακοί
 αντίπαλοι Γαλλία, Γερμανία και Βρε-
 ανία έχουν βρει τρόπους ειρηνικής συ-
 ύπαρξης και στενής συνεργασίας
 πους κόλπους της Ε.Ε. και του ΝΑΤΟ,
 η ανατολική Ασία εξακολουθεί να διέ-
 εται από «καθεστώ» καχυποψίας και
 μπάθειας. Το милитаристικό παρελθόν
 ης Ιαπωνίας έως το 1945, η μακραίωνη
 νο-ρωσική αντιπαράθεση, αλλά και
 οι μνήμες για τις πολλαπλές παρεμβά-
 εις της Δύσης μετά τα μέσα του 19ου
 αιώνα, συνθέτουν ένα εκρηκτικό μείγ-
 έια αρνητικών βιωμάτων που δυσχεραί-
 έει τη διευθέτηση των ψυχροπολεμικών
 εκκρεμοτήτων. Η κατάσταση περιπλέ-
 εται ακόμη περισσότερο με τους υψη-
 ούς τόνους μεταξύ του Πεκίνου και
 ου Ταϊπέι να ανεβάζουν επικίνδυνα το
 πολιτικό θερμόμετρο σε ολόκληρη την
 περιοχή.

Συνεπώς, η πάντα υποβόσκουσα έντα-
 ση δεν ευνοεί τη διατάραξη του σημερι-
 νού status quo, το οποίο θα συνιστούσε
 η επανένωση της Κορέας. Είναι ίσως
 δείγμα της ειρωνείας της ιστορίας το γε-
 γονός ότι, ενώ την περίοδο 1950-53 η
 χερσόνησος της Κορέας αποτέλεσε το
 πεδίο μάχης των ψυχροπολεμικών αντι-
 πάλων, σήμερα τα δύο κορεατικά κράτη
 βρίσκονται για άλλη μια φορά πόνια
 στη σκακιέρα της διεθνούς διπλωμα-
 τίας. Ο πόλεμος αυτός, ο οποίος –μαζί
 με τη σύρραξη στο Βιετνάμ μια δεκαε-
 τία αργότερα– φανέρωσε όλη την έντα-
 ση του Ψυχρού Πολέμου, κληροδότησε
 στην ανατολική Ασία ένα πλέγμα αστα-
 θούς ισορροπίας που δεν είναι εύκολο
 να μεταβληθεί μισό αιώνα αργότερα.

Το πιθανότερο είναι τα προσεχή χρό-
 νια η αναθέρμανση των δια-κορεατι-
 κών σχέσεων να μεταφραστεί στην
 απαρχή μιας οικονομικής συνεργα-
 σίας, όπως και σε άλλες μορφές «χαμη-
 λής πολιτικής». Λ.χ., εκτός από την
 εντυπωσιακή κοινή εμφάνιση των κο-
 ρεατών αθλητών στους Ολυμπιακούς
 του Σίδνεϊ, έχει ήδη προταθεί η αποκα-
 τάσταση και η περαιτέρω κατασκευή
 της σιδηροδρομικής γραμμής Σεούλ-
 Σινουιτζού, μήκους 570 χιλιομέτρων.
 Το σκεπτικό αυτού του σχεδίου δεν εί-
 ναι μόνον η επανασύνδεση των δύο
 κρατών, αλλά η άρση της χερσαίας
 απομόνωσης ολόκληρης της περιοχής,
 καθώς θα διευκολυνθεί η επικοινωνία
 της με τον Υπερσιβηρικό και, στη συνέ-
 χεια, με τις ευρωπαϊκές αγορές. Είναι
 ενδεικτικό ότι η Ιαπωνία επίσης ενδια-
 φέρεται για τη νέα αυτή γραμμή, προ-
 κειμένου να μειώσει την αποκλειστική
 εξάρτησή της από τις θαλάσσιες διηπει-
 ρωτικές μεταφορές.

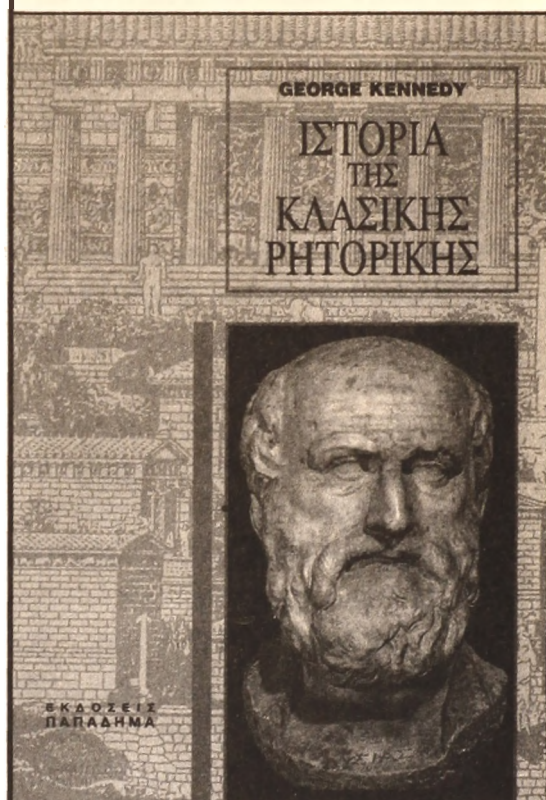
Σε ό,τι δε αφορά την επανένωση των
 δύο κορεατικών κρατών, είναι φανερό
 ότι πρέπει να προηγηθεί μια συνολική
 επαναδιαπραγμάτευση με όλα τα
 εμπλεκόμενα μέρη. Όπως η επανένω-
 ση της Γερμανίας απαιτούσε τη συναί-
 νηση όλων των μεγάλων δυνάμεων, το
 ίδιο ακριβώς φαίνεται να συμβαίνει
 και στη χερσόνησο της Κορέας, παρά
 τις ιδιαιτερότητες της περιοχής. Σε τε-
 λική ανάλυση, αυτή είναι ίσως η μόνη
 ουσιαστική ομοιότητα των δύο περι-
 πτώσεων.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

GEORGE KENNEDY

Καθηγητής Πανεπιστημίου

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΛΑΣΙΚΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ

Μετάφραση
 Νίκος Νικολούδης

Επίβλεψη
 Ιωάννης Αναστασίου
 Καθηγητής Κλασικής Φιλολογίας

Σελίδες 484

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
 ΠΑΠΑΔΗΜΑ
 Προσφορά στον Πολιτισμό
 Ιπποκράτους 8 Αθήνα
 Τηλ.: 36.27.318

Προβληματίζει η ευρωπαϊκή περιπέτεια

του Σωτήρη Ντάλη

Το πρόσφατο «όχι» των Δανών στο ευρώ έχει ρίξει τη σκιά του στις ευρωπαϊκές διεργασίες και απειλεί να οδηγήσει ταχύτερα σε μια Ευρώπη δύο ταχυτήτων με τρεις χώρες (Δανία, Σουηδία και Βρετανία) να επιλέγουν το βαγόνι των «βραδυπορούντων» την ώρα που οι υπόλοιποι εταίροι επιχειρούν να προωθήσουν περισσότερη πολιτική ενοποίηση και συσφίγγουν τους δεσμούς τους με ολοένα πιο στενές οικονομικές και νομισματικές σχέσεις.

Αν και το «όχι» των Δανών στο ευρώ δεν είχε πρακτικές συνέπειες στο ευρωπαϊκό νόμισμα, έχει πολιτικές επιπτώσεις, καθώς ενισχύει πολιτικά εκείνες τις χώρες που δεν επιθυμούν μεγαλύτερη ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Επομένως, το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος στη Δανία συνδέεται άμεσα με την πολιτική ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η καλύτερη απάντηση στον ευρωσκεπτικισμό, που φαίνεται ότι είναι σε ανοδική πορεία σχεδόν σε ολόκληρη την Ε.Ε. και καταγράφεται από τις τελευταίες δημοσκοπήσεις του Ευρωβαρομέτρου, είναι η ανάληψη περισσότερων πρωτοβουλιών για αναμόρφωση της Ε.Ε.

Σύμφωνα με πρόσφατη δημοσκόπηση του Ευρωβαρομέτρου του Απριλίου-Μαΐου 2000, οι έλληνες πολίτες αντιμετωπίζουν θετικά την προοπτική ενός Ευρωπαϊκού Συντάγματος.¹ Οι Έλληνες, με ποσοστό 82%, έρχονται τρίτοι μετά τους Ολλανδούς (88%) και τους Ιταλούς (84%) σε ό,τι αφορά την υποστήριξη σε ένα Ευρωπαϊκό Σύνταγμα. Για το ίδιο θέμα ο μέσος όρος των ευρωπαίων πολιτών είναι 70% και θα ήταν πολύ υψηλότερος αν δεν υπήρχε το χαμηλό ποσοστό υποστήριξης των Βρετανών (47%).

Η δημοσκόπηση του Ευρωβαρομέτρου περιελάμβανε οκτώ τομείς: αν κρίνεται γενικά θετική η συμμετοχή στην Ευρωπαϊκή Ένωση, εάν η χώρα έχει ωφεληθεί, εάν οι πολίτες επι-

στεύονται την Επιτροπή, εάν στηρίζουν το ευρώ, την κοινή εξωτερική πολιτική, την κοινή αμυντική πολιτική, εάν θεωρούν τη διεύρυνση προτεραιότητα για την Ε.Ε. και αν επιθυμούν ενιαίο Σύνταγμα για την Ευρώπη.

Στο ερώτημα, εάν η χώρα ωφελήθηκε από την ένταξη στην Ε.Ε., το 75% των ελλήνων πολιτών απαντά θετικά. Μάλιστα, σε σύγκριση με το Ευρωβαρόμετρο του Οκτωβρίου 1999, υπάρχει αύξηση του ποσοστού κατά 5%. Αυξήθηκε επίσης το ποσοστό των Ελλήνων που θεωρεί «καλό πράγμα» την ένταξη στην Ε.Ε. (61%). Η Ελλάδα, με το 75%, εμφανίζει το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό στην Ευρώπη των 15 ύστερα από εκείνο της Ιρλανδίας (86%). Επίσης, οι Έλληνες τάσσονται σε ποσοστό 69% υπέρ του ενιαίου νομίσματος. Σχετικά με το ευρώ, το υψηλότερο ποσοστό σημειώθηκε στην Ιταλία (81%) και το χαμηλότερο στη Βρετανία (22%). Έκπληξη αποτελεί η μείωση κατά 15% των υποστηρικτών του ευρώ στην Ιρλανδία. Αντίθετα, δεν πρέπει να θεωρείται έκπληξη η μείωση κατά 10% στην Αυστρία, οι πολίτες της οποίας έχουν επηρεαστεί από τα μέτρα που ελήφθησαν κατά της χώρας τους μετά τη συμμετοχή στην κυβέρνηση του ακροδεξιού κόμματος.

Στα θέματα της κοινής εξωτερικής πολιτικής και της κοινής πολιτικής άμυνας και ασφάλειας, οι περισσότεροι Έλληνες τάσσονται υπέρ, αλλά με μειωμένο ποσοστό σε σύγκριση με την προηγούμενη δημοσκόπηση. Σ' ένα κορυφαίο ζήτημα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, όπως είναι αυτό της διεύρυνσης, περισσότεροι από τους μισούς Έλληνες (ποσοστό 53%) υποστηρίζουν ενθέρμως τη διεύρυνση, ενώ το 38% των Ελλήνων, χωρίς να εναντιώνεται στην εισδοχή νέων μελών, κρίνει απλώς ότι αυτή δεν μπορεί να αποτελέσει προτεραιότητα για την Ε.Ε. Στο ζήτημα της διεύρυνσης, το ενδιαφέρον στοιχείο προκύπτει από το χαμηλό ποσοστό υποστήριξης που εμφανίζουν οι γερμανοί πολίτες

(20%) αλλά και οι Γάλλοι (31%).

Ας μην ξεχνάμε ότι η Γερμανία μέχρι πριν από λίγα χρόνια θεωρούσε τη νέα διεύρυνση της Ε.Ε., ως άμεση προτεραιότητα της ευρωπαϊκής ενοποιητικής διαδικασίας, κάτι που δεν ισχύει σήμερα, καθώς το Βερολίνο επιδιώκει πρωτίστως την εμβάθυνση της ευρωπαϊκής ενοποίησης (βλέπε και προτάσεις Φίσερ). Ως προς το θέμα της διεύρυνσης, τα αποτελέσματα είναι αποκαρδιωτικά για το σύνολο των ευρωπαίων πολιτών. Μόλις το 27% των Ευρωπαίων θεωρεί ότι η διεύρυνση θα πρέπει να αποτελέσει άμεση προτεραιότητα για την Ε.Ε. Αν στην Ελλάδα η ευρωπαϊκή ενοποιητική διαδικασία και κυρίως η ΟΝΕ έχουν αναδειχθεί «σε μέσο για τη συντονισμένη μετάβαση σε ένα νέο πρότυπο κράτους στην Ευρώπη»,² στις άλλες 14 χώρες η μεγάλη ευρωπαϊκή περιπέτεια συγκεντρώνει την επιδοκιμασία λιγότερων από τους μισούς ευρωπαίους πολίτες, καθώς μόνο το 49% κρίνει ότι είναι θετική η συμμετοχή της χώρας τους στην Ε.Ε.

Χρήσιμα στοιχεία που περιλαμβάνει αυτή η δημοσκόπηση του Ευρωβαρομέτρου μπορούν να οδηγήσουν σε εξίσου χρήσιμα συμπεράσματα, σε μια περίοδο όπου την Ευρώπη απασχολούν δύο μεγάλα σχέδια – αυτά της διεύρυνσης και της θεσμικής μεταρρύθμισης της Ε.Ε., τα οποία ομολογουμένως θα είναι δύσκολο να τα συμφιλιώσουμε, όπως έγραφε πρόσφατα και ο Ζακ Ντελόρ.

Ο πρώην πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και μεγάλος πρωταγωνιστής της ενοποιητικής διαδικασίας στη δεκαετία του 1980 δεν αποδέχεται την αντίθεση μεταξύ πραγματιστών και φεντεραλιστών. Υποστηρίζει όμως τη δημιουργία ενός σκληρού πυρήνα στη βάση της ομοσπονδιοποιημένης Ευρώπης. «Είτε την αποκαλούμε κέντρο βαρύτητας, σύμφωνα με τον Γιόσκα Φίσερ, είτε ισχυρό πυρήνα, σύμφωνα με τον Τζουλιάνο Αμάτο, η εμπροσθοφυλακή της Ευρώπης είναι η κινητήριος δύναμη της ενοποίησης, συμβατή με την ιδέα της μεγάλης διεύρυνσης», γράφει ο Ζακ Ντελόρ.

Εν όψει της Συνόδου Κορυφής στη Νίκαια τον Δεκέμβριο, οι «15» βρίσκονται μπροστά σε δύο ερωτήματα: Πώς θα διευκολυνθεί η λήψη αποφάσεων στους κόλπους του Συμβουλίου ώστε να μην εμποδίζονται οι αποφάσεις από μία χώρα ή από μια μικρή ομάδα χωρών; Και πώς θα αναδιοργανωθεί η Ε.Ε., προκειμένου να διαθέτει μια πραγματική εκτελεστική ικανότητα;

Δεν ήταν διόλου τυχαία η πρόταση που δημοσιοποιήθηκε στις 21 Σεπτεμβρίου του 2000 από τον καγκελάριο Γκέρχαρτ Σρέντερ και τον ιταλό πρωθυπουργό Τζουλιάνο Αμάτο στη συνάντησή τους στο Βερολίνο. Και οι δύο απηύθυναν έκκληση στους ηγέτες των «15» που θα συναντηθούν στη Νίκαια να επικεντρώσουν την προσοχή τους στον περιορισμό του δικαιώματος του βέτο.

Ο ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΝΙΣΧΥΜΕΝΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ

Η τελευταία πριν από τις θερινές διακοπές του 2000 σύνοδος των Υπουργών Εξωτερικών των 15 ήταν ιδιαίτερα κρίσιμη καθώς εξέτασε την πορεία της Διακυβερνητικής Διάσκεψης για την αναθεώρηση της Συνθήκης του Άμστερνταμ.

Η γαλλική προεδρία έθεσε προς συζήτηση ένα κείμενο-πρόταση για τις λεγόμενες «ενισχυμένες συνεργασίες» στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Όπως είναι ήδη γνωστό, η Γερμανία έχει ήδη ανακοινώσει (βλέπε και προτάσεις Φίσερ), πως αν δεν γίνουν αποδεκτές οι ενισχυμένες συνεργασίες, τότε η ίδια θα τις προωθήσει με τον δικό της τρόπο εκτός των κοινοτικών πλαι-

σίων και με διακυβερνητική μορφή. Δηλαδή με τη συμμετοχή μόνο εκείνων των χωρών της Ε.Ε. που θα θέλουν να είναι στον σκληρό πυρήνα της ενοποιητικής διαδικασίας. Πρόκειται για το σενάριο της Ευρώπης των δύο ταχυτήτων. Η γαλλική προεδρία, θέλοντας να καταγράψει τον προβληματισμό όπως διατυπώνεται στις 15 χώρες της Ε.Ε., μοίρασε ένα ερωτηματολόγιο με πέντε ερωτήσεις που καλύπτουν τη μορφή και το εύρος των «ενισχυμένων συνεργασιών».⁴

Για παράδειγμα, στο ερώτημα «αν κάποιες συγκεκριμένες μορφές ενισχυμένης συνεργασίας», κείμενες εκτός του κοινοτικού θεσμικού πλαισίου, θα μπορούσαν να συμβάλουν στην επίτευξη των αντικειμενικών στόχων που έχει θέσει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Μήπως θα πρέπει να εξετάσουμε το πρόβλημα των σχέσεων που συνδέουν αυτές τις «ενισχυμένες συνεργασίες» με την ΕΕ; – απαντά η γαλλική προεδρία.

Η Ελλάδα έχει ταχθεί εναντίον αυτής της ιδέας, ενώ άλλες χώρες, όπως η Ολλανδία, έχουν δηλώσει ότι «ενισχυμένες συνεργασίες» εκτός Ε.Ε. σημαίνουν το τέλος των κοινοτικών Συνθηκών. Άλλες χώρες, όπως η Πορτογαλία, θέλουν μια ρήτρα που να επιτρέπει σ' εκείνες τις χώρες που δεν συμμετέχουν από την αρχή σε μια «ενισχυμένη συνεργασία» να μπορούν να πάρουν μέρος αργότερα.

Η Γερμανία έχει εκφρασθεί θετικά γι' αυτή την ιδέα, η Ιταλία έχει εκφράσει τον σκεπτικισμό της, ενώ η Μ. Βρετανία δεν έχει τοποθετηθεί οριστικά.

Η Ισπανία, για παράδειγμα, αντιπαραθέτει στο σχέδιο Σιράκ περί σκληρού πυρήνα, μια πρόταση που θα εξαιρεί την κοινή αγορά περιορίζοντας την ενισχυμένη συνεργασία στους τομείς της εξωτερικής πολιτικής ασφάλειας και δικαιοσύνης.⁵

Ένα άλλο θέμα που θίγει με το ερωτηματολόγιο η γαλλική προεδρία, είναι η «πολιτικοποίηση του ρόλου της Επιτροπής». Ως γνωστόν, όλες οι χώρες επιμένουν να υπάρχουν τόσοι επίτροποι όσες και οι χώρες-μέλη. Έτσι, η Γαλλία και η Γερμανία προσπαθούν να ξεπεράσουν αυτό το «εμπόδιο», ρίχνοντας την ιδέα μιας επιτροπής με έναν πρόεδρο με ενισχυμένες εξουσίες και 5, 6 ή 7 αντιπροέδρους (από τις μεγάλες χώρες) που θα

ελέγχουν απόλυτα όλους τους τομείς της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.⁶ Είναι προφανές ότι πολλές χώρες θα προβάλουν αντιρρήσεις στην προτεινόμενη νέα μορφή λειτουργίας μιας προεδρικού χαρακτήρα Επιτροπής. Η παραπάνω πρόταση θ' αποκτούσε περισσότερο πολιτικό ενδιαφέρον αν προέβλεπε την εκλογή του προέδρου της Επιτροπής από τους ευρωπαίους πολίτες, κάτι που είχε προτείνει παλαιότερα ο Ζακ Ντελόρ.

Στο ζήτημα των «ενισχυμένων συνεργασιών», αξίζει να συγκρατήσει κανείς με προσοχή τις απόψεις που διατύπωσε ο ευρωβουλευτής και εκπρόσωπος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στη Διακυβερνητική Διάσκεψη, καθηγητής Δημήτρης Τσάτσος,⁷ στις συναντήσεις του με τους αρχηγούς των ελληνικών κομμάτων.

Σύμφωνα με τον Δημήτρη Τσάτσο, η εξέλιξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς περισσότερες αποφάσεις με ενισχυμένη πλειοψηφία, όπως και το επιτρεπτό της ενισχυμένης συνεργασίας χωρίς την ύπαρξη του βέτο, τελούν υπό τρεις απαραίτητες προϋποθέσεις:

1) Να προβλεφθεί ως όρος η σύμφωνη γνώμη του ευρωπαϊκού κοινοβουλίου.

2) Η ενισχυμένη συνεργασία να είναι ανοιχτή προς όλους και 3) Τα κράτη που θα κινηθούν προς την ενισχυμένη συνεργασία να κινούνται αυστηρά εντός των αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στη βάση των θεσμοθετημένων διαδικασιών που προβλέπουν οι Συνθήκες.

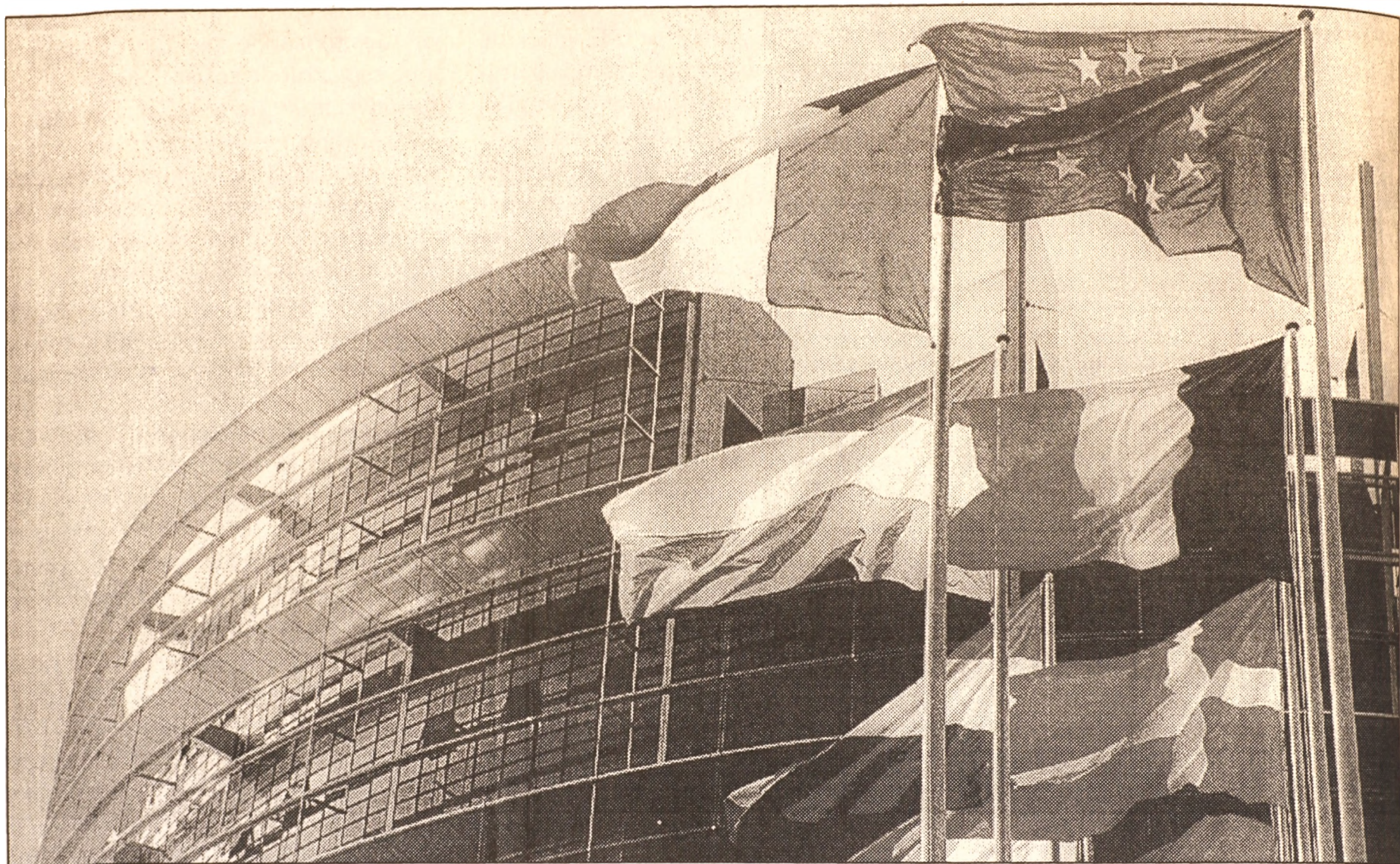
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλέπε αναλυτικά στοιχεία στις εφημερίδες το *Βήμα*, *Καθημερινή* και *Ελευθεροτυπία* της 25ης Ιουλίου 2000.
2. Εύστοχος χαρακτηρισμός του Π. Καζάκου σε άρθρο του στην *Καθημερινή* της 14ης Μαΐου 2000.
3. Βλέπε άρθρο του στην εφημερίδα *Le Monde* της 28ης Ιουλίου 2000.
4. Βλ. «Στο τραπέζι των 15 οι ενισχυμένες συνεργασίες», ανταπόκριση του Γ. Δαράτου από τις Βρυξέλλες στην εφημερίδα *Ημερησία* της 24ης Ιουλίου 2000.
5. Βλ. εφημερίδα *Καθημερινή* της 25ης Ιουλίου 2000.
6. Γ. Δαράτος, ό.π.
7. Βλ. αναλυτικά εφημερίδα *Ελευθεροτυπία* της 27ης Ιουλίου 2000.

Κι όμως, μπορούμε να αισιοδοξούμε

του Jacques Delors

Η μεγάλη διεύρυνση της προς Ανατολάς και η δεσμική μεταρρύθμιση που θα βοηθήσει την ομαλή πραγμάτωση της αποτελούν σήμερα σημαντικά ζητήματα για την Ευρ. Ένωση.

Υπάρχουν τρεις παράγοντες που μας προτρέπουν να αισιοδοξούμε για το μέλλον της ευρωπαϊκής ενοποιητικής διαδικασίας:

Ο πρώτος είναι η αρχή μιας πολιτικής άμυνας, πόσο μάλλον που πρόκειται για γαλλο-βρετανική πρωτοβουλία, πράγμα το οποίο αποδεικνύει ότι η αγγλική κυβέρνηση επιθυμεί πράγματι να

είναι, όπως δηλώνει, «στην καρδιά της Ευρώπης». Τα στηρίγματα αυτής της πρωτοβουλίας είναι τέτοια, ώστε να παρακάμπτονται τα προβλήματα που μας διχάζουν, όπως η σχέση με το ΝΑΤΟ. Ο στόχος είναι να δημιουργηθεί μια δύναμη που θα μπορεί να χρησιμοποιείται, υπό όρους οι οποίοι μένουν να καθοριστούν, σε προσπάθειες διατήρησης ή αποκατάστασης της ειρήνης ή και υποστήριξης (πρέπει επίσης να θυμίσουμε τη σπουδαιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον τομέα της ανθρωπιστικής και τεχνολογικής βοήθειας).

Δεύτερον, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβώνας σηματοδότησε μια συ-

νειδητοποίηση στο θέμα των Βαλκανίων. Η ευρωπαϊκή και διεθνής δράση στη ζώνη αυτή περνά μέσα από πολλά όργανα και είναι πια καιρός να φροντίσουμε ώστε να αποφεύγονται οι διπλές εμπλοκές τους. Πρέπει να ξέρουμε τι θέλουμε: αν αυτό που θέλουμε είναι η ειρήνη, θα πρέπει να εμπνευστούμε μάλλον από το μοντέλο της ΕΚΑΧ (Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα), και όχι να πολλαπλασιάσουμε τις δομές.

Τρίτον, το οικονομικό και κοινωνικό ψήφισμα που υιοθετήθηκε στη Λισσαβώνα βρίσκεται στη σωστή κατεύθυνση, έστω κι αν, από ορισμένες απόψεις, αποτελεί μια καθυστερημένη συνέχεια

Ο Ζακ Ντελór είναι πρώην πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Το κείμενο αυτό είναι η ομιλία του στην Επιτροπή Ευρωπαϊκών Υποθέσεων της Γαλλικής Γερουσίας στις 5 Απριλίου 2000

ς «Λευκής Βίβλου» του 1993, η οποία η από τότε, τόνιζε την ευρωπαϊκή θυστέρηση στις τεχνολογίες της πληροφορίας. Έχει ενδιαφέρον να προσέ-
 υμε ότι, στον οικονομικό και κοινω-
 ικό τομέα, βρισκόμαστε σε αναζητή-
 νέων μεθόδων διακυβέρνησης: η
 ηγία δεν αρκεί και η απλή συμφωνία
 ν αρμόζει στη νέα πραγματικότητα.
 φείλω όμως να αναφέρω και τρεις
 βους:

ο πρώτος αφορά τη λειτουργία των
 μικών οργάνων. Παραμένει αδια-
 νής: ακόμη και ένας καλά εκπαιδευ-
 ος πολίτης δεν μπορεί να παρακο-
 θήσει τη μακρά διαδρομή ενός κει-
 ου στους μαιάνδρους της διαδικα-
 ις λήψης αποφάσεων. Το «θεσμικό
 γωνο» κυρίως, δεν λειτουργεί πλέον
 ικανοποιητικό τρόπο. Το Συμβούλιο
 ενικών Υποθέσεων» (ΣΓΥ) δεν παί-
 πια το ρόλο της διαιτησίας και της
 ρετοιμασίας των συνεδριάσεων του
 ρωπαϊκού Συμβουλίου, οι οποίες
 νουν να μοιάσουν με τις συνεδριά-
 ς του G8. Από αυτή την άποψη, η με-
 ρύθμιση του ΣΓΥ, που εγκαινιά-
 κε στο Ελσίνκι, είναι μια λάθος με-
 ρύθμιση, μια μεταρρύθμιση υπαλ-
 ων. Για να λυθεί το πρόβλημα, θα
 επε η σύνθεση του ΣΓΥ να αποτε-
 ται στο εξής από αναπληρωτές πρω-
 τουργούς που θα διαθέτουν αρκετή
 υσία –επαναλαμβάνω μια έκφρα-
 τη βαρύτητα της οποίας θα πρέπει
 μπιόλα να αμβλύνουμε–, ώστε να
 βάλλουν μια μείωση του αριθμού
 κειμένων. Στη διάρκεια αυτού του
 υς, πρόκειται να υποβληθούν στο
 ρωπαϊκό Κοινοβούλιο 104 περίπου
 δια Οδηγιών· είναι ένας υπερβολι-
 μεγάλος αριθμός, ο οποίος δείχνει
 ; δεν τηρείται η επικουρικότητα.
 ο για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο,
 ζνει να βρει τον νέο του ρόλο μετά
 πρώτη αντιπαράθεσή του με την
 ηγούμενη Επιτροπή της Ε.Ε. Στο
 βούλιο, η λήψη αποφάσεων με
 ιοψηφία «υποχωρεί»: ελλείπει
 ς «leadership», και καθώς καμία
 ρα δεν θέλει να είναι μειοψηφούσα,
 ορα της ψηφοφορίας αναβάλλεται
 , μαζί, και η λήψη αποφάσεων.
 ός κι αν βαδίζουμε προς έναν εκ-
 πραγμάτων νεο-φονξιοναλισμό,
 υ το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο προβι-

Ο πρώην πρόεδρος της Κομισιόν Ζακ Ντελόρ με τον γάλλο πρόεδρο Ζακ Σιράκ.

βάστηκε από μόνο του κατά κάποιον
 τρόπο στη θέση της οικονομικής και
 κοινωνικής κυβέρνησης της Ένωσης.
 Είναι δύσκολο να μην δει κανείς σ' αυ-
 τό το γεγονός ένα πλήγμα στην «κοινο-
 τική μέθοδο». Κάνοντας τούτη την πα-
 ρατήρηση, δεν εννοώ ότι η μέθοδος αυ-
 τή πρέπει να είναι αποκλειστική. Πα-
 ραμένω οπαδός ενός συμβιβασμού με-
 ταξύ κοινοτικής μεθόδου και διακυ-
 βερνητικής μεθόδου, υπό την προϋπό-
 θεση ότι θα υπάρχει η ικανότητα λήψης
 αποφάσεων και εφαρμογής τους.

Ο δεύτερος φόβος μου αφορά την Οι-
 κονομική και Νομισματική Ένωση
 (ΟΝΕ). Στους κόλπους της ΟΝΕ δεν
 υπάρχει ισορροπία μεταξύ ενός οίκο-
 νομικού και ενός πολιτικού πόλου,
 όπως συμβαίνει στις Ηνωμένες Πολι-
 τείες. Το Συμβούλιο Ευρώ 12 δεν μπο-
 ρεί πρακτικά να πάρει καμία απόφα-
 ση. Αυτή η έλλειψη ισορροπίας δεν εί-
 ναι σύμφωνη με το πνεύμα της Συνθή-
 κης. Βρισκόμαστε σε μία ζώνη συνα-
 γωνισμού ή ντάμπινγκ; Από την πλευ-
 ρά μου, πιστεύω ότι είναι απαραίτητη
 μια ισορροπία μεταξύ συναγωνισμού
 και συνεργασίας, πράγμα το οποίο
 προϋποθέτει ένα ζύγισμα του πολιτι-
 κού. Πρέπει επίσης να αναφέρουμε
 και το πρόβλημα του προληπτικού
 ελέγχου. Τα φαινόμενα συγκέντρωσης
 και οι οικονομικές κινήσεις μεγάλου
 εύρους αναπτύσσονται και εγκυμο-

νούν κινδύνους πτώχευσης· όμως, οι
 αρχές προληπτικού ελέγχου παραμέ-
 νουν εθνικές. Επιπλέον, δεν έχει ρυθ-
 μιστεί ούτε το πρόβλημα της αντιπρο-
 σώπευσης της «ζώνης ευρώ» στο εξω-
 τερικό.

Τέλος, ένας τρίτος φόβος σχετίζεται
 με την ισορροπία μεταξύ Ανατολής και
 Νότου. Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του
 Έσσεν, η επιλογή ήταν σαφώς να μην
 θυσιάσουμε τον Νότο στην Ανατολή,
 και πολλά κράτη-μέλη –οι μεσογειακές
 χώρες, η Μεγάλη Βρετανία, η Γαλλία–
 είχαν ταχθεί προς αυτή την κατεύθυν-
 ση. Πού βρισκόμαστε σήμερα; Θέλω
 να πιστεύω στη σπουδαιότητα της ευ-
 ρωαφρικανικής συνεργασίας, αλλά η
 μεσογειακή πολιτική της Κοινότητας
 δεν φαίνεται να στέκει στο ύψος των
 όσων διακυβεύονται.

Έθιξα ορισμένα από τα στοιχεία του
 γενικού πλαισίου. Ποιες είναι, σήμε-
 ρα, οι προτεραιότητες της Ένωσης; Η
 πρωταρχική προσπάθεια είναι να επα-
 νενώσουμε την Ευρώπη, και επανα-
 λαμβάνω με την ευκαιρία ότι το πρό-
 βλημα του εύρους της Ένωσης μου
 φαίνεται άνευ σημασίας. Από το 1992,
 η Επιτροπή είχε τονίσει ότι πρώτα
 έπρεπε να μπουν σε μία τάξη τα θεσμι-
 κά όργανα: η προσέγγιση εκείνη παρα-
 μερίστηκε εν ονόματι μιας φυγής προς
 τα εμπρός. Όπως κι αν έχουν τα πράγ-
 ματα, το affectio societatis μου φαίνε-

ται πιο σημαντικό από τη γεωγραφία.

Η διεύρυνση θέτει το πρόβλημα του αριθμού. Το να καθήσουν στο τραπέζι και να «λάβουν το λόγο» είκοσι επτά άτομα στη σειρά, μοιάζει αδιανόητο. Ήδη σήμερα που είναι δεκαπέντε, οι υπουργοί δεν ακούνε πια τους συναδέλφους τους. Πρέπει να βρεθούν οπωσδήποτε νέες μέθοδοι.

Η κατάσταση στην οποία βρίσκονται οι εθνικές οικονομίες των υποψηφίων χωρών θα πρέπει να ληφθεί πιο σοβαρά υπ' όψιν. Το κατά κεφαλήν εθνικό εισόδημα αντιπροσωπεύει, ανάλογα με τη χώρα, από το 20 έως το 50% του κοινοτικού μέσου όρου, με μία μόνο χώρα να φτάνει στον τελευταίο αυτόν αριθμό. Τι θα γίνουν οι κοινές πολιτικές; Τα μέσα που προβλέπονται για την «ατζέντα 2000» δεν είναι αρκετά για τη διατήρησή τους.

Πέραν αυτών, η ανομοιογένεια των κοινωνιών αποτελεί πραγματική πρόκληση για το ευρωπαϊκό κοινωνικό μοντέλο· πρέπει επίσης να ακούσουμε προσεκτικά τις πολιτικές ανησυχίες των χωρών της κεντρικής Ευρώπης. Εν ολίγοις, εμφανίζουμε σαν αυτοκινητόδρομο κάτι που είναι ένα μονοπάτι γεμάτο ενέδρες.

Επιβάλλεται, λοιπόν, μία πραγματική εξήγηση. Ζούμε με το μύθο της ενοποιητικής διεύρυνσης. Ήδη στην τελευταία διεύρυνση, ορισμένα από τα νέα κράτη-μέλη δεν εξεδήλωναν το παραμικρό ενδιαφέρον για την πολιτική διάσταση της ευρωπαϊκής οικοδόμησης. Το να πιστεύουμε ότι θα παραμείνουμε χωρίς δυσκολίες «στο πνεύμα των ιδρυτών», μου φαίνεται αφελές. Βρισκόμαστε επομένως μπροστά σε επιλογές, και αυτή είναι η έννοια της πρότασής μου για «ομοσπονδία κρατών-εθνών». Γιατί αυτές οι λέξεις; Στα χρόνια του Μεσοπολέμου, τα κινήματα για την Ευρώπη είχαν την τάση να βλέπουν στο έθνος έναν παράγοντα πολέμου, που έπρεπε να γίνουν προσπάθειες να ξεπεραστεί. Δεν συμφωνώ. Το έθνος εξακολουθεί να είναι ένα πλαίσιο υπαγωγής το οποίο, με την παγκοσμιοποίηση, διατηρεί όλη του την αναγκαιότητα. Συγχρόνως, πρέπει να καθορίσουμε στη Συνθήκη τις αρμοδιότητες του καθενός· και μόνο η ομοσπονδιακή προσέγγιση επιτρέπει να προσ-

διοριστεί ποιος κάνει τι: αρμοδιότητες αποκλειστικές της Ένωσης, αρμοδιότητες αποκλειστικές των Κρατών, και αρμοδιότητες μεικτές, που θα πρέπει να μειωθούν στις λιγότερες δυνατές. Υπό αυτή την έννοια, τάσσομαι υπέρ του φεντεραλισμού, τον οποίον δεν τον υπερασπίζομαι ως ιδεολογία.

Έρχομαι τώρα στη Διακυβερνητική Συνδιάσκεψη (ΔΣ). Έχω την εντύπωση πως οι κυβερνήσεις είναι πεπεισμένες ότι, πριν από το τέλος της διαδικασίας διεύρυνσης, θα υπάρξει κι άλλη ΔΣ. Ως εκ τούτου, ουδείς διανοείται να δώσει όλες τις λύσεις στη διάρκεια ετούτης εδώ.

Ως προς τα τρία θέματα του Άμστερνταμ, νομίζω ότι δεν μπορούμε να τα διαχωρίσουμε από ένα ερώτημα πιο ουσιαστικό: τι θέλουμε να κάνουμε μαζί;

Ως προς τις ενισχυμένες συνεργασίες, ο σημερινός μηχανισμός δεν μπορεί να λειτουργήσει. Και, ούτως ή άλλως, μπορούμε άραγε να δούμε αυτή τη φόρμουλα σαν μία λύση για τις δυσκολίες μας; Χρειάζονται οκτώ χώρες για να ξεκινήσει μια ενισχυμένη συνεργασία. Θα βρεθούμε λοιπόν με μία οκταμελή ομάδα να ξεκινάει μια ενισχυμένη συνεργασία στον φορολογικό τομέα, άλλους οκτώ στον τομέα του περιβάλλοντος και άλλους οκτώ στα κοινωνικά θέματα: Πού θα βρίσκεται η Ευρώπη μέσα σ' αυτή την ελευθερία υπηρεσιών, και ποιος θα μπορεί να τη διαχειριστεί;

Ως προς την επεξεργασία της Χάρτας των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, η διαπίστωσή μου είναι ότι τα πράγματα βαίνουν καλώς. Η συνεργασία των εθνικών κοινοβουλίων είναι θετική, και μπορούμε να βγάλουμε ένα δίδαγμα από αυτό. Εκκρεμεί όμως ακόμη το νομικό καθεστώς της Χάρτας. Θα είναι υποχρεωτική; Πώς θα διαρθρωθούν οι κρίσεις του Δικαστηρίου του Λουξεμβούργου και του Δικαστηρίου του Στρασβούργου; Πρέπει να δούμε ότι η ενσωμάτωση της Χάρτας στη Συνθήκη, αν αυτή περιλαμβάνει, όπως προβλέπεται, και κοινωνικά δικαιώματα, θα έχει ως επακόλουθο μία νέα μεταβίβαση αρμοδιοτήτων, πράγμα που με βρίσκει αντίθετο, διότι πιστεύω ότι τα κοινωνικά θέματα πρέπει να εμπίπτουν ουσιαστικά στην εθνική αρμοδιότητα.

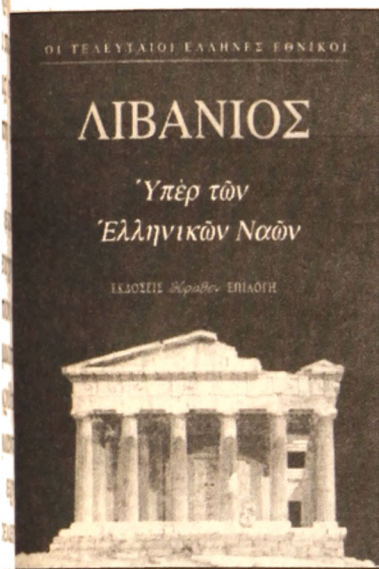
Όσο για το αν μπορούμε να δούμε αυτή την κίνηση σαν το πρώτο βήμα ενός Συντάγματος, νομίζω ότι προτρέχουμε. Κινδυνεύοντας να θεωρηθώ παλαιάς σχολής, εξακολουθώ να πιστεύω ότι το κατάλληλο σχήμα για τις σχέσεις ανάμεσα σε κυρίαρχα κράτη είναι η Συνθήκη.

Σε άρθρο μου στην εφημερίδα *Le Monde*, εξέφρασα την ευχή για μια γεωπολιτική προσέγγιση του θέματος της διεύρυνσης. Η παγκοσμιοποίηση ζητεί μια προσπάθεια διαρρύθμισης. Μια μεγάλη Ευρώπη των τριάντα ή τριάντα δύο, μπορεί να γίνει το εργαστήριο γι' αυτό. Μπορεί να αποτελέσει έναν μεγάλο οικονομικό χώρο με κανόνες, ένα παράδειγμα για το παγκόσμιο επίπεδο. Η άποψη αυτή, όπως ο καθένας μπορεί να διαπιστώσει, δεν είναι καθόλου εχθρική προς τη διεύρυνση. Τι γίνεται, όμως, τότε το σχέδιο μιας πολιτικής Ευρώπης; Γι' αυτό και συνηγορώ υπέρ μιας πρωτοπορίας, τονίζω όμως ότι μιλάω για μια ανοικτή πρωτοπορία, η οποία δεν θα αποκλείει κανέναν που θα έχει τη θέληση και την ικανότητα να ανταποκριθεί στα καθήκοντά της. Ορισμένοι μου λένε πως είναι πολύ αργά· δεν το νομίζω. Ποτέ δεν είναι αργά, όταν πρόκειται να γίνει κάτι σωστό. Μου λένε επίσης πως δεν διαβλέπεται κίνηση προς αυτή την κατεύθυνση στους κόλπους των κρατών. Αλλά δεν είναι άραγε καιρός οι ιδρυτικές χώρες να ξεκινήσουν μια τέτοια κίνηση; Μου αντιτάσσουν ακόμη ότι αυτή η φόρμουλα θα είναι υπερβολικά περίπλοκη. Ορισμένοι τους τρομάζει η ιδέα να δημιουργηθεί «μια Συνθήκη μέσα στη Συνθήκη». Έστω: μπορούμε να προσανατολιστούμε προς κάτι πιο ευέλικτο. Ας μην ξεχνάμε ότι η Συνθήκη της Ρώμης περιείχε μία «ρήτρα Μπεν-λούξ», επειδή η σύγκλιση ανάμεσα στις τρεις εκείνες χώρες ήταν εκείνη την εποχή και ως προς ορισμένα σημεία πιο προωθημένη από τη Συνθήκη της Ρώμης.

Σε οποιαδήποτε περίπτωση, θα ήθελα να τονίσω για μία ακόμη φορά πόσο ανησυχητικό θα ήταν να αφήσουμε να εγκατασταθεί μία διάξευξη ανάμεσα στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και το θεσμικό τρίγωνο. Προτεραιότητά μας πρέπει να είναι η σύγκλισή τους.

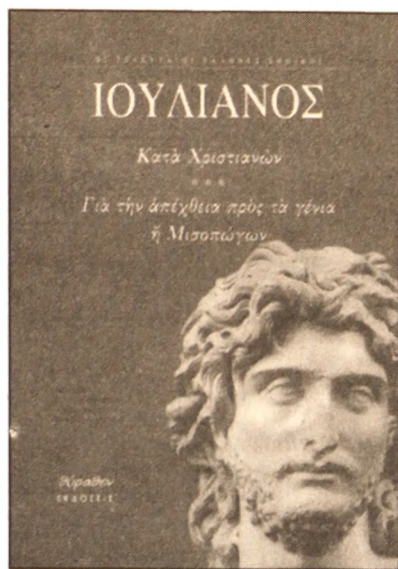
ΘΥΡΑΘΕΝ

ΟΙ ΑΓΝΩΣΤΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ ΥΣΤΕΡΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ

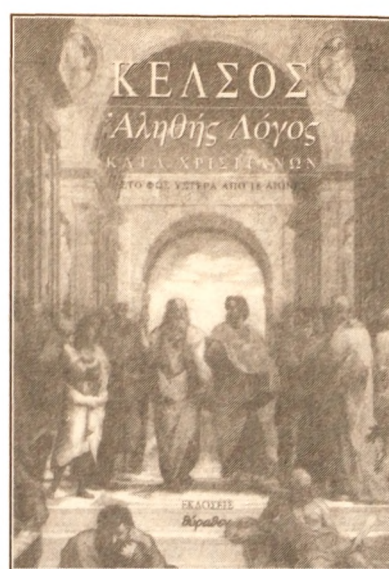
Λιβάνιος ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΝΑΩΝ

Το κύκνειο άσμα του Ελληνισμού: τρία έργα του εγαλύτερου ρήτορα της Υστερης Αρχαιότητας.

Ιουλιανός ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑΣ ΕΡΓΑ: ΚΑΤΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΜΙΣΟΠΩΓΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Μια συλλογή των σπουδαιότερων κειμένων του εθνικού φιλοσόφου.

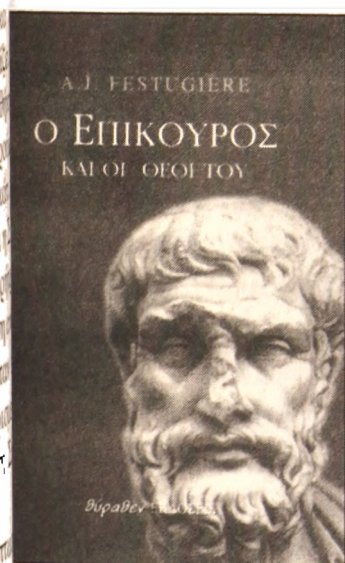

Κέλσος ΑΛΗΘΗΣ ΛΟΓΟΣ ΚΑΤΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ Στο φως ύστερα από 1820 χρόνια.

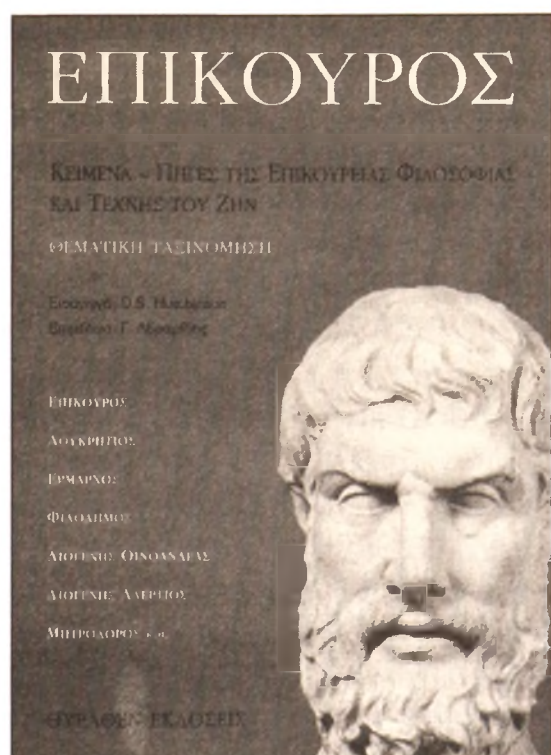

Πορφύριος ΝΕΟΠΛΑΤΩΝΙΚΟΣ ΚΑΤΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ Στο φως ύστερα από 1700 χρόνια.

ΕΠΙΚΟΥΡΕΙΑ

A-J. Festugière ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΟΙ ΤΟΥ

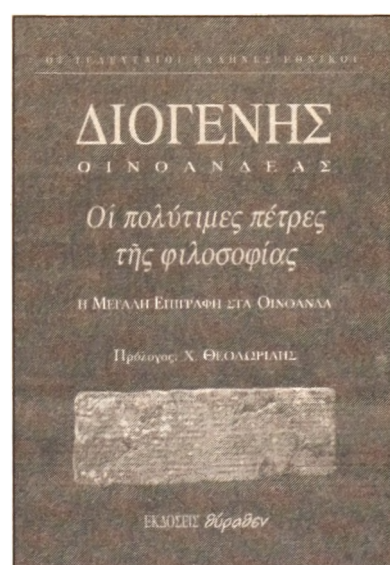

Λουκιανός ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

* * *

ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΥΡΕΙΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ ΤΟΥ ΖΗΝ

Πρόλογος D.S. Hutchinson
Επιμέλεια Γ. Αβραμίδης

Διογένης ΟΙΝΟΑΝΔΕΑΣ Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΠΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΟΙΝΟΑΝΔΩΝ

Το κείμενο της μεγαλύτερης επιγραφής στον κόσμο: μια μαχητική υπεράσπιση της επικούρειας φιλοσοφίας.

Πρόλογος Χ. Θεοδωρίδης
Επιμέλεια Γ. Αβραμίδης

δια λογος αναγνωστών

Δύο από τις επιστολές που λάβαμε στο διάστημα που μεσολάβησε από το προηγούμενο τεύχος του *Αντί* δημοσιεύουμε εδώ. Η πρώτη του κ. Αντωνίου Ρίζου, από την Γερμανία, αναφέρεται σε ένα από τα πολλά κακώς κείμενα της σύγχρονης ελληνικής πραγματικότητας και συγκεκριμένα στα δικαιώματα φωτογράφισης των αρχαιολογικών ευρημάτων που εκτίθενται στα μουσεία της χώρας μας.

Η δεύτερη του κ. Μίνωα Ζομπανάκη αναφέρεται στις παρατηρήσεις που έγιναν σε προηγούμενη επιστολή του που δημοσιεύτηκε στο τεύχος 723 του περιοδικού.

Αγαπητοί φίλοι,

Προ ημερών καθώς και πριν από κάπου δέκα χρόνια θέλησα να φωτογραφίσω εκθέματα του μουσείου στο Δίον. Και τις δύο φορές οι φύλακες μου το απαγόρευαν επειδή, καθώς εκ των υστέρων έμαθα, μ' αυτόν τον τρόπο ποστατεύεται το προνόμιο της πρώτης δημοσίευσης προς χάριν του ανασκαφέα-αρχαιολόγου για δέκα χρόνια από την στιγμή της εκσκαφής. Η δεκαετία μπορεί να παραταθεί για μιαν ακόμη, εφ' όσον δεν έφτασε η πρώτη. Από φίλους αρχαιο-

λόγους ακούω ότι η διορία διαρκεί πότε-πότε τόσο, ώστε το δικαίωμα της πρώτης δημοσίευσης να παρέχεται από τον δικαιούχο και σαν προίκα στις θυγατέρες του.

Από τότε που ξεθάφτηκαν τα εκθέματα που εννοώ πέρασαν σε πολλές περιπτώσεις και τέσσερις δεκαετίες, χωρίς να 'χει αρθεί η απαγόρευση φωτογράφησής τους, ενώ τα περισσότερα απεικονίζονται σε φωτογραφίες στον οδηγό του μουσείου, καθώς και σε άλλα δημοσιεύματα - όλα, και ο οδηγός, γραμμένα από τον ίδιο διευθυντή του μουσείου Δημ. Παντερμαλή.

Κατ' αυτόν τον τρόπο η προστασία αφορά πλέον μόνο το μονοπώλιο εμπορίας των φωτογραφιών, ώστε να είναι αυθαίρετη και παράνομη: όπως παντού, έτσι και στην Ελλάδα, ο νόμος με μόνο την παραπάνω επιφύλαξη επιτρέπει ρητά την χωρίς χρήση φλας ή στατικού τρίποδα φωτογράφιση μουσειακών εκθεμάτων από τους επισκέπτες, οι οποίοι ουσιαστικά στο σύνολό τους δεν είναι παρά αρχαιοφίλοι και περίεργοι. Η επίδειξη των φωτογραφιών σε γνωστούς και φίλους κατά την επιστροφή στο σπίτι μπορεί σ' όλες τις περιπτώσεις να αυξήσει

τον αριθμό των επισκεπτών, που νομίζω πως σε όλους συμφέρει, ενώ η διανομή και διακίνηση γνώσεων, ιδεών και πληροφοριών αποτελούν τον μόνο λόγο ύπαρξης των μουσείων. Αυτά δεν είναι τίποτε ιδιωτικές συλλογές, όπως πριν από 100-200 χρόνια.

Πολύς κόσμος δεν είναι καν σε θέση να ταξιδέψει ως το Δίον. Ας δει τουλάχιστον φωτογραφίες των αρχαιοτήτων, χωρίς να είναι αναγκασμένος να τις αγοράσει από οποιονδήποτε.

Ευχαριστώ,
Με τιμή Α. Ρίζος

•

Αγαπητέ κύριε εκδότη,
Σας ευχαριστώ που δημοσιεύσατε την από 22.09.00 επιστολή μου στο υπ' αριθμόν 723 τεύχος σας.

Θα μου επιτρέψετε πάντως να εκφράσω την πικρία μου σχετικά με τις παρατηρήσεις οι οποίες έγιναν, όπως σας ανέφερα και τηλεφωνικώς.

Με ενόχλησε ιδιαίτερα η ειρωνεία της λέξεως «αφιλοκερδώς». Υπερηφανεύομαι για το γεγονός ότι έχω υπηρετήσει ως άτυπος σύμβουλος των Κυβερνήσεων των Κων/νου Καραμανλή, Κων/νου Μητσοτάκη και Ανδρέα Παπανδρέου καθώς και της Τραπέζης Ελλάδος, όταν αυτό μου ζητήθηκε, και η μόνη απολαβή που έχω πάρει ποτέ από το Ελληνικό Δημόσιο είναι ο μισθός μου ως στρατιώτης (30 δρχ./μήνα, εκείνη την εποχή). Δεν δέχτηκα ποτέ ούτε καν τα έξοδα μεταφοράς και διαμονής μου όταν μου εξητείτο να έρθω στην Ελλάδα προς συνάντηση κυβερνητικών παραγόντων.

Επίσης, το σχόλιό σας, ότι

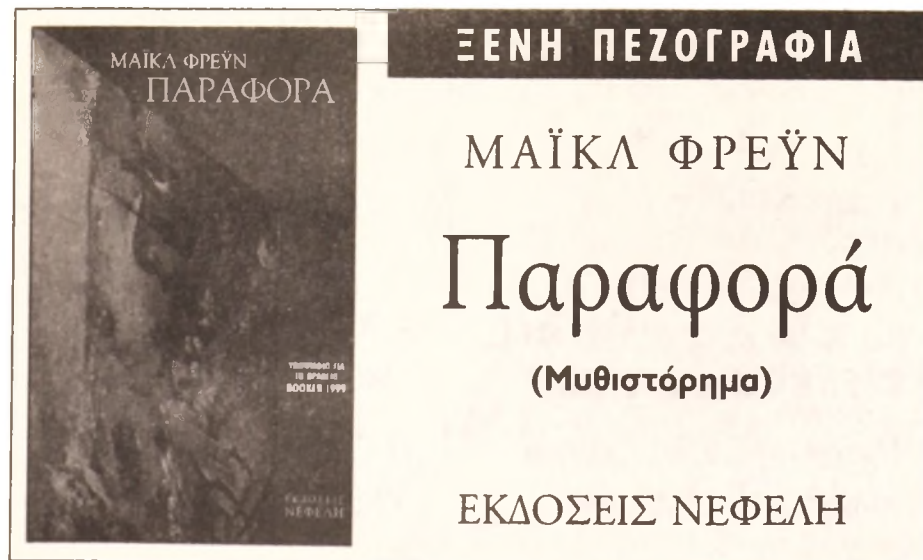

εργαζόμενα για το συμφέρον της NTT και όχι της Ελλάδας, διαστρεβλώνει την πραγματικότητα.

Όπως αναφέρω και στην από 22.09.00 επιστολή μου, όταν ρωτήθηκα από τον τότε πρωθυπουργό κ. Μητσοτάκη για το ποιος θα μπορούσε να κάνει μία στρατηγική εκτίμηση της τηλεπικοινωνιακής κατάστασης στην Ελλάδα, σκέφτηκα την NTT για δύο λόγους: Πρώτον, διότι τους γνώριζα και δεύτερον, διότι ήταν ο τηλεπικοινωνιακός φορέας του ιαπωνικού κράτους, με πρωτοπορία στις τηλεπικοινωνίες.

Επειδή μέχρι τότε η NTT δεν είχε καμία επιχειρηματική δράση στο εξωτερικό, ήταν επιφυλακτική να ανταποκριθεί στην πρόσκληση. Γι' αυτό και στην από 22.09.00 επιστολή μου τονίζω ότι τους «έπεισα» να ενδιαφερθούν. Στη συνέχεια, η πρόταση της NTT ήταν να γίνει διεθνής διαγωνισμός ώστε η κυβέρνηση να επιλέξει τον όποιον στρατηγικό επενδυτή έκανε την καλύτερη πρόταση. Επομένως, δεν ήταν δεδομένο ότι η NTT θα ήταν ο στρατηγικός επενδυτής.

Μετά τιμής,
Μίνωας Α. Ζομπανάκης

ΕΠΙΣΗΜΑΪΝΟΥΜΕ

Ένας πολιτισμός για την Αριστερά

Παράγουν τα κόμματα πολιτισμό; Τα κόμματα παράγουν πολιτική, όταν παράγουν, και ως εκ τούτου υποδέχονται προδιαγράφουν ή προκαλούν πολιτιστική δράση η οποία αντανάκλα και τις πολιτικές τους επιλογές. Κι όταν ακόμη οι πολιτικοί τους σχεδιασμοί παρακάμπτουν αδιαφορούν για τον πολιτισμό, αυτό συνιστά αυτομάτως πολιτιστικό γεγονός, ή τώ και αρνητικού προσήμου. Πολιτισμό βέβαια παράγουν οι πολίτες κατά μόνας, σε κοινωνικές ομάδες, πολιτισμό παράγουν συγκεκριμένοι πυρήνες ανθρώπων που είναι διατεθειμένοι ν' αμφισβητήσουν το κυρίαρχο *modus vivendi* και να υιοθετήσουν άλλες μορφές έκφρασης, συμπεριφορών, ύφους. Η τυποποίηση μιας συμπεριφοράς και η εύκολη αναγνώρισή της εν τώ και χρόνω ονομάζεται στυλ και ο τέτοιο έχει απασχολήσει από παλιά τους θεωρητικούς του πολιτισμού (tillfragen). Υπάρχουν επίσης πολλά είδη πολιτισμικών φαινομένων, πολιτιστικών συμπεριφορών, επιμέρους εκφράσεων κ.ο.κ. Ένα, όμως, είναι βέβαιο. Ο πολιτισμός υποτελεί ένα ακόμη πολιτικό φαινόμενο και άρα επιδέχεται πολιτικές ερμηνείες, ενώ μπορεί ν' αναγνωρισθεί (και ν' αναγνωσθεί) με όρους πολιτικής. Συχνά μιλάμε για τον πολιτισμό της Αριστεράς, έχει όμως η Αριστερά έναν πολιτισμό που διαφοροποιείται από τα κυρίαρχα πολιτιστικά μοντέλα; Μιλάμε επίσης για τον πολιτισμό της ταχύτητας, της τηλεόρασης, των περιθωριοποιημένων, των αναστρώων, της μικροαστικής ευμάρειας, κ.ο.κ. Τι είναι, όμως, ένας πολιτισμός για σύγχρονη Αριστερά;

Επ' αρχάς θά 'λεγα ότι έχει να κάνει με την συνειδητοποίηση της κρίσης που υφίσταται τις παραδοσιακές ιδεολογίες και με την βούληση για ανατροπή του κυρίαρχου πολιτιστικού μοντέλου που προπαγανδίζει το κράτος ασχέτως ιδεολογικής απόχρωσης (Kunstswollen). Το κράτος εκφράζει ένα εξαιρετικά συγκεκριμένο πολιτιστικό σχήμα και καρπώνεται την υπεραξία επίσης συγκεκριμένων πολιτιστικών προϊόντων. Το κράτος αξιοποιεί τις απόψεις, τα συμφέροντα ή τα σύμβολα της εξουσίας του, ανάγοντάς τα σε ιστορικά δεδομένα ή πολιτιστικές αξίες. Αν συνειδητοποιήσουμε αυτό το γεγονός, τότε πολύ εύκολα μπορούμε να διατυπώσουμε τα βασικά χαρακτηριστικά μιας εναλλακτικής πολιτιστικής πρότασης: ενός πολιτισμού για την Αριστερά. Και βέβαια, ενώ δεν βλέπουμε ούτε υποκρισίες, ούτε πολιτικαντισμούς, ούτε σπέκουλες. Και η Αριστερά και ο πολιτισμός της οφείλουν να «επανιδρύσουν» τον εαυτό τους. Επ' αυτού η ευθύνη του ΣΥΝ είναι τεράστια, εφόσον θέλει να είναι ο ανανεωτικός φορέας μιας ομοδευτικής αριστερής παρέμβασης για τον τόπο.

Έχρι τώρα ζήσαμε διακηρύξεις περί πολιτισμού, προεκλογικές «μετεγγραφές» εν ονόματι της τέχνης και των ανθρώπων της, δεν είδαμε όμως μιαν συνεκτική άποψη για τον πολιτισμό και δεν αποφασίσαμε παρεμβάσεις και ρήξεις εν ονόματί του. Ζήσαμε τον δικομματισμό να χρησιμοποιεί τον πολιτισμό ως προπαγάνδα και την καθημερινότητά του ως χειραγώγηση, αρκούμενοι να σχολιάσουμε διστακτικά τις πολιτικές επιλογές του ΥΠ.ΠΟ. ή τις γενικόλογες -οικονομικίστικου κυρίως- πρακτικές -εξαγγελίες της κυβέρνησης. Επιτρέψαμε να θεωρείται «πολιτισμός» η χαιοπληξία, η ρατσιστική ερμηνεία της «ιστορίας», το «θέαμα», η kitsch εκδοχή της παράδοσης, η μουμιοποίηση του παρελθόντος, το στέγνωμα του παρόντος, η τάργηση του μέλλοντος!

ΣΥΝ αναλαμβάνει πρωτοβουλίες: Την Τρίτη 7 Νοεμβρίου στις 7.30 το βράδυ στα πλαίσια της Πλατείας Κουμουνδούρου άνθρωποι της τέχνης, εκπρόσωποι του πολιτισμού, ανένταχτοι της Αριστεράς, μέλη του ΣΥΝ θα συγκεντρωθούν για να αναδραστηριοποιήσουν τον τομέα πολιτισμού του κόμματος εκλέγοντας μια επιτροπή και αποφασίζοντας ένα οργανωτικό σχήμα.

Προσπάθειά τους είναι να ξαναβρούν τα σπασμένα νήματα, το καυστικό σχόλιο, τον χιούμορ που εκτονώνει, την άποψη που ανατρέπει. Για ν' αποδείξουν ότι ο πολιτισμός τους δεν έχει σχέση με τον πολιτισμό, δεν μπορεί να είναι πολιτισμός. Τα νέα πρόσωπα, οι νέες ιδέες είναι απαραίτητα. Μήπως θά' πρεπε όλοι να πάμε;

Μάνος Στεφανίδης

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

• Επισκεφτείτε την έκθεση της Μαρίας Γιαννακάκη στην αίθουσα τέχνης

ΤΕΡΡΑΚΟΤΤΑ, Χρ. Σμύρνης 13, στη Θεσσαλονίκη, που θα διαρκέσει έως τις 30 Νοεμβρίου.

• Επισκεφτείτε την έκθεση ζωγραφικής του Γιάννη Παλαιολόγου στην Αίθουσα Τέχνης «ΓΑΒΡΑΣ», Ηροδότου 17, που διαρκεί μέχρι τις 26 Νοεμβρίου. Η έκθεση τιτλοφορείται «Γυναικείες μορφές en passant» και περιλαμβάνει έργα που προσπαθούν να αποδώσουν μέσα από την οπτική του δημιουργού τους την άποψή του για την καθημερινότητα και τις βαθύτερες ανησυχίες της.

• Στην Αίθουσα Τέχνης Αθηνών φιλοξενείται η ατομική έκθεση ζωγραφικής της Ηώς Αγγελή. Η γνωστή στην Ελλάδα και την Ευρώπη εικαστικός εκθέτει τις πόλεις της, έργα των δύο τελευταίων χρόνων. Η έκθεση διαρκεί μέχρι 30 Νοεμβρίου.

• Τις δυνατότητες για την επιστροφή της ζωγραφικής θα αναζητήσουν σε μια συζήτηση στην αίθουσα τέχνης STiGMA την Τετάρτη 8 Νοεμβρίου και ώρα 20.00 μ.μ. οι Νίκος Ξυδάκης, Δημήτρης Σεβαστάκης και Μάνος Στεφανίδης. Παρακολουθήστε την.

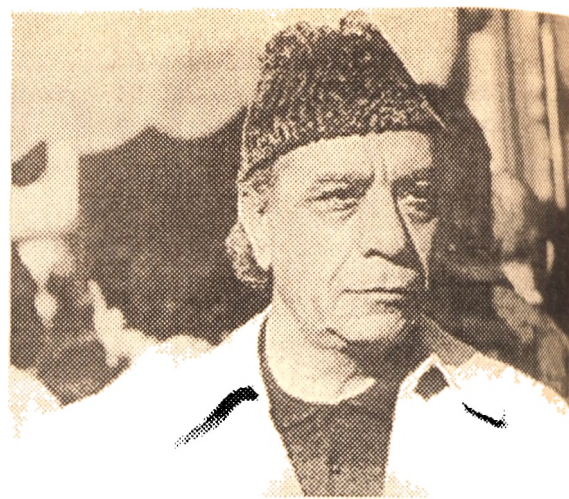
• Επισκεφτείτε την έκθεση του Βασίλη Κυπραίου στην γκαλερί νέες μορφές, Βαλαωρίτου 9, που ξεκινά στις 7 Νοεμβρίου και θα διαρκέσει έως τις 3 Δεκεμβρίου. Αξίζει να σημειωθεί πως ο Κυπραίος θα συμμετάσχει με έργα αυτής της ενότητας στην Art Athina 8/2000.

Συμπόσιο Στρατή Τσίρκα

Συμπόσιο για τον σπουδαίο πεζογράφο και ποιητή Στρατή Τσίρκα (Κάιρο 1911-Αθήνα 1980), δημιουργό μεταξύ άλλων και της περίφημης τριλογίας *Ακυβέρνητες Πολιτείες* διοργανώνει το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου στο Αμφιθέατρο ΥΠ.ΠΟ. από τις 3 ως τις 5 Νοεμβρίου. Πολλοί και σημαντικοί οι ομιλητές που θα συμμετάσχουν στις 7 προγραμματισμένες συνεδρίες του συμποσίου, μεταξύ των οποίων και κάποιοι που υπήρξαν φίλοι

του, όπως οι Σοφιανός Χρυσοστομίδης, Γιάννης Μαγγανάρης και Χρήστος Γ. Λάζος. Το υπόλοιπο πρόγραμμα συμπληρώνουν μεταξύ άλλων ομιλίες με θέματα όπως: «Το πορτρέτο του καλλιτέχνη στη νεαρή ηλικία», «Ακυβέρνητες Πολιτείες, η ποιητική της λογοτεχνίας-η ποιητική της ιστορίας», «Ο οικουμενικός ανθρωπισμός των Ακυβέρνητων Πολιτειών, μια πολιτική ανάγνωση», «Οι λειτουργίες του μυθιστορηματικού σκηνικού στη Λέσχη», «Η παρουσία του Άλλου στον Τσίρκα», «Πολιτική και ερωτική ηθική. Λειτουργίες της μεταμφίεσης στη Νυχτερίδα», «Το κριτικό έργο του Στρατή Τσίρκα», «Τα καβαφικά του

Τσίρκα», «Ο Καβάφης και η εποχή του, το κριτικό και ιστορικό έργο του αuctοδίδακτου ερευνητή Στρατή Τσίρκα».

Τ.Σ.

LIFE and style (Ό,τι βλέπετε και ό,τι διαβάσετε δεν είναι χρυσός)

Οχι στις ποσοτώσεις, που παρουσιάζονται και ως νίκη των γυναικών! Αυτή δεν είναι νίκη, κατακύρωση όλων μας, αγαπητές μου ομόφυλες, υποχρεωτικώς invalids, είναι. Όχι στις παραχωρήσεις λοιπόν από την εξουσία, και μάλιστα από μια γυναίκα (την κ. Βάσω Παπανδρέου, όπως γνωρίζετε). Η λογική των ποσοστώσεων, αναπαράγει και προεκτείνει στο διηνεκές το στερεότυπο που θέλει τη γυναίκα ως «ωραίο φύλο» που χρειάζεται «ευγενείς παραχωρήσεις» γιατί: α) δεν μπορεί να ανοίξει μια κονσέρβα, β) δεν μπορεί να ανοίξει ένα βιδωμένο μπουκάλι, γ) δεν μπορεί να ανοίξει πόρτες, παράθυρα και άλλα παρεμφερή, δ) δεν δείχνει ποτέ ότι είναι εξυπνότερη, πιο μορφωμένη κ.λπ. από τον σύντροφό της, μήπως αυτή η παραδοχή πληγώσει και ακολούθως «ρίξει» τις επιδόσεις του -ιδεότυπου- «Λάκη» στο κρεβάτι, και ε) όπλο της είναι η γοητεία, η διπλωματία, η γλυκύτητα.

Επειδή τα παραπάνω αναφερόμενα έχουν τόση ισχύ όση και οι βιολογίζουσες θεωρίες του Χίτλερ και των συν αυτώ, καλύτερα να μην κοροϊδευόμαστε, και ας αρνηθούμε τον ρόλο και την νοοτροπία του παρασκηνίου, την ανατολίτισσα «Βαλιδέ-Σουλτάνα» που κυβερνούσε μέσω του «κανακάρη» ή μέσω οποιουδήποτε άλλου έμπιστου, και που πάρα πολλές Ελληνίδες κρύβουν μέσα τους... Άσε δηλαδή που κινδυνεύουμε να βγει και η Ελένη Ανουσάκη στις τηλεοράσεις και να μιλήσει -και αυτή- περί της

«νίκης του γυναικείου κινήματος»...

Αυτό το «γυναικείο κίνημα» είναι το μεγαλύτερο ψέμα, και ο μεγαλύτερος ψόγος που μπορεί να αποδοθεί σε όσες θέλουν να παλεύουν επί ίσοις όροις στην «αρένα»... Όσο δε σκέφτομαι ότι «αγωνιστικούς χαιρετισμούς» στέλνουν οι κυράτσες των απανταχού «ΕΓΕΣ», όλα τα παραδοσιακά «ροτβάιλερ» του «φεμινιστικού κινήματος εν Ελλάδι», με πιάνει ανατριχίλα...

Εν τω μεταξύ, τόσο σίγουρο είναι το «αντίπαλο φύλο» ότι όλα θα παραμείνουν ως έχουν, ώστε μεγάλωψα παλεύει για ίση συμμετοχή στα κοινά; Ή μήπως κάνει τη σκέψη ότι με τις γυναίκες «ο κόσμος θα είναι ωραιότερος, καλύτερος, ειρηνικότερος, και πιθανόν με μια ωραία ροτόντα σε σχέδιο κοφτό ανεβατό με βάζο στη μέση;» Επειδή «οι γυναίκες ως μητέρες εκ φύσεως, προστατεύουν κάθε είδος ζωής;» Καιρός να αλλάξουν όλα αυτά τα ρομαντικά και ανόητα, και βεβαίως δεν θα αλλάξουν όσο το «ωραίο φύλο» παραδίδεται αμαχητί στις χάρες που του κάνουν, έτσι για να ακούσει να το λένε «ωραίο» (βρε αδερφέ...)

Και τώρα τα best του μήνα (γεγονότα και πρόσωπα), επί τροχάδην, κατά σειρά πιθανολογούμενων τηλεθεάσεων και χρόνο που τους αφιερώθηκε στις ειδήσεις-show, της ελληνικής τηλεόρασης: ναυάγιο «Σάμινα», Σουμάκης-Σφηνιάς-Ροκόφυλλος, Σ. Κόκκαλης-Μέλη του Εκτελεστικού Γραφείου του Κινήματος και Πρωθυπουργικοί φίλοι, Σαλαλές («Εμένα θα κατηγορήσετε

που αύξησα τα έσοδα του ΟΠΑΠ και πρόσφερα στον πολιτισμό όσο κανένας άλλος;»), Φλωρίδης-ποδοσφαιρικές ομοσπονδίες και ποδοσφαιρικές ομάδες, Οικογένεια Μητσοτάκη-Α. Σαμαράς, άλλα ναυάγια, Γιάννα Αγγελοπούλου και τα νάζια αυτής (δεν ξέρω αν προσέξατε, αλλά τώρα το σούπερ-μάρκετ του ισογείου δεν το «πιάνουν» στην κάμερα όταν καλύπτουν θέματα Αγγελοπούλου από το κτίριο της λεωφ. Κηφισίας), φοροδιαφυγή εχόντων και κατεχόντων («Μα τι μου λέτε, εγώ αυτά τα λεφτά δεν τα πήρα ποτέ. Γιατί να τα δηλώσω;»), Καμμένος-Μανασσής, Οικογένεια Μητσοτάκη-Έβερετ (μόλις άρχισε), ο αλβανός μαθητής (μόλις τελείωσε).

Σύντομο πέραςμα έκαναν η Νατάσα Καραμανλή ή Παζαίτη, ή κυρία Νατάσσα, ή Νατάσσα (όχι ακόμη όμως Νατασσάκι, Τασούλα ή Σούλα), να ταΐζει γύπες, αετούς και άλλα άγρια ζώα. Επίσης, σύντομες αρπαχτές έκαναν οι Θ. Ρουσσόπουλος, Α. Σπηλιωτόπουλος και ο αναποφάσιτος δήμαρχος με το χαριτωμένο βλέμμα κ. Αβραμόπουλος ή Κάρολος ο Δ' - αν δεν με απατά η μνήμη μου ως προς τον αριθμό. (Ξέρετε, αυτός που δεν θα ανέβαινε στον θρόνο της Γαλλίας άμα δεν του βάζανε το κεφάλι ακριβώς κάτω απ' το στέμμα, λόγω αναποφασιστικότητας. Αλλά πάλι θα μου πείτε, η ταραγμένη ψυχή, είναι ίδιον κάθε ρομαντικού ήρωα...)

Νατάσσα Χασιώτη

Η αιφνίδια απώλεια του Παύλου Πετρίδη

έθανε ξαφνικά τα ξημερώματα της 28ης Οκτωβρίου από οξύ πνευμονικό οίδημα, ο καθηγητής της Ποινικής και Συνταγματικής Ιστορίας στη Νομική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης Παύλος Πετρίδης.

Ο γιος παλιάς οικογένειας της Θεσσαλονίκης, είχε εκλεγεί παμψηφεί καθηγητής της Νομικής σχολής του ΑΠΘ το 1962, σε ηλικία 36 χρόνων και αργότερα διετέλεσε πρόεδρος της Εθνικής Νομικής Σκηνής, της Κρατικής Σχολής Νομικής Τέχνης και αντιπρόεδρος του ιδρύματος «Γεώργιος Παπανδρέου». Από το 1994 εξάλλου είχε τοποθετηθεί πρόεδρος του Μακεδονικού Πανεπιστημίου Ειδήσεων.

Η ιστορία είναι η επιστήμη που τον ενέφερε περισσότερο, όπως αποδεικνύουν οι μελέτες και τα βιβλία του, αλλά από τα οποία έχουν πραγματοποιήσει αλληπάλληλες εκδόσεις. Ανάμεσα σε αυτά, τα έργα του για την πολιτική και ευρωπαϊκή δράση του Καποδίστρια

καθώς και εκείνα για τον εθνικό διχασμό σημείωσαν τη μεγαλύτερη επιτυχία.

Έχει συγγράψει περίπου 40 βιβλία, κυρίως ιστορικής επικαιρότητας, μερικά από τα οποία γνώρισαν κυκλοφοριακή επιτυχία. Τέσσερις εκδόσεις πραγματοποίησε το σύγγραμά του «Νεοελληνική Πολιτική Ιστορία» και από δύο εκδόσεις τα βιβλία του «Η Ευρωπαϊκή Πολιτική του Καποδίστρια», «Ξένη εξάρτηση και Εθνική Πολιτική», «Δολοφονία Λαμπράκη», και «Στη δίνη του Εμφυλίου Πολέμου». Ένα μεγάλο μέρος του έργου του είναι αφιερωμένο στη συγκέντρωση αποδείξεων για το ρόλο της βασιλείας στην Ελλάδα με συγγράμματα όπως «Βασιλική Προδοσία», «Στη Συγκυρία της Αβασίλευτης» και «Η Βασιλεία των Γλύξμπουργκ στην Ελλάδα». Επιμελήθηκε και πρόλογισε δεκάδες βιβλία, ενώ εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσίαζαν οι τακτικές του συνεργασίες στα «Ιστορικά» της «Ελευθεροτυπίας».

Η πρόσφατη εργασία όμως του Παύλου Πετρίδη που αφορούσε την αξιοποίηση σπάνιου και ανέκδοτου αρχειακού υλικού της περιόδου 1944-1946 θα μείνει δυστυχώς ανολοκλήρωτη.

Σωτήρης Ντάλης

Μια ακόμη αναγνώριση για τον Α. Φραγκιά

Για τον Ανδρέα Φραγκιά για το σύνολο του έργου του απονεμήθηκε ομόφωνα το φετινό Μεγάλο Βραβείο λογοτεχνίας. Η βράβευση –αν και κατεργημένη– αποκαθιστά εν μέρει την απώλεια από τους σημαντικότερους έλληνες συγγραφείς της μεταπολεμικής γενιάς, ο οποίος το 1987 είχε αποσπαστεί το βραβείο μυθιστορήματος για το βιβλίο του *Το Πλήθος*. Φοβερά επιλεκτός με τα γραπτά του αν και ικανός τεχνίτης του γραπτού λόγου, στα τέσσερα μυθιστορήματά του (*Θρωποι και Σπίτια*, *Η Καγκελόπορ-Λοιμός*, *Το Πλήθος*), κατέγραψε με ειλικρίνεια και ευαισθησία μια ολόκληρη εποχή, κατορθώνοντας να αποτυπώσουν ταυτόχρονα τις αγωνίες, τα όνειρα και την καθημερινότητα μιας γενιάς που κινείται στα πρώτα χρόνια μετά την απελευθέρωση και καλείται να αντιμετωπίσει τις δύσκολες συνθήκες μετεμφυλιακής περιόδου. Οι πολυάριθμες ιστορίες του έτυχαν ευρείας αποδοχής από το κοινό και την κριτική κοινότητα στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό όπου τα βιβλία του κυκλοφορούν

μεταφρασμένα στα γερμανικά, ρουμανικά, ουγγρικά, ρωσικά και γαλλικά. Σε μια περίοδο που η υγεία του συγ-

γραφέα αντιμετωπίζει σοβαρό πρόβλημα, μας ευχηθούμε η χαρά της βράβευσης να επισπεύσει την ανάρρωσή του.

“Todo Bunuel”

ή όταν το ονειρικό παρασύρει και δεν αφήνει χρόνο για τη γνωστική επεξεργασία

Πρόσφατα πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη και στην Αθήνα το αφιέρωμα “Todo Bunuel” με την ευκαιρία του εορτασμού των 100 χρόνων από τη γέννηση του ισπανού σκηνοθέτη Luis Bunuel. Το αφιέρωμα περιελάμβανε την προβολή 37 ταινιών και την παρουσίαση 3 εκθέσεων γύρω από το έργο του. Η επιτυχία του αφιερώματος υπήρξε τόσο μεγάλη, που δόθηκε παράταση μίας ακόμη εβδομάδας.

Η ρετροσπεκτίβα “Todo Bunuel” συνοδεύτηκε από την έκδοση ενός εξαιρετικού τόμου (εκδ. Καστανιώτης), που πραγματικά περιλαμβάνει «Όλο τον Bunuel»! Με υπέροχες φωτογραφίες από τα γυρίσματα και τις ταινίες του σκηνοθέτη, κείμενα και μελέτες για την προσωπικότητα και το έργο του (μεταξύ άλλων γράφουν οι: Carlos Fuentes, Luis Seguin, Octavio Paz, Andre Breton, Μπάμπης Ακτσόγλου, Μιχάλης Δημόπουλος, Νίκος Κολοβός, Νίκος Λυγγούρης, Νίκος Σαββάτης), συνεντεύξεις και βιογραφία του Bunuel, λεπτομερή σχολιασμό των ταινιών του.

Γι’ αυτήν την ξεχωριστή έκδοση, για τον Bunuel, για το μέλλον του κινηματογράφου και για άλλα πολλά μας μιλάει ο θεωρητικός και σκηνοθέτης Νίκος Σαββάτης.

τη συνέντευξη πήρε η Ιλειάνα Δημάδη

• Θα μας μιλήσετε για την έκδοση του τόμου “Todo Bunuel”;

— Κατ’ αρχάς, το βιβλίο για τον Bunuel ανήκει στη σειρά των εκδόσεων του Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης. Κάθε χρόνο που γίνεται ένα αφιέρωμα σ’ έναν μεγάλο σκηνοθέτη, η εκδήλωση συντροφεύεται από μια πλούσια έκδοση, με θεωρητικά κείμενα αλλά και μια πλήρη λεπτομερειακά σχολιασμένη φιλομογραφία. Η εκδήλωση φέτος ήταν πολύ φιλόδοξη —μια πλήρης αναδρομή στο έργο του ισπανού δημιουργού και προβολή 37 ταινιών του— και το βιβλίο πιστεύω πως συνοδεύει την εκδήλωση με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

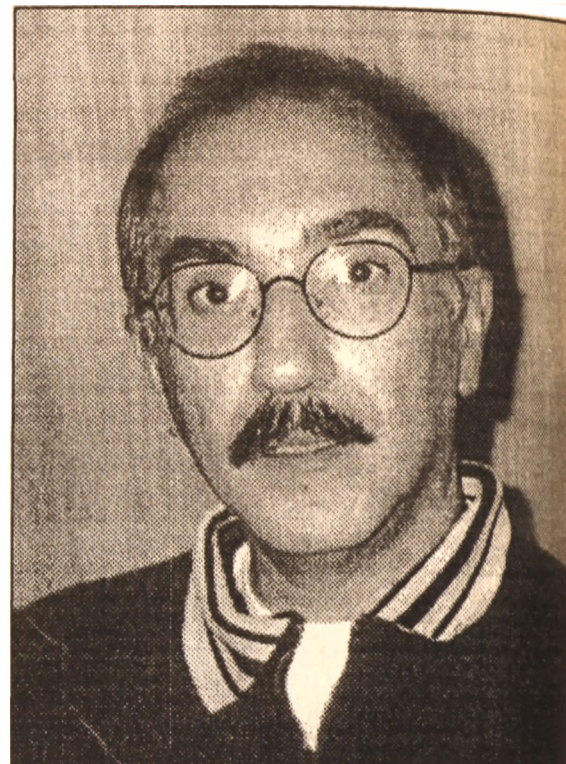
• Ποια η συμμετοχή σας στον τόμο αυτό;

— Η συνεισφορά μου ήταν μια μελέτη (σ.σ.: *Ο ποιητής του αινιγματικού*), στην οποία προσπαθώ να διαφοροποιηθώ από την εύκολη αντιμετώπιση του Bunuel ως σουρεαλιστή, αναρχικού, εξεγερμένου, σκληρού και να δω την ποιητική σκέψη του ισπανού δημιουργού πίσω από τα γνωστά στερεότυπα.

Να δω τη σοφία του Bunuel. Πιστεύω πως ένα από τα βασικά συστατικά του κινηματογράφου του είναι η ποίηση — ξεκινώντας από τον Ανδαλουσιανό Σκύλο, που είναι ουσιαστικά ένα σουρεαλιστικό ποίημα μεταφερόμενο στον κινηματογράφο. Αυτή η ποιητική διάσταση τον χαρακτηρίζει ως τις τελευταίες ταινίες του, έως το *Σκοτεινό Αντικείμενο του Πόθου*. Κι αυτή τη διάσταση δεν την πολυσυζητούν, γιατί συνήθως μιλούν για τις ταινίες του θεματικά ή ιδεολογικά (ποιο είναι το θέμα, ποια η στάση του σκηνοθέτη...). Έτσι κι αλλιώς, ο Bunuel είναι και ποιητής, ένας ποιητής της εικόνας, που στη δημιουργία του τίποτα δεν είναι μονοσήμαντο. Εκτός δηλαδή από μεγάλος άθεος ήταν και πολύ βαθιά χριστιανός. Ένας αστός και ταυτόχρονα ένας επαναστάτης. Αυτές οι μεγάλες αντιφάσεις πλάθουν την καλλιτεχνική του ευαισθησία. Συν το γεγονός πως είναι Ισπανός. Αυτό τα λееи όλα!

• Πότε ήρθατε για πρώτη φορά σε επαφή με το έργο του Bunuel;

— Η πρώτη φορά που είδα «συνειδη-

τά» Bunuel ήταν στα χρόνια της Σχολής μου, όταν ήμουν στη Σχολή Σταυράκου. Δεν θυμάμαι ποια ήταν η πρώτη χρονολογικά ταινία που είδα. Μάλλον η *Ωραία της Ημέρας*, η οποία και πήγε λίγο στράφι, γιατί ήμουν πολύ νέος και όχι αρκετά ώριμος για να εκτιμήσω πόσο σημαντική είναι. Θυμάμαι πάντως την τρομερή εντύπωση που μου είχε κάνει η *Τριστάνα*. Είχα πάει τότε στο Studio της Οδού Τρικόρφων του Σωκράτη Καψάσκη και είχα δει την πρώτη προβολή της *Τριστάνα*. Μου άρεσε τόσο που την ξαναείδα τρεις φορές ακόμα την ίδια ημέρα. Τότε άρχισα να μπαίνω στο νόημα. Και να μαγεύομαι πραγματικά. Από εκεί και πέρα φρόντισα να δω όλες του τις ταινίες, θεωρώντας τον από τους πιο σημαντικούς σκηνοθέτες. Η σχέση μου με τη δουλειά του και τις ταινίες του δεν άλλαξε ποτέ. Κάθε ταινία του Bunuel ήταν πάντα μία από τις πιο δυνατές κινηματογραφικές μου εμπειρίες.

• Με ποιον άλλον σκηνοθέτη θα συγκρίνατε τον Bunuel;

— Πιστεύω ότι ο Bunuel είναι μια τε-

είως μοναδική περίπτωση του κινηματογράφου, μέσα στους δέκα μεγαλύτερους δημιουργούς, μαζί με τον Renoir, τον Mizoguchi, εξίσου σημαντικός με τον Hitchcock, παρόλο που η αντίληψη και ο κόσμος και το σύστημα μέσα στα οποία κινούνται είναι τελείως διαφορετικά. Εξάλλου κι ο ίδιος ο Hitchcock τον θαύμαζε πολύ.

Στο Πανεπιστήμιο της Πάτρας ιδάσκετε το μάθημα της Ιστορίας του Κινηματογράφου και της φιλικής ανάλυσης στο Τμήμα Θεατρικών Σπουδών. Έχετε ποτέ «διδάξει» Bunuel στους φοιτητές;

Στο μάθημα της Ιστορίας του Κινηματογράφου πάντα μιλάγαμε για τον Bunuel. Είχα δείξει μια φορά τον *Εξολοθρευτή Άγγελο* και, όπως ήταν αναμενόμενο, έκανε πάταγο! Πολλές φορές έχω δείξει τον *Σίμωνα τον Στυλίτη*, που λόγω της μικρής του διάρκειας (40'), προβάλνεται για προβολή και συζήτηση μέσα σε ένα μόνο μάθημα. Παρά τη συτομία της, είναι πολύ αντιπροσωπευτική, ένα είδος περίληψης του *Γαλαξία*. Πρόσφατα ξεκινήσαμε και μια δουλειά πάνω στον *Γαλαξία*, στην οποία η ανάγνωση γίνεται καρέ-καρέ.

Ποιες είναι οι αντιδράσεις των φοιτητών σας στις ταινίες του Bunuel;

Πιστεύω πως μαγεύονται, δυσκολεύονται και προβληματίζονται. Κανένας δεν φεύγει αν δεν γίνει συζήτηση, κι ας τελειώσει η ώρα του μαθήματος. Εξάλλου μιλάμε για μια τελείως μοναδική περίπτωση... Οι σύγχρονες ταινίες που προβάλλονται στις αίθουσες δεν έχουν την πληρότητα του καλλιτεχνικού δράματος του Bunuel. Όταν κάποιος λέει για πρώτη φορά, π.χ. τον *Εξολοθρευτή Άγγελο* και δεν έχει δει άλλη ταινία του Bunuel, δεν περιμένει ότι μιας σκηνοθέτης μπορεί να φτάσει τόσο μακριά. Και η συγκεκριμένη ταινία κατ'επίληψη τα πάντα. Η λογική συνεχώς ακίζεται. Εκτός από τα πρώτα πέντε πλά, από τη στιγμή που οι υπηρέτες καταλείπουν το σπίτι –όπως το πλοίο που βυθίζεται– αρχίζει η απορρύθμιση. Ίντομα βασιλεύει ο απόλυτος παραλογισμός.

Μία από τις ερωτήσεις που κάνουν τους κριτικούς Κινηματογράφου και τους μελετητές του έργου του Bunuel είναι σχετικά με ποιος είναι τελικά ο *Εξολοθρευτής Άγγελος* του τίτλου;

Ο Λουίς Μπουνιουέλ στα γυρίσματα της ταινίας του *Το ημερολόγιο μιας καμαριέρας*.

— Δεν νομίζω ότι υπάρχει απάντηση σε αυτό το ερώτημα, όπως δεν υπάρχει απάντηση και στο ποιος είναι ο *Ανδalousιανός Σκύλος*. Όπως στην ταινία αυτή δεν υπάρχει κανένας σκύλος, πόσο μάλλον ένας ανδalousιανός (!), αλλά ο τίτλος προέρχεται από τον τίτλο ενός σουρεαλιστικού ποιήματος του Bunuel, έτσι κι ο *Εξολοθρευτής Άγγελος* είναι μια ποιητική έκφραση ενός τέλους που συνειδητοποιεί ο δημιουργός. Ενός τέλους μιας ολόκληρης τάξης, της αστικής, και ίσως κι ενός ολόκληρου πολιτισμού. Γιατί η καταστροφή του έχει αρχίσει και μάλιστα από μέσα. Από την ίδια την αδυναμία αυτής της τάξης να προχωρήσει πέρα από ένα κενό τελετουργικό που πρέπει να το επαναλάβει πολλές φορές, όπως και στην *Κρυφή Γοητεία της Μπουρζουαζίας*.

• Μπορούμε, λοιπόν, να εξαγάγουμε το συμπέρασμα πως ο κινηματογράφος του Bunuel είναι και «πολιτικός»;

κινηματογράφος»;

— Νομίζω πως είναι απόλυτα πολιτικός κι από την άλλη απόλυτα α-πολιτικός. Ισχύει η ίδια αμφισημία που χαρακτηρίζει όλο το έργο του Bunuel, όπου τίποτα δεν είναι μονοσήμαντο. Ενώ ο ίδιος θεωρούσε τον εαυτό του τελείως εξεγερμένο, δεν χαριζόταν ποτέ στους επαναστάτες. Δεν είχε, δηλαδή, ένα εξιδανικευμένο όραμα για του προλετάριους που θα καταλύσουν την αστική τάξη... Ήταν κριτικός απέναντι σε όλους. Και το επαναλάμβανε κι ο ίδιος, ότι είναι ένας αστός που είναι επαναστατημένος, αν και δεν πολυκαταλαβαίνει ούτε το προλεταριάτο μιας και μεγάλωσε μέσα στην αστική τάξη. Όταν, λόγου χάρη, ξαναβγήκε στους κινηματογράφους η *Βιριδιάννα* και διάβασα τις κριτικές, αισθανόμουν πως ήταν πολύ περιορισμένες. Όταν, δηλαδή, λέγεται πως η ταινία είναι μια κατάδικη της θρησκείας, κατά τη γνώμη μου είναι μια πολύ μονομερής ματιά για τον

Bunuel. Η *Βιριδιάννα* δεν είναι μόνο μια καταδίκη της υποκριτικής θρησκοληψίας αλλά μια φιλοσοφική ταινία για το πώς η καθημερινή πρακτική της θρησκείας είναι αδύνατη, γιατί σκοντάφτει πάνω στο κακό που υπάρχει μέσα στη φύση του ανθρώπου. Δεν είναι μια απλή δήλωση του τύπου «αχ, πόσο μισώ τους καλόγερους! Αχ, πόσο μισώ την εκκλησία!», αλλά ένας πολύ υψηλότερος στοχασμός, κι αυτό κάνει την αξία της ταινίας τόσο μεγάλη. Το να πεις «εγώ μισώ αυτό...» είναι πολύ εύκολο. Όλοι οι άνθρωποι που καταπιέζονται θα το επικροτήσουν. Όμως ο μεγάλος καλλιτέχνης προχωρεί πέρα από αυτό. Έχει ένα γενικότερο όραμα. Κι εκεί είναι πολύ δυνατός ο Bunuel: στη σύλληψη των πραγμάτων.

• *Κι έχουμε μάλιστα να κάνουμε με μια σύλληψη εμπνευσμένη από το όνειρο...*

— Ναι, νομίζω ότι αυτό είναι και το μεγάλο στοίχημα του Bunuel, εκεί κερδίζει το κοινό. Το ονειρικό σε παρασύρει, χωρίς να προλάβεις να κάνεις τη γνωστική επεξεργασία. Μια πολύ σημαντική παρατήρηση που έχει ειπωθεί για τον Bunuel είναι πως οι ταινίες του είναι περισσότερο δράματα ιδεών παρά δράματα προσώπων. Προκειμένου λοιπόν να «λειτουργήσουν», πρέπει να σε μαγέψουν κινηματογραφικά. Ο τρόπος για να σε μαγέψουν είναι η εξαιρετική δουλειά του δημιουργού με το όνειρο και το ασυνείδητο. Ενώ η πραγματικότητα της αφήγησης είναι εξαιρετικά ρεαλιστική και πάρα πολύ μελετημένη, βλέπουμε όλη την καθημερινή πραγματικότητα των ηρώων: πώς τρώνε, πώς ντύνονται, όλες αυτές τις λεπτομέρειες που χρειαζόμαστε για να τους τοποθετήσουμε ρεαλιστικά, η κινηματογραφική δουλειά τους μεταφέρει σε ένα άλλο επίπεδο. Στο επίπεδο του πόθου, του ασυνείδητου, του ονείρου και του ανεξήγητου. Γι' αυτό μ' αρέσει πολύ ο *Γαλαξίας*, που, παρόλο που είναι μια ταινία ιδεών, αποτελεί ένα εξαιρετικά μαγευτικό, παράξενο «παραμύθι», μοναδικό στην ιστορία του σινεμά.

• *Με ποιον τρόπο αποτελεί «παραμύθι» ο *Γαλαξίας*;*

— Γιατί δεν υπάρχει άλλη τέτοια ταινία που να έχει 100% αντικείμενό της τη θρησκεία ιδωμένη ως συλλογικό όνειρο της ανθρωπότητας, που να μελετά τη σχέση της ανθρωπότητας με το ιερό και το κοσμικό, την παντοδυναμία του ερω-

τισμού, που ενδιαφέρει ιδιαίτερα τον Bunuel. Οι ήρωες, αυτοί οι δύο φτωχούληδες του Θεού, κάνουν ένα ταξίδι περισσότερο ως επαίτες παρά ως προσκυνητές. Στην πορεία, το ταξίδι γίνεται μαγικό: συναντούν και θεούς, αγγέλους και δαίμονες, καλούς και κακούς ανθρώπους και πάρα πολλά θαύματα. Η κινηματογραφική δουλειά της ταινίας είναι εξαιρετικά μαγική και μεγαλοφυής. Ακόμα και οι πιο δύσκολες ιδέες γίνονται εικόνα, π.χ., η μεγάλη διαμάχη ανάμεσα στους ιησουίτες και τους ιανσενιστές γίνεται μια μονομαχία ανάμεσα σε δύο ευγενείς. Μια πολύ «εύκολη», χαριτωμένη και ευφάνταστη ιδέα για το πώς μεταφράζεις την ιδεολογική σύγκρουση στο σινεμά και ταυτόχρονα μια πρόταση για το πώς οι ιδέες γίνονται όνειρα.

• *Πώς εξηγείται την αθρόα προσέλευση κοινού, και μάλιστα νεανικού κοινού, στο αφιέρωμα στον Bunuel; Οφείλεται στη γενικότερη εκδήλωση ενδιαφέροντος για το έργο μεγάλων δημιουργών; Ίσως στη «μυθολογία» περί του έργου τους;*

— Πιστεύω πως όλο αυτό το ελπιδοφόρο ενδιαφέρον έχει να κάνει λιγότερο με την κινηματογραφική κουλτούρα και περισσότερο με το γεγονός πως αυτός ο κινηματογράφος των μεγάλων δημιουργών, όπως του Bunuel, είναι πολύ διαφορετικός από τον κινηματογράφο που βλέπουμε τώρα. Είναι ένας κινηματογράφος πολύ πιο πλούσιος και πολύ πιο πνευματικός.

Οι δημιουργοί αυτοί δεν ήταν φοβισμένοι, δεν θεωρούσαν ότι έπρεπε να κολακέψουν και να χαϊδέψουν το κοινό πάση θυσία. Αντίθετα, ο Bunuel είχε το θάρρος να πάρει το ρίσκο της πρόκλησης και να κάνει ταινίες που μίλαγαν για το πόσο σοβαρά κι άσχημα είναι τα πράγματα. Να κάνει ταινίες καθόλου κολακευτικές για το κοινό. Δεν εννοώ απολαυστικές, γιατί όλες οι ταινίες του Bunuel είναι απολαυστικές. Αλλά ποτέ δεν προσπάθησε να υποστηρίξει τις χίμαιρες και τις φαντασιώσεις του θεατή. Αντίθετα, τις διέψευδε όλες και προσπαθούσε να βρει τι κρύβεται πίσω από αυτές. Και φυσικά αυτό που έβρισκε ήταν κάτι πολύ πικρό.

• *Και μια ερώτηση «παιδική»: Τι θα ρωτούσατε τον Bunuel αν τον συναντούσατε;*

— Εάν έδειρε τον De Sica. Υπάρχει μια

πολύ ωραία ιστορία με τον De Sica. Ο Bunuel του έδειξε κάποια στιγμή ένα από τα μεγάλα του αριστουργήματα, την *Βιριδιάννα*, κι ο De Sica αισθάνθηκε τόσο έντονα τη βία της οθόνης, που μόλις τέλειωσε η ταινία τον ρώτησε: «Αχ, Don Luis, τι σου έχει κάνει η κοινωνία κι έγινες τόσο κακός;». Έφτασε μάλιστα στο σημείο να ξεμοναχιάσει τη σύζυγο του Bunuel και να τη ρωτήσει εάν τη δέρνει. Θα ήθελα λοιπόν να μάθω εάν γι' αυτήν την αδιακρισία του τον έδειρε μετά ο Bunuel! Μην ξεχνάμε πως ο Bunuel ξεκίνησε ως πυγμάχος - διεκδικούσε τον τίτλο του πρωταθλητή στην ερασιτεχνική πυγμαχία. Πολύ ξύλο λοιπόν!

• *Πώς οραματίζεστε το μέλλον του κινηματογράφου;*

— Δεν είμαι σίγουρος ότι αυτή η φάση του κλασικού κινηματογράφου των μεγάλων δημιουργών θα επαναληφθεί. Δεν είμαι καθόλου σίγουρος για το εάν θα υπάρξουν ξανά καλλιτέχνες τέτοιου μεγέθους, όπως ο Bunuel. Νομίζω ότι αυτό έχει τελειώσει. Ήδη ο κινηματογράφος έχει αλλάξει πολύ και δεν ξέρω καθόλου πώς θα εξελιχθεί το κινηματογραφικό τοπίο στο μέλλον. Δεν ξέρουμε πού μπορεί να οδηγήσει το ψηφιακό video και η τεχνολογία, που δίνει στον οποιονδήποτε με κάποιο ταλέντο τη δυνατότητα να κάνει τη δική του ταινία. Έχουν, δηλαδή, αλλάξει τα δεδομένα για το τι είδους επένδυση - οικονομική και καλλιτεχνική - πρέπει να κάνει κανείς σε μια ταινία. Και δυστυχώς έχει αλλάξει κι ο τρόπος που βλέπουμε ταινίες, κι οι σημαντικοί δημιουργοί που απομένουν είναι λίγοι. Κι αυτοί οι λίγοι που απομένουν θα πάρουν τα μυστικά τους μαζί. Πρέπει κάποιοι να τους αντικαταστήσουν τώρα... ή χτες. Γιατί αυτό που απομένει ως κύριο ρεύμα του κινηματογράφου είναι κάτι πολύ συμβατικό και κομπορμιστικό. Και ο Bunuel αρέσει ακόμα στους νέους ακριβώς επειδή είναι τόσο αντικομπορμιστής ως κινηματογραφιστής και ως σκεπτόμενος άνθρωπος.

Αξίζει να σημειωθεί πως η συνέντευξη είχε ως μουσικό φόντο τα μπολέρο και μελοποιημένα ποιήματα του Lorca από τον Compay Segundo, κι ότι συνοδεύονταν από κουβανέζικο ρούμι. !Que viva Bunuel!

Αδελφοποίηση του μελό με το μιούζικαλ

του Δημήτρη Χαρίτου

Η γνωστή
ιρλανδή
τραγουδίστρια
Μπιόρκ και
ηθοποιός-
αποκάλυψη της
ταινίας, στο
ρόλο της
τυφλής Σέλμα.

Η Σέλμα, τσεχοσλοβάκα μετανάστρια στην Αμερική, εργάζεται στην επαρχία. Αυτή και ο μικρός γιος της, καρπός ανυμμένης σχέσης, φιλοξενούνται με το τροσπιτό τους στον κήπο ενός αστυνομικού που ζει με τη γυναίκα του, άκληρος και καταχρεωμένος. Η Σέλμα λατρεύει μουσική και το χορό, κυρίως στη ρφή των μιούζικαλ του αμερικανικού κινηματογράφου. Αυτό της το ενδιαφέρον άλλωστε εκδηλώνεται με τη μετοχή της στις πρόβες για το ανέσμα μουσικο-χορευτικής παράστασης από τοπικό, ερασιτεχνικό θίασο. Το μυστικό της είναι ότι χάνει το στήθος της και ότι πολύ σύντομα θα μείνει μόνη. Η πάθησή της είναι κληρονομική και γνωρίζει ότι αργότερα θα περάσει και στο γιο της. Γι' αυτό το λόγο, ζώντας με στερήσεις, μαζεύει τα λεφτά προκειμένου να υποβληθεί ο μικρός έγκαιρα σε εγχείρηση και βέβαια να τυφλωθεί τελείως η ίδια. Η ραβδωτή επιδείνωση της ασθένειάς της θα στοιχίσει την απόλυση από τη δουλειά της. Ο κατά τ' άλλα αγαθός και αφοσιωμένος αστυνομικός, στα πρόθυρα αυτοκτονίας εξαιτίας της σπάταλης γυναικας του, εκμεταλλεύεται την τύφλωσή της Έμα και της κλέβει το κουτί μέπιτο οποίο φυλάει τις οικονομίες για την εγχείρηση του γιου της. Από κει και πέρα η ταινία ακολουθεί δρόμους που τους ζήτησε και ο Αλμοδομπάρ τού γιου για τη μητέρα, αν βέβαια μπορούσε να αποβάλει τον «εν ου παικταίς»

σαρκασμό των πάντων, κατάσταση που είναι ξένη στον Λαρς φον Τρίερ. Ο δανός δημιουργός θέλει να μας πείσει ότι διαπραγματεύεται στα σοβαρά με το μελόδραμα, όπως το είχε κάνει στην πρώτη του μεγάλη επιτυχία το *Δαμάζοντας τα κύματα*. Ο Αλμοδομπάρ ανατρέπει το μελό διακωμωδώντας το. Ο Φον Τρίερ, αντίθετα, το υπερβαίνει προσδίδοντας στο δραματούργημά του υπερβατική χροιά. Εδώ, στο *Χορεύοντας στο σκοτάδι*, όπως θα προσέξει ο θεατής, η Σέλμα, η ηρωίδα της ταινίας, φέρνει το μυστικό της, την τραγική της δηλαδή μοίρα, με αγαθή υπομονή και εγκαρτέρηση, σαν μια άλλη Θεοτόκος που γνωρίζει το μέλλον του μοναχογιού της –άλλωστε στην ταινία δεν κάνει πουθενά αναφορά για τον πατέρα του– και προσπαθεί να την ανατρέψει. Στη σκληρή της πορεία οδηγείται, θαρρείς, από μian ενοραματική εντολή, μεταφυσικής, προέλευσης. Δεν είναι, βέβαια, Ιωάννα της Λωραίνης. Είναι ένα φοβισμένο και παθητικό άτομο, αλλά με αλύγιστο πείσμα στην πραγματοποίηση του μοναδικού της στόχου: να μπορέσει το παιδί της να φτάσει να «δει»

παιδιά και εγγόνια. Παρ' ότι Δανός και ο Φον Τρίερ, σαν τον μεγάλο συμπατριώτη του τον Καρλ Ντράγιερ, αυτός δεν μετατρέπει την Μπιόρκ (την εκπληκτική ερμηνεύτρια του ρόλου της Σέλμα) σε άλλη Φαλκονέτι στο ρόλο της Ζαν ντ' Αρκ. Παρ' ότι ανυποχώρητες και οι δυο στις πεποιθήσεις τους, η Παρθένα της Λωραίνης αντιμετωπίζει με καρτερικότητα το μοιραίο, ενώ η άσημη Σέλμα σύρεται περίτρομη στα όρια της σχιζοφρένειας στο τέλος της. Ακριβώς αυτό το τέλος μας φέρνει στο νου την ανάλογη σεκάνς από την ταινία του Κισλόφσκι *Μικρή ιστορία για ένα φόνο*. Βέβαια, οι σκηνοθετικοί τρόποι του ταλαντούχου Δανού δεν έχουν καμιά σχέση με αυτούς του αλησμόνητου Πολωνού και πολύ περισσότερο με του συμπατριώτη του Ντράγιερ.

Κιόλας, το παράδοξο του εγχειρήματος θα φανεί μόλις ο θεατής αντιληφθεί ότι το πάθος της Σέλμα για τη μουσική και το χορό μετατρέπει την ταινία σε μερικά από τα πιο καίρια σημεία της σε... μιούζικαλ! Οι ήρωες της συγκεκριμένης σεναριακής στιγμής, κάτω από τη φαντασιακή απογείωση της ηρωίδας, μετατρέπονται σε πρόσωπα μιούζικαλ όπου η μεν Σέλμα-Μπιόρκ τραγουδάει (σε μουσική δική της), ενώ οι πάντες χορεύουν –μέχρι και κλακέτες! Σίγουρα η περίπτωση αιφνιδιάζει και ξαφνιάζει. Κάπου περισσεύει, κάπου είναι αδιάφορο, αλλά και κάπου απονευρώνει την ταινία. Στο τέλος, τη διχάζει ενοχλητικά. Η εκδοχή που ο Φον Τρίερ χειρίστηκε το «μεικτόν είδος αλλ' ουχί νόμιμον», σίγουρα δεν έχει προηγούμενο στην ιστορία του σινεμά. Ο κανόνας στα αμερικανικά μιούζικαλ είναι ότι μια συμβατική ιστορία χρησιμεύει προσχηματικά για να ακουμπήσει επάνω το μουσικοχορευτικό μέρος της ταινίας. Εδώ, στο *Χορεύοντας στο σκοτάδι*, το ρεαλιστικό μέρος της ταινίας είναι το κύριο μέρος και είναι αυτό που μένει στο μυαλό του θεατή. Το άλλο είναι ασφαλώς δευτερεύον και συνιστά το «εύρημα»-πρόκληση του σκηνοθέτη, και πραγματικά κάποιες στιγμές το πετυχαίνει. Έτσι κι αλλιώς, η φωνή της συμπαθητικά ασχημούτσικης Μπιόρκ παραμένει γοητευτική.

Οπωσδήποτε, η ταινία διαθέτει όλα εκείνα τα ποιοτικά γνωρίσματα της τέχνης του Λαρς φον Τρίερ. Σπουδαίο επίτευγμα.

Το έργο του Δημήτρη Κεχαΐδη *Το τάβλι* επέλεξε το Θέατρο Εμπρός για το καινούργιο του ξεκίνημα. Ένα έργο που παρουσιάστηκε για πρώτη φορά την περίοδο 1971-1972 στο Θέατρο Τέχνης σε σκηνοθεσία του Καρόλου Κουν.

Εξάρκες του Μπαντή στο Τάβλι

της Ειρήνης Μουντράκη

Η σύγχρονη ελληνική δραματουργία χαρακτηρίζεται από μια κυρίαρχη τάση: το θέατρο της καθημερινής ζωής. Το είδος αυτό εκφράζει κυρίως την αγωνία του Έλληνα των κατωτέρων στρωμάτων, του λαϊκού ανθρώπου, να ξεφύγει από την μιζέρια και την φτώχεια που τον περιβάλλει και του ψαλιδίζει σιγά-σιγά τα φτερά της ύπαρξής του.

Οι ήρωες του Κεχαΐδη είναι άνθρωποι που αναπνέουν, ζουν και δρουν πλάι του και οι καταστάσεις που περιγράφει είναι λίγο έως πολύ βιωμένες. Είναι ένα κομμάτι αληθινής και καθόλου φανταστικής ζωής. Ξεκινώντας από μικρά πράγματα, ο συγγραφέας αρχίζει σιγά-σιγά το σκάψιμο ώσπου να φτάσει σ' ένα σημαντικό πρόβλημα και να προβάλει ένα έντονο στοιχείο ανθρωπισμού.

Οι ήρωες του είναι απομονωμένοι. Ζουν σε μια αυλή, ένα χώρο που αποτελεί μίμηση μιας εικόνας του πραγματικού χώρου ζωής των μη προνομιούχων στρωμάτων και που επηρεάζει έντονα τη συμπεριφορά τους. Είναι ο μοναδικός σκηνικός χώρος καθ' όλη τη διάρκεια της παράστασης, αλλά και της ζωής τους. Η μοίρα τους είναι συνδεδεμένη με αυτόν τον χώρο από τον οποίο θέλουν να δραπετεύσουν, αλλάζοντάς την.

Τον αγώνα για διέξοδο και διαφυγή, καθώς και την φιλοσοφία του νεότερου Έλληνα, ο Κεχαΐδης μπόρεσε αριστουργηματικά να τον συγκεντρώσει πάνω από μια παρτίδα τάβλι. Όπως σε μια παρτίδα τάβλι περιμένει κανείς την καλή ζαριά για να κερδίσει, έτσι και στη ζωή οι ήρωες του γυρεύουν την ζα-

ριά που θα τους βγάλει από το αδιέξοδο και θα αλλάξει την καθημερινότητά τους. Κουρασμένοι από τη φτώχεια και την μιζέρια πνίγονται μέσα στην αυλή του σπιτιού τους. Με μοναδικά όπλα τη φαντασία και το όνειρο παλεύουν να

Ο Άγης Εμμανουήλ και ο Χρήστος Στέργιογλου στην παράσταση του Εμπρός.

βρουν την έξοδο. Την ευκαιρία. Και αυτή η ευκαιρία δεν είναι παρά ένα σχέδιο, μια καλοστημένη κομπίνα. Οι άνθρωποι αυτοί όμως έχουν φιλότιμο και ανθρωπιά, δεν είναι ούτε φαύλοι ούτε εγκληματικές προσωπικότητες. Μόλις πιάσουν την καλή θα γυρίσουν στην τίμια ζωή.

Η παράσταση του Τάσου Μπαντή εί-

ναι φροντισμένη, προσανατολισμένη σε σωστή κατεύθυνση, κοντά στις επιδιώξεις του Κεχαΐδη και το αποτέλεσμα είναι τουλάχιστον ικανοποιητικό. Κατάφερε να προβάλει την ουσιαστική δράση του έργου, που δεν περιορίζεται στις στιγμές που μιλάνε, καβγαδίζουν ή πιάνονται στα χέρια. Μέσα από τη σιωπή τους και τις ζαριές τους πάνω στο τάβλι η δράση κορυφώνεται και φτάνει στα όρια μιας έκρηξης.

Οι ηθοποιοί του, και ιδιαίτερα ο Χρήστος Στέργιογλου στο ρόλο του Κόλια, μελέτησαν και δούλεψαν πολύ. Οι ερμηνείες τους ρεαλιστικές, χωρίς ωστόσο να φτάνουν τα επικίνδυνα όρια της ηθογραφίας. Ο Φώντας όμως του Άγη Εμμανουήλ ήταν λίγο άχρωμος και δύσκαμπτος. Έπρεπε να αφηθεί ανεπιφύλακτα στην καθοδήγηση και διδασκαλία του Μπαντή για να χρωματίσει καλύτερα τον ήρώα του, τον φουκαρά που ψάχνει την ευκαιρία να αποτινάξει τα δεσμά του και την μικρομιζέρια.

Το σκηνικό της Ελένης Μανωλοπούλου, αν και απογύμνωσε την αυλή που περιγράφει ο Κεχαΐδης από κληματαριά και γλάστρες με λουλούδια, περιορίζοντάς την σ' ένα τσιμεντένιο τοίχο που οριοθετεί τα όρια του χώρου και τα όρια δράσης των δύο ηρώων, ήταν λειτουργικό και πολύ συμπαθητικό. Τα κοστούμια, που η ίδια φιλοτέχνησε, έμειναν πιστά στις σκηνικές οδηγίες, συμπληρώνοντας το προφίλ του Κόλια και του Φώντα.

Όσο αφορά στους φωτισμούς του Αλέκου Αναστασίου, το αποτέλεσμα ήταν πολύ καλό. Το φόντο πίσω από τη μάντρα της αυλής άλλαζε χρώματα ανάλογα με τα συναισθήματα και την κατάσταση ως αναπόσπαστο κομμάτι της παράστασης –καθημερινότητα, όνειρο, απογοήτευση–, αποτελώντας ένα διακριτικό σχόλιο τόσο φυσικά και αβίαστα, που σχεδόν δεν το αντιλαμβάνόσουν.

Πολύ εύστοχη η επιλογή του τραγουδιού «Ήταν ένα μικρό καράβι» στην έναρξη της παράστασης, υποδηλώντας μια ολόκληρη εποχή και τα όνειρά της, αλλά και τα θραύσματα μουσικής από τους Massive Attack του φινάλε που σκιαγραφούν την πραγματικότητα.

Η παράσταση αυτή είναι ένα πολύ καλό δείγμα δουλειάς από το νέο Εμπρός και ελπίζω στη συνέχεια να υπάρξει μια ανάλογη πορεία.

Στα όρια του εντυπωσιακού...

Ένα κινηματογραφικό φεστιβάλ, έστω και αν το αντικείμενό του είναι ταινίες ντοκιμαντέρ, δεν γίνεται δεσμός από τη δεύτερη κιόλας διοργάνωσή του. Έχει δρόμο μπροστά του. Θεσμός και δεσμοποίηση είναι κατακτήσεις που όχι μόνο αργούν, αλλά και θα περάσουν από πολλές δοκιμασίες. Έχουν να αντιμετωπίσουν τις αναπόδραστες «παιδικές ασθένειες» –και τις «αυτοπαθείς» και τις «μεταδοτικές»– που τις περνάει κάθε καλλιτεχνική του είδους προσπάθεια με προοπτική. Ευτυχώς, τα «εμβόλια» σώζουν.

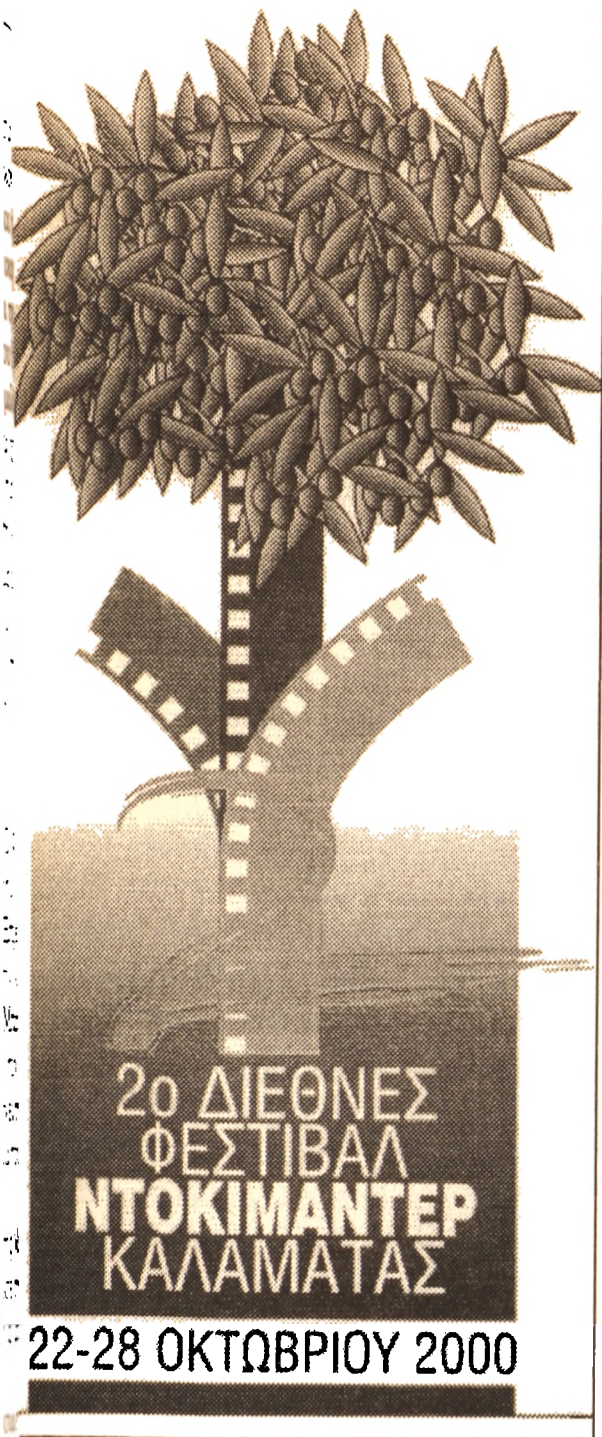
στόμα σε στόμα», αν στις δύο αίθουσες που γινόντουσαν οι προβολές δεν υπήρχαν ταινίες αποδεκτές, τώρα θα μιλάγαμε για «σιτοδεία» θεατών. Και αν δεν υπάρχουν θεατές, τι να τις κάνεις τις λαμπρές τελετές και τις δεξιώσεις; Γι' αυτούς, λοιπόν, τους συγκεκριμένους λόγους λέμε ότι η Καλαμάτα φέτος αποτέλεσε ευχάριστη έκπληξη, έστω και αν έχει δρόμο μπροστά της μέχρι να γίνει «θεσμός», έστω και με τις όποιες (αλλά αναπόφευκτες) «τρύπες» που έκανε αισθητή την παρουσία τους είτε στη διάρκεια της εβδομάδας είτε στο άνευρο και την αμηχανία της τελετής της λήξης (μόνιμη «αρρώστια» των κινηματογραφικών μας φεστιβάλ). Θα πρέπει να έγιναν αντιληπτές από τους διοργανωτές. Όχι, λοιπόν μεμψιμοιρίες. Άλλωστε, με την ενθάρρυνση διορθώνονται τα «ημαρτημένα», πολύ περισσότερο όταν το γενικό αποτέλεσμα έτεινε να αγγίζει τα όρια του εντυπωσιακού.

Μέσα από ένα σύνολο περίπου 280 ταινιών που τέθηκαν στη διάθεση του Φεστιβάλ, ξεκαθάρισαν και προβλήθηκαν 141 συνολικά ταινίες. Απ' αυτές, 41 αποτέλεσαν το διεθνές, πενήνμερο διαγωνιστικό πρόγραμμα (27 ξένες και 14 ελληνικές). Οι υπόλοιπες 100 αποτέλεσαν το υλικό οκτώ παράλληλων αφιερωμάτων, από τα οποία ξεχώρισαν, για την ποιότητα και το ενδιαφέρον τους, αυτά που έγιναν στον σημαντικό έλληνα ντοκιμαντερίστα Γιώργο Διζικιρίκη και την διάσημη Γαλλίδα Ανιές Βαρντά, το πρόγραμμα «Ολυμπισμός», με σπάνια ντοκιμαντέρ, και το αφιέρωμα στο ιταλικό ντοκιμαντέρ με μια σειρά από αριστουργήματα των δεκαετιών του '40 και του

'50 που έφεραν τις υπογραφές μερικών εκ των μεγαλύτερων ιταλών δημιουργών. Ασφαλώς το κοινό περιεχόμενο (ελληνικών και ξένων) ταινιών του διαγωνιστικού προγράμματος δεν είναι ό,τι καλύτερο για τις ελληνικές. Η παραγωγή μιας μικρής χώρας και μάλιστα σε ντοκιμαντέρ είναι άνισο και άδικο να μπαίνει στον ίδιο διαγωνιστικό κορβανά με τις επιλογές από όλο τον κόσμο. Τα χωριστά τμήματα δείχνουν επιβεβλημένα. Παρά ταύτα, από το υλικό που προλάβουμε να δούμε τις μέρες που βρεθήκαμε στην Καλαμάτα, τα ελληνικά ντοκιμαντέρ στάθηκαν ίσα προς ίσα με πολλά ξένα. Η ταινία, π.χ., του Σταύρου Ψυλλάκη *Ο άνθρωπος που ενόχλησε το σύμπαν* (σίγουρα η καλύτερη ελληνική συμμετοχή), το *Είδαν τα μάτια μου γιορτές*, του Στέλιου Χαραλαμπίδου, *Αύριο θα πάνε όλα καλύτερα* του Άγγελου Αμπαζόγλου ή οι *Ιστορίες χωρίς τέλος - Πρώτη της Άννας Κεσίσογλου*, μας έκαναν να νιώσουμε υπερήφανοι και βέβαιοι καθόλου απογοητευμένοι από τις υπόλοιπες. Από τις ξένες συμμετοχές που παρακολουθήσαμε όντως εντυπωσιαστήκαμε, αλλά αναρωτιώμαστε αν για το πρώτο βραβείο δεν βρέθηκε μια ταινία πιο ενδιαφέρουσα, πιο καίρια –και υπάρχουν τέτοιες– για να της απονεμηθεί η «Χρυσή Ελιά» από αυτή την ταινία «βουντού» (*Οι αποκαλύψεις της μαντάμ Νερβάλ*), όπως προσφυώς την αποκάλεσαν οι θεατές. Φαίνεται πως η ίδια η ταινία έκανε... βουντού στην Κριτική Επιτροπή. Συμβαίνουν.

Η υποδοχή και η φιλοξενία (από το Φεστιβάλ και την πόλη) βαθμολογούνται με άριστα.

ΤΡ.Λ.Φ.

■ ντούτοις, το Φεστιβάλ Ντοκιμαντέρ Καλαμάτας (και μάλιστα και διεθνές και διαγωνιστικό) με ετούτη τη δεύτερη διοργάνωσή του έδειξε σημάδια ότι «έπια». Και ρίζες άρχισε να βγάζει, και αλλα πέταξε. Επιτεύγματά του τόσο οργανωτική του πλευρά όσο και το καθαυτό καλλιτεχνικό του περιεχόμενο (δηλαδή τις ταινίες) άλλες συγείες του διοργανώσεις διέτρεξαν όλα χρόνια για να τις επιτύχουν. Βέβαια, αυτό δεν έγινε από παρθενογένεση. Τα καλά αυτά αποτελέσματα μαρτυρούν την ύπαρξη και τη σκληρή δουριά των ανθρώπων του Φεστιβάλ και μάλιστα αυτών που δεν «φαίνονται». Σφαιρρούν ακόμα κατάλληλο τοπικό αφορμα, δηλαδή έτοιμη την τοπική νωνία να υιοθετήσει αυτή την καιρουργία –αλλά και καινοφανή– προίθεια. Όσοι έχουν τέτοιες εμπειρίες ριζούν τι πάει να πει γεμάτες αίσεις από τη δεύτερη κιόλας φορά. «... επειδή στις μέρες μας η αποτελεσματικότερη κριτική δεν είναι πλέον η απτή», αλλά αυτή που γίνεται «από

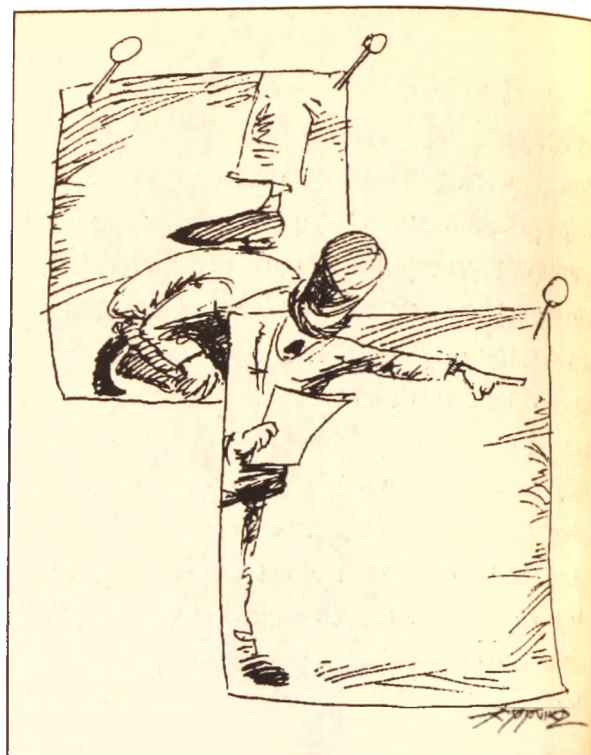
Εδώ και λίγο καιρό πύκνωσαν τα δημοσιεύματα ενάντια στην «τσιμεντοποίηση» του οικοδομικού τετραγώνου Θων, ύστερα από τις δημοσιοποιημένες προθέσεις του επιχειρηματία-κατασκευαστή Χ. Βωβού να χτίσει στην περίμετρό του έναν οικοδομικό όγκο σε επέκταση του ήδη υπάρχοντος κτιρίου γραφείων (του «Αθήνα 2004»). Οι αντιδράσεις των περιοίκων ενάντια σε οποιαδήποτε τέτοια εκμετάλλευση κορυφώθηκαν όταν το Δημοτικό Συμβούλιο ενέκρινε την πρόταση Βωβού. Στο «σάλο» που ξέσπασε κατόπιν προστέθηκαν και οι φωνές γνωστών και αγαπητών μας δημοσιογράφων, με βαρύνουσα γνώμη για τα προβλήματα της ελληνικής πόλης, που και αυτοί συντάσσονται με το αίτημα να μεταμορφωθεί το «οικόπεδο» σε «πάρκο».

ΘΩΝ

του Δημήτρη Φιλιππίδη

Ενα πάρκο λοιπόν στον κόμβο Αμπελοκήπων για να ανακουφιστεί η ζωή των περιοίκων, που ζουν κάτω από απαράδεκτες συνθήκες, παστωμένοι σε πολυκατοικίες χωρίς ίχνος κοινόχρηστων ελεύθερων χώρων. Με άλλα λόγια, σε μια «τυπική» αθηναϊκή

γειτονιά, με όλα τα (γνωστά) χάλια και ελλείψεις της. Το αίτημα είναι δικαιολογημένο, άρα δίκαιο. Και κάτι παραπάνω: είναι η μόνη δυνατότητα να διεκδικήσουν οι κάτοικοι τα (νόμιμα) δικαιώματά τους για μια αξιοπρεπή ζωή στη σύγχρονη πόλη. Μιλάμε για εντελώς στοιχειώδεις ανάγκες και όχι για

εκλεπτυσμένες προδιαγραφές κάποιου life style. Είναι μάλιστα η μόνη δυνατότητα, γιατί απλούστατα δεν υπάρχουν (άλλοι) δημόσιοι χώροι διαθέσιμοι, ούτε βέβαια το απαιτούμενο (δημόσιο) χρήμα για απαλλοτριώσεις. Το μόνο που μπορεί να εξασφαλίσει το δημόσιο, όπως είναι οργανωμένο και έτσι όπως λειτουργεί, είναι ο εξωραϊσμός των δημόσιων χώρων. Πράγμα που βέβαια δεν λύνει κανένα πρόβλημα.

Έτσι, η περίπτωση μιας κατασκευαστικής εταιρείας που έρχεται σε συνεννόηση με τους ιδιοκτήτες ακινήτων ενός αστικού τετραγώνου για να εφαρμόσει ένα συνολικό πρόγραμμα ανάπτυξης (στη θεωρία αντικείμενο του ΥΠΕΧΩΔΕ) μεταφράζεται σε άλλο ένα κρούσμα επέμβασης του κακού κεφα-

Κ Α Ι Σ Τ Η Ν Π Λ Α Τ Ε Ι Α

Ο φίλος του περιοδικού Λέανδρος Σλάβης μάς έστειλε ένα κείμενο στο οποίο σημειώνει μια περίπτωση ανάλογη με εκείνη του Θων. Και τονίζει την ελαστικότητα της ευαισθησίας των πολιτών της Αθήνας. «Ελαστικότητα» η οποία στέρησε την ανάσα και την αναπνοή σε μια άδεντρη, γυμνή γειτονιά, στην πλατεία Αμερικής:

Πριν από λιγότερο από δέκα χρόνια στην περιοχή της πλατείας Αμερικής δημιουργήθηκε μία νέα πλατεία με τη συνένωση διαφόρων μικρών υπολοίπων οικοπέδων και αυλών. Η πλατεία αυτή, διαμπερής ανάμεσα στην οδό Αγαθουπόλεως και την οδό Θήρας, πήρε το όνομα του Παύλου Μπακο-

γιάννη. Από την οδό Πατησίων την χωρίζαν στην μεν πλευρά της οδού Θήρας ένα «άχρουν, άνοστον και άγευστον» κτίσμα, που στέγαζε ένα μπαρ, και μία ημιτελής εδώ και δεκαετίες πολυκατοικία, στο δε υπόλοιπο ένα συγκρότημα ισόγειων καταστημάτων που είχε καταλάβει το μεγαλύτερο τμήμα της πάλαι ποτέ υπέροχης αυλής του θερινού κινηματογράφου «Μετροπόλ» (ή «Φεσοπόλ» για τους ανικανοποίητους κινηματογραφόφιλους, λόγω των ταινιών που προέβαλλε). Προς την άλλη πλευρά της πλατείας δέσποζαν δύο ύστερα νεοκλασικά, από τα οποία το μεν ένα στεγάζει πλέον τις υπηρεσίες του βου διαμερίσματος του Δήμου Αθηναίων, ενώ το

άλλο έχει καταντήσει ερείπιο.

Πριν από μερικούς μήνες το συγκρότημα των καταστημάτων καταδαφίστηκε για να παραχωρήσει τη θέση του σε νέο ογκώδες κτίριο με πολλούς υπόγειους ορόφους, όπως συμπεραίνει κανείς από το βάθος των εκσκαφών. Παράλληλα, ξεκίνησαν και εργασίες ανακαίνισης των δύο εγκαταλελειμμένων κτιρίων στην πλευρά της οδού Θήρας. Μάλιστα, για διευκόλυνση των εργασιών, καταλήφθηκε ένα μέρος της πλατείας με αποτέλεσμα αυτή να παραμείνει κλειστή.

Κι όμως, ο χώρος προσφερόταν για την επέκταση της πλατείας και τη δημιουργία ενός χώρου πρασίνου στην

ίου. Όσο και αν ο επιχειρηματίας χυρίζεται ότι προσφέρει έναν (δημό-ο) χώρο πρασίνου στο εσωτερικό του τραγώνου (στη θέση του σημερινού ταϊθριου γκαράζ) όπου θα ενταχθεί και ο μικρός ναός του Τσίλλερ (ό,τι απέ-λινε από το άλλοτε μέγαρο Θων), δεν κίνεται να πείθει κανέναν για τα πραγματικά του κίνητρα. Καταδικάζεται, με λα λόγια, το δικαίωμά του να είναι επιχειρηματίας, να επενδύει κεφάλαια αστικά ακίνητα και να κερδοσκοπεί. μμουργείται έτσι το παράλογο σχήμα-ζου απαλλάσσεται οποιασδήποτε ευ-νης ο κρατικός μηχανισμός (που για-λα τυρβάζει) και δαιμονοποιείται ο-ώτης που νόμιμα παίζει τα κεφάλαιά-υ μέσα στην πόλη.

Θρίαμβος της συνθηματολογίας, απα-δεκτες γενικεύσεις που αποπροσανα-λίζουν τη συζήτηση, εκτροπή προς-αν (προσφορότατο) λαϊκισμό και (φυ-ιά) εκβιαστικά υπονοούμενα ενάντια-όποιον διαφωνεί ή εγκρίνει τέτοιες-αστηριότητες.

εν είναι η πρώτη φορά που εμφανίζε-η διεκδίκηση ελεύθερων χώρων στην-ηνική πόλη από τους «περιοίκους»,-ε η πρώτη όπου η δημοσιοποίηση της-ετικής αντίδρασης έρχεται καθυστε-μένα να μπλοκάρει αποφάσεις, να-πρέψει επενδύσεις και δεσμεύσεις.-ασμωδικές αντιδράσεις μιας κοινω-ς που έχει ξεμάθει να αναγνωρίζει-υ κρύβονται οι πραγματικοί «ένοχοι»

και πεισματικά παραμυθιάζεται με ιδε-ολογήματα. Δικαίωμά της, βέβαια, αλλά-είναι αδικαιολόγητη η άγνοια της στρα-τηγικής τέτοιων αγώνων και του πώς-κερδίζονται τέτοιες μάχες. Υπάρχουν-όμως άφθονες ξένες εμπειρίες από ανά-λογες καταστάσεις τις τελευταίες δεκα-ετίες που εντελώς αγνοούνται: τι να ξέ-ρουν τώρα οι κουτόφραγκοι; Φαίνεται-τελικά ότι βρισκόμαστε ακόμα στις πα-ρωχημένες «αυθόρμητες» τακτικές, κα-λή ώρα των ιδιοκτητών αυθαιρέτων που-πέφτουν μελοδραματικά μπροστά στις-μπουλντόζες.

Πριν λοιπόν για άλλη μια φορά ζητω-κραυγάσουμε υπέρ της ελληνικής ιδιαι-τερότητας και αφεθούμε στους πηγαί-ους συναισθηματισμούς (υποτίθεται-γνώρισμα της φυλής μας) δεν θα έπρεπε-με σχετική νηφαλιότητα να παζαρέψου-με με τον κ. Βωβό σήμερα, και οποιον-δήποτε άλλο συντεχνίτη του αύριο, τι-παίρνει και τι δίνει, καταλήγοντας σε-μια «ισορροπία» προσφοράς και ζητη-σης που να μας συμφέρει πολιτικά (άρα-κοινωνικά) χωρίς να τον αποθαρρύνει-από το να κάνει τη σχετική του επένδυ-ση; Για πολιτική γης μιλάμε!

ΥΓ.: Επειδή οι καιροί είναι πονηροί, αναγκάζομαι, κλείνοντας, να δηλώσω-ότι δεν σχετίζομαι με οποιονδήποτε τρό-πο με τον κ. Βωβό και δεν εκπροσωπώ-με κανέναν τρόπο τα επιχειρηματικά-του συμφέροντα.

Μ Ε Ρ Ι Κ Η Σ ;

η πυκνοκατοικημένη περιοχή της-ήνας (και της Ευρώπης κατά πολ-ής) και ταυτόχρονα την πιο φτωχή-πράσινο. Μάλιστα, με πολύ λιγό-ο κόστος απαλλοτριώσεων από-ό που θα απαιτούσε το οικόπεδο-Χατζηγιάννη - Μέξη, πίσω από το-ίλτον», για το οποίο είχαν κινητο-ηθεί οι πάντες προ δεκαετίας.

ο θέμα δεν είναι οι επιχειρημα-ς, στους οποίους ανήκει το νέο κτί-η. Αυτοί τη δουλειά τους κάνουν, η-ία συνίσταται στην εκμετάλλευση-πιο προνομιούχων χώρων της πό-που έχουν απομείνει διαθέσιμοι.-ε αυτοί που χορηγούν τις άδειες.

αυτοί τη «δουλειά» τους κάνουν,-υ δεν υπάρχει σχεδιασμός και-ου.

πρόνοια. Το θέμα είναι όλοι αυτοί οι-«οικολόγοι, περιβαλλοντολόγοι, αρι-στεροί, προοδευτικοί» και πάσης άλ-λης ιδεολογικής τάσης φωνακλάδες, τις κινητοποιήσεις των οποίων έχει-αφειδώς υποστηρίξει το Αντί στο πα-ρελθόν και οι οποίοι λάμπουν διά της-απουσίας των, ενώ θα μπορούσαν να-αδράξουν την ευκαιρία να ακου-στούν για μία κοινωνικά δικαιότερη-υπόθεση από πολλές άλλες που έχουν-υιοθετήσει μέχρι τώρα. Φαίνεται-όμως ότι και αυτών η ευαισθησία-εξαντλείται μόλις βγουν από τα όρια-των περιοχών του κοινωνικού σου-σουδισμού (Κολωνάκι και περίχωρα) και του αρχιτεκτονικού σνομπισμού (Πλάκα, Ψυρρή κ.λπ.).

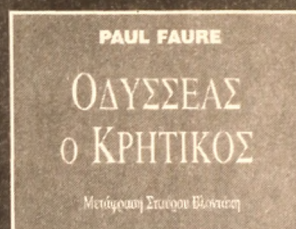
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

PAUL FAURE

Καθηγητής Πανεπιστημίου

ΟΔΥΣΣΕΑΣ Ο ΚΡΗΤΙΚΟΣ

Νέα θεώρηση για τον Οδυσσέα

Μετάφραση
Σταύρου Βλοντάκη

382 σελίδες
με 16 εικόνες, 6 χάρτες
και 12 σχέδια εκτός κειμένου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ
Προσφορά στον Πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 36.27.318

Η τέχνη ως πείραμα και η ζωγραφική ως γελοιογραφία του εαυτού της

του Μάνου Στεφανίδη

*Μυστικό δεν είναι το πώς είναι
ο κόσμος αλλά το ότι είναι.*
Wittgenstein

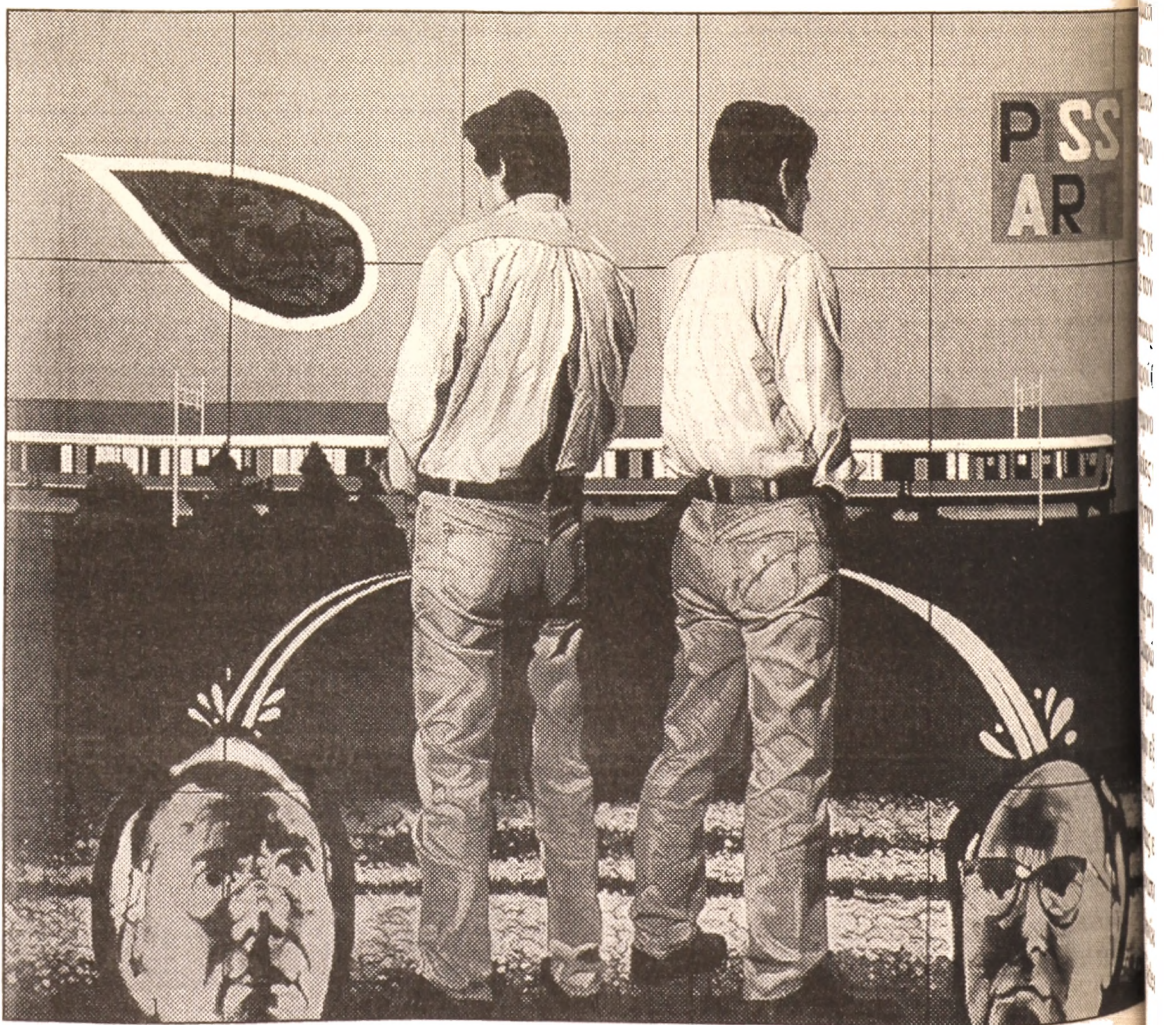
Ε, όχι κι έτσι αγαπητέ Χ.Κ. Δεν είναι «ξεχασμένοι δορυφόροι» καλλιτέχνες σαν τον Ν. Ναυρίδη ή την Σοφία Κοσμάογλου. [Ή, γιατί όχι, και τον Νίκο Χαραλαμπίδη που θα μπορούσε να μετέχει στη Synopsis I (sic)]. Το «Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης» μπορεί να συνιστά μιαν κρατική δυσπласία και να εκθέτει την ανεπάρκεια ή την μεγαλομανία ένιων, παράλληλα όμως αποτελεί τον διακαή πόθο όλης της εγκαταστάσεως κοινότητας. Είναι ένας πολύπαθος θεσμός που τον δικαιούμεστε, και γι' αυτό δεν τον χαρίζουμε σε κανέναν. Κι απ' την άλλη, είναι εθελουφλία να χτυπάμε κάποιες από τις πιο ενδιαφέρουσες και ζωντανές περιπτώσεις της σύγχρονης δημιουργίας μας μόνο και μόνο επειδή θέλησαν να δείξουν τη δουλειά τους.

Αν το ερείπιο του ΦΙΞ δεν είναι μουσείο αλλά μια τριτοκοσμική Kunsthalle, δεν φταίνει σε τίποτα όσοι εκεί παρουσιάζουν την καθ' όλα αξιολογη έρευνά τους, μια έρευνα καταξιωμένη εξάλλου στα διεθνή φόρα. Δεν φταίει, ας πούμε, η Τζένη Μαρκέτου επειδή αυτός ο δύο σ' ένα χώρος με την δύο σε μία διεύθυνση αδυνατεί να δείξει και το πολυεπίπεδο έργο σωστά, αλλά και να υποστηρίξει στο κοινό με κύρος την ερμηνεία του έργου. Δεν φταίει σαφώς ο Ναυρίδης με το συνταρακτικό-υπαρξιακό δράμα Looking for a place, μιαν ανάλογη video-πρόταση

προς το Χορεύοντας στο σκοτάδι του Λαρς φον Τρίαρς, την οποία θα χαρακτηρίζα, συμφωνώντας με την Rosa Martinez ως το έργο της δεκαετίας. Ή, τέλος, το εντυπωσιακό και ως σύλληψη και ως εκτέλεση Continuum της Αιμιλίας Παραφιλίππου, το οποίο δίνει άλλη διάσταση στον ερειπώνα και καθιστά μαγικό έναν προβληματικό χώρο, καθώς οργανώνει με εικόνες μια κάθοδο στον Άδη.

Ε, όχι κι έτσι λοιπόν. Ούτε πάλι κανείς από τους εκθέτες μάχεται την τεχνολογία, αλλά απεναντίας οι περισσό-

τεροι από αυτούς αποδεικνύονται έμπειροι και ευέλικτοι χρήστες της. Απ' όλο αυτό το πολυδιάστατο και ροούμενο εκθεσιακό ανάγνωσμα, η νάιφ ήταν κατά τη γνώμη μου -η ραϊτή- όμως όπως φαίνεται, ντού- Δανάη Στράτου. Συνακόλουθως δεν λησμόνησε κανείς τις επιλογές διεύθυνσης του Ε.Μ.Σ.Τ. στην πεσφατη Biennale. Άλλο, όμως, το και άλλο το άλλο. Γενικά, τώρα, οι υποψηφιότητες για τις αρμόδιες ευθυντικές θέσεις από Μουσεία Παιδαγωγικά Ινστιτούτα και από Άγιον Όρος ως την προεδρία βαρμμαντων καλλιτεχνικών θεσμών εξεκευμένου χαρακτήρα στρατολογούνται σχεδόν αποκλειστικά από ακένωτη δεξαμενή των πουλαίν Λαμπράκη. Άσε που κάτι μου λέει δεν θα ήσαν χαρούμενοι εκεί στο γαρο αν ευτυχούσε -και μάλλον θα- τυχήσει εν όψει Γ' Κοινοτικού πλάου στήριξης- η περίπτωση ΦΙΞ βοηθήσουμε λοιπόν τα πράγματα πάρουν τον δρόμο τους χωρίς τον νιά κι ας μην αναστέλλουμε τα θεπου, επιτέλους, συμβαίνουν. Απ' άλλη, ας συγκρουστούμε όσο θέλο

τε θεωρητικό επίπεδο, εκεί δηλαδή του συνήθως επικρατεί ο προγλωσσικός μονόλογος ή το από καθέδρας κήρυγμα, ή η σιωπή της «αυθεντίας». Για ταράδειγμα, πολύ θα ήθελα να αντιληφθώ τι σημαίνει η ακόλουθη φράση υπό τον σχετικό κατάλογο η αφορώσα την «διακειμενικότητα»:... Το διακειμενικό νόημα του έργου θεμελιώνεται τάνω σε μια διπλή κωδικοποίηση υβριδικού χαρακτήρα, συνεχών περασμάτων από το ένα οπτικοακουστικό κείμενο, είδος ή μέσο γραφής στο άλλο, από το οικείο στο ανοίκειο, από το ταυόσημο στο διαφορετικό...» Μάλιστα... είναι πάντως χαρακτηριστικό ότι ο ίδιος διακειμενικός... τυφλοσύρτης χρησιμοποιήθηκε άνετα από την ίδια γραφίδα στον ίδιο χώρο για να ερμη-

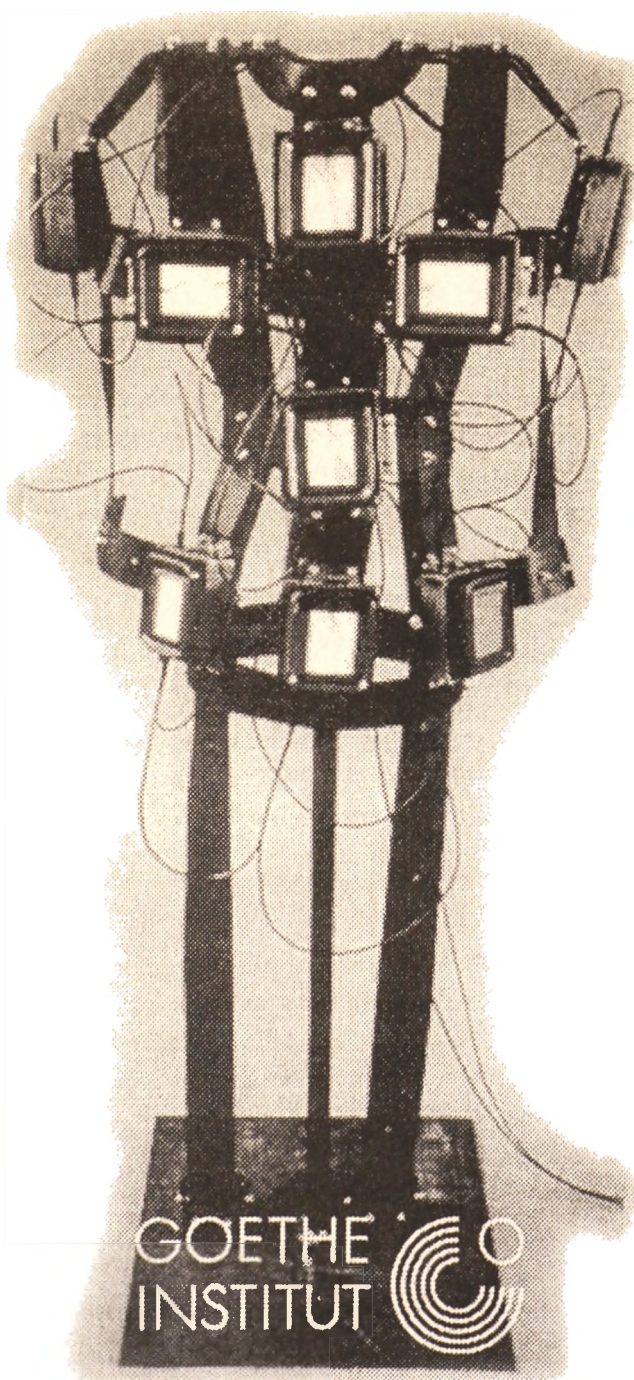
νευθεί και ο παντός καιρού Τσαρούχης κατά την πρόσφατη προεκλογική έκθεση. Θα μου πείτε, ο καλός ο μύλος αλέθει κάθε ερμηνευτική αμηχανία όσο περισπούδαστο ένδυμα κι αν αυτή ενδύεται. Και κάτι ακόμη. Το «διαδραστικό» έργο του Αλ. Ψυχούλη μου θύμισε την κωμωδία του Γκριμπογιέντοφ Συμφορά από το πολύ μυαλό. Τουνέστιν, μετά το Black box, ο καλλιτέχνης γυροφέρει το πρόβλημα του λόγου που εικονοποιείται και τούμπαλιν χωρίς ν' αποφασίζει τη λύση του. Μόνο που πια κινδυνεύει ένα εννοιολογικό ζήτημα να καταστεί Λούνα-Παρκ για χαρούμενους διασκεδαστές. Ως πολύ θετική κρίνεται πάντως η συζήτησή του με τον πολύτιμο Κωστή Παπαγιώργη. Και καλά λοιπόν το ΦΙΕ και τα βέλη ή

τα μίση που προκάλεσε, δεδομένης της πολιτιστικής στέρησης που υφιστάμεθα εδώ και πάρα πολύ καιρό ή των υποσχέσεων που η πολιτεία δίνει αφειδώς αλλά δεν τηρεί. Όμως τι μας έφταιξε η Δημοτική Πινακοθήκη και η εξαιρετική έκθεση Kunstraum-Deutschland που φιλοξενεί, προσφορά του IFA και του «Γκαίτε» για να την αγνοήσουμε τόσο επιδεικτικά; Στην πραγματικότητα, πολύ καιρό είχαμε να δούμε μια έκθεση τόσο υψηλού επιπέδου με τόσο άρτια παρουσίαση, η οποία προέβαλε τις δυνατότητες του συγκεκριμένου χώρου. Παλιότερα, προτού συντηρητικοποιηθεί η Εθνική Πινακοθήκη, φιλοξενούνταν εκεί οι εκθέσεις της Στουτγκάρδης (με πιο πρόσφατη την Malerei auf Papier του René Block). Σήμερα, η

Το έκθεμα που μιλά

Στο Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης της Βουδαπέστης (δωρεά του Ιδρύματος Ludwig) παρουσιάζοταν όλο το καλοκαίρι η έκθεση «After the Wall» (Μετά το τείχος). Εκεί εξέθεταν δεκάδες νέοι καλλιτέχνες των πρώην σοβιετικών χωρών, οι οποίοι προσπαθούσαν να βρουν μια γλώσσα ανάμεσα στην παγκοσμιοποιημένη «κοινή» ενός εισαγόμενου μοντερνισμού και στην προσωπική τους εμπειρία από τα ολοκληρωτικά καθεστώτα της εφηβείας τους. Έτσι, αλλού ένας Βούλγαρος γεννημένος το 1957 παρουσίαζε τον «Νέο Γολγοθά» με τρεις σταυρωμένους γιάπηδες, αλλού νεαροί Ουκρανοί φωτογράφιζαν ημίγυμνα Fashion models δίπλα σε κηδείες ή πρόσφατα μνήματα με έντονη την αντίθεση του προσωπικού πόνου και του απρόσωπου ύφους της αγοράς κ.λπ.

Σαφώς όμως την παράσταση έκλεψε μια αληθινή ζητιάννα-καλλιτέχνις που εξέθετε σεσταθερό ωράριο τον εαυτό της να παίζει βιολί, επαιτώντας εις πείσμα κάθε ρεαλιστικής αναπαράστασης ή αισθητικής εξιδανίκευσης. Επρόκειτο για την Tades Pogacat γεννημένη το 1960

στην Σλοβενία –με έντονα τα σημάδια της κακουχίας της ζωής της αλλά και μ' ένα νηφάλιο χιούμορ όλο συγκατάβαση. Η ίδια ονόμαζε την performance της ως The Parasite Museum of Contemporary Life - Art of Refusals, Economy of Excess. Δηλαδή: παρασιτικό Μουσείο της σύγχρονης ζωής - Τέχνη των απορριφθέντων, Οικονομία της Υπερβολής. Σ' ένα σημείο μάλιστα υπήρχαν φωτογραφίες της –σαν αυτήν εδώ–, με την ίδια να επαιτεί σε παγκάκια, σταθμούς, πεζοδρόμια κ.λπ. και με τον διευκρινιστικό-καυστικό υπότιτλο: «Η βασίλισσα συναντά τον Μαρσέλ». Όπου βεβαίως καθίσταται προφανώς ποια είναι η βασίλισσα και ποιος ο Μαρσέλ (Ντυσάν). Θεωρώ λοιπόν την πρόταση (τέχνης και ζωής συγχρόνως) της Tades άκρως επίκαιρη και ερεθιστική. Τώρα που φουντώνει και εδώ η συζήτηση για τα μουσεία την αναγκαιότητα ή τον παρασιτισμό τους και που αποφασίσαμε –κάπως καθυστερημένα είναι αλήθεια– ν' αποκαθλώσουμε τον κ. Μαρσέλ και τα παραισθητικά αινίγματά του.

Μ.Σ.

Καλησπέρα κύριε Turing!

της Άννας Χατζηγιαννάκη

Στην Ελλάδα, η εποχή της Πληροφορίας –και των Νέων Μέσων κατά συνέπεια– ήρθε με κάποια καθυστέρηση, παρ' όλο που μπήκε φουριόζα από την πόρτα των ελληνικών portals και του ηλεκτρονικού εμπορίου. Εξ ου και η εντόπια παρερμηνεία ότι πρόκειται για μια νέα προσοδοφόρα μόδα με βασικά αξεσουάρ την κατάληξη "net" που κολλάει παντού (όπως το -ex, βλέπε «στρωματέξ», «αφρολέξ», κ.λπ.) και μια οδόνη υπολογιστή, όπου διάφορα σχήματα γυρίζουν, σφυρίζουν και το παίζουν "trendy". Αλλά, η όσμωση τέχνης και τεχνολογίας, είναι μια πολύ-πολύ σοβαρή υπόθεση.

Η τέχνη της εποχής της Πληροφορίας, που χρησιμοποιεί τα Νέα Μέσα, βρήκε πέρασμα να μπει στη χώρα μας, κυρίως με τους έλληνες καλλιτέχνες που ζουν στις ΗΠΑ. Κακά τα ψέματα, η πρωτεύουσα των νέων τεχνολογιών, δεν είναι η Αθήνα...

Στην εναρκτήρια έκθεση του Εθνικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης στο κτίριο του ΦΙΕ, με τίτλο «Σύνοψις Ι- Επικοινωνίες» παρουσιάζονται οκτώ έλληνες καλλιτέχνες που δουλεύουν με video, computer και Internet – κυρίως όμως με τα παλιότερα μέσα, που είναι το video και το computer. Κοινό σημείο τους είναι ότι χρησιμοποιούν αυτά τα μέσα επικοινωνίας (μαζικής και διαπροσωπικής) για να προχωρήσουν στην καλλιτεχνική δράση. Η έκθεση έχει τον απαραίτητο διατομεακό (interdisciplinary) χαρακτήρα: Καλλιτέχνης, τεχνικός και επιστήμονας αποτελούν την άρρηκτη τριαδικότητα και προϋπόθεση για κάθε έργο τέχνης που υλοποιείται με τη χρήση της τεχνολογίας.

σθητικά, βάσει της συμμετρίας του προσώπου που «βλέπει» και μετά δημιουργεί, βασισμένος σε σχετικές μελέτες, την οπτική οσφρητική ταυτότητα του «συνομιλητή» του, μεταφρασμένη σε "smell bytes".

Επισημαίνω ότι στη σχέση τεχνητής και ανθρώπινης νοημοσύνης, οι υπόλοιπες εκτός της όσφρησης και της γεύσης αισθήσεις, βρήκαν τρόπο να περάσουν ως πληροφορία, από την τεχνολογική στη βιολογική οντότητα και το αντίστροφο: Η εικόνα, ο ήχος, ψηφιο-

ποιούνται και ταξιδεύουν στον κυβερνοχώρο, η τηλε-αφή μπορεί να βιωθεί με ειδικά γάντια, η αντίληψη της τρίτης διάστασης βιώνεται κι αυτή, με ειδικό κράνος και γυαλιά.

Καθώς όμως το αντικειμενικό εξωτερικό ερέθισμα που συλλαμβάνουν οι αισθήσεις γίνεται αντιληπτό από τη βιολογική οντότητα μόνο ως πληροφορία άρρηκτα συνδεδεμένη με τη μνήμη, όλες οι αισθητηριακές πληροφορίες μας είναι υποκειμενικές: Η κολόνια του φίλου μου έχει μια ονομασία, αλλά για μένα είναι μια πληροφορία αποθηκευμένη στη μνήμη, που παραπέμπει στη μοναδικότητα –για μένα– ενός ανθρώπου: στην «οσφρητική» του ταυτότητα. Πώς όμως θα μεταδώσω την πληροφορία αυτή;

Μια οπτική «ταυτότητα οσμής» καταρτίζεται και μεταδίδει ως πληροφορία ο Chris 053, «κλέβοντας» εικόνες προσώπων.

Νομίζω ότι αδικώ το σκεπτικό, το βάθος και το μέγεθος της δουλειάς της Μαρκέτου, γράφοντας ελλειπτικά, μερικές αράδες, στο πλαίσιο μιας ομαδικής έκθεσης. Ελλείψει χώρου, αυτό που μπορώ να κάνω, είναι να δώσω ένα μικρό «κλειδί» στον επισκέπτη της έκθεσης: να διαθέσει πολλή ώρα στο χώρο της, να παίξει χαλαρά με τους υπολογιστές, να νιώσει την παιγνιώδη και φιλική «παρουσία» του Chris 053, την ανατρεπτική σκέψη της Τζένης, που ανοίγει αμφίδρομο μέσω του κυβερνοχώρου προς κάθε ανθρώπινη οντότητα, να γίνει –αν μπορεί– λίγο cyborg χωρίς να φοβηθεί το τεχνολογικό μέλλον που είναι κιόλας εδώ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΨΥΧΟΥΛΗΣ

Διαδραστικό ανοιχτό περιβάλλον στον πραγματικό χώρο, με υπολογιστή συνδεδεμένο με σάκο του μποξ που ενεργοποιείται με κάθε βίαιο χτύπημα του συμμετοχού επισκέπτη. Ο υπολογιστής «απαντάει» και «αιτιολογεί» την πράξη, με μια από τις πολλές διαθέσιμες ψηφιοποιημένες φράσεις που έχουν αποθηκευθεί στην μνήμη του. Το έργο είναι «ανοιχτό», μια και ο επισκέπτης μπορεί να συμμετέχει στην εξέλιξή του, γράφοντας σε ένα χαρτάκι μια δική του φράση-αιτία βίαιας συμπεριφοράς. Η φράση θα μαγνητοφωνηθεί αργότερα και θα προστεθεί στις ήδη υπάρχουσες.

Η διαδραστική σχέση μεταξύ τεχνη-

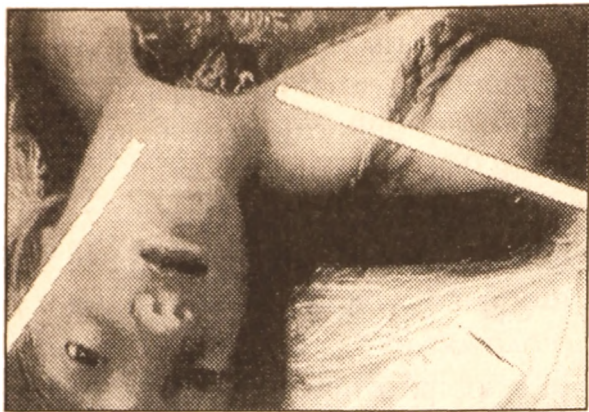
ALEXANDER MARKETOU

Net art. Εγκατάσταση με υπολογιστές συνδεδεμένους στο Διαδίκτυο και προσαρμοσμένα σε πανί. Ο επισκέπτης, αν θέλει, έχει διαδραστική σχέση με την τεχνητή νοημοσύνη (agent) Chris.053, ο οποίος «κλέβει» την εικόνα του «συνομιλητή» και την αναλύει, την κατατάσσει αι-

Άννα Χατζηγιαννάκη, ιστορικός τέχνης (Paris I Paris VIII) και curator του www.artopos.org, ασχολείται με την τέχνη στα Νέα Μέσα από το 1995

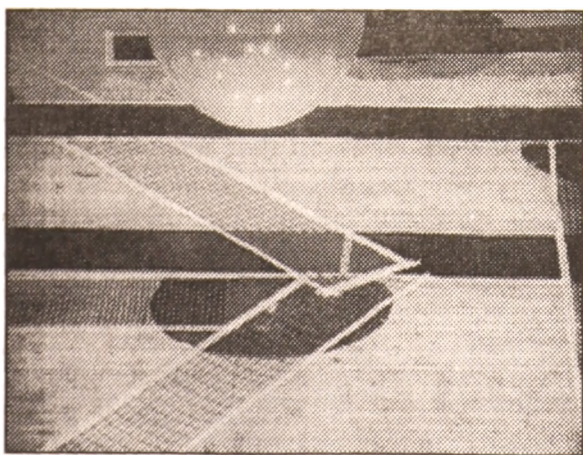
τής και ανθρώπινης νοημοσύνης, παρουσιάζει εδώ το εξής παράδοξο: Η βιολογική οντότητα δρα στο επίπεδο του θυμικού, μυϊκά, ενώ η τεχνολογική οντότητα «μεταφράζει» την παρορμητική πράξη σε ένα ρητορικό λόγο.

ΜΙΑΤΟΣ ΜΑΝΕΤΑΣ

Βίντεο που προέρχονται από ηλεκτρονικά παιχνίδια των οποίων «πειράχτηκε» ο πηγαίος κώδικας. Πρόκειται για ανατροπή και διακοπή της διαδραστικής σχέσης ανάμεσα στη βιολογική και την ηλεκτρονική οντότητα.

Η ιδέα είναι να «σπάσει» το πρόγραμμα ενός κοινού ηλεκτρονικού παιχνιδιού, το οποίο κατασκευάστηκε με στόχο την αναμέτρηση ηλεκτρονικής και βιολογικής οντότητας, πάνω σε ένα ανοιχτό, μη γραμμικό «σενάριο». Σύμφωνα με το αρχικό πρόγραμμα, η έκβαση του παιχνιδιού θα εξαρτηθεί από τις ικανότητες της βιολογικής οντότητας. Ο κώδικας σπάει και ξαναγράφεται, ανατρέποντας και καταργώντας την αμφίδρομη σχέση παίκτη και παιχνιδιού. Στη συνέχεια μεταγράφεται το αποτέλεσμα σε ένα παλιότερο μέσον, το βίντεο. Το παιχνίδι έχει αποκτήσει προδιαγεγραμμένο πλέον γραμμικό «σενάριο» και προκαθορισμένη έκβαση, ενώ η βιολογική οντότητα έχει αποκλειστεί από το παιχνίδι.

ΝΙΚΟΣ ΝΑΥΡΙΔΗΣ

Προβολή βίντεο. Αντιστροφή της ιδέας του «skin» (δέρματος) που μπορεί να επεκταθεί και να βελτιωθεί.

Το φυσικό δέρμα-κέλυφος ενός μελλοντικού cyborg έχει (θεωρητικά) απεριόριστες δυνατότητες συμβατότητας ανάμεσα στην τεχνολογική και τη βιολογική οντότητα. Εδώ, το μπαλόνι που καλύπτει το κεφάλι –τυφλό χωρίς νευρικές απολήξεις «δέρμα»–, δρα ως μονωτής. Αποκλείει τη μεταβίβαση εξωτερικής αισθητηριακής πληροφορίας προς τα μέσα. Το μπαλόνι-τυφλό δέρμα, επεκτείνεται, συρρικνώνεται, ασφυκτιά, προσεγγίζει, ανιχνεύει, φθάνει στα όρια της διάταξης, υπακούοντας στη βούληση της κεφαλής που καλύπτει. Σε αυτή την παρέλαση, από μπαλόνια-δέρμα που καλύπτουν ανθρώπινα κεφάλια ή άλλα μπαλόνια, υπάρχει και μία κεφαλή γυμνή, ελεύθερη από το μπαλόνι-δέρμα. Αλλά ίσως να μην το είχε φορέσει ποτέ...

ΔΑΝΑΗ ΣΤΡΑΤΟΥ

Γλυπτό και βίντεο. Έξυπνη επίτευξη κατασκευή από μεταλλικούς σωλήνες τετράγωνης διατομής, πίσω από τους οποίους προβάλλεται το βίντεο – εναλλαγές του φυσικού περιβάλλοντος (θάλασσα) και του συγκεκριμένου τεχνητού περιβάλλοντος της λεωφόρου Συγγρού.

Όπως με τους μπρεσιονιστές, όσο πιο μακριά στέκεται ο θεατής από το έργο, τόσο πιο «μέσα» του βρίσκεται. Εδώ έχουμε ένα άλλο είδος γεωμετρικής «οφθαλμαπάτης»: Από μακριά, το φωτεινό μέρος της σύνθεσης καλεί και «ρουφάει» τον θεατή στο κέντρο του, τον «παρακολουθεί» καθώς μετακινείται δεξιά και αριστερά μέχρι να πλησιάσει τόσο που να κολλήσει το μάτι του σε έναν από τους σωλήνες. Πλησιάζοντας, ο «μαγνήτης» όλο και μικραίνει, αφήνει το θεατή να «βγει» από το έργο. Παρατηρεί τη λεπτομέρεια, διακρίνει την εικόνα, τα επί μέρους στοιχεία, ακούει τον ήχο. Μακριά, ο θεατής είναι μέρος του έργου. Κοντά του, είναι παρατηρητής

ΑΙΜΙΛΙΑ ΠΑΠΑΦΙΛΙΠΠΟΥ

Περιβάλλον και Βίντεο. Το βίντεο προβάλλεται στο δάπεδο, ο θεατής το παρατηρεί από ψηλά. Οι κώδικες που χρησιμοποιούνται στη ροή του βίντεο, όπου κάθε εικόνα γεννιέται μέσα από την προηγούμενη είναι οι εξής: Ο «οπτικός θόρυβος» της ψηφιακής εικόνας (το γνωστό μας «χιόνι»), το φυσικό περιβάλλον (νερό) και το τεχνητό (πόλη) κι ακόμα, μαθηματικές έννοιες και

σχήματα, που επιχειρούν να μορφοποιηθούν σε κοινά αντιληπτό οπτικό και αισθητικό κώδικα.

ΣΟΦΙΑ ΚΟΣΜΑΟΓΛΟΥ

Περιβάλλον από δύο μικρά δωμάτια, δύο βίντεο εγκαταστάσεις και διπλό καθρέφτη-τζάμι σαν αυτούς που χρησιμοποιούν στις ανακρίσεις. Σε όποιο δωμάτιο κι αν σταθεί ο θεατής, ο φωτισμός που εναλλάσσεται, τον θέτει τότε στη θέση του παρατηρητή που ελέγχει, τότε του παρατηρούμενου που ελέγχεται.

Εναλλαγή ταυτοτήτων. Το είδωλό του στον καθρέφτη ή η εικόνα που βλέπουν οι απέναντι πίσω από το τζάμι; Στη μία αίθουσα, το βίντεο δείχνει το ενυδρείο έτσι όπως το κοιτάνε τα ψάρια: Από μέσα προς τα έξω. Στην άλλη, όπως το κοιτούν οι επισκέπτες που παρατηρούν απ' έξω τα ψάρια που είναι μέσα.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΖΑΡΗΣ

Από το σελλιόντ στο βίντεο, από το μύθο στην απομυθοποίηση. Ο Κόζαρης έφτιαξε μια πανέξυπνη σύνθεση από τρέιλερ, χρησιμοποιώντας ακουστικό

ινεκτικό ιστό την αφήγηση. Βίντεο-θέση σε μεγάλη οθόνη. Ένα σχόλιο ο μύθος των «σπαγγέτι γουέστερν», το μυθοποίηση της video art –που δεν δείχνει ντε και καλά να εμφανίζεται ποτεινή ως ο Ηρόκλειτος– σπαράγμα από θολές εικόνες μονοπλάνο, ζουμ και σκούπα... Εδώ, η βίντεο τέχνη, απε-χοποιημένη, βγάζει γέλιο, σαρκάζει και αυτοσαρκάζεται. Μεταπλάθει το θεό σε παραμύθι και περνάμε όλοι λά. Το απλό δεν κατ' ανάγκην είναι βλοϊκό. Στην προκειμένη περίπτωση λιστα, δεν δείχνει να του καίγεται ρφάκι αν θα ενταχθεί στα έργα υψη-ς τέχνης κι αν θα προκαλέσει ρήγμα ην ιστορία της τέχνης.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το θέμα της σχέσης βιολογικής και τεχνητής οντότητας (ανθρώπινης και τεχνητής νοημοσύνης) δείχνει να απο-τελεί κοινό σημείο προβληματισμού για τους περισσότερους καλλιτέχνες που μετέχουν στην έκθεση. Διάχυτη είναι επίσης στις περισσότερες θεμα-τικές προσεγγίσεις, η ιδέα της ανατρο-πής –ο καλλιτέχνης είναι κατά τεκμή-ριο ο πιο ευαίσθητος δέκτης των «ση-μείων των καιρών»–, χωρίς πάντως να εμφανίζεται προς στιγμήν κάποια δράση με καθαρά ακτιβιστικό χαρα-κτήρα.

Οι ανατροπές συντελούνται εδώ είτε μέσα από το hacking (κυβερνοπειρα-τεία) όπως στο “Smell bytes” της Μαρ-κέτου), είτε με cracking, (σπάσιμο ηλε-κτρονικού κώδικα) όπως στα έργα του Μανέτα. Άλλοτε, η ανατροπή επικε-ντρώνεται στη μετάπλαση του ενός μέ-σου σε άλλο, παλαιότερο ή νεότερο: Από το σελιλόιντ στο βίντεο, από το διαδραστικό ηλεκτρονικό παιχνίδι στο σεναριοποιημένο βίντεο.

Η τέχνη συναντιέται με την τεχνολο-γία, αλλά και με την επιστήμη των Μα-

θηματικών που χρησιμοποιούν δύο γλύπτριες: Η Στράτου χρησιμοποιεί πολύ μεθοδικά τη γεωμετρία τόσο στις σχέσεις των στοιχείων του έργου μετα-ξύ τους, όσο και στη σχέση θεατή-έρ-γου και στη σχέση χώρου - έργου - θεα-τή, προκειμένου να φτάσει στο οπτικό αποτέλεσμα που θέλει. Η Παπαφιλίπ-που πειραματίζεται με φιλοσοφικές μαθηματικές έννοιες τις οποίες επιχει-ρεί να κωδικοποιήσει στο βίντεο.

Ο Big Blue νίκησε τον Κασπάρωφ, αλλά δεν κατασκευάστηκε ακόμη η μη-χανή του Turing – όπου οι εκδηλώσεις της τεχνητής και της ανθρώπινης νοη-μοσύνης δεν ξεχωρίζουν μεταξύ τους. Προς στιγμήν, η ανθρώπινη νοημοσύνη μπορεί μόνο να ελέγχει την τεχνητή, γι' αυτό και διακατέχεται από την εμμονή να παίξει το ρόλο του Μεγάλου Hacker που εμπνεύστηκε και εκτέλεσε το Big Bang.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

1. Οι όροι «καλές τέχνες» και «καλλιτέχνες» χρησιμοποιούνται εδώ συμβατικά και αναγκαστικά, για να περιγράψουν μορφές δράσης και προτάσεις με τη χρήση πολυμέσων και δικτύων.

20 ΧΡΟΝΙΑ
1980-2000

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

Εν συνεργασία με
την ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ,
το ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ,
το ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΨΥΧΟΔΡΑΜΑΤΟΣ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ και
το ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ
Μέλη: της Ευρωπαϊκής Ένωσης Ίνστιτούτων Ομαδικής Ανάλυσης (E.G.A.T.I.N.),
της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Ψυχοθεραπείας (E.A.P.) και
της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Ψυχαναλυτικής Ψυχοθεραπείας (E.F.P.P.)

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

- Ομαδική Ψυχοθεραπεία - Ψυχοδράμα
- Ψυχολογική Αξιολόγηση
- Κοινωνική Ψυχιατρική - Κοινωνικοθεραπεία
- Δυναμική της Οικογένειας

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΙΣ

- ΟΜΑΔΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ
- ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ
- ΨΥΧΟΔΡΑΜΑ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΙΑ
- ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

ΑΘΗΝΑ, ΙΩΑΝΝΙΝΑ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Πληροφορίες-Εγγραφές

Αθήνα: Γραμματεία του Α.Ψ.Κ. 9.00 π.μ. - 9.00 μ.μ.
Ιωάννινα: κ. Γεωργία Μοιροπούλου 0651 75487, κ. Τζένη Τόλη 0651 21782,
Θεσσαλονίκη: κ. Φραντζέσκα Μπασιλά 031/430.850, Τρίτη - Τετάρτη 6.00 - 8.00 μ.μ.
κ. Άσπασία Παπαδοπούλου 031 / 435.819, Δευτέρα & Τετάρτη 6.00-8.00 μ.μ.
κ. Αόμνη Σιδερόπουλο 0351/38485, Τρίτη 10.00 - 1.00 π.μ. & Τετάρτη 5.00-8.00 μ.μ.
κ. Στέλλα Ι. Λαμπρούλη 041 / 253.108

Σ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ Ι & ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ, 114 72 ΑΘΗΝΑ * ΤΗΛ. 6447.533-6435.980-
FAX 6445.140 e-mail: igaa-opc@otenet.gr

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΕΝΤΟΣ»

ΜΟΛΙΣ
ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Ναταλία Αποστολοπούλου

ΜΕΤΑ ΤΗ ΒΑΡΚΙΖΑ Η ΤΡΑΓΩΔΙΑ...

Ο ΜΑΤΩΜΕΝΟΣ ΓΕΝΑΡΗΣ ΤΟΥ '46

1945. Αρκετούς μήνες μετά την αποχώρηση των Γερμανών, τον Οκτώβρη του 1944, η ελληνική επαρχία εξακολουθεί να “κυβερνάται” από τους ντόπιους συνεργάτες των κατακτητών. Συγκλονιστικές αφηγήσεις και ιστορικά ντοκουμέντα περιγράφουν το κλίμα βίας και τρομοκρατίας που επικρατεί στην ελληνική ύπαιθρο, από τη δράση των ένοπλων ακροδεξιών ομάδων, μετά την Απελευθέρωση, τα Δεκεμβριανά και την υπογραφή της Συμφωνίας της Βάρκιζας. Ένα βιβλίο-κατάθεση για μια Ελλάδα που κάποιοι επιδιώκουν να ξεχαστεί.

Σε όλα τα βιβλιοπωλεία

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΕΝΤΟΣ»

Τηλ.: 76.48.900, Fax: 76.48.901,

Internet: www.defacto.gr • e-mail: entos@defacto.gr

Ζωντανό θέατρο από ψυχεδελικές
φόρμες σε δορυβώδεις
δρόμους με illustration συσκευασία...

Ήχοι κοντά μας Απόηχοι γύρω μας

του Ανδρέα Παπαδημητρίου

PHINLEY QUAYE

Vanguard

Μετά την
ανάδειξη
του το
1998 ως
καλύτε-
ρου πρω-
τοεμφανι-
ζόμενου
καλλιτέ-
χνη για το
Maverick a

Strike, ο Finley Quayé επανέρχεται στα
μουσικά δρώμενα με το *Vanguard*. Ωρι-
μότερο συνθετικά album με καλύτερη
και πλουσιότερη ενορχήστρωση. Με
δύο ήδη γνωστά καλά ρυθμικά κομμά-
τια, τα *Spiritualized* και *Feeling Blue*,
το *Vanguard* αποκαλύπτει νέα μίνι αρι-
στοουργήματα: *When I Burn off into the*
Distance, *Chad Valley*, *Calendar*, *Hey*
Now ξεχωρίζουν μεταξύ πολλών καλών
άλλων.

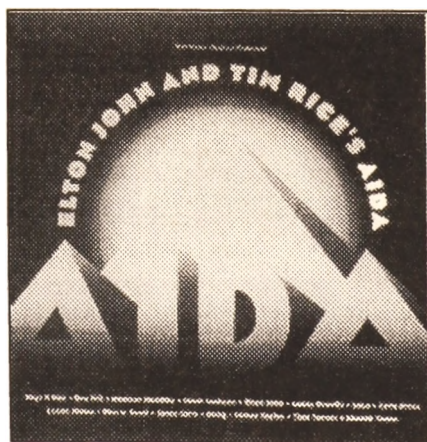
Ένα ποιητικό παραλήρημα με συνο-
δεία άλλοτε από φαζαρισμένες κιθάρες
κι άλλοτε από πινελιές από τα
keyboards και το φλάουτο. Ιδιόμορφες
μελωδίες ανακατεύονται με εξώκοσμα
εξωτικούς ρυθμούς σε ένα ιδιότυπο
προσωπικό τύπου ψυχεδελικό rhythm
'n' blues. Ένα album που δικαιώνει αυ-
τούς που στο πρόσωπο του Finley
Quayé διέκριναν ένα μικρό λαμπερό
αστέρι που θα ομορφαίνει για πολλά
χρόνια τον ουρανό του ροκ εν ρολ στε-
ρεώματος...

ELTON JOHN AND TIM RICE

AIDA

Μετά τα Oscar, Grammy και άλλες
διακρίσεις για την μουσική στο *Lion*
King, ο Elton John με τον Tim Rice και
τα studios Disney συνεργάζονται ξανά
για την όπερα, διασκευάζοντας και
φτιάχνοντας το soundtrack της όπερας
Aida του Verdi. Με την συμμετοχή των
Sting, Tina Turner, Spice Girls, Janet
Jackson, Boys II Men, James Taylor,
Lenny Kravitz, Lulu, Dru Hill, Kelly

Price και
Le Ann
Rinnes,
μεταλ-
λάσσουν
ένα με-
γάλο
μουσικό
έργο σε
ένα χλια-
ρό ποπ

κατασκευάσμα, θέλοντας να επαναλά-
βουν την επιτυχία του *Lion King* και
αποδεικνύοντας απλώς ότι οι συνταγές
είναι για τα φαρμακεία...

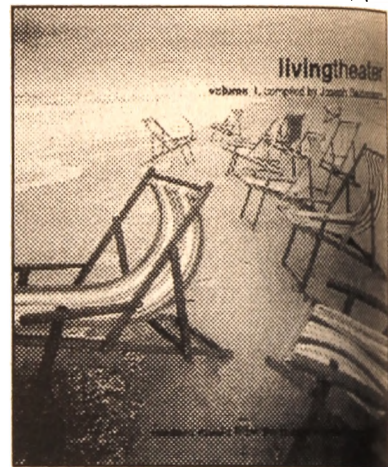
LIVING THEATER

Volume 1

Όλα άρχισαν όταν ο Joseph
Baldassare, μουσικός παραγωγός από
την Αμερική που ζούσε στην Ευρώπη,
μετακόμισε στην Ελλάδα. Γοητευμένος
από την επιρροή των ανατολικών ακου-
σμάτων και οργάνων στην ελληνική

μουσική, αποφάσισε να κάνει την δική
του παραγωγή. Κάλεσε στην Ελλάδα
μουσικούς από όλα τα μέρη της υφηλί-
ου (Βε-

νεζουέ-
λα, Κα-
ναδά,
Λιθουα-
νία,
Τουρ-
κία,
Βέλγιο,
Ιρλαν-
δία,

Ινδία κ.ά.) και με την συνεργασία ελ-
λήνων συναδέλφων τους φτιάχνουν
την πρώτη (όπως λένε) chill out συλλο-
γή που αναμειγνύει τα ηλεκτρονικά
στοιχεία με φολκλόρ, hip-hop όπερα
jazz και ethnic trance. Ο ίδιος παίζει
keyboards, ενώ όλοι οι μουσικοί συ-
ντελεστές του album είναι πρωτοεμ-
φανιζόμενοι. Συμπαθητική προσπά-
θεια με καλές προθέσεις που, στις πε-
ρισσότερες περιπτώσεις, δικαιώνει
τον εμπνευστή της.

PEARL JAM

25 Live Shows

Έναν
μεγάλο
μπελά
για την
παρά-
νομη
αγορά
των
bootlegs

δημιουργεί η ιδέα των Pearl Jam να κυ-
κλοφορήσουν όλην τους την ευρωπαϊκή
περιοδεία σε 25 διπλά cds (που διατίθε-
νται και χωριστά) με ειδική χαμηλή τι-
μή, ένα για κάθε πόλη που εμφανίστη-
καν (πλην του Roskilde της Δανίας).
Και έναν ευχάριστο μπελά για τους φι-
λους τους, τους συλλέκτες και τους θεα-
τές της κάθε συγκεκριμένης συναυλίας
που φρόντισαν να παραγγείλουν όλη
την σειρά και να υπάρχει λίστα αναμο-
νής πριν ακόμα αυτή κυκλοφορήσει.
Ψυχραιμία παιδιά, γιατί σε λίγο θα κυ-
κλοφορήσει σε cd και όλη η σειρά των
συναυλιών που έδωσαν στην Αμερική-
σαράντα έξι cd παρακαλώ!

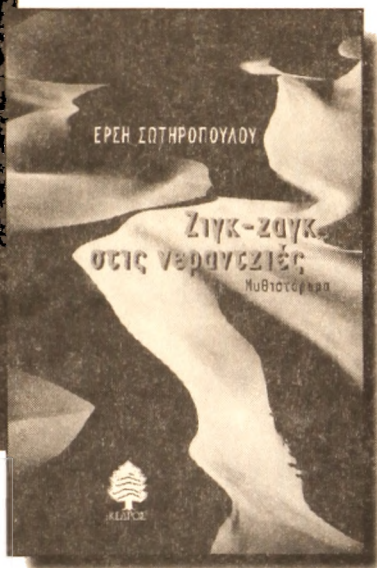
Ταξιδιάρικες μπαλάντες, ηλεκτρι-
σμένες κιθάρες και παιξίμο με περίσ-
σιο τσαμπουκά βρίσκονται στην ημε-
ρησία διάταξη. Η μπάντα το γλεντάει
και οι φανς περνούν καλά...

Κ Ρ Α Τ Ι Κ Α Β Ρ Α Β Ε Ι Α

2 0 0 0

ΚΡΑΤΙΚΟ ΒΡΑΒΕΙΟ
ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΟΣ
ΖΙΓΚ-ΖΑΓΚ ΣΤΙΣ
ΝΕΡΑΝΤΖΙΕΣ

ΕΡΣΗ ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ

e-mail: kedros@otenet.gr

ΑΝΔΡΕΑΣ ΦΡΑΓΚΙΑΣ

ΚΡΑΤΙΚΟ ΒΡΑΒΕΙΟ
ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΗΣ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
ΑΣΙΑ, ΑΣΙΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΕΝΗΣ

ΜΕΓΑΛΟ ΒΡΑΒΕΙΟ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ
ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ
ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΚΑΙ ΣΠΙΤΙΑ
ΛΟΙΜΟΣ
Η ΚΑΓΚΕΛΟΠΟΡΤΑ
ΤΟ ΠΛΗΘΟΣ 1
ΤΟ ΠΛΗΘΟΣ 2

Με πράσινο εξαφωνομετρικό κεφάλι ποιητή

της Ιάνα Μπούκοβα

Να μιλήσεις για την ποίηση έξω από την ποίηση, είναι δύσκολο. Να μιλήσεις για την μετάφραση της ποίησης, έξω από την ποίηση, δεν είναι περισσότερο εύκολο. Όχι τόσο για εκείνον που σχολιάζει μία μετάφραση, όσο για τον ίδιο τον μεταφραστή, που την βιώνει (αν θέλει να είναι ειλικρινής με την ποίηση – δηλαδή ποιητής) σαν υπαρκτικό γεγονός (και καλύτερα να είναι).

Γίνεται λόγος για την έκδοση στην βουλγάρικη γλώσσα, τον Σεπτέμβριο του 2000, της ανθολογίας ποιημάτων (1945-1990) του Μίλτου Σαχτούρη υπό τον γενικό τίτλο *Η Δύσκολη Κυριακή*, (Ιάνα Μπούκοβα, εκδόσεις Prozorets, Sofia 2000), η οποία και παρουσιάστηκε σε ειδική εκδήλωση στη Σόφια από την μεταφράστριά της, ποιήτρια Ιάνα Μπούκοβα. (Αρκετά εκτενής και

πλήρης ανθολογία, μιας και συμπεριλαμβάνει εξήντα τέσσερα ποιήματα από το έργο ενός ολιγογράφου ποιητή.) Η εκτίμηση του μεταφραστικού αποτελέσματος σε παρόμοια περίπτωση θα μπορούσε ίσως να συμβάλει στην κατανόηση των προβλημάτων, που δημιουργούνται

από την μετάφραση, ελάχιστα όμως θα βοηθούσε στο να αντιληφθούμε το ζητούμενο μεταφραστικό αποτέλεσμα –δηλαδή την ποίηση– και δεν είναι στις προθέσεις μου να παίξω «το χαλασμένο τηλέφωνο» ακόμα και με τον πλέον ευφυή αναγνώστη αυτών των γραμμών. Αντιθέτως, είμαι πεπεισμένος, ότι η γνώση του τρόπου με τον οποίο προσεγγίζει την ποίηση ο μεταφραστής της είναι κάτι που πραγματικά αξίζει τον κόπο, αφού αποτυπώνει τις προθέσεις του και σε τελευταία ανάλυση –εδώ μόνον αβασάνιστη δεν είναι αυτή η έκφραση–, μη όντες γνώστες της συγκεκριμένης γλώσσας, μας επιτρέπει να υποθέσουμε το αποτέλεσμα.

Ας μοιραστούμε λοιπόν μαζί αυτήν την δυνατότητα επικοινωνίας, παραθέτοντας την εισαγωγή της Ιάνα

Μπούκοβα στην *Δύσκολη Κυριακή* και τουλάχιστον ας μιλήσουμε επάνω σε κάτι κοινό, μεταξύ μας, με τον μεταφραστή, με ίδιο τον Μίλτο τον Σαχτούρη.

Δημήτρης Α.

«Όταν άρχισα να γράφω, δεν είχα την αίσθηση ότι απευθύνομαι σε κάποιο κοινό. Είχα την αίσθηση ότι από δω και εμπρός απευθυνόμουνα στη δύσκολη μοίρα μου».

Μίλτος Σαχτούρης
(Περιοδικό «η λέξη» Σεπτ.-Δεκ. '94)

Δοκιμάζοντας να μιλήσω για τον Μίλτο Σαχτούρη, ανακαλύπτω ότι δεν μπορώ να πω τίποτα ψυχραίμο και από απόσταση, τίποτα έξω από εκείνη την εξ ολοκλήρου ερωτική σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα στον μεταφραστή και τον

επιλεγμένο από εκείνον ποιητή. Και επιβάλλεται πάλι εδώ να χρησιμοποιήσω τη λέξη που υπάρχει ήδη στον τίτλο αυτού του βιβλίου και στο μότο της παρούσης εισαγωγής: «δύσκολος». Δύσκολη επιλογή, δύσκολη στάση ζωής, δύσκολη ποίηση. Σπάνια συναντά-

ποιητής του οποίου η βιογραφία εξαντλείται (όσο και αν ψάχνει κά-
ς) στην ημερομηνία της γέννησής
και τους τίτλους των ποιητικών
συλλογών. Οι ελάχιστες συνεντεύ-
ς του δεν προσθέτουν σχεδόν κανέ-
καινούργιο στοιχείο για την ζωή
· η αναφορά στη φυματίωση που
μάδεψε τα νεανικά του χρόνια - η
ότη του επαφή με τον θάνατο και το
ικινο- σταθεροί συνοδοιπόροι
· η ποίησή του · η μοναξιά του έργου
· ή μερικά πολύ απλά λόγια για
· «ωραίους νεκρούς», τα αδέλφια
στη μοίρα και τα βάσανα - τον
αντς Κάφκα, τον Ντύλαν Τόμας,
Αρθούρο Ρεμπό. Στα σύντομα βιο-
φικά σημειώματα επάνω στα εξώ-
· των βιβλίων του σταματάει την
· ιά σου η φράση: «Σπούδασε νομι-
· αλλά τα εγκατέλειψε για να αφο-
· θεί αποκλειστικά στην ποίηση».
· εδώ θα πρέπει να έχουμε υπόψη
· ότι η λέξη στον Μίλτο Σαχτούρη
· είναι ποτέ σχετική, η λέξη υπάρ-
· μόνον ως απόλυτη αξία. «Αποκλει-
· ιά» σημαίνει κανένα άλλο παιγνίδι
· τον λόγο, κανένα άρθρο, μετάφρα-
· δοκίμιο, διάλεξη, κανένα επάγ-
· μα, καμία άλλη απασχόληση. Κα-
· άλλη παρουσία, εκτός αυτής διά
· στίχων του. «Αποκλειστικά στην
· ρση» διηγείται τη ζωή του.
· ομάζω την ποίηση του Σαχτούρη
· κολη, όχι για να την αντιπαραθέ-
· τε με κάποια ενδεχόμενη «εύκολη
· ρση» (αυτός καθ' αυτός ο συνδυα-
· των δύο λέξεων αποτελεί οξύμω-
· αλλά γιατί δεν έχω συναντήσει
· ον ποιητή, ο οποίος να δημιουργεί
· ο δυνατή την αίσθηση της αντίστα-
· του υλικού, μια αίσθηση για τον
· ως ύλη σκληρή, ανένδοτη, δυ-
· λομεταχείριστη και να μεταδίδει
· ο ξεκάθαρα αυτήν την σχεδόν σω-
· κή, ασθμαίνουσα προσπάθεια
· την ανύψωση της λέξης και την
· θέτησή της στο ακριβές της ση-
· . Στο μοναδικό ακριβές σημείο.
· τον ονόμαζα αρχιτεκτονικό ποιη-
· Για ποιήματά του είναι δομημένα
· ιά εκπληκτική σταθερότητα της
· σκευής, με μια σχεδόν μαθηματι-
· ατανομή των όγκων και των ισορ-
· ών. Ακλόνητα.

· η κατατάσσουν στους σουρεαλι-
· σκ· (ο ίδιος δεν αγαπάει να ονομάζε-

ται έτσι). Από τον σουρεαλισμό εν-
στερνίζεται το παράδοξο και την έκ-
πληξη στον στίχο, απορρίπτοντας την
ευκολία και το αβασάνιστο. Από το
δημοτικό τραγούδι προσπερνάει εκεί-
νο το οποίο προσελκύει συνήθως τους
ποιητές - το λεξιλόγιο και την ρυθμι-
κή. Αφομοιώνει τον εσωτερικό του
ρυθμό, την τριαδικότητα, την απαρίθ-
μηση, την επανάληψη, την τελετουργι-
κότητα, το ξόρκι. Κληρονομεί επίσης
την ενστικτώδη του «α-ποιητικότητα»
και «α-νοηματικότητα». Η συνειδητή
της τραχύτητα, η βασανιστική της
ένταση, η εξαντλητική της προβλε-
πτότητα είναι που χαρακτηρίζουν την
ποίησή του. Δεν είναι βολική για τον
αναγνώστη. Ταυτόχρονα, ο Μίλτος
Σαχτούρης είναι ο δεξιότεχνης της
παύσης, των μεγάλων λευκών εκτάσε-
ων επάνω στην σελίδα, των απόκρη-
μνων κενών μεταξύ των λέξεων, των
νοημάτων, των εικόνων. Διαρκείς και
επίμονες μορφές κατοικούν τους στί-
χους του - άνθρωποι, ζώα, μηχανήμα-
τα. Κάποτε δημιουργούν συγγένειες,
νοηματικά ζευγάρια: ο θάνατος και το
πουλί, το φεγγάρι και το μαχαίρι, το
σκυλί και ο πόνος, η νύχτα και το αί-
μα, τα οποία σχεδόν αμέσως διασπώ-
νται: ο νεκρός, ο τρελός, ο ήλιος, ο
δαίμονας, ο θάνατος, το πουλί. Ένα
συνεχές στοίχημα ανάμεσα στη συμ-
μετρία και την ασυμμετρία είναι η
ποίησή του. Οι μορφές του γυμνές, αρ-
χέςγονες, προσυμβολικές. Συχνά το
ποίημα γίνεται σκηνή μιας αναμενό-
μενης συμφοράς, τόπος μιας ανεξήγη-
της αιματηρής τελετής, χώρος ενός
επαναλαμβανόμενου εγκλήματος.
Αλλά ο Μίλτος Σαχτούρης δεν δημι-
ουργεί ένα παράλληλο κόσμο τεράτων
και φασμάτων. Μιλάει για τον πραγ-
ματικό, τον υπαρκτό κόσμο με το λά-
θος μέσα του, για εκείνη την διαταρα-
χή της αρμονίας, η οποία κάνει τερα-
τώδη τα καθημερινά πράγματα, τα
πρόσωπα, τις δραστηριότητες τους. Η
φρίκη είναι το όπλο του, το μέτρο του,
η πειθαρχία του. Μόνον ο φόβος προ-
καλεί τον έλεον.

Το τοπίο της ποίησής του είναι, όπως
είπα, αφιλόξενο: απόκρημνοι βράχοι,
ανυδρία, ούτε ίχνος σκιάς, εχθρικός
ουρανός με έναν αιώνια ανελέητο
ήλιο. Η έρημος - ο τόπος της ενόρα-
σης.

Η εφημερίδα Αριστερά! είναι ανεξάρτητη από
οικονομικά και πολιτικά κέντρα εξουσίας.
Ταυτόχρονα όμως δηλώνει και στρατευμένη
στην υπηρεσία της λαϊκής αντίστασης.
Δυναμική και μαχητική, δίνει το "παρών"
στους μικρούς και μεγάλους αγώνες του λαού
μας, προσπαθεί να κάνει τη γνώση δύναμη α-
νατροπής.

**Στο φύλλο 64, που κυκλοφο-
ρεί Σάββατο 4 Νοέμβρη, μπο-
ρείτε να διαβάσετε μεταξύ άλλ-
ων:**

- Οι σημαίες και η μετακύλιση της
κρίσης.
- Η μεταμιλόσεβιτς εποχή.
Ο εθνικισμός στα Βαλκάνια.
- Κλονίζεται το ευρώ;
- Για το 16^ο Συνέδριο της Φ.Φ.Ε.
- Η Νεολαία σαν καύσιμη ύλη και
τα αδιέξοδα της.
- Η διαπλοκή ΓΣΕΕ - ΣΕΒ.
- Παλαιστίνη

**Η δεκαπενθήμερη Αριστερά!
κάθε δεύτερο Σάββατο
στα περίπτερα**

Ζητήματα της ελληνικής λογοτεχνίας

του Κώστα Γ. Παπαγεωργίου

Κείμενα γραμμένα κατά τη διάρκεια περίπου δεκαπέντε χρόνων (1985-1999) και δημοσιευμένα, κατά καιρούς, σε εφημερίδες και λογοτεχνικά περιοδικά, αποτελούν τον ανά χειράς τόμο του κριτικού της λογοτεχνίας Βαγγέλη Χατζηβασιλείου. Κείμενα τα οποία, κάτω από τον ενδεικτικό τίτλο *Οδόσημα-Στοιχεία προσανατολισμού στο τοπίο της νεοελληνικής λογοτεχνίας* (εκδόσεις Καστανιώτη, σειρά: Σκέψη, χρόνος και δημιουργοί, Αθήνα 1999), χωρίς μεγαλεπήβολες προθέσεις, φιλοδοξούν να συμβάλουν, ώστε να διατηρηθούν ανοιχτοί κάποιοι παλαιοί και άλλοι, σχετικά νεότεροι λογαριασμοί, σχετικοί με κρίσιμα ζητήματα της λογοτεχνίας μας, όπως αυτά προέκυψαν κατά τους δύο τελευταίους αιώνες. Κείμενα, δηλαδή, που, δεν θα ήταν υπερβολικό να πει κανείς ότι εκφράζουν την επιθυμία του συντάκτη τους να συμβάλει, στο μέτρο του δυνατού, όχι τόσο στην οριστική επίλυση των ζητημάτων με τα οποία καταπιάνεται, όσο στον επαναπροσδιορισμό τους και στην εν γένει ανανέωσή του, γύρω απ' αυτά, ενδιαφέροντος, με τη δημιουργία νέων τρόπων-μεθόδων προσέγγισης, βασισμένων σε καινούργια γνωσιολογικά δεδομένα («Κι έτσι φιλοδοξώ –γράφει– να διαβαστούν και τα παρόντα κείμενα: όχι ως τακτοποιημένη και κατά στάδια θεώρηση της νεοελληνικής λογοτεχνίας στην αδιατάρακτη διαχρονία της, αλλά, αντιθέτως, ως ένα είδος ελεύθερης διαπραγμάτευσης ορισμένων, κάποτε λιγότερο και κάποτε περισσότερο, κρίσιμων μορφολογικών και θεματικών ζητημάτων που απασχόλησαν, με τον έναν ή τον άλλο τρόπο, τους έλληνες συγγραφείς κατά τη διάρκεια του 19ου και του 20ού αιώνα»).

Βεβαίως, δεν πρέπει να νομιστεί ότι οι διάφορες προσεγγιζόμενες περίοδοι και τα επιμέρους εξεταζόμενα ζητήματα –καθώς και τα προεξάρχοντα στις μεν και στα δε πρόσωπα– αντιμετωπίζονται κατ' ισομοιρίαν. Πρώτα γιατί κάτι τέτοιο δεν φαίνεται να ενέπιπτε

στις προθέσεις του συγγραφέα, αφού πρόκειται για κείμενα που γράφτηκαν μέσα σε μια δεκαπενταετία, και ύστερα γιατί τα εναύσματα για τη συγγραφή τους υπήρξαν ποικίλα (αφιερώματα σε πρόσωπα, σε θέματα, συμπόσια, δημόσιες ομιλίες κ.λπ.), με διαφορετική, κάθε φορά, παροχή δυνατότητας ανάπτυξης του εκάστοτε «επίκεντρου» θέματος. Συγκεντρωμένα, ωστόσο, δίνουν την εντύπωση ενός οργανικά διαρθρωμένου υλικού, χωρισμένου σε κεφάλαια ανταποκρινόμενα σε καιρίες περιόδους –και πρόσωπα– της νεοελληνικής λογοτεχνίας και, γενικότερα, του πνευματικού μας βίου («Όψεις του 19ου αιώνα»: Κοραής, Σολωμός, Παλαμάς, Παλαιολόγος, Καλλιγιάς, Βικέλας, Μητσάκης. «Γενιά του '30». *Προετοιμασία και καθιέρωση του υπερρεαλισμού*. «Στοιχεία για τη μεταπολεμική πεζογραφία»: *Ι. Οι πρώτοι μεταπολεμικοί: ανάμεσα στον ρεαλισμό και την Ιστορία. ΙΙ. Οι επίγονοι: από την Ιστορία στον έρωτα και την καθημερινότητα. «Περί κριτικής»*). Κι ακόμα, έτσι συγκεντρωμένα, εκτός του ότι «αποτυπώνουν την πορεία του συγγραφέα από τα νιάτα προς την ωριμότητα», γίνονται αψευδείς μάρτυρες ενός, εξ αρχής, εξοπλισμένου και διαρκώς εμπλουτιζόμενου με τα απαραίτητα πνευματικά εφόδια και τα εγγενή κριτικά αισθητήρια στοχασμού. Κυρίως, όμως, γίνονται μάρτυρες: οδοδείκτες (για να χρησιμοποιήσω έναν όρο παρεμφερή με τον δικό του) της προσωπικής του πορείας και, συνεπώς, των προσωπικών του προτιμήσεων, ακόμα και των εκλεκτικών συγγενειών του.

Κείμενα «οδόσημα», λοιπόν, βοηθητικά και, ως ένα σημείο, καθοδηγητικά, για τον αναγνώστη που θα επιθυμούσε να «προσανατολιστεί» στον ευρύτατο και, οπωσδήποτε –γιατί όχι και ευτυχώς– όχι τελεσίδικα χαρτογραφημένο χώρο της λογοτεχνίας μας. Κείμενα που, με αφετηρίες και στάσεις ηχηρά ονόματα και καιρία ζητήματα, συνθέτουν μιαν ιδιαιτέρως ενδιαφέρουσα λογοτεχνική ρυμοτομία, πρόσφορη για διάφορες εκ του πλησίον επανεκτιμή-

σεις ή και για απλές προσεγγίσεις προσώπων και έργων, με απώτερο στόχο την ανανέωση των συνδετικών αρμών των περιόδων της νεοελληνικής λογοτεχνικής ιστορίας. Παράλληλα, εκτός του ότι αποτελούν –αυτά τα κείμενα– στοιχεία αρκούντως αποδεικτικά της πνευματικής ετοιμότητας του συγγραφέα να ανταποκριθεί στα κατά καιρούς προκύπτοντα λογοτεχνικά, αλλά και άλλα, ευρύτερου πολιτισμικού ενδιαφέροντος ζητήματα, μαρτυρούν, με ποικίλλουσα κάθε φορά προφάνεια, τις πνευματικές καταβολές του, καθώς και τις, ως έναν βαθμό, ιδεολογικά προσδιορισμένες (αν όχι προσδιορισμένες το δίχως άλλο ευαισθητοποιημένες) μεθοδολογικές-αισθητικές ιεραρχήσεις και, κατ' επέκτασιν, προτιμήσεις του σε περιόδους, ζητήματα και πρόσωπα.

Με αυτές τις προϋποθέσεις, ξεχωριστό ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα δύο κείμενα («Σολωμικές τομές και διαθλάσεις στην Παλαμική κριτική» και «Ο Σολωμός ως λογοτεχνικός κανόνας: η Παλαμική του ακτινογραφία») που αναφέρονται στις «σχέσεις» Σολωμού Παλαμά, με την προοπτική να διαφανούν, άλλοτε αμέσως και άλλοτε εμμέσως, οι κυρίαρχες ιδεολογικές και αισθητικές τάσεις της περιόδου 1880-1920. Έχοντας προηγουμένως αναδείξει, εν συντομία, το πολλαπλά προσδιορισμένο ιδανικό του Σολωμού, επιχειρεί, στη συνέχεια, να συγκροτήσει το «σολωμικό πανόραμα» του Παλαμά, διαβλέποντας σ' αυτό τις πνευματικές αναζητήσεις τόσο του Παλαμά όσο και της γενιάς του – του 1880. Πάνω απ' όλα διαβλέποντας –και τεκμηριώνοντας– την ανάγκη του Παλαμά να συστηματοποιήσει τις «πηγές της γενιάς του και να οργανώσει την προγονική της συνείδηση»· για να αποκτήσει ιστορικό έρεισμα η «αναγκαία» αντιπαράθεση και ρήξη αυτής της γενιάς με την «καθαρευουσιάνικη μεγαληγορία» την αρχαιοπληξία και «τα ψυχρά ποιητικά σχήματα του αθηναϊκού ρομαντισμού», προετοιμάζοντας την «έλευση μιας νέας λογοτεχνικής εποχής» εποχής

Πατά την οποία η ελληνική λογοτεχνία ρχισε να αποκτά εποπτική συνείδηση νυ εαυτού της και να διαμορφώνει τις ροϋποθέσεις για όλες τις αποφασιστι-ές μεταβολές που καθόρισαν την κα-μπινή ταυτότητά της».

Αλλά το ζήτημα που φαίνεται ότι τον ρει απασχολήσει και έχει ευαισθητο-υήσει ιδιαιτέρως, είναι αυτό της με-πολεμικής μας λογοτεχνίας· ίσως πε-σσότερο της πεζογραφίας, η οποία, ιτός του ότι παρέχει εκτενέστερο και ροσφορότερο πεδίο για μian αμεσό-ρη έκφραση των μεταπολεμικών κοι-ονικοϊστορικών ι ιδεολογικών δε-ιμένων, προσφέ-ται, πολύ περισ-τερο απ' όσο η ιήση, για την αρμογή σύγχρο-ν αφηγηματολο-ιών μεθόδων, που αι φανερό ότι εν-ιφέρει τον συγ-αφέα. Η προφα-ς οικειότητα και δυναμία» του, ρος αυτήν την πε-οδο, οφείλεται, ρφανώς, στην εση βιωματική έση που διατήρη-με την αφηγημα-ή εκδοχή της, πα-ιολουθώντας την λιξή της εκ του

εγγυς και από τις απαρχές της· είλεται, όμως, όπως άφησα ήδη να ρεί, και στην ενδόμυχη «συνοδοιπο-» του με τις μεταπολεμικές ιδεολο-ές ζυμώσεις, κυρίως στον χώρο της στεράς, όπως αυτές εκτυπώθηκαν ν χώρο της λογοτεχνίας. Τον ενδια-ει και τον κινητοποιεί, ως κριτικό ως δοκιμιογράφο, το γεγονός ότι οι ποι μεταπολεμικοί μυθιστοριογρά-διαμόρφωσαν, τουλάχιστον στην ή της πορείας τους, την τεχνική και υθοπλασία τους σε στενή συνάρτη-ιε το κοινωνικό, το πολιτικό και, εν ι, με το ιστορικό τους περιβάλλον, βάλλοντας στην άμεση σύνδεση μεσα στο μυθιστόρημα και την ιστο- (όπως συμβαίνει, κυρίως, στους ιγκιά, Αλεξάνδρου, Αλέξ. Κοτζιά, αγγλη, Μπακόλα, Χατζή και Τσίρ-το έργο των οποίων θεωρεί, και δι-

καίως, ως το χαρακτηριστικότερο δείγ-μα των νέων αφηγηματικών δεδομένων της μεταπολεμικής Ελλάδας). Εξίσου τον ενδιαφέρει η μεταστροφή που πα-ρατηρείται στο έργο των πεζογράφων της Β' μεταπολεμικής γενιάς, αυτών που γεννήθηκαν ανάμεσα στα 1930 και στα 1940· το πώς, δηλαδή, ξεφεύγουν, σε μεγάλο βαθμό, από τα βασικά θέμα-τα των προκατόχων τους (τον Πόλεμο, την Κατοχή και τον Εμφύλιο) και κατα-πιάνονται με τον έρωτα και την καθη-μερινότητα. Διαφορά που αποδίδει στο «είδος της αναπαριστώμενης εμπει-

«Οι Ποιητές», έργο του Γ. Ροϊλού

ρίας» η οποία, στην περίπτωση των νεό-τερων, «είναι έμμεση και εγγράφεται στις δέλτους της παιδικής και της εφη-βικής μνήμης. Αν, δηλαδή, οι προκατό-χοι (Αλεξάνδρου, Κάσδαγλης, Κο-τζιάς, Μπακόλας, Φραγκιάς, Χατζής κ.ά.) βαφτίστηκαν με το σώμα και την ψυχή τους στη φρίκη του πολέμου, στο υψηλό φρόνημα της Αντίστασης και στο διαλυτικό, και πολλαπλά τραυματι-κό φάσμα του Εμφυλίου, οι διάδοχοί τους σημείωσαν εικόνες και απόηχους των ιδίων γεγονότων». Εν συνεχεία, δεν αρκείται στην επισήμανση και στην αναζήτηση των βασικών αιτίων της βα-σικής διαφοράς, ανάμεσα στις δύο (πρώτη και δεύτερη) μεταπολεμικές γενιές, αλλά επιδίδεται στον εντοπισμό και στην απομόνωση των επιμέρους ιδι-αιτεροτήτων στο έργο των σημαντικό-τερων εκπροσώπων αυτής της γενιάς,

με περισσότερο εκτεταμένες αναφορές στους Γιώργο Χειμωνά, Θανάση Βαλ-τινό, Χριστόφορο Μηλιώνη και Η.Χ. Παπαδημητρακόπουλο.

Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν, τέλος, τα τρία τελευταία κείμενα του βιβλίου, υπό τον γενικό τίτλο «Περί κριτικής»· πρόκειται για κείμενα, η προσεκτική ανάγνωση των οποίων μπορεί να οδηγήσει σε συμπεράσματα σχετικά με το προσωπικό, περί κριτι-κής, credo του συγγραφέα. Πραγματι-κά, τόσο στο πρώτο κείμενο, όπου, ανα-φέρεται στο πολύ σοβαρό ζήτημα της

κριτικής της ποίη-σης και διατυπώνει τις απόψεις του περί του τι είναι και τι δεν είναι, εν τέλει, κριτική της ποίησης, όσο και στα άλλα δύο, όπου αναφέρε-ται αφ' ενός στον σημαντικότερο, ίσως, μεταπολεμικό κριτικό και ιστορικό της λογοτεχνίας μας (στον Αλέξ. Αργυρί-ου) και, αφ' ετέρου, σε έναν από τους σημαντικότερους και δραστηριότε-ρους κριτικούς και εκ του σύνεγγυς πα-ρατηρητές των λο-γοτεχνικών μας πραγμάτων από τη

μεταπολίτευση και ύστερα, ως τον θά-νατό του (1999): στον Σπύρο Τσακνιά. Συνδυάζοντας κανείς τις επισημάνσεις του και τις, εμμέσως πλην σαφώς, συνα-γόμενες προτιμήσεις του, σ' αυτά τα δύο τελευταία κείμενα, μπορεί να συν-θέσει το κριτικό του πρότυπο. Να το φανταστεί, δηλαδή, σαν έναν συγκερα-σμό της «ιστορικής, κυρίως, εκδοχής της λογοτεχνίας, τόσο στην πολιτική όσο και κοινωνική προβολή της, όσο και στον αυτοδύναμο σκελετό της» (Αλέξ. Αργυρίου) και της «επίγνωσης του ρόλου της κριτικής ως κρίσιμου διαμεσολαβητή στον δεσμό ανάμεσα στο κείμενο και τον αναγνώστη», αλλά και της αναγωγής της «κριτικής της λο-γοτεχνίας σε θεωρία της πράξης» (Σπύ-ρος Τσακνιάς), με ελαφρά -μάλλον λό-γω ιδιοσυγκρασιακών καταβολών- απόκλιση προς τον δεύτερο.

Λέγεται συχνά πως το μυθιστόρημα πέθανε· πως πια δεν γράφονται «αληθινά» μυθιστορήματα. Όμως ο **Γιάννης Κιουρτσάκης** με το βιβλίο του *Σαν μυθιστόρημα* και τώρα με το *Εμείς οι Άλλοι* (εκδ. Κέδρος, 2000) υπερβαίνει την τρέχουσα ρητορεία και μας παραδίδει μια συμπαντική και συνάμα κατεξοχήν ατομική εκδοχή αυτού που είναι –ή μπορεί να είναι– σήμερα το μυθιστόρημα. Μια περιπλάνηση ατομικού βίου που συναντιέται με τη ζωή των άλλων, μια διαρκής αλληλουχία της φαντασίας με τα γεννήματά της: όνειρα, πραγματώσεις, διαψεύσεις, ήττες και νίκες μέσα σε μια ζωή που είναι δική μας αλλά και των άλλων. Τα βιβλία του μας ανήκουν καθώς «εμείς οι άλλοι» είμαστε ή γινόμαστε αυτός-εκείνος. Ο δεύτερος τόμος της τριλογίας του μας δίνει πάλι μια ευκαιρία να πούμε πως πάντα υπάρχει χώρος για το αληθινό έργο, που είναι η ζωή «σαν μυθιστόρημα», η ζωή μας.

Μια συλλεκτική έκδοση που αναφέρεται στην ιστορία του Πειραιά, την ίδρυση και την αναγέννησή του, παρουσιάζει ο εκδοτικός οίκος «Έφεσος» (2000), που είναι γνωστός στους συλλέκτες για τις ειδικές ομοιογραφικές εκδόσεις του: *Πειραιάς: Κέντρο Ναυτιλίας και Πολιτισμού*. Για τον αρχαίο Πειραιά, κέντρο ναυτικής δύναμης, γράφει ο αρχαιολόγος **Γεώργιος Σταϊνχάουερ** για τον Πειραιά από την ίδρυση του νεοελληνικού κράτους ως τη Μικρασιατική

Β ΚΡΙΤΙΚΗ ιβλίου

Ζητήματα της καρδιάς

Γιώργος Α. Τόλης,
Με το χέρι στην καρδιά
– *αναμνήσεις και μαρτυρίες,*
εκδόσεις Αρμός, Αθήνα 2000

Οι ιατρικές αυτοβιογραφίες, η πολυπληθέστερη κατηγορία τέτοιων συγγραφικών προσπαθειών επαγγελματιών, δέον να προσεγγίζονται με περίσκεψη καθ' όσον περιέχουν ισχυρή δόση ναρκισσισμού και άχαρα ή, έστω, άνοστα ανέκδοτα γύρω από τους ταλαίπωρους ασθενείς. Η καταγραφή των αναμνήσεων και μαρτυριών του καρδιοχειρουργού Γιώργου Τόλη ωστόσο εκφεύγει δραστικά από αυτό το σχήμα. Αποτελεί υποδειγματική κατάθεση της προσπάθειας για την ανάπτυξη της καρδιοχειρουργικής στη χώρα, γραμμένη με αφοπλιστική ειλικρίνεια και παρησία.

Ο Γ.Α. Τόλης μέχρι τινός ακολούθησε την τύχη των χαρισματικών και κινητοποιημένων παιδιών της ελληνικής υπαίθρου: Στο χωριό (Μαλακάσι – σύνορα των νομών Τρικάλων και Ιωαννίνων) για τα πρώτα γράμματα, στα Τρίκαλα για το τέλος του Γυμνασίου, στην Αθήνα για το Πανεπιστήμιο και στο εξωτερικό (ΗΠΑ) για τα μεταπτυχιακά. Οι περιγραφές για την κατάκτηση της επιστήμης είναι γλαφυρότατες. Αν και σαφώς συντηρητικών πολιτικών θέσεων, δεν κρύβει τους εκβιασμούς των καθηγητών για να πουλήσουν τα συγγράμματά τους ή τον μικροκομματισμό του Ευάγγ. Αβέρωφ της πρώτης Καραμανλικής περιόδου.

Ο Γ.Α. Τόλης προτίμησε ως ειδικότητα την καρδιοχειρουργική, που τότε, στο τέλος της δεκαετίας του '60, ακόμα και στις ΗΠΑ ήταν σε αρχέγονη κατάσταση και κατόπιν επέλεξε να επιστρέψει στην Ελλάδα και να αρχίσει την εφαρμογή της.

Από δω και μπρος το βιβλίο προσφέρει παραδειγματικό υλικό για την εγκατάσταση της καρδιοχειρουργικής στην Ελλάδα. Το βασικό κέρδος ωστόσο από το βιβλίο είναι η χωρίς περιστροφές ολοκληρωμένη αφήγηση των συγκρούσεων μέχρι να γίνει συνείδηση ότι

μπορεί να υπάρξει επαρκής καρδιοχειρουργική στη χώρα. Απ' αυτήν την άποψη της κατάδειξης των προβλημάτων για την εισαγωγή κατ' ουσίαν νέας τεχνολογίας, το βιβλίο είναι διδακτικότατο και θα πρέπει να αποτελέσει βοηθητικό μελέτημα για τους ιστορικούς της επιστήμης και της ανάπτυξης του τόπου.

Οι πρώτες απόπειρες συστηματικής καρδιοχειρουργικής στην Ελλάδα έγιναν στον Ευαγγελισμό με την φιλοξενία συνεργείου γιατρών και τεχνικών από την Αμερική πληρωμένων από τους ΑΧΕΠΑΝΣ. Εκεί προσελήφθη και ο Τόλης το 1971, επικεφαλής του καρδιοχειρουργικού τμήματος. Οι απαρχές, όπως περιγράφονται, έχουν μεγάλο ενδιαφέρον γιατί ο Τόλης πιάνει όλα τα ζητήματα εξουσίας, ψυχολογίας, ανασφαλειών των αρμοδίων, ακόμα και εκείνου του διευθυντού που με την αποκλειστική του φροντίδα κατάφερε την έναρξη της καρδιοχειρουργικής στον Ευαγγελισμό.

Ιδιαίτερη σημασία είχε κατά την εποχή η εξασφάλιση του ειδικού τεχνικού τού μηχανήματος της εξωσωματικής κυκλοφορίας (perfusionist).

Στην αρχή αυτοί οι τεχνικοί ήσαν Αμερικανοί, όπως οι πρώτοι μηχανικοί στα ανδρικά ατμόπλοια του 1880 ήσαν Σκωτσέζοι. Από την άλλη πλευρά, έχει ενδιαφέρον ότι ο Ευαγγελισμός, ως μη πανεπιστημιακό νοσοκομείο, δεν μπορούσε να βρει βοηθούς χειρουργούς, και έτσι αναγκάζονταν να τους εισάγουν από την Αμερική! Δηλαδή, παραδόξως, το μη πανεπιστημιακό νοσοκομείο έκανε εκπαίδευση αμερικανών γιατρών!

Ο Τόλης έμεινε στον Ευαγγελισμό μέχρι το 1984. Αυτή η περίοδος των 13 ετών χαρακτηρίζεται από τεράστια αύξηση του αριθμού των εγχειρήσεων, αλλά και από μεγάλες δυσκολίες να ενδώσει η διοίκηση όχι τόσο σε περισσότερους πόρους για την καρδιοχειρουργική, που ήταν εξαιρετικά δύσκολο να τους διεκδικήσει, αλλά ούτε καν σε λειτουργικές διευκολύνσεις που θα μπορούσαν να γίνουν και χωρίς δαπάνες. Ο Τόλης δεν διστάζει να παρουσιάσει εμπιστευτική αλληλογραφία με το Δ.Σ. του Νοσοκομείου και με στέλεχη της ομάδας του που δείχνει περίτρανα

ν οργανωτική κακοδαιμονία της κρατικής ιερικής.

Η έλευση του ΠΑΣΟΚ και του ΕΣΥ έφερε / λαϊκισμό στην διοίκηση των νοσοκομείων / μαζί την προκατάληψη κατά των καρδιο-ιρουργών, εξ ορισμού μεγαλογιατρών, άγμα που εξώθησε τον Τόλη στην παραίτηση από το δημόσιο σύστημα περίθαλψης / τερα από 3.200 εγχειρήσεις. Από κει και / ρα η καριέρα του γίνεται στα ιδιωτικά νο-κομεία, Υγεία και Ιατρικό Κέντρο και / ρ' όλο που είχε καλά αποτελέσματα ανά- / α με την φύση και την κλίμακα του ιδιωτι- / υ τομέα, όπως π.χ. ακόμα και την πρώτη / αμόσχευση καρδιάς, αναγκάστηκε τελικά, / ο τέλος του 1997, σε πρόωρη οικειοθελή / οδο από την άσκηση της καρδιοχειρουργι- / στα 62 του χρόνια.

Τόλης δεν διστάζει να ταχθεί εναντίον του / ρικού κατεστημένου με ονομαστικές ανα- / ρές, ακόμα και με μηνύσεις. Είναι μια από / σπάνιες καταθέσεις, γιατί οι περισσότεροι

συνάδελφοί του κυριαρχούνται από τη συνω- / μοσία σιωπής για τα περισσότερα στραβά του / ιατρικού κόσμου στο όνομα της συναδελφικής / υποστήριξης. Ίσως είναι η πρώτη φορά που / αποτολμάται η ξεκάθαρη αναφορά στην ανή- / θικη σχέση των συναφών ειδικοτήτων, στον / χρηματισμό καρδιολόγων από τους καρδιο- / χειρουργούς: «Όσο μειονεκτεί κάποιος καρ- / διοχειρουργός σε εκπαίδευση και χειρουργι- / κή ικανότητα, τόσο πλειοδοτεί σε προσφορά / στους καρδιολόγους...» γράφει μελαγχολών.

Το βιβλίο είναι μία απολογία υπέρ των / διαρκών αξιών που συνιστούν την αναγκαία / συνθήκη για την άσκηση του ιατρικού λει- / τουργήματος: Υπέρ της κοινωνικής προσφο- / ράς με αυταπάρνηση, και της αφοσίωσης / στην επιστήμη και στην τεχνική επάρκεια. / Μια τέτοια βιωματική κατάθεση ασφαλώς / δεν ενδιαφέρει ούτε μόνο τους γιατρούς ούτε / τους καρδιοπαθείς αλλά όλους τους πολίτες.

Στέλιος Καφαντάρης

Σπουδή στην παρακμή

ίας Μαν,
του Βασιλική Υψηλότης,
τάφραση: Κώστας Σκαλίδης,
όσεις Ερατώ, Αθήνα 2000

Εν υπάρχει αμφιβολία πως στο κεφάλι / βαθιά ουμανιστή Μαν ο ισχυρισμός ότι / ίτομο είναι απομονωμένος χώρος απα- / ται μόνο υπό κατάρρευση. Τα κείμενά / αυτό μαρτυρούν. Η ανθρώπινη ύπαρξη, / τή απέναντι στο μη φυσικό της εθιμοτυ- / ς, αδύναμη να αντισταχθεί στους κανόνες / έχοντας απολέσει την γονιμότητα των / ίκτων του είδους της, υποτάσσεται, κα- / αμβάνεται και τελικά σύρεται παθητική / στείρα υπό το βάρος αυτής της παρέκ- / ης σε μια αδιέξοδη πορεία συνώνυμη / παρακμής. Πρόκειται για δυσοίωνη δια- / ωση, αλλά πρέπει να ξεκαθαριστεί πως / τελεί μια κάποια πραγματική σταθερά, / σε έναν κόσμο που ασφυκτιά από επί- / στες σταθερές αυτό είναι κάτι πολύ ση- / ικό. Ο Μαν γνωρίζει την ανάγκη αυτής / σύμβασης και έτσι όχι μόνο δεν την αρ- / αι, αλλά αντίθετα την χρησιμοποιεί ως / γό. Αναπόφευκτα, η ειλικρινής ενδοσκό- / η, αν και τόσο σημαντική για την επιβίω- / ων προσώπων του στους κόσμους που / ιουργεί, δεν μπορεί παρά να υπακούει / τμηματικά σε κάποιο μοντέλο κοσμικής / ης, ενώ σπάνια επικεντρώνει το ενδια- / πτείνον της στην προσέγγιση ή την υπηρετήσή

του. Αντικειμενικός σκοπός αυτής της επώ- / δυνης διαδικασίας (που δεν είναι απαραίτη- / το να προκαλείται μόνο από εσωτερικούς / παράγοντες), είναι η κατανόηση του εγώ, / δηλαδή η συνειδητοποίηση της διαφορετικό- / τητάς του από την εικόνα του. Καθώς για / τον Μαν και όχι μόνο, η ύπαρξη της αβεβαι- / ότητας επιβάλλεται από την αβεβαιότητα της / ύπαρξης, αυτή η διαδρομή είναι και η αφε- / τηρία για την κατανόηση της τελευταίας. / Επικαλούμενες το μόνιμα εχθρικό περιβάλ- / λον, οι αντιλήψεις του Μαν για τα ανθρώπι- / να πράγματα μοιάζουν να ανασύρονται από / μια άχρονη εποχή όπου η εμπιστοσύνη στο / εγώ και η προσωπική αξιοπρέπεια δεν ση- / μαίνουν τίποτα περισσότερο από την ικανό- / τητα της επιβίωσης.

Ακόμη και στα «δεύτερα» έργα του, όπως / το *Η Αυτού Βασιλική Υψηλότης*, όπου εύκο- / λα μπορεί να παρατηρήσει κανείς τη συμβα- / τικότητα της μυθοπλαστικής ανέλιξης και / την υποταγή των μεθόδων καταγραφής των / εκφάνσεων όλων των προσώπων στην ανά- / δειξη της δεσποτικής παρουσίας ενός ολό- / κληρου πλέγματος κοινωνικών τύπων και / ρόλων, η τέχνη του Μαν να υπηρετεί και να / φωτίζει τις πολύ συγκεκριμένες θέσεις του / θα πρέπει να θεωρείται αξεπέραστη.

Ο πρίγκιπας Κλάους Χάινριχ, το κεντρικό / πρόσωπο του μυθιστορήματος –μέρος ενός / κόσμου αυστηρά καθορισμένου και περιορι- / σμένου στα όρια ενός παρελθόντος που συ- / ντηρείται ζωντανό εξαιτίας ενός πολύπλοκου

Καταστροφή γράφει η / αρχιτέκτων **Σταματίνα Μαλικούτη**, η οποία / εξετάζει κυρίως τη / διαμόρφωση του αστικού / κέντρου του νεότερου / Πειραιά σε συνάρτηση / με τη οργάνωση της / πόλης, τις ιστορικές / συνθήκες και τις / κοινωνικο-οικονομικές / μεταβλητές της εποχής· / ο ιστορικός **Βάσιος Τσοκόπουλος** / παρουσιάζει το ιδιότυπο / «πρόσωπο» του Πειραιά / κατά τη διάρκεια του / 20ού αιώνα· ενώ / ο **Γιάννης Γιαννέλος** / αποτυπώνει / φωτογραφικά τα πάθη / μιας πόλης που ζει τον / πολυεθνικό της / χαρακτήρα και αποπνέει / την ατμόσφαιρα ενός / από τα σημαντικότερα / λιμάνια της Μεσογείου.

Νύχτες και Αυγές. Α. Η Πολιτεία· Β. Τα Βουνά του Μήτσου Αλεξανδρόπουλου (εκδ. Ελληνικά Γράμματα, 2000)· η πρώτη / μυθιστορηματική / σύνθεση του συγγραφέα / στην πέμπτη έκδοσή της / δίνει το μέτρο μιας / δημιουργικής / ιδιοσυγκρασίας που / μοχθεί ακατάπαυστα για / την κατάθεση της / αλήθειας. Άνθρωποι, / καταστάσεις, περιπέτειες / ζωής εξιστορούνται από / ένα πρόσωπο, έναν νέο / άνθρωπο, που δρα μέσα / στην πραγματικότητα της / εποχής του. Μύθος και / ιστορία μέσα σε συνεχή / διαπλοκή, συνθέτουν τα / χρόνια της Κατοχής και / δίνουν συγχρόνως το / μέτρο της ανθρώπινης / αξιοπρέπειας.

Ξεχωριστή σημασία για / τη γνώση της δημόδους / γλώσσας αλλά και έργο / ψυχωφελές, ένα βιβλίο / των αρχών του 16ου / αιώνα, η μετάφραση του / Ιωαννίκιου Καρτάνου / της Παλαιάς τε και Νέας

Διαθήκης (Βενετία, 1536) βρίσκει μια νέα εκδοτική τύχη στις μέρες μας με τη φιλολογική επιμέλεια της **Ελένης Κακουλίδου-Πάνου** και το γλωσσικό επίμετρο της **Ελένης Καραντζόλα** (εκδ. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, Θεσσαλονίκη 2000). Βιβλίο πολυδιαβασμένο στον ελληνόφωνο κόσμο, καλύπτει θέματα και πέραν της θρησκευτικής διδασκαλίας, όπως θέματα ιστορίας και θέματα επικαιρότητας. Και το ενδιαφέρον του δεν αφορά μόνο τους ειδικούς...

● Φίλιππος Ηλιού στο άρθρο του «Η «διόρθωση» των κειμένων» που δημοσιεύεται στην περιοδική έκδοση ιστορικών σπουδών *Τα Ιστορικά* (τχ. 32, Ιούνιος 2000) συμπυκνώνει τις εκδοτικές πρακτικές που συνηθίζονται ακόμη και σήμερα από τους φιλόλογους και επιμελητές εκδόσεων, που «εκσυγχρονίζουν» παλαιότερα κείμενα και προτείνει την ιστορική αντιμετώπιση των κειμένων. Τα κείμενα και με τη γραφή τους, την «ορθογραφία» και την «ανορθογραφία» τους, εκφράζουν την εποχή και τον συγγραφέα τους, γεγονός που φαίνεται πως υποτιμάται συχνά. Το άρθρο αυτό, εκτός από το να μας διαφωτίζει για το εκδοτικό πρόβλημα, έχει και μια γενικότερη σημασία: φανερώνει την α-ιστορική πρακτική που έχει επικρατήσει και που καταλήγει να νοθεύει τα κείμενα αλλά και το ιστορικό αισθητήριο των αναγνωστών, τους οποίους υποτίθεται πως εξυπηρετεί.

Πρώτη προσπάθεια του **William Blake** να

συστήματος κανόνων— γνωρίζει για τη ζωή μόνο όσο του επιτρέπει η υπηρετήση του ρόλου του. Ανυποψίαστος για τις επιθυμίες του, αγνοώντας τον ίδιο τον εαυτό του, αρκείται με όσα του έχουν δοθεί χωρίς να διεκδικεί τίποτε περισσότερο μέχρι τη στιγμή που θα σταθεί τυχερός γνωρίζοντας τον πραγματικό κόσμο μέσα από τον έρωτά του για τη δεσποινίδα Σπόελμαν. Μια γυναίκα που έρχεται από μακριά φέρνοντας εικόνες και εμπειρίες πρωτόγνωρες όχι μόνο για τον Κλάους Χάινριχ αλλά και για ολόκληρο το είδος του.

Η φυσική ανωτερότητα αυτού του καινούργιου κόσμου, που δονείται από ανανεωτικά ιδεολογικά ρεύματα και υγιείς κοινωνικές δυνάμεις, θα επιτρέψει την επικράτησή του και θα επιφέρει την οριστική κατάρρευση του παλιού κατεστημένου. Επίτευγμα που για τον Κλάους Χάινριχ θα σημάνει την επανοσηματοδότηση της ύπαρξής του, που στην περίπτωσή του σημαίνει μόνο ένα πράγμα: την κατανόησή του. Το τίμημα ίσως μοιάζει βαρύ, αλλά πρέπει να καταβληθεί.

Κωνσταντίνος Νούλας

Μελέτες και Ελπίδες

Herbert Marcuse,

Κριτική, Ουτοπία, Απελευθέρωση

Επιμέλεια: Γ. Μανιάτης, Γ. Σαγκριώτης,

Α. Χρύσης,

εκδόσεις Στάχυ, σελ. 310

Ο Η. Marcuse είναι βέβαια ένας στοχαστής κριτικός. Η προσήλωσή του ωστόσο στην έλλογη ουτοπία μάς υποψιάζει για το ότι ήταν ο μόνος από τους φιλοσόφους της σχολής της Φρανκφούρτης που «φλέρταρε», τρόπον τινά, την ιδέα ενός συστήματος, λέξης απαγορευτικής για τους θεωρητικούς του εικοστού αιώνα. Αυτή η ιδιόζουσα θέση του, καθώς και η διαφοροποίησή του από την ομάδα της Φρανκφούρτης, τον φέρνουν κοντύτερα στην εξέγερση των νέων του '60 απ' οποιονδήποτε άλλον σύγχρονο στοχαστή. Τις τοποθετήσεις του φιλοσόφου προτάσσει αλλά και κρίνει το παρόν κείμενο. Π.χ., ο έλληνας μεταφραστής Γ. Σαγκριώτης αντιμετωπίζει στο άρθρο του με κριτική διάθεση τη διαφοροποίηση του Marcuse από τις κλασικές αντιλήψεις της σχολής της Φρανκφούρτης.

Αλλά ας τα πάρουμε από την αρχή. Η μαρκουζιανή πρόταση για τον πρωτοπόρο ρόλο της διανόησης, του φοιτητικού κινήματος, των κινημάτων περιθωριακής διαμαρτυρίας και καλλιτεχνικού πειραματισμού θεωρήθηκε «ανεδαφική» και «αφελής». Ίσως—τονίζουν οι επιμελητές του αφιερώματος— η κρίση αυτή να ευσταθεί, τουλάχιστον σε σημαντικό βαθμό. Δεν αναιρείται όμως η σημασία της μαρκουζιανής ανάλυσης, ούτε η επικαιρότητα του στοχασμού του. Ο Marcuse είναι πράγματι, όπως τονίζουν οι επιμελητές, επίκαιρος όσο ποτέ. «Αν τη δεκαετία του '60 εξέφραζε την ουτοπία της αμφισβήτησης, σήμερα—την εποχή της αμφισβήτησης της ουτοπίας— η προβληματική του επιβεβαιώνεται». Η ριζοσπαστική ανάγνωση του Hegel και της ευρωπαϊκής κοινωνικής φιλο-

σοφίας του 19ου αιώνα αποτελεί τη μεγαλύτερη συμβολή του Marcuse στη θεωρία των ιδεών. Η αποκρυπτογράφηση των ολοκληρωτικών και αυταρχικών στοιχείων του φιλελευθερισμού εξακολουθεί να είναι πολίτευμα. Η προσπάθεια, τέλος, διερεύνησης των όρων και των ορίων της απελευθερωτικής πρακτικής στην πολιτική και κοινωνική δράση αλλά και στην καλλιτεχνική δημιουργία είναι σήμερα αναγκαία όσο ποτέ.

Τα παραπάνω δικαιολογούν το εγχείρημα των εκδόσεων Στάχυ να παρουσιάσουν τη συλλογή άρθρων για τον Marcuse από έλληνες και ξένους συγγραφείς, πολλά εκ των οποίων έχουν γραφεί ειδικά γι' αυτή την έκδοση. Και σημειώνουμε: το άρθρο της εισαγωγής του Η. Schwerpenhauser κάνει μια μαχητική υπόμνηση της επαναστατικής σημασίας της σκέψης του Marcuse. Η πρώτη ενότητα, με θέμα «Λόγος και Ελευθερία», εκκινεί με τη συμβολή του Α. Χρύση, που έχει τον τίτλο «Ελευθερία και αναγκαιότητα στο έργο του Η. Marcuse *Λόγος και Επανάσταση*». Ακολουθεί κείμενο του R. Lakhi για τα όρια της κριτικής θεωρίας του διανοητή μέσα από μία ακόμη ανάγνωση του *Μονοδιάστατου ανθρώπου*. Στην ίδια ενότητα, ο Α. Little εξετάζει την επίδραση της μαρκουζιανής σκέψης στην ανάπτυξη των κινημάτων της νέας αριστεράς κατά τη δεκαετία του '60. Η επόμενη ενότητα, η οποία φέρει τον τίτλο «Ουτοπία και Πράξη» εγκαινιάζεται από τη σημαντική μελέτη του G. Sch. Noerr με τίτλο «Η Ανθεκτικότητα της Ουτοπίας». Από την πλευρά του, ο Ν. Maycroft, στη συμβολή του με τίτλο «Ο Η. Marcuse και η Πολιτική των Πρακτικών Ουτοπιών», αναδεικνύει την επίδραση του φιλοσόφου στη σκέψη σημαντικών κοινωνικών στοχαστών της εποχής μας. Στην ενότητα με θέμα «Φύση και Ιστορία» εντάσσονται τα άρθρα των Δ. Δημητούλη και Γ. Σαγκριώτη. Η τελευταία ενότητα, αισθητική και πολιτι-

ξεκινά μ' ένα παλιότερο κείμενο του G. werpenhauser με τίτλο «Η Αισθητική της γάλης Άρνησης του H. Marcuse». Ο συγφέας δίνει μια συνολική εικόνα της αιτικής θεωρίας του διανοητή. Το άρθρο Γιώργου Μανιάτη που ακολουθεί αναεται στις βασικές αρχές της μαρκουζια-αισθητικής και στις πολιτικές της δια-σεις. Η ενότητα ολοκληρώνεται με την σική πλέον μελέτη του M. Lowy με τίτλο Marcuse & Benjamin: Η ρομαντική διάστα- Στο επίμετρο, τέλος, παρουσιάζονται νή αποσπάσματα από μια πολλή γνωστή

συζήτηση του διανοητή με τον Jürgen Habermas με τίτλο «Θεωρία και πολιτική».

Όλα αυτά αξίζουν την προσοχή μας. Οι με-ταφράσεις των ξένων κειμένων είναι επαρ-κείς, τα κείμενα των ελλήνων στοχαστών εί-ναι ενδιαφέροντα και τα των ξένων είναι επίσης εξαιρετικά. Θα θέλαμε να τονίσουμε την ανάγκη να εκδοθεί ένας ακόμη τόμος αφιερωμένος στον μεγάλο στοχαστή, ένας τόμος όπου θα συγκεντρωθούν τα άγνωστα ακόμη στο ελληνικό κοινό άρθρα και δοκί-μιά του.

Έρη Κασίμη

Διεύρυνση του ευρωπαϊκού χώρου

Ανδρικοπούλου - Γρ. Καυκαλάς (επιμ.),
ος Ευρωπαϊκός χώρος: Η Διεύρυνση
Γεωγραφία της Ευρώπης,
σεις Θεμέλιο 2000, σελ. 500

Αλλές φορές δεν συνειδητοποιείται πόσο κύλησε σε σχετικά σύντομο χρονικό τημα, από τότε που η Ελλάδα εθεωρείτο «μαύρο πρόβατο» της Ευρωπαϊκής Ένω-μέχρι σήμερα. Ένταξη στην ΟΝΕ, ισότι-συμμετοχή, αυξανόμενη συμβολή στη όρφωση των πολιτικών της Ένωσης, με-ίτερη αξιοπιστία -σίγουρα οι εταίροι και πιθανότατα η πλειοψηφία στην ίδα θεωρούσαν ότι ανήκαν στη σφαίρα πιθυμητού, εφ' όσον απετέλεσαν διακη-ένους κυβερνητικούς στόχους, ου μεν του πολιτικά ανέφικτου.

Η σημαντική έκδοση (που επιμελήθηκαν οι Ανδρικοπούλου και ο Γρ. Καυκαλάς), έρ-με άμεσους και έμμεσους τρόπους να απομνήσει το δρόμο που διανύθηκε, κα-και τα σοβαρά προβλήματα προς αντι-πιση (διεύρυνση, ολοκλήρωση, προσαρ-και μεταρρύθμιση των κοινοτικών πο-όν), ενώ το τελευταίο μέρος του βιβλίου έρεται ιδιαίτερα στις χωρικές διαστά-και τον νέο ρόλο της χωροταξίας. Συνο-πρόκειται για εμπεριστατωμένες μελέ-ό επιστημόνων (Ε. Ανδρικοπούλου - Σ. πέν - Π. Γετίμης - Γ. Γιαννακούρου - Ιωακειμίδης - Γ. Καυκαλάς - Χ. Κοκ-ης - Ν. Κομνηνός - Α. Κουρτέσης - Λ. ριανίδης - Ν. Μαραβέγιας - Α. Μητσός - Οικονόμου - Γ. Πετράκος - Η. Πλασκο- - Λ. Τσούκαλης), που παρέχουν άφθο-οφή για σκέψη. Είναι ένα ακόμη δείγ-ς απόστασης που έχει διανυθεί με τη όρφωση και συσσώρευση έγκυρης πολι-ιας και τεχνοκρατικής γνώσης για την ρχαση και τους τρόπους λειτουργίας της,

καθώς και τη στοιχειοθετημένη στάθμιση και τοποθέτηση των ελληνικών συμφερό-των μέσα στις ευρωπαϊκές εξελίξεις.

Παραμένοντας στο πολιτικό επίπεδο, είναι βέβαιο ότι τα σημαντικά δημοσιονομικά οφέ-λη που απεκόμισε η Ελλάδα έπαιξαν καθορι-στικό ρόλο στην ενθουσιώδη μεταστροφή της κοινής γνώμης υπέρ της Ε.Ε. αλλά και συνέ-βαλαν στη συνειδητοποίηση της ελληνικής πολιτικής ηγεσίας ότι δεν επρόκειτο περί «λάκκου των λεόντων», εφ' όσον η ίδια μάλι-στα συνέβαλε αποφασιστικά και στην αλλαγή της αναδιανεμητικής κατεύθυνσης του κοινο-τικού προϋπολογισμού και στη μεταβολή της «φιλοσοφίας» των Διαρθρωτικών Ταμείων.

Δεν θα αρκούσαν όμως όλα αυτά για να θέ-σουν τη χώρα στον «πυρήνα» της Ένωσης, εάν δεν επιδιώκετο έμμονα και συστηματικά η ένταξη στην ΟΝΕ με την εναρμόνιση της ασκούμενης οικονομικής πολιτικής και εάν οι σχέσεις με την Τουρκία δεν ετοποθετούντο στο ευρύτερο κοινοτικό πλαίσιο με τις απο-φάσεις του Ελσίνκι του Δεκεμβρίου 1999. Ωστόσο, η άρση της περιθωριοποίησης και απομόνωσης της Ελλάδος, που με τόσες θυ-σίες επετεύχθη εξαιτίας της αδράνειας και των πολιτικών στάσεων που επικρατούσαν στα πρώτα δεκαπέντε χρόνια της μετα-εντα-ξιακής πορείας της χώρας, δεν μπορεί να δια-σφαλισθεί στο διηνεκές εάν η χώρα επανα-παντεί και δεν συμμετάσχει ενεργά και εποι-κοδομητικά στη διαμόρφωση της θεσμικής και πολιτικής φυσιογνωμίας της Ε.Ε., εντασ-σόμενη στον «πυρήνα» των εξελίξεων. Θα πρόκειται για ένα άλλο αποφασιστικό πολιτι-κό βήμα, για το οποίο η κοινή γνώμη ίσως να μην είναι επαρκώς προετοιμασμένη, αλλά σαφώς είναι πλέον σε καλύτερη θέση να αντιληφθεί τις επιλογές που θα διασφαλίσουν την ευημερία και τα συμφέροντα της χώρας.

Βασίλης Καπετανγιάννης

παρουσιάσει το φιλοσοφικό του πιστεύω Οι γάμοι του Ουρανού και της Κόλασης στη έξοχη μετάφραση του Χάρη Βλαβιανού, που συνοδεύεται από εισαγωγή και σημειώσεις του μεταφραστή (εκδ. Νεφέλη, 1997), ένα από τα σημαντικότερα έργα της αγγλικής γραμματείας, μας διδάσκει μέσα από τη σατιρική ενόρασή του: «Βρέθηκα σ' ένα Τυπογραφείο στην Κόλαση και είδα τον τρόπο με τον οποίο η γνώση μεταβιβάζεται από γενιά σε γενιά. Στην πρώτη αίθουσα ήταν ένας Δράκοντας- Άνθρωπος, που μάζευε τα σκουπίδια από το στόμιο μιας σπηλιάς· στα βάθη, κάποιοι Δράκοντες έσκαβαν τη σπηλιά. Στη δεύτερη αίθουσα ήταν μια Έχιδνα κουλουριασμένη γύρω από τον βράχο και τη σπηλιά, και άλλες που τη στόλιζαν με χρυσάφι, ασήμι και πολύτιμα πετράδια. Στην τρίτη αίθουσα ήταν ένας Αετός με φτερά και πούπουλα από αέρα: έκανε το εσωτερικό της σπηλιάς να μοιάζει απέραντο· γύρω πλήθος Αετόμορφοι άνθρωποι έκτιζαν παλάτια στους πελώριους βράχους. Στην τέταρτη αίθουσα υπήρχαν Λιοντάρια από πύρινες φλόγες, που λυσσομανούσαν τριγύρω και έλιωναν τα μέταλλα σε έμβια υγρά. Στην πέμπτη αίθουσα υπήρχαν Ακατονόμαστες μορφές, που εκσφενδόνιζαν τα μέταλλα στο διάστημα. Εκεί τα παραλάμβαναν Άνθρωποι που κατοικούσαν στην έκτη αίθουσα, και έπαιρναν τη μορφή βιβλίων και τακτοποιούνταν σε βιβλιοθήκες.»

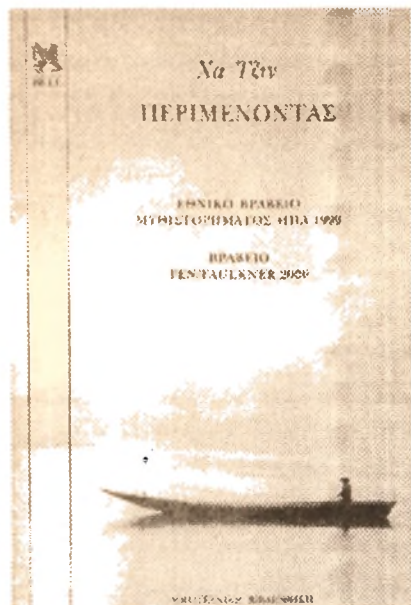
ο χαρτοκόπτης

ΠΕΡΙΜΕΝΟΝΤΑΣ

Χα Τζιν

Μετάφραση: Βικτώρια Τρόπαλη

«BELL», σελ. 376

Με φόντο μια αινιγματική, αντιφατική Κίνα, σύγχρονη και ταυτόχρονα βυθισμένη στο χθες, ο πολυβραβευμένος Χα Τζιν ακολουθεί τους ήρωές του σε ένα ασίγαστο κυνήγι της ευτυχίας, σε μια μακριά πορεία γεμάτη μικρές εξεγέρσεις και μεγάλες ήττες, απατηλές βεβαιότητες και πικρές διαψεύσεις, προσπαθώντας να αγγίξει την ίδια την ουσία της ανθρώπινης μοίρας και της ανθρώπινης ψυχής...

ΤΑ ΩΡΑΙΟΤΕΡΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Γιάννης Κορίδης

«Ιωλκός», σελ. 448

Την σημασία του δημοτικού τραγουδιού στην εξέλιξη της πολιτιστικής μας διαδρομής δεικνύει με αυτή την πλούσια ανθολογία ο δημοσιογράφος και συγγραφέας Γιάννης Κορίδης. Περισσότερα από 350 τραγούδια που έχουν επιλεγεί από όλα τα διαμερίσματα της χώρας παρουσιάζονται μέσα από οχτώ ενότητες: Ακριτικά, Ιστορικά, Κλέφτικα, Της Εθνικής Αντίστασης, Της Αγάπης και του Έρωτα, Μοιρολόγια, Της Ξενιτειάς.

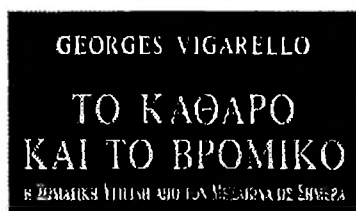
ΤΟ ΚΑΘΑΡΟ ΚΑΙ ΤΟ ΒΡΟΜΙΚΟ

Η σωματική υγιεινή από τον Μεσαίωνα ως σήμερα

Georges Vigarello

Μετάφραση: Σπύρος Μαρκέτος

«Αλεξάνδρεια», σελ. 320

Με γλαφυρά παραδείγματα και παράδοξες «σκηνές εποχής», ο συγγραφέας συνθέτει την ιστορία της σωματικής καθαριότητας και υγιεινής στον δυτικό κόσμο, γράφοντας ταυτόχρονα και μια ευρύτερη κοινωνική και πολιτισμική ιστορία του ευρωπαϊκού κόσμου. Απρόσμενη και ενδιαφέρουσα μελέτη που κατορθώνει να παρακάμψει

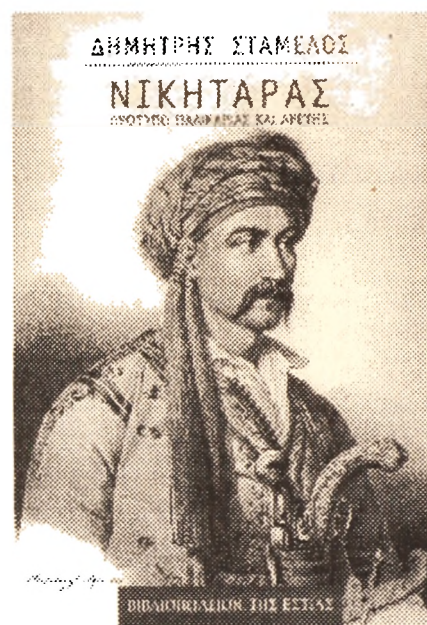
τα σημερινά κριτήρια ανιχνεύοντας εκδοχές της καθαριότητας σε ξεχασμένες πλέον συμπεριφορές.

ΝΙΚΗΤΑΡΑΣ

Πρότυπο παλικαριάς και αρετής

Δημήτρης Σταμέλος

«Εστία», σελ. 406

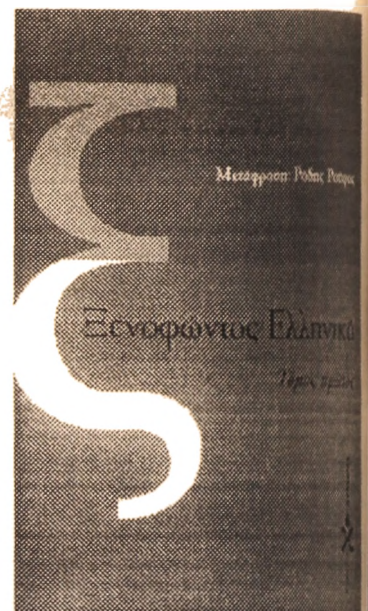
Φως στη ζωή, τους αγώνες και το άδοξο τέλος μιας εκ των κορυφαίων φυσιογνωμιών της επανάστασης του 1821, του Νικηταρά, ρίχνει το βιβλίο του Δημήτρη Σταμέλου. Ο συγγραφέας αξιοποιεί τα πλούσια και μάλλον άγνωστα στοιχεία που διαθέτει προσφέροντας μια ολοκληρωμένη μελέτη όχι μόνο για τον Νικηταρά αλλά και για μια ολόκληρη εποχή που έμελλε να αλλάξει για πάντα την ιστορία του τόπου μας.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Μετάφραση: Ρόδης Ρούφος

«Ωκεανίδα», τόμος Α' σελ. 200 + τόμος Β' σελ. 280

Στους δύο τόμους της έκδοσης περιλαμβάνονται τα επτά βιβλία των Ελληνικών του Ξενοφώντος, έργο, που αποτελεί κατά κάποιο τρόπο συνέχεια της Ιστορίας του Πελοποννησιακού Πο-

λέμου του Θουκυδίδη, και αναφέρεται στα γεγονότα της περιόδου 411 π.Χ. - 362 π.Χ. Τα κείμενα (αρχαίο και μετάφραση) συνοδεύονται από έναν καλοδουλεμένο πρόλογο που, σε συνδυασμό με την προσεγμένη μετάφραση, καθιστούν την προσπάθεια επιτυχημένη.

Η ΤΑΚΤΙΚΗ ΤΟΥ ΑΙΦΝΙΔΙΑΣΜΟΥ

Σάκι

Μετάφραση: Μ. Ζαχαριάδου

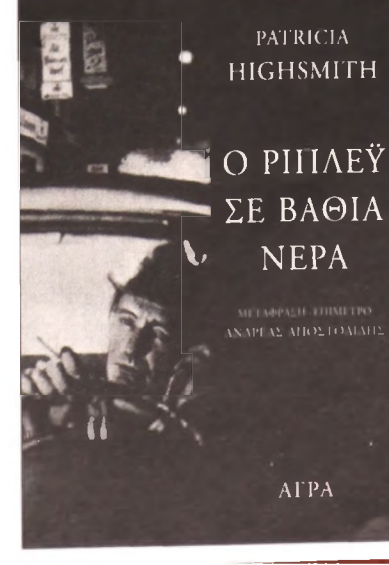
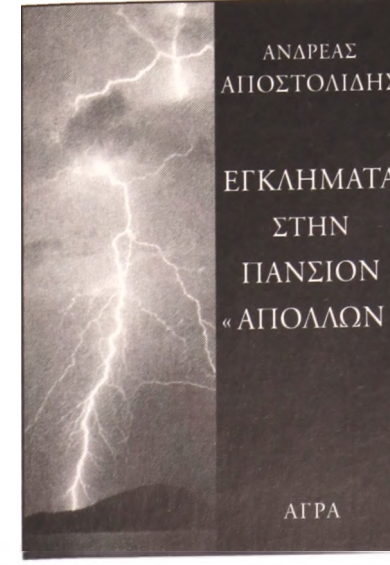
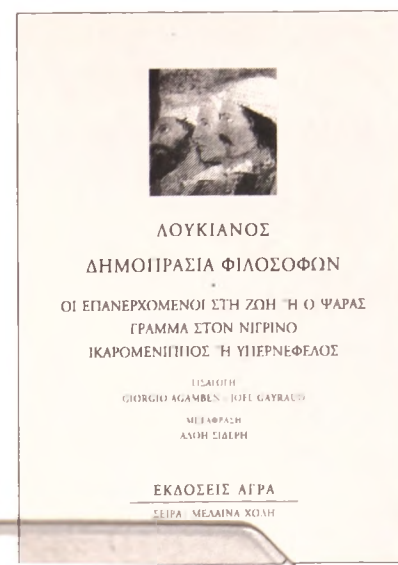
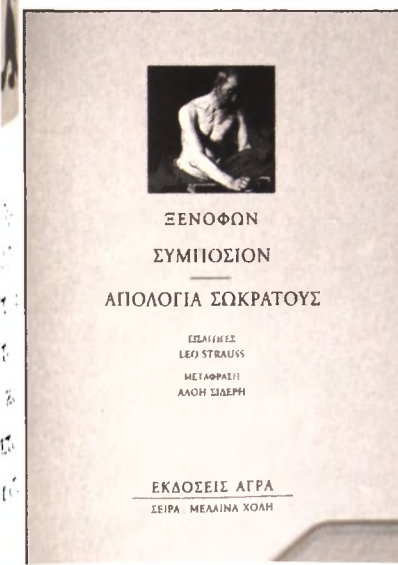
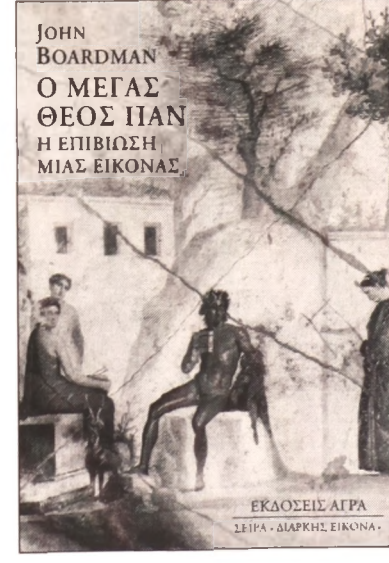
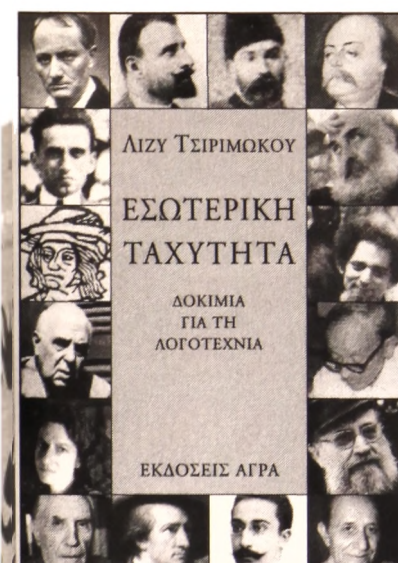
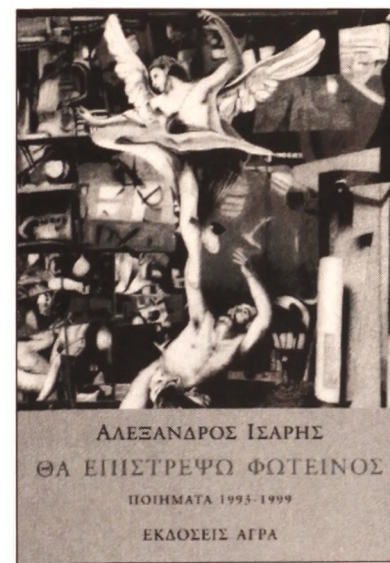
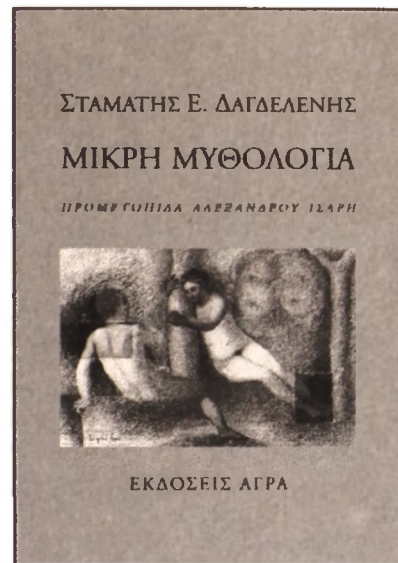
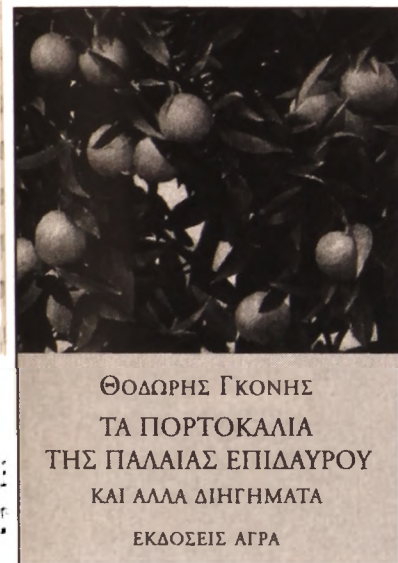
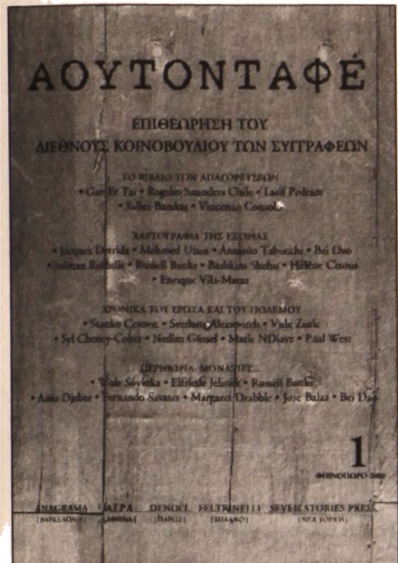
«Ποταμός», σελ. 270

Αγγλικό φλέγμα και απίστευτο χιούμορ σε μια ενδιαφέρουσα συλλογή διηγημάτων από έναν όχι και τόσο γνωστό συγγραφέα στο ελληνικό κοινό που ωστόσο υπήρξε σπουδαίος τεχνίτης του «τι θα συνέβαινε εάν...

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

Κ Υ Κ Λ Ο Φ Ο Ρ Ο Υ Ν 5 3 0 Τ Ο Μ Ο Ι

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

45 τόμοι

«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

ΠΛΑΤΩΝ

33 τόμοι

«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ

53 τόμοι

«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

ΠΗΠΟΚΡΑΤΗΣ

17 τόμοι

«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

ΟΜΗΡΟΣ

12 τόμοι

«ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΚΤΟΣ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 46, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 38.44.458-38.40.524, FAX: 33.03.098
e-mail: kaktos@otenet.gr <http://www.kaktos.com>